

BADANIE EFEKTÓW PROJEKTÓW OBEJMUJĄCYCH KURSY JĘZYKOWE ORAZ ICT, REALIZOWANYCH W RAMACH KOMPONENTU REGIONALNEGO POKL 2007-2013 W WOJEWÓDZTWIE POMORSKIM

Raport końcowy

Opracował zespół konsultantów:

Poznań, listopad 2014

Streszczenie

Badanie ewaluacyjne obejmowało projekty zrealizowane bądź będące w trakcie realizacji w dniu 31.12.2013r., finansowane w ramach komponentu regionalnego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w województwie pomorskim. Projekty te obejmowały organizację kursów językowych i szkoleń komputerowych (ICT), a w ich ramach wsparciem objęto przeszło 37 000 osób. Celem głównym przeprowadzonej ewaluacji była ocena wpływu na indywidualną sytuację uczestników na rynku pracy, projektów realizowanych w ramach: Poddziałania 7.2.1 *Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym*, Działania 7.3 *Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji*, Poddziałania 8.1.1 *Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw*, Poddziałania 8.1.2 *Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie*, Działania 9.3 *Upowszechnienie formalnego kształcenia ustawicznego w formach szkolnych*, Działania 9.4 *Wysoko wykwalifikowane kadry systemu oświaty* i Poddziałania 9.6.2 *Podwyższanie kompetencji osób dorosłych w zakresie ICT i znajomości języków obcych*.

Ocena efektów projektów przebiegała w kontekście analizy zapotrzebowania na pracowników o kompetencjach komputerowych i z zakresu języków obcych na regionalnym rynku pracy w województwie pomorskim. Jak wynika z aktualnych danych, pracodawcy z Pomorza poszukują osób posiadających następujące kompetencje: doświadczenie w pracy na danym stanowisku lub branży, średnie lub wyższe wykształcenie, znajomość obsługi komputera i poszczególnych programów komputerowych (zarówno tych powszechnie wykorzystywanych, takich jak Pakiet MS Office, jak i specjalistycznych, takich jak AutoCad), a także znajomość języków obcych, szczególnie angielskiego. Jak świadczą wyniki analizy ofert pracy w województwie pomorskim (wg danych EURES za rok 2013), sprawne posługiwanie się technologiami informacyjnymi jest wymagane przez pracodawców głównie w branżach: informatycznej i komunikacyjnej, przetwórstwa przemysłowego, działalności finansowej i ubezpieczeniowej; z kolei znajomość języków obcych szczególnie istotna jest w sekcji przetwórstwa przemysłowego oraz informacji i komunikacji. W ostatnich latach zaobserwowano również wzrost zapotrzebowania na pracowników o tych kompetencjach w działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją oraz zakwaterowaniem i gastronomią¹. Ze względu na potencjał turystyczny regionu i duży udział obcokrajowców w pomorskim ruchu turystycznym, znajomość języków obcych staje się niezwykle istotnym atutem kandydatów do pracy, na który szczególnie zwracają obecnie uwagę pracodawcy w sektorach wymienionych wyżej usług.

Na terenie województwa pomorskiego rozwijają się dynamicznie również branże: informatyczna, elektroniczna, biotechnologiczna, BPO (zewnętrzna obsługa biznesu) i SSC (ośrodki usług wspólnych). Większość tego typu pomorskich firm specjalizuje się w usługach IT, procesach finansowo-księgowych oraz badawczo-rozwojowych, pracując dla firm z niemal całego świata. Do pracy poszukiwane są obecnie - i według prognoz będą nadal - osoby ze znajomością języków obcych, w tym również tych mniej popularnych, na przykład języków skandynawskich; wiąże się to

---

¹EURES informacje o rynku pracy,
<https://ec.europa.eu/eures/main.jsp?countryId=PL&acro=Imi&showRegion=true&lang=pl&mode=text&regionId=PL0&nuts2Code=null&nuts3Code=null&catId=2799>

z funkcjonowaniem w regionie firm takich jak: Bayer, OIE Support, WNS Holding, Metsä Group, Flügger, Call Center 24 i Tim Call Center, Kemira.

Stosunkowo wysokie jest również zapotrzebowanie na specjalistów w zawodach charakteryzujących się umiejętnością pracy z programami komputerowymi: sprzedawca reklam internetowych, projektant stron internetowych czy programista aplikacji. Te ostatnie stanowiska wymagają posiadania wyższego wykształcenia, doświadczenia, znajomości konkretnych języków programowania, głównie Java i C++, biegłego posługiwania się technologiami komunikacyjnymi, a także kompetencji matematycznych i naukowo-technicznych. Zarówno dane zastane², jak i informacje pozyskane w toku badania od przedstawicieli zrzeszeń pracodawców, spółek powołanych przez samorząd terytorialny w celu wspierania inwestorów zagranicznych, przedstawicieli prężnie działającego na Pomorzu Klastra ICT oraz ekspertów, wskazują, że w kolejnych latach wzrośnie zapotrzebowanie w regionie na specjalistów w dziedzinie informatyki. Dzieje się tak, bowiem branża technologii informatycznych i komunikacyjnych ICT jest jedną ze strategicznych dla rynku pracy w województwie, a także znajduje się także na liście 5 sekcji gospodarki, w których wzrosło zatrudnienie w ujęciu netto w ostatnim okresie³.

Powyższe dane stanowiły przesłankę do realizacji projektów obejmujących podnoszenie kwalifikacji komputerowych i znajomości języków obcych w ramach komponentu regionalnego POKL 2007-2013. Wyniki niniejszego badania świadczą o tym, że ich Beneficjenci uzasadniali potrzebę realizacji projektu, opierając się najczęściej na istniejących raportach, analizie zastanych danych statystycznych, obrazujących sytuację na pomorskim rynku pracy, analizie zawodów i kompetencji deficytowych. Beneficjenci znacznie rzadziej podejmowali się natomiast przeprowadzenia odrębnych działań (takich jak ankietyzacja potencjalnych uczestników i pracodawców w regionie, rozpoznanie lokalnego rynku; tego typu badania na etapie aplikowania o dofinansowanie przeprowadziło jedynie 14% Beneficjentów wszystkich projektów, objętych zakresem badania) w celu uzupełnienia ogólnych danych o szczegółowe diagnozy zapotrzebowania na kompetencje językowe i ICT, których dotyczyła tematyka szkoleń. W takich wypadkach zrealizowane szkolenia często miały zbyt ogólny charakter i nie trafiały bezpośrednio w potrzeby regionalnego rynku pracy. Wybór przez Beneficjentów określonych typów projektów, wynikał natomiast przede wszystkim z dotychczas zdobytego doświadczenia w realizacji podobnych działań, również z realizacji projektów współfinansowanych ze środków unijnych.

Łącznie w ramach analizowanych projektów: w projektach otwartych wsparcie otrzymało 10 518 osób, natomiast liczba uczestników projektów zamkniętych wyniosła 26 777⁴. Przeciętą liczbą uczestników w przedsięwzięciach zamkniętych była większa niż w otwartych (średnie wyniosły

² Por. m.in. Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie pomorskim w 2013 r., WUP w Gdańsku, 2014; EURES informacje o rynku pracy, <https://ec.europa.eu/eures/main.jsp?countryId=PL&acro=Imi&showRegion=true&lang=pl&mode=text&regionId=PL0&nuts2Code=null&nuts3Code=null&catId=2799>

³ Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie pomorskim w 2013 r., WUP w Gdańsku http://www.wup.gdansk.pl/g2/2013_02/221687b0d6553972af8dc49112c0cff3.pdf, s.11, s.45-46.

⁴ Na podstawie bazy PEFS

odpowiednio: 138 i 246 osób), a projekty o charakterze zamkniętym były droższe niż otwarte - średnia wartość projektów otwartych wyniosła: 584 624 zł, natomiast zamkniętych: 1 101 072 zł.

Uczestnikami projektów objętych zakresem badania były głównie osoby z wykształceniem wyższym, pomaturalnym i ponadgimnazjalnym. Najmniejszy odsetek uczestników posiadał wykształcenie podstawowe i gimnazjalne (zaledwie 10%). Ze wsparcia skorzystały przede wszystkim osoby już zatrudnione, wyjątek stanowią szkolenia realizowane w ramach Poddziałania 7.2.1 *Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym*, gdzie najliczniejszą grupą były osoby nieaktywne zawodowo i bezrobotni. Wynika z tego, że podniesieniem kompetencji w zakresie posługiwania się językiem obcym i obsługą komputera zainteresowani byli przede wszystkim pracownicy wykwalifikowani, ponieważ obecne wymagania rynku pracy i pracodawców w różnych branżach wymagają ciągłego zdobywania coraz bardziej specjalistycznej wiedzy.

Proces rekrutacyjny różnił się w zależności od specyfiki projektu. Nabór w ramach projektów zamkniętych realizowany był przez kierownictwo danego podmiotu, które po przeprowadzeniu diagnozy kierowało pracowników na konkretne szkolenie, natomiast w projektach otwartych uczestnikami mogły być wszystkie osoby, które spełniały kryteria grupy docelowej w danym Działaniu/Poddziałaniu. Badane projekty, obejmujące wsparcie z zakresu szkoleń komputerowych i językowych częściej realizowane były w formule zamkniętej (59% wszystkich analizowanych projektów). Rekrutacja uczestników najczęściej realizowana była wyłącznie przez Beneficjenta, w nielicznych przypadkach odbywała się we współpracy z innymi podmiotami lub zlecano ją zewnętrznym firmom lub instytucjom. Jak świadczą wyniki badania – opinie samych Beneficjentów, ekspertów oraz zrealizowane studia przypadków - udział partnera projektu, który dysponuje dobrym rozpoznaniem specyfiki uczestników i/lub poszczególnych branż/usług (na przykład organizacji branżowej, organizacji pozarządowej) zwiększał trafność zrealizowanego wsparcia i miał pozytywny wpływ na trwałość osiągniętych rezultatów.

W analizowanych projektach, które zawierały szkolenia językowe i komputerowe, często łączone one były z innymi kursami – najczęściej z zakresu umiejętności miękkich i zawodowych (odpowiednio 68% i 62% przypadków). Popularne okazało się także łączenie kursów komputerowych z językowymi (29% ogółu wsparcia). Rzadko natomiast realizowaną praktyką było łączenie szkoleń językowych lub ICT ze stażami, praktykami albo usługami doradczymi.

Program kursów komputerowych zakładał zwykle 60 do 200 godzin nauki. Najczęściej przeprowadzane były na poziomie podstawowym lub średniozaawansowanym. Umiejętności jakie można było zdobyć dzięki uczestnictwu to: podstawowa obsługa komputera, korzystanie z internetu, obsługa narzędzi tekstowych i arkuszy kalkulacyjnych (te kursy stanowiły około 80%). Stosunkowo rzadziej organizowano szkolenia o charakterze zaawansowanym, które zawierały obsługę profesjonalnych programów (np. AutoCad, Photoshop), naukę języków programowania czy pracy z bazami danych (kursy na zaawansowanym poziomie stanowiły około 20%). Według opinii ekspertów i przedstawicieli pracodawców, właśnie tego typu specjalistyczne kursy były bardziej trafne w odniesieniu do zapotrzebowania na pomorskim rynku pracy, a ich rekomendacją

było dalsze wspieranie ze środków UE tego typu szkoleń (zwłaszcza takich, w których powiązane byłyby one z podnoszeniem kompetencji miękkich uczestników i kursami języka obcego ukierunkowanego branżowo) w przyszłej perspektywie programowania 2014-2020.

Kursy językowe obejmowały zazwyczaj 100 do 200 godzin nauki i oferowały dokształcanie na różnych poziomach zaawansowania, dominowały wśród nich jednak szkolenia podstawowe o tematyce ogólnej. Według opinii ekspertów i przedstawicieli pracodawców, zebranych w toku badania, szkolenia tego typu cechowałaby większa skuteczność i użyteczność w przypadku ich większego nakierowania na poszczególne branże i specjalności zawodowe. Najczęściej nauczonym językiem był angielski, rzadziej niemiecki, w pojedynczych przypadkach uczestnicy projektów mogli wybrać również naukę innych języków obcych: rosyjskiego, francuskiego, szwedzkiego, włoskiego i hiszpańskiego.

W projektach objętych zakresem badania, uczestnicy mieli możliwość uzyskania certyfikatów potwierdzających zdobyte umiejętności, przy czym w analizowanych projektach częściej dotyczyło to kursów językowych niż komputerowych. W zakresie języków obcych uczestnicy zdobywali certyfikaty: TELC, TOEIC, CEF, natomiast w zakresie umiejętności komputerowych najczęściej był to certyfikat ECDL (zwykle na poziomach Start lub Core), rzadziej certyfikaty: Cisco, AutoCad oraz MEN. Zaświadczenia, które uzyskali szkoleni najczęściej odpowiadały poziomowi podstawowemu danej umiejętności. Ogółem uczestnicy szkoleń komputerowych zdawali testy końcowe i otrzymywali certyfikat w 54% przypadków, natomiast uczestnicy szkoleń językowych – w 71% przypadków. Zgodnie z wynikami badań jakościowych z przedstawicielami pracodawców, Klastra ICT, przedstawicieli Urzędu Marszałkowskiego WP i ekspertów, uzyskanie powszechnie uznawanego certyfikatu, przyznawanego przez instytucję zewnętrzną, zwiększa atrakcyjność potencjalnego kandydata na rynku pracy jak również pracownika. Z tego względu rekomendowano przeprowadzanie w ramach podobnych projektów w przyszłości wyłącznie kursów i szkoleń, zakończonych uzyskaniem certyfikatu nadawanego przez instytucję zewnętrzną, niezależną organizacyjnie i kapitałowo od Beneficjenta projektu.

Jeśli chodzi o indywidualną sytuację uczestników badanych projektów, na ich opinie na temat trafności szkoleń w odniesieniu do ich zapotrzebowania, duży wpływ miały pozamerytoryczne aspekty, takie jak: czas trwania szkoleń, kompetencje osób prowadzących, czy też sposób organizacji kursu. W przeprowadzonych badaniach z uczestnikami, zwracali oni uwagę na trudności związane z: niskim poziomem kompetencji osób prowadzących zajęcia, kilkukrotną zmianą osoby prowadzącej szkolenie, brakiem monitorowania postępów w nauce, zbyt szybkim tempem realizacji materiału szkoleniowego, niedostosowaniem poziomu kursu do ich umiejętności (zbyt niski/zbyt wysoki poziom kursu), częstym odwoływaniem zajęć, zbyt dużymi grupami szkoleniowymi, niedostosowaną do potrzeb osób niepełnosprawnych lokalizacją, zbyt krótkim czasem trwania kursu, oraz zbyt wąskim zakresem materiału/tematyki kursu.

Pozytywną zmianę w kontekście swojej sytuacji na rynku pracy zauważyło 12,5% respondentów badania CATI, zrealizowanego na próbie 2500 uczestników projektów. Przejawiała się ona w utrzymaniu zagrożonego miejsca pracy, znalezieniu zatrudnienia lub założeniu działalności

gospodarczej. Najwyższy odsetek osób, które po udziale w projekcie podjęły zatrudnienie, odnotowano w grupie uczestników projektów Poddziałów 8.1.1 i 8.1.2.

Skuteczność i efektywność realizacji projektów najlepiej opisywana jest poprzez wskaźniki ich wykonania. W przypadku analizowanych przedsięwzięć według bazy KSI SIMIK⁵ wszystkie zakończone projekty, objęte zakresem badania, osiągnęły dokładnie 100% planowanych produktów i rezultatów.

Spośród badanych projektów obejmujących swoim zakresem kursy komputerowe i językowe, 76 stanowiły projekty otwarte (tj. skierowane do szerokiego kręgu adresatów), zaś 109 – projekty zamknięte (tj. skierowane do konkretnej grupy osób, np. pracowników określonych podmiotów, czy podopiecznych określonych placówek, wskazanych we wniosku o dofinansowanie). W szczególności analizie poddanych zostały 34 projekty objęte regułami pomocy publicznej.

W projektach otwartych znacznie częściej realizowano szkolenia komputerowe, rzadziej natomiast językowe. Wiąże się to z charakterystyką grupy docelowych: projekty otwarte, przeznaczone są dla szerszego grona odbiorców, natomiast kursy językowe w większym stopniu wymagają przeprowadzenia diagnozy wyjściowego poziomu kompetencji uczestników i dostosowania zakresu szkoleń do ich potrzeb.

Przedstawiciele Beneficjentów i Partnerów projektów (respondenci badania CAWI) uznali brak znajomości języków obcych oraz niskie kompetencje w zakresie ICT za najistotniejsze czynniki wpływające na złą sytuację na rynku pracy. Porównując jednak tę ocenę z oceną Beneficjentów projektów nie zawierających kursów komputerowych i językowych, okazuje się, że większy wpływ na problemy zawodowe mają inne czynniki. Jako najważniejszy z nich przedstawiciele podmiotów realizujących projekty nie obejmujące szkoleń komputerowych i językowych, wskazywali brak doświadczenia zawodowego. Znajomość języków obcych miała natomiast ich zdaniem znacznie mniejszy wpływ na sytuację uczestników na rynku pracy.

W badaniu jako miarę efektywności kosztowej projektów przyjęto koszt przypadający na jednego uczestnika projektu (wyznaczony poprzez podzielenie wartości całkowitej projektu przez łączną liczbę jego uczestników). W grupie badanych typów Beneficjentów (jako typy podmiotów) wyróżniono: NGO, przedsiębiorca, jednostka naukowa, JST, inne), koszt realizacji przedsięwzięć okazał się jest najwyższy, gdy są one prowadzone przez organizacje pozarządowe, fundacje, czy też stowarzyszenia, stosunkowo najniższy natomiast w przypadku jednostek samorządowych. Na podstawie powyższych danych można zatem zauważyć, że efektywność kosztowa projektów była niższa, gdy Beneficjentem była organizacja pozarządowa, wyższa natomiast w przypadku firm i jednostek samorządowych.

Analiza efektywności kosztowej projektów w perspektywie realizacji komponentu regionalnego POKL 2007-2013 w województwie pomorskim pozwala zauważyć także, iż z roku na rok, począwszy od 2008 koszt jednostkowy związany z realizacją szkoleń językowych i komputerowych

---

⁵ Stan bazy na dzień 31.07.2014

systematycznie rósł. W roku 2011 był trzykrotnie wyższy niż w roku 2008, a tendencja ta była szczególnie widoczna w przypadku kursów komputerowych. Od roku 2012 w ramach kursów finansowanych ze środków POKL wprowadzone zostały stawki jednostkowe, zgodnie z którymi jednostkowa kwota kursu komputerowego lub językowego powinna mieścić się w określonych ramach, w związku z czym od roku 2012 uwidacznia się znacząca tendencja do spadku kosztów tych szkoleń.

W kontekście efektywności kosztowej droższe okazały się projekty zamknięte. Wynik ten należy jednak interpretować w kontekście skuteczności i użyteczności szkoleń, zrealizowanych w ramach tych projektów. Jak podkreślali beneficjenci i przedstawiciele zrzeczeń pracodawców w wywiadach pogłębionych, mimo wyższego kosztu kursu w projektach zamkniętych, ich przydatność zawodowa i użyteczność z punktu widzenia pracodawców była znacznie wyższa, niż w przypadku kursów ogólnych, realizowanych najczęściej w projektach otwartych. Wypowiedzi przedstawicieli zrzeczeń pomorskich pracodawców oraz spółek akcyjnych powołanych przez samorząd terytorialny w celu promowania Pomorza wśród inwestorów zagranicznych, pochodzące z badań metodami jakościowymi dowodzą, że kierowanie wsparcia w projektach zamkniętych bezpośrednio do z góry określonych odbiorców, cechuje użyteczność i skuteczność, co zapewnia ich efektywność kosztową w dłuższej perspektywie czasu. Czynnikiem decydującym jest w tym wypadku właściwe przeprowadzenie diagnozy potrzeb zarówno indywidualnych uczestników, jak i oczekiwań pracodawców. Tego typu diagnoza powinna być - zdaniem respondentów badań jakościowych - realizowana każdorazowo na etapie projektowania działań szkoleniowych.

Zapisy dotyczące zapewnienia trwałości realizowanych działań znalazły się w 43 spośród 181 analizowanych wniosków (stanowi to 24% ogółu badanych projektów). Beneficjenci najczęściej jako sposoby zapewnienia trwałości wymieniali: możliwość wykorzystywania nabytej wiedzy i umiejętności w życiu zawodowym lub prywatnym, uzyskanie bezterminowych certyfikatów, czy też uzyskanie możliwości korzystania z platform e-learningowych, powstałych w ramach projektu. Wielu wnioskodawców pisało także o planach przeprowadzenia badania trwałości rezultatów po zakończonym projekcie. W badaniach jakościowych uczestnicy szkoleń deklarowali, że korzystają ze zdobytych umiejętności w życiu osobistym i zawodowym, a także pogłębiają swoje umiejętności w ramach kolejnych kursów.

Również według wyników badań ilościowych, respondenci badania CATI (uczestnicy projektów) uznali, że najczęściej zdobyte w kursach kompetencje wykorzystują w życiu prywatnym (84%), nieco rzadziej - w pracy (62%). Dalsze pogłębianie uzyskanych umiejętności na własną rękę zadeklarowało 61% badanych. Zainteresowanie podnoszeniem zdobytych w ramach projektów kompetencji, deklarowane przez respondentów badania CATI, obserwują także Beneficjenci – podmioty, które na co dzień oferują podobnego typu kursy językowe i ICT⁶.

---

⁶ Na podstawie wyników badań jakościowych – wywiadów, w których Beneficjenci deklarowali, że uczestnicy zrealizowanych projektów po ich zakończeniu są zainteresowani dalszym rozwijaniem zdobytych umiejętności i poszukują informacji nt. możliwości wzięcia udziału w podobnych projektach.

Podsumowaniem wyników badania były rekomendacje co do modeli kształcenia ustawicznego dotyczącego kompetencji IT oraz językowych w kolejnej perspektywie programowania 2014-2020. Pierwszy z tych modeli dotyczył osób długotrwale bezrobotnych/wykluczonych społecznie, dla których na podstawie wyników badania, najbardziej uzasadnione wydaje się być udzielanie w pierwszej kolejności wsparcia psychologicznego i doradczego, a dopiero w dalszej kolejności powinny być podejmowane działania zmierzające do wyposażenia osób wykluczonych w określone umiejętności i kompetencje. Wsparcie to powinno mieć charakter kompleksowy i długofalowy, a także powinno być prowadzone z uwzględnieniem indywidualnych, profesjonalnie zdiagnozowanych potrzeb poszczególnych osób. Drugi z przedstawionych w raporcie modeli dotyczył najbardziej efektywnego sposobu wspierania nabywania umiejętności komputerowych i znajomości języków obcych, w odniesieniu do grup docelowych poszczególnych priorytetów RPO WP 2014-2020. Na podstawie wyników badania stwierdzono, że model ten powinien obejmować przede wszystkim wyposażenie osób z tych grup w kwalifikacje specjalistyczne, powiązanie umiejętności obsługi zaawansowanych programów z biegłą znajomością języka obcego – branżowego. Jest to niezbędne w odniesieniu zarówno do pracowników, absolwentów, jak i kadr nauczycielskich, ze względu na fakt, że pracodawcy najczęściej wymagają od pracowników znajomości języka specjalistycznego (nie zaś podstaw gramatyki czy podstawowych zwrotów) czy umiejętności obsługi konkretnego branżowego programu komputerowego (np. do projektowania, zdalnej obsługi urządzeń itp.), a kompetencje cyfrowe czy językowe w podstawowym zakresie (np. obsługa poczty e-mail, proste zastosowanie edytora tekstu czy podstawowe zwroty) traktowane są jako wymóg o charakterze bazowym, tj. umiejętności te są obowiązkowe dla wszystkich zatrudnionych w danej firmie i fakt ich posiadania nie wyróżnia w żaden sposób pojedynczych pracowników. W związku z tym nabycie umiejętności w zakresie podstawowej obsługi komputera czy podstawowych zwrotów w danym języku może w żaden sposób nie przełożyć się na znalezienie pracy przez osoby, którym wsparcie to zostało udzielone.

Na podstawie wyników przeprowadzonego badania sformułowano również rekomendacje co do działań, jakie powinny podjąć instytucje zaangażowane we wdrażanie funduszy unijnych w regionie w perspektywie finansowej 2014-2020, w celu modelowania właściwego wsparcia projektowego obejmującego kursy językowe i ICT, prowadzące do osiągnięcia optymalnych efektów oraz w celu zapobiegania stosowania przez projektodawców działań, niedostosowanych do potrzeb grup docelowych i regionalnego/ lokalnego rynku pracy; według wyników badania działania te powinny uwzględniać:

- ➔ Indywidualizację wsparcia polegającą na dopasowaniu rodzaju/zakresu kursów językowych i ICT do uczestników projektów z uwzględnieniem większej specjalizacji tematyki tych szkoleń, dostosowanych do zapotrzebowania na poszczególne specjalności/kompetencje regionalnych pracodawców. Certyfikowanie kursów językowych i ICT realizowanych w ramach tych projektów przez instytucje zewnętrzną wobec Beneficjenta – niezależną od niego organizacyjnie i kapitałowo.
- ➔ Wprowadzenie bardziej restrykcyjnych (niż to miało miejsce w dokumentach uszczegóławiających POKL 2007-2013) wymagań, co do przeprowadzania diagnoz przez

projektodawców (potencjalnych Beneficjentów RPO WP 2014-2020) na etapie wniosku aplikacyjnego/o dofinansowanie projektu; uzasadnienie realizacji projektu powinno być oparte na rozpoznaniu zapotrzebowania lokalnych/regionalnych pracodawców/ryнку pracy i aktualnej diagnozie potrzeb grupy docelowej.

- ➔ Wsparcie dla szkolnictwa zawodowego, uwzględniające rezultaty i doświadczenia ze zrealizowanego projektu systemowego „Pomorskie – dobry kurs na edukację. Szkolnictwo zawodowe w regionie a wyzwania rynku pracy”. Wypracowane w ramach tego projektu rozwiązania i produkty, takie jak: opracowanie 89 standardów praktyk zawodowych i praktycznej nauki zawodu, wprowadzenie do szkół zawodowych dodatkowych zajęć z języka obcego zawodowego⁷, organizowanie targów edukacyjnych oraz konferencji branżowych dla kadr zarządzających szkołami, promowanie współpracy szkół z regionalnymi pracodawcami, cechowała wysoka jakość, efektywność i skuteczność⁸; mogłyby więc być w sposób wartościowy kontynuowane w kolejnych latach.
- ➔ Kompleksowość wsparcia dla osób bezrobotnych oraz grup zagrożonych wykluczeniem.

---

⁷ Według opracowanego na potrzeby projektu Programu doradztwa zawodowego dla uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego

⁸ Badania efektywności projektu oraz losów uczestników projektu prowadzi DES UM WP; projekt zakończy się 31.12.2014

Summary

The evaluation research concerns projects completed or in progress on 31.12.2013r., financed within the regional component of the Human Capital Operational Programme in Pomerania region. These projects included the organization of foreign languages and computer training, and within them over 37 000 people (participants of the projects) were supported. The main objective of the evaluation was carried out an assessment of the impact of these projects on the individual situation of the participants in the labor market. These projects were implemented in Sub-action 7.2.1 Professional and social activation of people at risk of social exclusion, Action 7.3 Local initiatives for active inclusion, Sub-action 8.1.1 Support the development of professional skills and advice to businesses, Sub-action 8.1.2 Support for adaptation and modernization processes in the region, Action 9.3 Promotion of education in the school forms, Action 9.4 Highly qualified personnel for the educational system and Sub-action 9.6.2 Enhancing of ICT and foreign languages competences for adults.

The context of the evaluation of the effects of projects was the analysis of the demand for employees with ICT and foreign languages competences on the regional labor market in Pomerania. As is clear from the current data, Pomeranian employers are looking for people with the following qualifications: experience in the job, secondary or higher education, computer skills and knowledge of various computer programs (both commonly used, such as MS Office, as well as specialist, such as AutoCad), as well as knowledge of foreign languages, especially English. According to EURES data from 2013, efficient use of information technology is required by employers mainly in the following sectors: information and communication, manufacturing, financial and insurance activities; on the other hand, knowledge of foreign languages is particularly important in the manufacturing and information and communication sectors. In the last few years there was also seen an increase in demand for employees with such competence in activities related to the arts, entertainment and recreation, and accommodation and gastronomy. Due to the tourism potential of the region and a large share of foreigners in the Pomeranian tourism, foreign languages becomes extremely important asset for job candidates, especially for the employees in the sectors listed above.

Information technologies, electronic, biotechnology, BPO (business process outsourcing) and SSC (shared service centers) are also dynamically developing branches in Pomerania region. Most of the Pomeranian companies specializing in IT services, financial and accounting processes, research and development, are working for companies from almost all over the world. They are looking to candidates for work with knowledge of foreign languages, including those less popular, for example, the Scandinavian languages; this trend will be maintained in the future and is related to the presence of companies such as Bayer, OIE Support, WNS Holding, Metsä Group, Flügger, Call Center 24 and Tim Call Center, Kemira in Pomerania region.

Relatively high is also a need for specialists in occupations concerning knowledge of use computer programs: online advertising, web designer and developer of the application. The latter position requiring a higher education, experience, knowledge of specific programming languages, especially Java and C ++, expert use of communication technologies, as well as mathematical and

scientific-technical skills. Both the ambient data, as well as information obtained from the representatives of the employers' associations, companies established

by the local government to support foreign investors, representatives of Pomeranian ICT Cluster and experts, indicate that in the coming years the demand in the region for specialists in the field of computer science will increase. This is because the industry of information and communication technology (ICT) is one of the strategic for labor market in the region, and is also on the list of the 5 sections of the region economy with employment increase in recent years.

These data contributed to realization of projects involving computer skills upgrading and foreign language skills within the regional component of Human Capital Operational Programme 2007-2013. The results of this study demonstrate that the beneficiaries have justified the need for the project, relying mostly on existing reports, analysis of jobs and skills deficit as well as analysis of existing statistical data showing the situation on the labor market in Pomerania. Beneficiaries were less likely to conduct detailed research, such as questionnaire potential participants and employers in the region, providing the recognition of the local market (this type of research were carried out only by 14% of the beneficiaries of all projects within the scope of the study) in order to complete the general statistics data of the demand for language skills and ICT in the region. In such cases, ICT and foreign languages training in these projects were often too general in the matter and not directed enough for the needs of the regional labor market. The choice of certain types of projects by the beneficiaries, mainly due to the experience gained by them so far in carrying out similar activities, including the implementation of projects co-financed from EU funds.

In total, within analyzed projects, open projects provided support for 10 518 people, while the number of participants of closed projects was higher, up to 26 777 people. The average number of participants in the closed projects was higher than in the open projects (in average it was 138 and 246 people) and closed projects were more expensive than open ones - the average value of open projects amounted to 584 624 zł, while closed projects - 1 101 072 zł.

The participants of the projects were mainly people with higher education, post-secondary and upper secondary. The smallest percentage of participants had primary and lower secondary education (only 10%). They were mainly people already employed, except for training carried out in projects of Sub-action 7.2.1 Professional and social activation of people at risk of social exclusion, where the largest group were people occupationally inactive and unemployed.

The recruitment process differs depending on the specific of the project. The recruitment procedure in closed projects was carried out by the management of the company, which - after the diagnosis - guided their employees for specific training. On the other hand, the participants of the open projects could be all persons who meet the criteria of the target group in the Action/Sub-action. Most of the analyzed projects, which included foreign language and ICT training were implemented in a closed formula (59% of all analyzed projects). Recruitment of participants was mostly carried out by the Beneficiary, in a few cases it was realized in collaboration with other entities, companies or institutions. The results of the evaluation, as well as the opinions of the beneficiaries and experts, shows that the share of the project's partner, who has a good recognition of the specificity of participants and / or industries specifics (for example: trade

organizations, non-governmental organizations) increased the accuracy of the realized support and have a positive impact on sustainability of the projects' results.

In the analyzed projects, which included language and computer training, they were often combined with other courses - usually in soft skills and vocational training (68% and 62% of analyzed cases). Combining both the language and computer courses was also popular practice (29% of analyzed cases). Although combining language or ICT training with internships, practices or advisory services occurred very rarely.

The computer courses usually assumed 60 to 200 hours of study and the most common were carried out at the basic or intermediate level. Acquired skills in such training included: basic computer skills, internet use, handling text tools and spreadsheets (about 80% of these courses). Relatively less of realized ICT courses concerned advanced training of use professional programs (eg. AutoCad, Photoshop), learning programming languages or working with databases (advanced level courses accounted for about 20%). According to experts, and representatives of employers, this type of specialized courses were more accurate in relation to the needs of the Pomeranian labor market, and their recommendation was to further support of this type of training (especially those associated with training of sector-oriented language and the soft skills of participants) from the EU funds in the forthcoming 2014-2020 programming perspective.

Foreign language courses usually included 100 to 200 hours of study and the training was offered at various levels, however they were oriented on a general subject. According to opinions of experts and representatives of employers, this type of training would gain greater effectiveness and usefulness if were focused the on specific industries and professional specialties. The most widely taught language was English, less German, and in individual cases, project participants can also choose to learn other languages: Russian, French, Swedish, Italian and Spanish.

In the analyzed projects, their participants had the opportunity to obtain certificates confirming acquired skills, more often in foreign language courses than in computer ones. In foreign languages courses, participants gained TELC, TOEIC, CEF certificates. ICT skills were mostly certified by the ECDL certificate (usually at Start or Core level), rarely by the Cisco, AutoCad and the Ministry of Education certificate. Computer training participants received a certificate in 54% of cases, while foreign language training participants - in 71% of cases. According to the results of qualitative research with representatives of employers, ICT Cluster, representatives of the Marshal's Office and HR experts, obtaining widely recognized certification, awarded by an external institution, increases the attractiveness of a potential candidate in the labor market as well as the employee. For this reason, they recommended carrying out similar projects in the future only if they provided obtaining by participants the certificate approved by an external institution, independent organizationally and financially from the beneficiary of the project.

When it comes to the individual situation of the projects' participants, their opinions in the survey showed that foreign languages and ICT training had met their needs. They highly assessed non-formal aspects of the courses, such as the duration of training, competencies of trainers and the organization of the course. They pointed out also some difficulties associated with: low skills of tutors, repeatedly change the trainer, the lack of monitoring of their progress, pace of

implementation of the training material, the inadequacy of the level of the course to their skills (too low / too high level of the course), frequent recourse classes, too large training groups, ill-suited to the needs of disabled locations, too short duration of the course, and too small range of material / subject matter of the course.

12.5 % of respondents CATI (on a sample of 2500 participants of the analyzed projects) noticed the positive change in the context of their labor market situation. It manifested itself in maintaining endangered jobs, find employment or wage increase. The highest percentage of people who has found new employment after participating in the project, were the participants of projects in Sub-actions 8.1.1 and 8.1.2.

The effectiveness and efficiency of project implementation is best described by their performance indicators. Based on KSI SIMIK data all completed projects within the scope of the study, reached exactly 100% of the planned outputs and results.

Among those projects, including foreign and ICT courses, 76 projects were open (addressed to a wide range of potential recipients of the support), and 109 were closed projects (in which support was directed to a specific group of people, for example employees of certain entities, or specified institutions indicated in the application form). In particular, in the scope of the analysis were 34 projects covered by the rules of public aid.

The open projects provided mostly language training and less frequently computer courses. This is related to the characteristics of the target group: open projects are intended for a wider audience, and language courses didn't require an initial diagnosis of the level of competence of the participants and adjust the scope of training to their needs.

Representatives of beneficiaries and Partners of the projects (CAWI respondents) rank lack of knowledge of foreign languages and low ICT competence in as the most important factors affecting the individual situation on the labor market. However, comparing this with the opinions of beneficiaries of the projects that do not contain language and computer courses, it turns out that a greater impact on professional problems had other factors. As the most important factor, representatives of these beneficiaries, indicated a lack of experience. They believed that knowledge of foreign languages had a much smaller impact on the participants' situation in the labor market.

A chosen measure of the cost-effectiveness of projects in this research, was cost per participant of the project (determined by dividing the total value of the project by the total number of participants). In the study, types of beneficiaries (as the types of entities) were distinguished as: NGO, an entrepreneur, a research unit, local governments, others), the cost of implementation of the projects turned out to be the highest when they are non-governmental organizations, foundations or associations, while it is relatively lowest if realized by the local government units. These data proved that the cost-effectiveness of projects was lower when the beneficiary was a non-governmental organization, but higher for companies and local government units.

Analysis of the cost-effectiveness of projects in terms of realization of the regional component of the Human Capital Operational Programme 2007-2013 also showed that from year to year, from

2008, the cost associated with the implementation of language and computer training has grown steadily. In 2011 it was three times higher than in 2008, and this trend was particularly evident in the case of computer courses. In 2012 in Human Capital Operational Programme unit rates were introduced, according to which, the unit cost of foreign language or computer course should be within the defined framework; therefore, from 2012 revealed a significant tendency to decrease in the cost of the training.

In the context of the cost-effectiveness, closed projects turned out to be more expensive. This result should be interpreted in the context of the effectiveness and usefulness of the training, carried out in the framework of these projects. As emphasized beneficiaries and representatives of employers' associations in in-depth interviews, despite the higher cost of the course in the closed projects, their usefulness and usability - from the point of view of employers - was significantly higher than in the general courses, carried out mostly in the open projects. Statements of representatives of Pomeranian employers' associations and companies established by local authorities to promote Pomerania among foreign investors, have shown that targeting support in closed projects directly to predefined recipients, has the usefulness and effectiveness, ensuring their cost-effectiveness in the long term perspective. The major factor in this case was the proper conduct of the diagnosis of the needs of both individual participants and the expectations of employers. This type of diagnosis should be - according to the respondents of qualitative research - carried out in each case as the major part of planning project's activities.

Beneficiaries had declared the sustainability of the projects' results in 43 out of 181 analyzed cases (this represents 24% of the surveyed projects). Beneficiaries most often mean to ensure the sustainability by: the projects participants' ability to use their knowledge and skills in professional or private life, obtaining external certificates by participants, or by using the e-learning platforms, established in the project. Many beneficiaries also mentioned plans for the monitoring of the results of a project after its completion. In qualitative research participants of those projects declared that they benefit from the acquired skills in personal and professional life, as well as deepen their skills in the subsequent courses.

Also, according to the results of quantitative research, CATI survey respondents (projects' participants) concluded that they use acquired competence most commonly in their private life (84%), less often - at work (62%). 61% of the respondents declared further deepening acquired skills on their own. Interest in raising gained competences declared by CATI respondents, also had observed projects' beneficiaries - entities which usually offer a similar type of language or ICT courses.

The summary of the results of the study were recommendations for lifelong learning models for IT skills and language in the 2014-2020 programming perspective. The first of these models concerned long-term training for unemployed / socially excluded; the results of the evaluation research showed that the most reasonable model should provide firstly psychological support and mentoring for this group, and only secondly they should be trained in specific skills and competences required in the labor market. This kind of support should be comprehensive and long-term, and should be carried out taking into account the individual needs of this persons,

based on professionally diagnosis. The second model presented in the report, concerned the most effective way to encourage obtaining of computer skills and knowledge of foreign languages, in relation to the target group of priorities of Pomeranian Regional Operational Programme 2014-2020. Based on the survey results, it was found that this model should consist mainly of support these groups in acquiring specialized skills, use of professional computer programs with advanced proficiency in a foreign language. This is necessary for both the employees, graduates, teachers and students, due to the fact that employers most often require specialized workers with specific industry skills including use of computer programs (used to 3D designing, remote operation of equipment, etc.). Basic digital skills and a basic knowledge of the language (eg. using e-mail, simple text editor application etc.) are treated as a mandatory for all employees in the company. Therefore, the acquisition of skills in basic computer and basic level of foreign language couldn't always result in finding a job for a person who had been granted by courses support.

On the basis of the results of the evaluation, there also formulated recommendations for action to be taken by the institutions involved in the implementation of EU funds in the 2014-2020 financial perspective, in order to model the appropriate support including foreign language and ICT courses, leading to achieving optimal results and to prevent the actions unsuited to the needs of the target groups and regional / local labor market. According to the evaluation results, these activities should include:

- ➔ Individualization of support consists in adjusting the type / range of language courses to the participants of the projects; they should include more specialized topics such training tailored to the needs of the individual specialties and the needs of regional employers.
- ➔ Certification of language and ICT courses implemented in these projects should be provided by institutions external to the beneficiary – these institutions should be independent organizationally and financially to the beneficiaries.
- ➔ Introduction of more stringent (than it did in Human Capital Operational Programme 2007-2013) requirements for carrying out the diagnoses by potential beneficiaries of Pomeranian Regional Operational Programme 2014-2020) within the application procedure; justification of the project should be based on the recognition of the need of local / regional employers / labor market and the current diagnosis of the target group.
- ➔ Support for vocational education, taking into account the results and experiences of the system project "Pomorskie - good course on education. Vocational education in the region and the challenges of the labor market". The framework developed within this project, its products and solutions, such as: the development of 89 standards of professional practice and apprenticeship, technical foreign language training, organizing educational fairs and industry conferences for schools managers, to promote cooperation between schools with regional employers, were characterized by high quality, effectiveness and efficiency; therefore those activities and results should be continued in subsequent years.
- ➔ The complexity of support for the unemployed and disadvantaged groups.

Spis treści

1. Wprowadzenie.....	19
2. Opis zastosowanej metodologii badania.....	23
3. Opis wyników badania.....	26
3.1. Regionalny rynek pracy w kontekście zapotrzebowania na projekty obejmujące kursy ICT i językowe.....	29
3.1.1. Regionalny rynek pracy.....	29
3.1.2. Zapotrzebowanie na projekty obejmujące kursy ICT i językowe.....	33
3.1.3. Podsumowanie i wnioski cząstkowe.....	36
3.2. Charakterystyka Beneficjentów i uczestników projektów.....	36
3.2.1. Charakterystyka Beneficjentów.....	36
3.2.2. Charakterystyka uczestników.....	40
3.2.3. Rekrutacja.....	50
3.2.4. Podsumowanie i wnioski cząstkowe.....	52
3.3. Zakres projektów i dopasowanie do uczestników.....	53
3.3.1. Zakres projektów.....	53
3.3.2. Dopasowanie zakresu projektów do uczestników.....	63
3.3.3. Podsumowanie i wnioski cząstkowe.....	72
3.4. Rezultaty realizacji projektów.....	72
3.4.1. Efekty kształcenia.....	72
3.4.2. Efektywność kosztowa projektów.....	81
3.4.3. Projekty otwarte i projekty objęte regułami pomocy publicznej.....	85
3.4.4. Podsumowanie i wnioski cząstkowe.....	89
3.5. Trwałość efektów wsparcia.....	90
3.5.1. Podsumowanie i wnioski cząstkowe.....	94
3.6. Rekomendowane modele wsparcia.....	95
3.6.1. Modele wsparcia.....	95
3.6.2. Podsumowanie i wnioski cząstkowe, analiza SWOT.....	108
3.7. Studia przypadków.....	110
3.7.1. Studium przypadku 1.....	110
3.7.2. Studium przypadku 2.....	113

3.7.3.	Studium przypadku 3	116
3.7.4.	Studium przypadku 4	118
3.7.5.	Studium przypadku 5	120
4.	Wnioski	123
5.	Bibliografia	128

1. WPROWADZENIE

Tab. 1 Wykaz skrótów

CATI-0	Wspomagana komputerowo ankieta telefoniczna (ang. <i>Computer Assisted Telephone Interview</i>) z grupą kontrolną (w ramach analizy kontrfaktycznej)
CATI-1	Wspomagana komputerowo ankieta telefoniczna (ang. <i>Computer Assisted Telephone Interview</i>) z grupą eksperymentalną (w ramach analizy kontrfaktycznej)
CAWI	Wspomagana komputerowo ankieta internetowa (ang. <i>Computer Assisted Web Interview</i>)
CAWI-0	Wspomagana komputerowo ankieta internetowa (ang. <i>Computer Assisted Web Interview</i>) z grupą kontrolną (w ramach analizy kontrfaktycznej)
CAWI-1	Wspomagana komputerowo ankieta internetowa (ang. <i>Computer Assisted Web Interview</i>) z grupą eksperymentalną (w ramach analizy kontrfaktycznej)
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
FGI	Zogniskowany wywiad grupowy (ang. <i>Focus Group Interview</i>)
GUS	Główny Urząd Statystyczny
ICT	Technologie komunikacyjno-informacyjne (ang. <i>Information and Communication Technologies</i>)
IDI	Indywidualny wywiad pogłębiony (ang. <i>Individual In-depth Interview</i>)
JST	Jednostka Samorządu Terytorialnego
PEFS	Podsystem monitorowania Europejskiego Funduszu Społecznego
POKL	Program Operacyjny Kapitał Ludzki
PUP	Powiatowy Urząd Pracy
SIWZ	Specyfikacja Istotnych Warunków Zamówienia
SOPZ	Szczegółowy Opis Przedmiotu Zamówienia
TDI	Telefoniczny wywiad pogłębiony (ang. <i>Telephone In-depth Interview</i>)
WE	Wywiady eksperckie
WUP	Wojewódzki Urząd Pracy

Raport przedstawia wyniki badania ewaluacyjnego pn.: *Badanie efektów projektów obejmujących kursy językowe oraz ICT, realizowanych w ramach komponentu regionalnego POKL 2007 - 2013 w województwie pomorskim*, zrealizowanego przez ITTI Sp. z o.o. w okresie lipiec-listopad 2014 na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego.

Celem głównym badania ewaluacyjnego była ocena wpływu projektów realizowanych w ramach komponentu regionalnego POKL 2007-2013 w województwie pomorskim obejmujących kursy języków obcych oraz szkolenia komputerowe (ICT) na indywidualną sytuację uczestników projektów na rynku pracy w województwie pomorskim.

Zakres przedmiotowy, podmiotowy i terytorialny badania

W zakresie przedmiotowym badanie obejmowało 250 projektów, zrealizowanych lub będących w trakcie realizacji w dniu 31.12.2013r. finansowanych w ramach komponentu regionalnego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007 – 2013 w województwie pomorskim.

W zakresie podmiotowym, badanie obejmowało uczestników wyżej wymienionych projektów, w których oferowane było wsparcie w formie kursów językowych oraz szkolenia komputerowe (ICT). Wsparciem w powyższym zakresie objętych zostało przeszło 37 000 osób.

Kontekst badania

W ramach komponentu regionalnego środki przeznaczane są na wsparcie dla osób i grup społecznych, natomiast w ramach komponentu centralnego środki przeznaczane są przede wszystkim na wsparcie struktur i systemów. Z uwagi na konieczność wypracowania standardowych rozwiązań, stosowanych w całym kraju, na poziomie centralnym, wzmacnia się w sposób kompleksowy systemy i struktury, a wsparcie skierowane do grup o jednolitych potrzebach w skali kraju ma charakter ogólnopolski i ponadregionalny. W Priorytetach regionalnych pomoc jest kierowana do osób, grup społecznych z terenu poszczególnych regionów. Wybór projektów w kompetencji regionalnym odbywa się przede wszystkim na zasadzie konkursów zamkniętych, co zapewnia nowatorskie podejście wobec wyzwań, jakie stawia rynek pracy.

W ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w województwie pomorskim (komponent regionalny) jedną z najpowszechniejszych form wsparcia udzielanego uczestnikom w ramach projektów stanowiły kursy języków obcych oraz szeroka gama kursów komputerowych (od tych, których celem było wyposażenie uczestników w podstawowy wachlarz umiejętności posługiwania się komputerem, po zaawansowane kursy obsługi wyspecjalizowanych aplikacji księgowych, graficznych itp.). Zdobywanie powyższych kwalifikacji podkreślone zostało w zapisach Zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/962/WE z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie. Zgodnie z tymi wytycznymi kompetencje informatyczne i językowe określone zostały jako tzw. „kompetencje kluczowe”, czyli takie, których nabywanie i podnoszenie w procesie uczenia się przez całe życie, powinno być kluczowe w obliczu globalizacji oraz przejścia do modelu gospodarki opartej na wiedzy. Wspieranie rozwoju kompetencji kluczowych, między innymi w związku z ich znaczeniem w kontekście zatrudnienia, stało się także ważnym elementem projektów współfinansowanych ze środków Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Zgodnie z zapisami słownika zawartego na stronie www.efs.gov.pl, kompetencje kluczowe zdefiniowane zostały jako połączenie wiedzy, umiejętności i postaw odpowiednich do sytuacji. W zakres tych kompetencji, jako niezbędnych do samorealizacji i rozwoju osobistego, bycia aktywnym obywatelem, integracji społecznej i zatrudnienia, wchodzi m.in. umiejętność porozumiewania się w językach obcych oraz kompetencje komputerowe⁹.

Zgodnie z zapisami dokumentów strategicznych, m.in. Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego do roku 2020, coraz większą rolę w gospodarce województwa pomorskiego odgrywać będą przedsiębiorstwa o charakterze międzynarodowym oraz przedsiębiorstwa funkcjonujące na rynku usług IT. Z tego względu realizacja projektów obejmujących kursy językowe oraz szeroko rozumiane kursy ICT, jako elementów wspomnianych kompetencji kluczowych, stała się uzasadniona nie tylko w świetle osiągnięcia założeń odnowionej Strategii Lizbońskiej, ale również

⁹ Ustanowiono osiem kompetencji kluczowych, są to: porozumiewanie się w języku ojczystym, porozumiewanie się w językach obcych, kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne, kompetencje informatyczne, umiejętność uczenia się, kompetencje społeczne i obywatelskie, inicjatywność i przedsiębiorczość świadomość i ekspresja kulturalna

w kontekście wspierania różnych grup (pracowników, osób bezrobotnych, nieaktywnych zawodowo, zagrożonych wykluczeniem społecznym) w poprawie ich sytuacji na rynku pracy w związku z tak określonymi kierunkami rozwoju gospodarczego województwa pomorskiego.

Rozpowszechnienie wsparcia obejmującego kursy językowe i szkolenia ICT w projektach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w latach 2007-2013 pozwala na bazie zgromadzonych doświadczeń sformułować przesłanki i rekomendacje dla efektywnego planowania podobnych działań w kolejnych latach wdrażania EFS w województwie pomorskim.

Trudności napotkane w toku realizacji badania

W trakcie realizacji badania, napotkano na problemy wynikające z dezaktualizacji danych teleadresowych respondentów badań ilościowych CATI i CAWI. Z powodu objęcia zakresem badania długiego, siedmioletniego okresu, znaczna część numerów telefonów i adresów mailowych zawartych w bazie PEFS, była nieaktywna lub pod wskazanym numerem telefonu/adresem mailowym, nie było możliwości skontaktowania się z właściwą osobą – uczestnikiem projektu lub osobą wskazaną do kontaktu jako przedstawiciel Beneficjenta.

Respondentami badania CATI byli uczestnicy projektów POKL, obejmujących szkolenia językowe oraz ICT, zrealizowanych w województwie pomorskim w latach 2007-2013. Zakładana próba wyniosła 2500 efektywnie zrealizowanych wywiadów CATI. Zastosowano warstwowo-losowy dobór próby proporcjonalnie do liczby uczestników poszczególnych Poddziałań, objętych zakresem badania, tj.: Poddziałanie 7.2.1 Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; 7.3 Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji; 8.1.1 Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw; 8.1.2 Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie; 9.3 Upowszechnienie formalnego kształcenia ustawicznego; 9.4 Wysoko wykwalifikowane kadry systemu oświaty; 9.6.2 Podwyższanie kompetencji osób dorosłych w zakresie ICT i znajomości języków obcych.

Proporcjonalna do liczebności uczestników próba nie została zrealizowana w następujących Poddziałaniach: 7.3. Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji; 9.3 Upowszechnienie formalnego kształcenia ustawicznego w formach szkolnych oraz 9.4.

Przyczynami nieosiągnięcia pełnej zakładanej próby w wymienionych wyżej Poddziałaniach, był głównie brak wystarczającej liczby aktywnych numerów telefonów uczestników projektów. Za zgodą Zamawiającego brakującą próbę uzupełniono o wywiady CATI z uczestnikami Poddziałania 9.6.2 oraz 8.1.1.

Rozkład próby zakładanej i zrealizowanej przedstawiono w poniższej tabeli.

Tab. 2 Zakładana i zrealizowana próba w badaniu CATI

Poddziałanie/Działanie	Próba zakładana	Próba zrealizowana
7.2.1 Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych...	315	315
7.3. Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji	124	87
8.1.1 Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo...	389	510
8.1.2 Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych...	323	323

9.3. Upowszechnienie formalnego kształcenia ustawicznego	329	158
9.4. Wysoko wykwalifikowane kadry systemu oświaty	675	436
9.6.2 Podwyższanie kompetencji osób dorosłych w zakresie ICT...	345	671
SUMA	2500	2500

W toku realizacji badania CAWI z Beneficjentami i Partnerami projektów objętych zakresem badania, napotymano podobne trudności z osiągnięciem założonej próby ze względu na brak możliwości kontaktu – zarówno mailowego, jak i telefonicznego - z osobą kompetentną, która mogłaby w sposób wyczerpujący odpowiedzieć na pytania ankietowe. Ankieterzy bardzo często mimo podejmowanych wielokrotnie prób kontaktu, nie uzyskiwali aktualnych danych teleadresowych osoby wskazanej w bazie PEFS do kontaktów w sprawach projektów, przy czym zasadniczym powodem tych problemów był fakt, iż wiele podmiotów realizujących projekty objęte badaniem zatrudniało osoby do obsługi projektu tylko na czas ich trwania (najczęściej rok). Z tego względu w momencie przeprowadzania badania (po zakończeniu realizacji projektu) nie było możliwe skontaktowanie się z odpowiednimi osobami w celu przeprowadzenia wywiadu. Podczas kontaktów telefonicznych ankieterzy monitorujący ankietyzację CAWI, otrzymywali dokładniejsze, bardziej szczegółowe informacje na ten temat, które można potraktować również jako materiał badawczy. Uzyskane w trakcie monitu CAWI odpowiedzi sugerują, że w wielu podmiotach realizujących projekty komponentu regionalnego POKL w latach 2007-2013, osoby, które uzyskały doświadczenie w pracy przy realizacji tego typu działań, nie miały możliwości kontynuowania zatrudnienia w danej organizacji, ze względu na brak środków finansowych, przy czym taka sytuacja najczęściej miała miejsce w przypadku organizacji pozarządowych (stowarzyszenia, fundacje), będących Beneficjentami projektów objętych zakresem badania.

2. OPIS ZASTOSOWANEJ METODOLOGII BADANIA

Celem głównym niniejszego badania ewaluacyjnego była ocena wpływu projektów realizowanych w ramach komponentu regionalnego POKL 2007 – 2013 w województwie pomorskim obejmujących kursy języków obcych oraz szkolenia komputerowe (ICT) na indywidualną sytuację uczestników projektów na rynku pracy w województwie pomorskim.

Do realizacji celu głównego i celów szczegółowych badania oraz w celu uzyskania odpowiedzi na wszystkie pytania badawcze, Wykonawca zaproponował zastosowanie triangulacji metod badawczych. Triangulacja (wykorzystanie różnych metod zbierania i analizy danych) – zapewnia pozyskanie możliwie najpełniejszego materiału badawczego, jednocześnie stanowiąc narzędzie weryfikacji uzyskanych danych i informacji. Wykorzystanie w ewaluacji danych pochodzących z różnych źródeł, zbieranych różnymi metodami i przez różnych badaczy, daje gwarancję otrzymania wiarygodnych informacji i wyczerpujących wyników, a co za tym idzie – sformułowania wniosków poprawnych pod względem logicznym i metodologicznym. Triangulacja jest zalecana do stosowania w badaniach ewaluacyjnych, zarówno na płaszczyźnie metod, jak i grup respondentów¹⁰. Zakładane cele ewaluacji i zakres pytań ewaluacyjnych wymagały, by triangulacja odbywała się na kilku poziomach równocześnie:

- ➔ na poziomie metod zbierania danych – wykorzystane zostały różnorodne metody jakościowe (wywiady indywidualne, grupowe) i ilościowe (ankietyzacja techniką CATI i CAWI).
- ➔ na poziomie źródeł danych – wykorzystane zostały zarówno dane zastane (raporty analizy, publikacje naukowe), jak i dane bieżące, zebrane w trakcie badania;
- ➔ na poziomie konstruowania próby badawczej – badania przeprowadzane zostały z różnego typu respondentami, reprezentującymi wszystkie grupy interesariuszy ocenianych działań projektowych (z: uczestnikami projektów, ich Beneficjentami, pracodawcami uczestników, ekspertami, przedstawicielami zrzeszeń pracodawców, przedstawicielami UMWP, przedstawicielami Klastra ICT), co umożliwiło uzyskanie informacji na dany temat od osób, które prezentowały różny punkt widzenia;
- ➔ na poziomie zespołu badawczego – badanie zrealizowane zostało przez zespół badawczy, co zapewniło weryfikację i konfrontację dokonywanych analiz i formułowanych wniosków.

Zasada różnicowania metod badawczych została zastosowana zarówno w odniesieniu do ilościowych, jak i jakościowych technik zbierania danych, a także metod analizy danych takich jak: analiza SWOT i metoda kontrfaktyczna. Zgodnie z zaleceniami do przeprowadzania badań ewaluacyjnych¹¹, stanowiły one istotną część wyników badania, zapewniając uzyskanie wyczerpujących i wiarygodnych odpowiedzi na wszystkie pytania badawcze.

Zgodnie z założeniami polskich i europejskich instytucji badawczych, badanie ewaluacyjne obejmowało swoim zakresem zarówno metody oceny jakościowej, jak i metody i techniki

---

¹⁰ Rudolf A.: *Ewaluacja – kwestie techniczne, Podstawowe metody badań ewaluacyjnych*, wyd. POPT 2005.

¹¹ *Ewaluacja, Poradnik dla pracowników administracji publicznej*, wyd. MRR 2012.

ilościowe, ponieważ połączenie tych dwóch rodzajów metod badawczych umożliwia stawianie wiarygodnych wniosków i formułowanie rekomendacji¹².

W badaniu zastosowane zostały następujące metody, techniki i narzędzia badawcze:

1) Analiza *desk research*

Na potrzeby badania, w pierwszym etapie prac badawczych, została przeprowadzona analiza danych zastanych. Analizie zostały poddane zarówno dokumenty strategiczne i źródła naukowe (literatura), dotyczące obszaru badania¹³, jak i wnioski o dofinansowanie oraz dokumentacja projektów realizowanych w ramach komponentu regionalnego Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w województwie pomorskim, które obejmowały kursy językowe i ICT¹⁴.

2) Indywidualne wywiady pogłębione (IDI)

W ramach badania zastosowany został celowy dobór próby respondentów indywidualnych wywiadów pogłębionych. Zrealizowano 11 indywidualnych wywiadów pogłębionych z:

- ➔ 3 przedstawicielami Departamentu Europejskiego Funduszu Społecznego UMWP;
- ➔ 2 przedstawicielami Departamentu Edukacji i Sportu UMWP;
- ➔ 5 przedstawicielami Beneficjentów projektów z różnych Poddziałów komponentu regionalnego POKL;
- ➔ przedstawicielem Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, do którego obowiązków należy realizacja zadań w zakresie POWER, związanych z programowaniem wsparcia w obszarze tematycznym badania.

3) Badania ankietowe

Ankietowe badania ilościowe zostały zrealizowane przy pomocy dwóch technik badań sondażowych – badania CAWI (ankiety internetowej), badania CATI (ankiety telefonicznej wspomaganą komputerowo).

Za pomocą ankiety telefonicznej CATI zrealizowane zostały badania ilościowe uczestników projektów objętych zakresem badania. Reprezentatywna próba w technice CATI wynosiła 2500 osób¹⁵, uczestniczących w projektach ze wszystkich Poddziałów objętych zakresem badania.

Ankieta internetowa CAWI została przeprowadzona z Beneficjentami i Partnerami projektów ze wszystkich Poddziałów objętych zakresem badania. W ramach techniki CAWI zrealizowano łącznie 152 ankiety internetowe z przedstawicielami Beneficjentów i Partnerów projektów.

4) Telefoniczne wywiady pogłębione

Przeprowadzono 5 telefonicznych wywiadów pogłębionych z Beneficjentami projektów realizowanych w ramach różnych Poddziałów komponentu regionalnego POKL, które na podstawie analizy wniosków o dofinansowanie oraz rekomendacji respondentów badania IDI, można uznać

¹² Dziarski G.: *Ewaluacja – kwestie techniczne, Ewaluacja dużych projektów – aspekty instytucjonalne*, Wyd. POPT 2005.

¹³ Pełna lista dokumentów objętych *desk research* została zamieszczona w na końcu raportu w pkt. Bibliografia.

¹⁴ Pełna lista projektów poddanych analizie została zamieszczona w na końcu raportu w pkt. Bibliografia.

¹⁵ Taka liczebność próby zapewnia reprezentatywność na poziomie 98% zaufania (przy 2% maksymalnym błędzie oszacowania).

za dobre praktyki; był to więc dobór celowy. Dane uzyskane z wywiadów TDI zostały wykorzystane m.in. do opracowania studiów przypadków dla 5 projektów – dobrych praktyk.

5) Wywiady eksperckie

Na potrzeby przedmiotowego badania zrealizowane zostały 3 wywiady eksperckie z przedstawicielami:

- ➔ Katedry Polityki Gospodarczej Wydziału Ekonomicznego Uniwersytetu Gdańskiego,
- ➔ Instytutu Socjologii Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu – Zakład Socjologii Ekonomicznej i Samorządu Terytorialnego,
- ➔ Wydziału Planowania, Badań i Analiz Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Gdańsku.

6) Zogniskowane wywiady grupowe

W ramach badania zrealizowano 4 zogniskowane wywiady grupowe z przedstawicielami:

- ➔ Beneficjentów i uczestników projektów, pracodawców uczestników projektów,
- ➔ organizacji pracodawców/samorządów gospodarczych, Spółek Akcyjnych powołanych do życia przez samorząd terytorialny, mających na celu promocję gospodarki województwa pomorskiego wśród zagranicznych przedsiębiorców,
- ➔ Departamentów: Rozwoju Regionalnego oraz Edukacji i Sportu UMWP,
- ➔ Pomorskiego Klastra ICT.

7) Analiza kontrfaktyczna

Badanie przy wykorzystaniu metod kontrfaktycznych polega na wyznaczeniu nieobciążonego wpływu interwencji na badane osoby poprzez zestawienie ich wyników z grupą, która nie została poddana jej oddziaływaniu, a egzystowała w analogicznym środowisku. Zastosowanie takiej metody umożliwiło zidentyfikowanie wyników netto realizacji badanych interwencji. Analiza przeprowadzona została przy wykorzystaniu metodyki CIE¹⁶, stosując podejście quasi-eksperymentalne. Wykonawca jako optymalną metodę definiowania grupy kontrolnej wybrał metodę dopasowania PSM¹⁷.

8) Studia przypadków

W ramach badania opracowano 5 studiów przypadków (*case study*), będących przykładami dobrych praktyk, tj. projektów zakładających wsparcie w formie kursów w językowych/w zakresie ICT, w ramach których skutecznie osiągnięto założone cele, wsparcie było zgodne z potrzebami uczestników i pozytywnie wpłynęło na ich sytuację zawodową oraz było odpowiedzią na prawidłowo zdiagnozowane potrzeby regionalnego rynku pracy. Zastosowany został celowy dobór projektów – na podstawie analizy zgromadzonego w toku badania materiału badawczego, co pozwoliło na przedstawienie najlepszych projektów, wykazujących się szczególną użytecznością oraz kompleksowością wsparcia.

---

¹⁶ CIE – (ang. *Counterfactual Impact Evaluation*), ewaluacja wpływu oparta na badaniu sytuacji kontrfaktycznych.

¹⁷ PSM – (ang. *Propensity Score Matching*) metoda polegająca na dopasowaniu grupy kontrolnej do grupy eksperymentalnej na podstawie charakterystyki jej elementów.

3. OPIS WYNIKÓW BADANIA

Poniżej, w tabeli zaprezentowano syntetyczny opis analizowanych w ramach niniejszego badania Działań i Poddziałań POKL¹⁸, w ramach których realizowane były projekty objęte zakresem badania.

Tab. 3 Działania i Poddziałania analizowane w badaniu [opracowanie własne na podstawie dokumentacji programu POKL]

Działanie/ Poddziałanie	Cel Działania	Typy projektów	Grupy docelowe	Typy Beneficjentów
Poddziałanie 7.2.1 Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	Poprawa dostępu do zatrudnienia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i rozwijanie sektora ekonomii społecznej	Spośród 11 typów projektów Poddziałania 7.2.1. interesujący z punktu widzenia celów badania jest typ następujący: <i>kursy i szkolenia umożliwiające nabycie, podniesienie lub zmianę kwalifikacji i kompetencji zawodowych</i>	osoby niezatrudnione, w wieku aktywności zawodowej (15- 64 lata), zagrożone wykluczeniem społecznym z co najmniej jednego powodu spośród wskazanych w art. 7 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej.	wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych
Działanie 7.3 Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji	Wsparcie dla rozwoju inicjatyw na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu członków społeczności lokalnych na terenach wiejskich, przyczyniających się do ich aktywizacji zawodowej i społecznej	Spośród dwóch typów projektów, które mogły być realizowane w ramach Działania 7.3, z punktu widzenia niniejszej ewaluacji interesujący był następujący: <i>działania o charakterze informacyjnym, promocyjnym, szkoleniowym lub doradczym przyczyniające się do przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu członków społeczności lokalnych zagrożonych wykluczeniem społecznym lub społecznie wykluczonych</i>	<ul style="list-style-type: none"> ➔ osoby niezatrudnione, w wieku aktywności zawodowej (15-64 lata), zagrożone wykluczeniem społecznym, zamieszkujące gminy wiejskie, miejsko – wiejskie oraz miasta do 25 tys. mieszkańców, ➔ osoby zamieszkujące gminy wiejskie, miejsko-wiejskie oraz miasta do 25 tys. mieszkańców 	wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych
Poddziałanie 8.1.1 Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw	Podniesienie i dostosowanie kwalifikacji i umiejętności osób pracujących do potrzeb regionalnej gospodarki	Spośród 3 typów projektów możliwych do wdrażania w ramach Poddziałania 8.1.1 interesujące z punktu widzenia celów badania są następujące: <ul style="list-style-type: none"> ➔ <i>ogólne i specjalistyczne szkolenia oraz doradztwo związane ze szkoleniami dla kadr zarządzających</i> 	<ul style="list-style-type: none"> ➔ przedsiębiorcy i ich pracownicy, ➔ pracujące osoby dorosłe uczestniczące w szkoleniach i kursach poza godzinami pracy 	wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych

¹⁸ Opis został przygotowany na podstawie Szczegółowego Opisu Priorytetów PO KL.

		<p><i>i pracowników przedsiębiorstw w zakresie m.in.: zarządzania, identyfikacji potrzeb w zakresie kwalifikacji pracowników, organizacji pracy, elastycznych form pracy, wdrażania technologii produkcyjnych przyjaznych środowisku, wykorzystania w prowadzonej działalności technologii informacyjnych i komunikacyjnych,</i></p> <p>➔ <i>szkolenia, kursy i poradnictwo zawodowe (jako działanie uzupełniające do szkoleń i kursów) skierowane do dorosłych osób pracujących, które z własnej inicjatywy są zainteresowane nabyciem nowych, uzupełnianiem lub podwyższaniem kwalifikacji i umiejętności (poza godzinami pracy), w szczególności dla osób zatrudnionych o niskich lub zdezaktualizowanych kwalifikacjach (z wyłączeniem kształcenia ustawicznego w formach szkolnych realizowanego w szkołach dla dorosłych)</i></p>		
<p>Poddziałanie 8.1.2 Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie</p>	<p>Podniesienie i dostosowanie kwalifikacji i umiejętności osób pracujących do potrzeb regionalnej gospodarki</p>	<p><i>wsparcie dla osób zwolnionych, przewidzianych do zwolnienia lub zagrożonych zwolnieniem z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy, zatrudnionych u pracodawców przechodzących procesy adaptacyjne i modernizacyjne, realizowane w formie tworzenia i wdrażania programów typu outplacement, obejmujących łącznie: szkolenia i poradnictwo zawodowe, poradnictwo psychologiczne</i></p>	<p>➔ <i>pracodawcy i pracownicy pracodawców przechodzących procesy adaptacyjne i modernizacyjne,</i></p> <p>➔ <i>przedsiębiorcy,</i></p> <p>➔ <i>osoby, które utraciły pracę z przyczyn dot. zakładu pracy,</i></p> <p>➔ <i>osoby odchodzące z rolnictwa/rybołówstwa</i></p>	<p>wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych</p>
<p>Działanie 9.3 Upowszechnienie formalnego kształcenia ustawicznego w formach szkolnych</p>	<p>Zwiększenie uczestnictwa osób dorosłych w kształceniu ustawicznym w formach szkolnych poprzez podniesienie jego jakości i dostępności oraz zwiększenie znaczenia kształcenia ustawicznego jako czynnika oddziałującego na sytuację na rynku pracy</p>	<p>Spośród 5 typów projektów możliwych do wdrażania w ramach Działania 9.3 interesujące z punktu widzenia celów badania jest następujące:</p> <p>➔ <i>kształcenie w formach szkolnych osób dorosłych z własnej inicjatywy zainteresowanych uzupełnieniem lub podwyższeniem swojego wykształcenia i kwalifikacji ogólnych i zawodowych</i></p>	<p>osoby w wieku 25 – 64 lat (oraz osoby nie uczące się w wieku 18 – 24 lat) zgłaszające z własnej inicjatywy chęć kształcenia ustawicznego w formach szkolnych</p>	<p>wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych</p>

<p>Działanie 9.4 Wysoko wykwalifikowane kadry systemu oświaty</p>	<p>Dostosowanie kwalifikacji nauczycieli, instruktorów praktycznej nauki zawodu oraz kadr administracyjnych instytucji systemu oświaty do wymogów związanych ze strategicznymi kierunkami rozwoju regionów, zmianą kierunków kształcenia, zapotrzebowaniem na nowe kwalifikacje oraz zmieniająca się sytuacją demograficzną w systemie oświaty</p>	<ul style="list-style-type: none"> → studia podyplomowe, kursy kwalifikacyjne i doskonalące oraz inne formy podwyższania kwalifikacji dla nauczycieli w zakresie zgodnym z lokalną i regionalną polityką edukacyjną (w tym przygotowanie do nauczania drugiego przedmiotu lub rodzaju prowadzonych zajęć), → studia podyplomowe, kursy i szkolenia oraz inne formy podwyższania kwalifikacji pracowników placówek kształcenia ustawicznego, praktycznego i doskonalenia zawodowego oraz instruktorów praktycznej nauki zawodu, → studia wyższe oraz kursy kwalifikacyjne dla nauczycieli zainteresowanych podwyższeniem lub uzupełnieniem posiadanego wykształcenia 	<ul style="list-style-type: none"> → nauczyciele i pracownicy dydaktyczni szkół i placówek oświatowych, → instruktorzy praktycznej nauki zawodu 	<p>wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych</p>
<p>Poddziałanie 9.6.2 Podwyższanie kompetencji osób dorosłych w zakresie ICT i znajomości języków obcych</p>	<p>Zwiększenie uczestnictwa osób dorosłych w edukacji formalnej i pozaformalnej</p>	<p>szkolenia i kursy skierowane do osób dorosłych, które z własnej inicjatywy są zainteresowane nabyciem, uzupełnieniem lub podwyższeniem umiejętności i kompetencji w obszarach umiejętności ICT i znajomości języków obcych</p>	<ul style="list-style-type: none"> → osoby w wieku 18 – 64 lat uczestniczące z własnej inicjatywy w szkoleniach i kursach, w szczególności osoby o niskich kwalifikacjach 	<p>wszystkie podmioty – z wyłączeniem osób fizycznych</p>

3.1. Regionalny rynek pracy w kontekście zapotrzebowania na projekty obejmujące kursy ICT i językowe

3.1.1. Regionalny rynek pracy

Niniejszy punkt realizuje pytanie badawcze:

3.20. Jakich branż regionalnej gospodarki oraz jakich stanowisk zawodowych dotyczy w największym i najmniejszym stopniu zapotrzebowanie na kompetencje językowe i komputerowe?

Informacji na temat zapotrzebowania na pracowników o określonych kompetencjach na pomorskim rynku pracy, dostarcza m.in. analiza ofert pracy dostępnych w regionie ze stron internetowych pracodawców, portali pracuj.pl, Randstad Polska, HAYS Polska, Agencji Pracy Progres Sp. z o. o. Sp. k.¹⁹. Pozwoliła ona na wyodrębnienie najbardziej pożądaných umiejętności i kwalifikacji; najczęściej wymienianymi w ofertach pracy kompetencjami pracowników okazały się: posiadanie doświadczenia w pracy (na danym stanowisku/branży), średnie lub wyższe wykształcenie oraz znajomość obsługi komputera i poszczególnych programów komputerowych (zarówno powszechnie wykorzystywanych, takich jak Pakiet MS Office, jak i specjalistycznych, takich jak AutoCad). Kolejną, istotną dla pracodawców umiejętnością kandydatów do pracy była znajomość języków obcych, szczególnie angielskiego²⁰. Z danych wynika, że wymóg posiadania kompetencji z zakresu sprawnego posługiwania się technologiami informacyjnymi zamieszczony został w 80% ofert pracodawców, natomiast znajomość języka obcego jako niezbędna została wymieniona w 42% ogółu analizowanych ofert. Jako niezbędne umiejętności obsługi komputera pojawiły się w 95% ofert z branży IT (informatycznej i komunikacyjnej), w 86,4% ofert z zakresu przetwórstwa przemysłowego, 83,9% ofert obejmujących działalność finansową i ubezpieczeniową, natomiast sekcje o największym zapotrzebowaniu lingwistycznym stanowią przetwórstwo przemysłowe – 67,1% ofert oraz informatyka i komunikacja – 63,8% ofert zawierało wymóg posługiwania się językiem obcym²¹.

Zapotrzebowanie na kompetencje pracowników w zakresie obsługi komputera i znajomości języków obcych, należy oceniać w kontekście danych dotyczących zatrudnienia w skali regionu. Wg danych EURES, największą grupę zatrudnionych w sektorze pomorskich przedsiębiorstw stanowili zatrudnieni w przetwórstwie przemysłowym – 114,6 tys. osób, tj. 41,3% ogółu. Ponadto, w porównaniu z rokiem poprzednim przeciętne zatrudnienie w pomorskim zmniejszyło się przede wszystkim w wytwarzaniu i zaopatrywaniu w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę (o 29,8%), natomiast wzrosło w działalności związanej z kulturą, rozrywką i rekreacją (o 6,8%) oraz w zakwaterowaniu i gastronomii (o 6,7%)²². Ze względu na potencjał turystyczny regionu i znaczącą obecność klientów zagranicznych, wzrost zapotrzebowania na pracowników w tych

¹⁹ Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie pomorskim w 2013 r., WUP w Gdańsku, 2014. W analizie wzięto pod uwagę oferty pracy zamieszczone na ww. portalach oraz oferty pracy zgłaszane przez pracodawców do PUP w Gdańsku w roku 2013.

²⁰ tamże s.32.

²¹ Pomorski barometr zawodowy 2013, WUP w Gdańsku, 2014.

²² EURES informacje o rynku pracy,:

<https://ec.europa.eu/eures/main.jsp?countryId=PL&acro=Imi&showRegion=true&lang=pl&mode=text&regionId=PL0&nuts2Code=null&nuts3Code=null&catId=2799>

ostatnich dziedzinach, oznacza również rosnące zainteresowanie pracodawców kompetencjami językowymi pracowników, zwłaszcza w sektorze usługowym.

W odniesieniu do zapotrzebowania na pracowników na pomorskim rynku pracy, warto podkreślić także, że choć potencjał ekonomiczny regionu bazuje na tradycyjnych gałęziach przemysłu, jak: stoczniowy, rafineryjny, spożywczy, maszynowy, meblowy oraz turystyczny, następuje dynamiczny rozwój branż takich, jak: informatyczna, elektroniczna, biotechnologiczna oraz BPO (zewnętrzna obsługa biznesu) i SSC (ośrodki usług wspólnych). Trójmiasto jest jednym z głównych ośrodków rozwoju centrów usługowych w Polsce – w ponad 40 centrach zatrudnionych jest ok. 14,5 tys. osób i według prognoz EURES w kolejnych latach w jednostkach BPO/SSC będzie przybywać miejsc pracy. Większość tego typu centrów specjalizuje się w usługach IT, procesach finansowo-księgowych oraz badawczo-rozwojowych, pracując dla firm z niemal całego świata. Do pracy poszukiwane są obecnie i według prognoz – będą nadal - osoby ze znajomością języków obcych, w tym również tych mniej popularnych na przykład języków skandynawskich. Związane jest to przede wszystkim z obecnością w regionie dużych zagranicznych firm z sektora BPO/SSC, m.in.: Bayer, OIE Support, WNS Holding, Metsä Group, Flügger, Call Center 24 i Tim Call Center, Kemira.

Ze względu na fakt, iż wiodącym przemysłem w regionie jest przemysł stoczniowy, warto zwrócić także uwagę na zapotrzebowanie na pracowników w tym sektorze. Największą firmą z branży stoczniowej jest Grupa Kapitałowa Remontowa, w skład której wchodzi 28 przedsiębiorstw, których działalność jest ściśle związana z branżą stoczniową: od Stoczni Północnej, która buduje statki różnego typu, przez Fabrykę Mebli Okrętowych Famos czy Hydroster – producenta wyposażenia statków, po IT-REM, który specjalizuje się m.in. w rozwiązaniach informatycznych dla branży morskiej. Jest to więc kolejna branża, w której w najbliższych latach spodziewane jest duże zapotrzebowanie na pracowników, przy czym w tej dziedzinie poszukiwani będą przede wszystkim specjaliści IT, a także inżynierowie ze znajomością języków obcych²³.

Należy jednak zwrócić uwagę na bardzo istotny element, jakim są zawody maksymalnie nadwyżkowe, czyli takie dla których nie pojawiają się na pomorskim rynku pracy żadne oferty. Pierwsze miejsce na liście takich profesji zajmuje filolog obcojęzyczny – w 2013 roku zarejestrowanych było 246 bezrobotnych posiadających ten zawód. Można więc wywnioskować, że w województwie pomorskim pomimo zapotrzebowania na pracowników posługujących się językiem obcym podczas wykonywania obowiązków zawodowych, kompetencje w zakresie języka obcego uważane są przez pracodawców za kompetencję dodatkową do innych. Jak pokazują badania, istnieje bowiem niewiele miejsc pracy dla specjalistów wyłącznie w zakresie znajomości języka obcego²⁴. Co więcej, pomorscy pracodawcy poszukują osób potrafiących funkcjonować w środowisku międzynarodowym, co związane jest z biegłą znajomością głównie języka angielskiego, ale i wrażliwością na różnice kulturowe²⁵. Stosunkowo wysokim wskaźnikiem intensywności deficytu zawodu, czyli miarą wskazującą na potencjalną możliwość zatrudnienia

²³ EURES informacje o rynku pracy:

<https://ec.europa.eu/eures/main.jsp?countryId=PL&acro=lmi&showRegion=true&lang=pl&mode=text&regionId=PL0&nuts2Code=null&nuts3Code=null&catId=2799>.

²⁴ Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie pomorskim w 2013 r., WUP w Gdańsku, 2013. s. 39

²⁵ Pomorski barometr zawodowy, WUP w Gdańsku, 2013 s.108.

charakteryzują się zawody, w których potrzebne są umiejętności pracy z programami komputerowymi takie jak: sprzedawca reklam internetowych, projektant stron internetowych czy programista aplikacji. Te ostatnie stanowiska wymagają posiadania wyższego wykształcenia, doświadczenia, znajomości konkretnych języków programowania, głównie Java i C++, biegłego posługiwania się technologiami komunikacyjnymi, a także kompetencji matematycznych i naukowo-technicznych²⁶. Dane te wskazują na zapotrzebowanie w regionie na specjalistów w dziedzinie informatyki²⁷, zwłaszcza ze względu na fakt, iż branża technologii informatycznych i komunikacyjnych ICT jest jedną ze strategicznych dla rynku pracy w województwie, a także znajduje się na liście 5 sekcji gospodarki, w których wzrosło zatrudnienie w ujęciu netto w ostatnim okresie²⁸. Jak podkreślali eksperci w zakresie rynku pracy, prężnie rozwijająca się globalna infrastruktura informacyjno-komunikacyjna umożliwiającą międzynarodowy handel usługami, stanowi ważny obszar dla prognozowanego zapotrzebowania na pomorskim rynku pracy:

Prowadzimy badanie internetowych ofert pracy – 60% pracodawców zgłasza zapotrzebowanie na takie umiejętności, oferty dotyczą stanowisk wyższych. Branżą, która szuka takich umiejętności jest informacja i komunikacja, przetwórstwo przemysłowe, działalność profesjonalna, naukowa i techniczna. Jeśli chodzi o języki obce, to 40% ofert pracy obejmuje wymaganie znajomości języka angielskiego.

[wypowiedź z wywiadu eksperckiego z przedstawicielami WUP w Gdańsku]

Wszyscy respondenci badań jakościowych wypowiedzieli się podobnie, jeśli chodzi o obecne zapotrzebowanie na pracowników posiadających umiejętności obsługi komputera:

Podstawowe umiejętności obsługi komputera stały się już czymś oczywistym na rynku pracy, w zasadzie także czymś oczywistym i niezbędnym we wszystkich dziedzinach życia.

[wypowiedź z wywiadu z przedstawicielem zrzeszeń i związków pracodawców]

Jednak jednocześnie odnosili się oni krytycznie do prowadzenia szkoleń komputerowych na podstawowym poziomie uczestników projektów:

Szkolenie komputerowe w ramach funduszy, zawierają się w 32 godzinach na uczestnika. Nam się wydaje, że to za mało dla osoby, która nigdy nie pracowała na komputerze. (...) Czasami uczestnicy wracają do projektu, a to oznacza, że wsparcie się skończyło i te osoby są bezrobotne. W dłuższej perspektywie te osoby tracą zatrudnienie.

[wypowiedź z wywiadu eksperckiego z przedstawicielami WUP w Gdańsku]

Większość respondentów opowiadała się za przeprowadzaniem dłuższych kursów, obejmujących również bardziej zaawansowane umiejętności posługiwania się aplikacjami i programami wykorzystywanymi na konkretnych stanowiskach, co ich zdaniem realnie zwiększałoby szanse na znalezienie zatrudnienia przez osoby poszukujące pracy, zwłaszcza z grupy 45+. Podobnie wypowiedzieli się oni na temat nabywania kompetencji w zakresie języków obcych, skłaniając się do przekonania, iż ich wartość na rynku pracy rośnie wraz z ukierunkowaniem na konkretne stanowisko pracy czy sektor usług.

W tym kontekście eksperci reprezentujący Wojewódzki Urząd pracy w Gdańsku przywoływali także wyniki ubiegłorocznych badań na temat zawodów deficytowych w pomorskim: wymieniali tu

²⁶ tamże s.66.

²⁷ Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie pomorskim w 2013 r., WUP w Gdańsku, 2014. s.42.

²⁸ Pomorski barometr zawodowy 2013, WUP w Gdańsku, 2014. s.11, s.45-46.

przede wszystkim zawody z grupy programistów aplikacji, duże zapotrzebowanie było też na specjalistów do spraw rozwoju systemów informacyjnych, analityków systemów, specjalistów do spraw rozwoju aplikacji komputerowych.

Z kolei pracodawcy reprezentujący branżę IT, biorący udział w badaniu fokusowym stwierdzili, że z ich punktu widzenia istnieje co prawda zapotrzebowanie na specjalistów IT wysokiej klasy, jednak na ogół nie mają oni trudności ze znalezieniem odpowiednich kadr szczególnie w Trójmieście, ze względu na prężnie działający ośrodek, kształcący wysokiej klasy specjalistów IT, jakim jest Politechnika Gdańska. Dostrzegali jednak dwa ważne problemy, związane z zatrudnieniem pracowników w swojej branży: z jednej strony niepokojące ich zdaniem jest zjawisko dużej mobilności najlepszych specjalistów, którzy chętnie podejmują pracę za granicą lub w dużych firmach informatycznych i komputerowych w innych ośrodkach, takich jak Wrocław czy Kraków. Z drugiej strony, pracodawcy w branży IT dostrzegają też pewne braki kompetencyjne u najmłodszych pracowników, u których ich zdaniem posiadanie profesjonalnych kwalifikacji nie zawsze idzie w parze z dysponowaniem przez nich tzw. umiejętnościami miękkimi:

[Posiadanie profesjonalnych kwalifikacji – przyp.] Musi się to łączyć ze zdobyciem doświadczenia w tym zakresie, praktyką. Wiele zależy od wieku, kompetencji miękkich, odwagi, zaangażowania.
[wypowiedź przedstawiciela Klastra ICT]

Rekomendacją pracodawców i znawców branży IT było więc wspieranie w przyszłych działaniach zarówno akademickiego przygotowywania dobrze wykształconych specjalistów IT, przede wszystkim przez renomowane ośrodki uniwersyteckie, ale również uzupełnianie ich wykształcenia o nabywanie umiejętności pracy w zespole, kompetencji miękkich, zdolności interpersonalnych.

Nieco inaczej kształtują się opinie pracodawców i ekspertów, jeśli chodzi o znajomość języków obcych u potencjalnych pracowników w różnych branżach:

Znajomość języka na ogół jest bardzo słaba, na poziomie komunikacyjnym i szukane są osoby, które znają ten język na poziomie zaawansowanym. Firmy zagraniczne muszą się komunikować, dlatego ta znajomość wymagana jest na poziomie biegłym. Te branże, w których obecnie najbardziej poszukiwane są kompetencje językowe to księgowość, finanse, obsługa klienta, głównie przez firmy posiadające własne filie poza granicami kraju. Jest teraz na przykład duże zapotrzebowanie na germanistów. Widzimy taką tendencję teraz, że do pracy w różnych branżach chętnie przyjmuje się filologów, bo firmy dochodzą do wniosku, że łatwiej jest nauczyć już w pracy filologa na przykład logistyki, niż logistyka nauczyć biegle posługiwać się jakimś językiem.
[wypowiedź z wywiadu eksperckiego z przedstawicielami WUP w Gdańsku]

Podobne opinie wyrażali pracodawcy z innych branż, zatrudniający uczestników szkoleń w ramach projektów POKL, objętych badaniem.

Zarówno pierwsze, jak i drugie z wymienionych kompetencji uważane są obecnie za podstawowe, a potrzeba zdobywania kwalifikacji w ich zakresie – niekwestionowana, dlatego we wnioskach z badań przeprowadzanych przez Wydział Badań i Analiz Rynku Pracy WUP w Gdańsku, znalazły się zalecenia dotyczące podniesienia jakości kształcenia w obrębie informatyki i zajęć językowych na poziomie szkół wszystkich poziomów oraz położenie nacisku na ustawiczne szkolenie dorosłych

w zakresie ICT i znajomości języków obcych, szczególnie – osób dorosłych pozostających bez pracy²⁹.

3.1.2. Zapotrzebowanie na projekty obejmujące kursy ICT i językowe

Niniejszy punkt realizuje pytania badawcze:

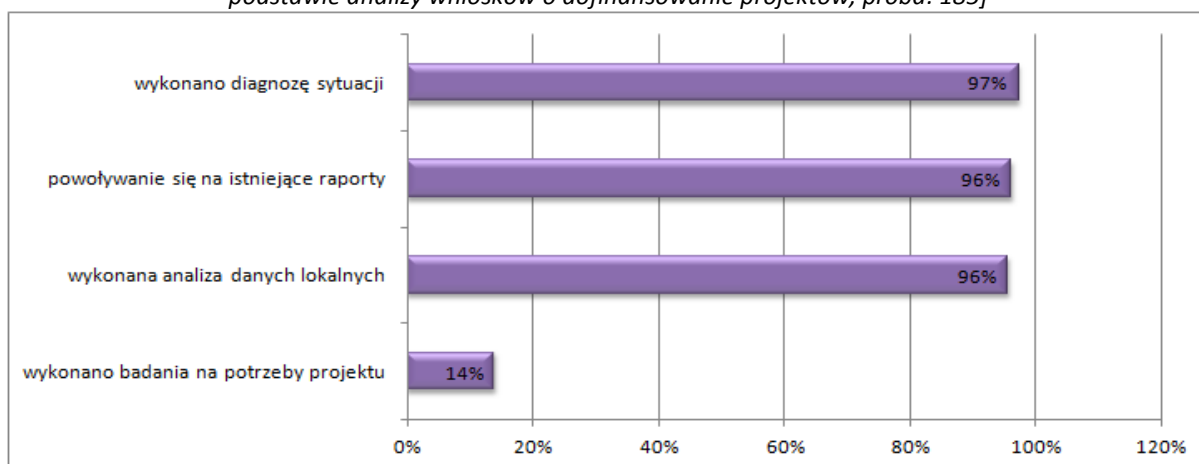
1.1. W jaki sposób w projektach obejmujących kursy językowe/ICT beneficjenci formułowali diagnozę sytuacji problemowej? Jaka była jakość tych diagnoz (czy była oparta o rzetelnie przeprowadzone rozeznanie potrzeb szkoleniowych potencjalnych uczestników projektów oraz czy rozeznanie to było ponawiane po/na etapie rekrutacji uczestników projektów)? z czego to wynikało?

1.2.1. Jakie są powody wyboru przez beneficjentów określonych typów projektów (obejmujące tylko kursy językowe/kursy ICT lub oferujące wsparcie bardziej kompleksowe, otwarte lub zamknięte)?

We wnioskach o dofinansowanie projektów ze środków POKL, zasadniczą częścią opisu planowanego przedsięwzięcia jest uzasadnienie potrzeby jego realizacji. Oprócz zdefiniowania celu podjęcia przedsięwzięcia wnioskodawca zobowiązany jest także przedstawić i opisać problemy, na które odpowiedzią ma być proponowany projekt. Wnioski o dofinansowanie powinny zatem zawierać diagnozę sytuacji problemowej.

Wykonanie diagnozy sytuacji problemowej jest elementem obligatoryjnym. Przeprowadzenie działań, w tym celu przed rozpoczęciem planowania przedsięwzięcia deklarowano w przypadku 97% analizowanych wniosków o dofinansowanie – w pozostałych przypadkach Beneficjent w ogóle nie wzmiankował na temat tego typu działań. Najczęściej diagnozę przeprowadzano poprzez analizę istniejących raportów i danych statystycznych dotyczących sytuacji na lokalnym rynku pracy (takie zapisy znalazły się w 96% analizowanych wniosków). Specjalnie wykonane badanie na potrzeby diagnozy przeprowadzili wnioskodawcy jedynie w przypadku 14% projektów. Na poniższym wykresie (Rys. 1) przedstawiono sposób realizacji diagnozy sytuacji problemowej.

Rys. 1 Sposób wykonania diagnozy sytuacji problemowej we wnioskach o dofinansowanie [opracowanie własne na podstawie analizy wniosków o dofinansowanie projektów, próba: 185]

Średnia wartość projektu poprzedzonego badaniami wynosi 1 073 653 zł, podczas, gdy średnia dla wszystkich analizowanych projektów to 892 235 zł. Wydaje się zatem, że badania prowadzone na potrzeby diagnozy sytuacji problemowej przed zaplanowaniem projektu realizowane są zwykle w przypadku projektów o większej wartości. Tę hipotezę poddano weryfikacji przy pomocy testu

²⁹ Pomorski barometr zawodowy 2013, WUP w Gdańsku, 2014.

statystycznego (test 1)³⁰. Nie zidentyfikowano jednak istotnych zależności. Wykonanie głębszej analizy sytuacji problemowej poprzez przeprowadzenie dodatkowych badań nie jest zatem zależne od wielkości projektu (w kontekście kosztowym).

Również sami Beneficjenci projektów, w badaniach ankietowych CAWI-1³¹ przyznawali, że wiedzę na temat zapotrzebowania na realizację kursów językowych i komputerowych najczęściej czerpali z analiz danych dotyczących rynku pracy, bądź po prostu zaobserwowali, że jest duże zapotrzebowanie na kształcenie w zakresie rzeczonych kompetencji.. Dane dotyczące pozyskiwania wiedzy nt. zapotrzebowania na kursy przez beneficjentów przedstawiono na poniższym wykresie (Rys. 2).

Rys. 2 Pozyskiwanie wiedzy nt. zapotrzebowania na kursy [opracowanie własne na podstawie badania CAWI]

Beneficjenci badanych projektów i ich partnerzy (respondenci badania CAWI), wskazywali także na inne sposoby pozyskania wiedzy o zaistniałej potrzebie, w szczególności:

- ➔ wykonano analizę pod kątem zawodów i kompetencji deficytowych na terenie województwa,
- ➔ potrzeby dotyczące szkoleń były zgłaszane przez radnych i sołtysów.

Według wyników badania Beneficjenci decydowali się na realizację danego typu projektu najczęściej w oparciu o dotychczas posiadane doświadczenie (także to w obszarze realizacji projektów współfinansowanych ze środków unijnych). Niejednokrotnie zakres merytoryczny oferowanych kursów (zarówno ICT, jak i językowych) pokrywał się z ofertą szkoleniową danego podmiotu, na co dzień świadczoną na rynku komercyjnym (dokładne informacje na ten temat znajdują się w rozdziale 3.2.1, gdzie dokonano charakterystyki Beneficjentów). Niewątpliwie

³⁰ Test 1 miał na celu zweryfikowane tezy: badanie sytuacji problemowej przed projektem realizowano częściej w projektach o większej wartości niż w tych o mniejszej.

Wybrano test rangowy U-Manna-Whitney'a, Hipoteza zerowa: nie ma zależności pomiędzy wielkością (wartością) projektu, a sposobem przeprowadzenia diagnozy sytuacji problemowej, Hipoteza alternatywna: zależność zachodzi – diagnozę sytuacji problemowej częściej wykonuje się poprzez badania w przypadku projektów o większej wartości

Decyzja: nie ma podstaw do odrzucenia hipotezy zerowej

Dokładny przebieg testu 1 został zamieszczony w Aneksie nr 3 do raportu.

³¹ Beneficjenci i partnerzy projektów.

dodatkową kwestią, mającą wpływ na wybór danego typu projektu, były zapisy/wymogi dokumentacji programowej i konkursowej odnoszącej się do danego rodzaju wsparcia, które niejako narzucają Beneficjentom zakres kursu oraz grupy docelowe, do których wsparcie w jego ramach powinno być kierowane.

Beneficjenci uzasadniając swoją decyzję o realizacji projektów obejmujących tylko kursy językowe/kursy ICT lub oferujące wsparcie bardziej kompleksowe, najczęściej odwoływali się do swoich doświadczeń w realizacji podobnych działań oraz oferty danego podmiotu, dostępnej na przykład na rynku komercyjnym (przede wszystkim jeśli chodzi o Beneficjentów projektów w ramach Poddziałania 8.1.1 i 9.6.2). W wywiadach jakościowych, często padały na ten temat wypowiedzi podobne do następującej:

Jako podwykonawca realizowaliśmy kursy dla osób bezrobotnych dla powiatowego urzędu pracy. Z tej współpracy rodziły się pomysły, że sami możemy coś takiego zrobić. Widzieliśmy, że te osoby są zmotywowane, nie robili nic na siłę. (...) Kompleksowe? - To były późniejsze projekty, dla bezrobotnych. Kurs komputerowy był obok językowego. To też był bardzo fajny projekt. Uzyskanie dwóch certyfikatów w dość krótkim czasie jest bardzo atrakcyjne dla chętnych. Nie było tu modułów branżowych, jedynie kursy podstawowe komputerowe, a do tego były warsztaty językowe, do tego wchodziło słownictwo specjalistyczne.

[wypowiedź przedstawiciela Beneficjentów projektów]

W tym wypadku kluczowe dla projektodawcy było potencjalne zainteresowanie uczestników danym szkoleniem, możliwość ich zrekrutowania i zrealizowania zakładanych rezultatów, przy czym fakt posiadania doświadczenia realizacji podobnych projektów odgrywał podstawową rolę.

Z kolei uzasadniając wybór projektu o charakterze otwartym lub zamkniętym, w przeprowadzonych wywiadach przedstawiciele projektodawców najczęściej odwoływali się do możliwości większego dopasowania zakresu przewidzianych w projekcie kursów do ściśle określonej grupy docelowej – w przypadku projektów o charakterze zamkniętym; z kolei Beneficjenci realizujący działania na rzecz szerokiej grupy odbiorców w projektach o charakterze otwartym, wskazywali na zalety wynikające z możliwości objęcia wsparciem zróżnicowanej grupy osób o podobnych potrzebach w zakresie kursów ICT i językowych.

Jak wynika z wypowiedzi Beneficjentów w wywiadach jakościowych, w przypadku projektów o charakterze otwartym, dokonywali oni najczęściej rozpoznania potrzeb grupy docelowej, opierając się na danych zastanych, dostępnych danych ogólnopolskich lokalnych (np. dane powiatowych urzędów pracy, WUP w Gdańsku), jak również na własnym doświadczeniu w tym zakresie, wynikającym z prowadzonej działalności:

Generalnie jak to stowarzyszenie działamy non profit, to wsparcie wynika z naszej misji. Jakby wszystko to co jest w ramach projektu jest generowane jest przekierowywane na cele statutowe. Ale tak od samego początku staramy się uczestniczyć w tych projektach, w których według nas mamy możliwości i mamy zasób czasu, który będzie potrzebny by te projekty zrealizować a myślę sobie, że ilość zrealizowanych projektów plus okres, w jakim udaje się te projekty zrealizować no daje nam taki.. daje poczucie, że po prostu staramy się to robić tak żeby to dawało tak naprawdę wymierne możliwości dalszego prowadzenia działalności przez stowarzyszenie.

[wypowiedź przedstawiciela Beneficjenta, wywiad ID1]

Projektodawcy wskazywali również na fakt, iż wśród uczestników projektów w trakcie ich trwania przeprowadzono badania ewaluacyjne diagnozujące wzrost poziomu wiedzy i umiejętności jak

również zadowolenia z odbytych szkoleń. W niektórych przypadkach przeprowadzano również diagnozę zainteresowania kolejnymi szkoleniami z zakresu ICT lub języków obcych.

Realizowana już w podczas trwania kursu diagnoza, jak również ankietyzacja po zakończeniu szkolenia, najczęściej przynosiła rezultaty opisane w następujący sposób przez jednego z Beneficjentów:

Znaczną część osób usatysfakcjonował program odbytych szkoleń i na ówczesny czas nie zgłosiły one potrzeby dalszej konieczności poszerzania zdobytych umiejętności.

[wypowiedź przedstawiciela Beneficjenta, wywiad TDI]

3.1.3. Podsumowanie i wnioski cząstkowe

Wyniki badania świadczą o tym, że ich Beneficjenci uzasadniali potrzebę realizacji projektu, opierając się najczęściej na istniejących raportach, analizie zastanych danych statystycznych obrazujących sytuację na pomorskim rynku pracy, analizie zawodów i kompetencji deficytowych. Beneficjenci znacznie rzadziej podejmowali się natomiast przeprowadzenia odrębnych działań w celu uzupełnienia ogólnych danych o specjalne wykonanie diagnozy zapotrzebowania na kompetencje, których dotyczyła tematyka szkoleń (takich jak ankietyzacja potencjalnych uczestników i pracodawców w regionie, rozpoznanie lokalnego rynku). Takie badania przeprowadzono na etapie aplikowania o dofinansowanie jedynie w przypadku 14% analizowanych projektów (26 z 185 objętych zakresem badania). W takich wypadkach zrealizowane szkolenia często miały zbyt ogólny charakter i nie trafiały bezpośrednio w potrzeby regionalnego rynku pracy. Wybór przez Beneficjentów określonych typów projektów, wynikał natomiast przede wszystkim z dotychczas zdobytego doświadczenia w realizacji podobnych działań, również z realizacji projektów współfinansowanych ze środków unijnych.

3.2. Charakterystyka Beneficjentów i uczestników projektów

3.2.1. Charakterystyka Beneficjentów

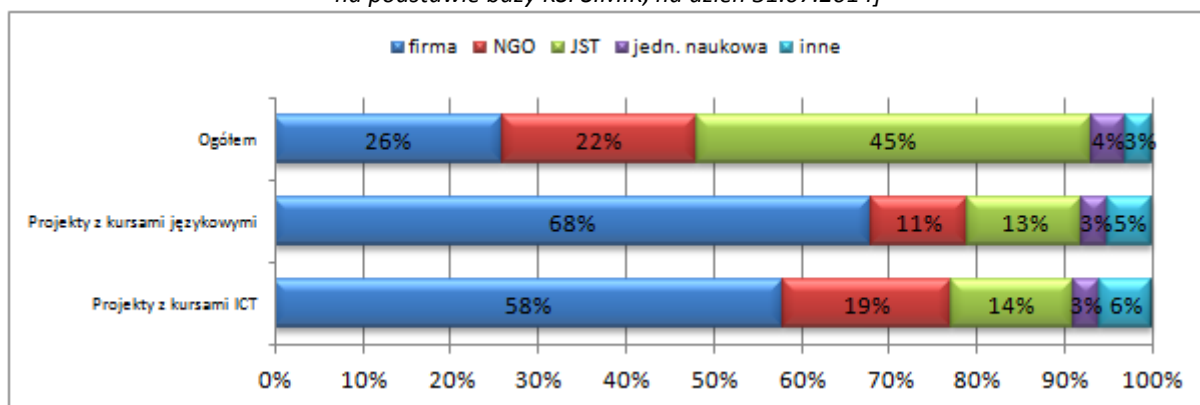
Niniejszy punkt realizuje pytania badawcze:

1.6. Czy wsparcie oferowane przez Beneficjenta w projekcie pokrywało się z ofertą usług stale świadczonych przez tego samego Beneficjenta na rynku?

1.25. Jakie są typy podmiotów najczęściej i najrzadziej realizujących projekty obejmujące kursy językowe i ICT? Czy na przestrzeni lat 2007-2014 zarysowują się istotne zmiany w tym zakresie? z czego one wynikają?

Projekty obejmujące szkolenia komputerowe oraz językowe częściej niż inne przedsięwzięcia współfinansowane ze środków komponentu regionalnego POKL realizowane były przez przedsiębiorstwa. Odsetek inicjatyw prowadzonych przez samorządy i ich jednostki podległe (w tym PUP), był ponad trzykrotnie niższy niż w przypadku innych projektów. Natomiast organizacje samorządowe dwukrotnie rzadziej niż w przypadku innych projektów realizowały kursy językowe. Na wykresie Rys. 3 znajduje się porównanie rozkładów form prawnych Beneficjentów projektów obejmujących kursy komputerowe, językowe oraz ich nie obejmujących.

Rys. 3 Forma prawna Beneficjentów³² projektów obejmujących kursy komputerowe i językowe, [opracowanie własne na podstawie bazy KSI SIMIK, na dzień 31.07.2014]

Z analizy wniosków o dofinansowanie wynika, że 93% przedsiębiorstw realizujących projekty zajmowała się działalnością szkoleniową również na rynku komercyjnym, były to przede wszystkim firmy szkoleniowo-konsultingowe, szkoły językowe oraz firmy specjalizujące się w zakresie szkoleń i usług informatycznych.

Beneficjenci wszystkich badanych Poddziałań, deklarowali w wywiadach, że wsparcie oferowane w realizowanych projektach pokrywało się z ofertą usług stale świadczonych przez nich na rynku. Najbardziej charakterystyczne w tym zakresie są wypowiedzi Beneficjentów projektów 8.1.1 oraz 9.6.2.:

Nasza firma posiada wieloletnie doświadczenie w realizacji i rozliczaniu projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego zarówno w ramach SPO RZL 2004-2006, jak i POKL 2007-2013. Po ogłoszeniu przez Urząd Marszałkowski Województwa Pomorskiego konkursu nr 02/POKL/8.1.1/2009 przystąpienie do niego było dla nas rzeczą naturalną.
[wypowiedź Beneficjenta – spółka z o.o., Poddziałańie 8.1.1 – projekt z zakresu szkoleń językowych]

Podobnie:

Realizowany projekt pokrywał się z ofertą usług na co dzień świadczonych przez nasz ośrodek w stosunku 1:1, wszystkie kursy realizowane w ramach Projektu są też dostępne w ofercie komercyjnej.
[wypowiedź Beneficjenta – spółka z o.o., Poddziałańie 9.6.2 – projekt z zakresu szkoleń ICT]

Beneficjentami projektów zawierających komponent szkoleń komputerowych lub językowych najczęściej były podmioty z dużym doświadczeniem również w zakresie realizacji projektów finansowanych ze środków europejskich. We wnioskach o dofinansowanie 140 przedsięwzięć znajdowała się informacja, że Wnioskodawca wcześniej realizował już podobne projekty (tj. 76% wszystkich analizowanych projektów), 60% spośród tych doświadczonych podmiotów deklarowało zrealizowanie więcej niż 10 projektów.

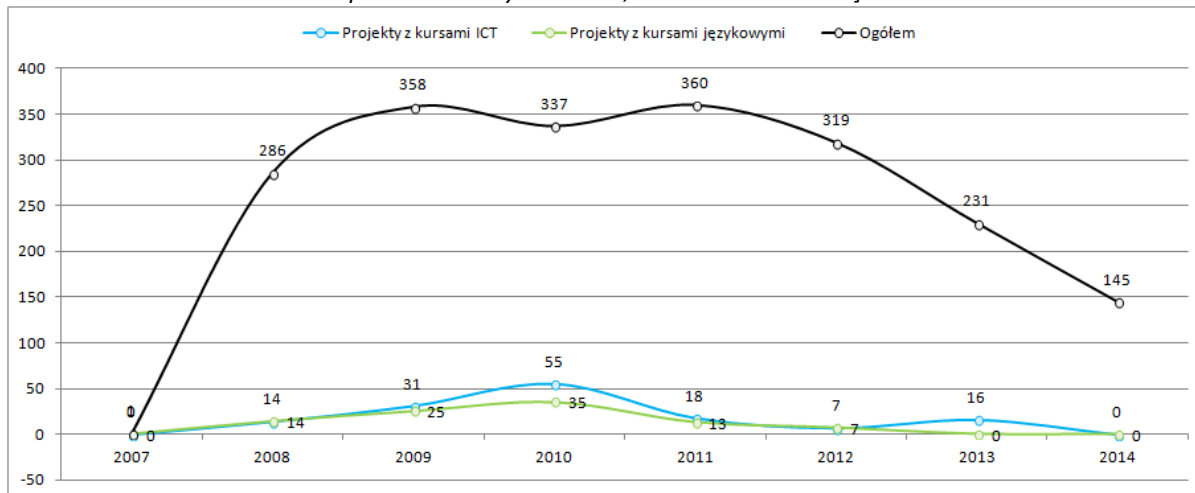
Na Rys. 4 pokazano jak zmieniała się liczba wszystkich projektów realizowanych w ramach komponentu regionalnego POKL w województwie pomorskim, w latach 2007-2014, w porównaniu z liczbą projektów obejmujących kursy komputerowe i językowe (na wykresie pokazano rok rozpoczęcia projektu). Na dalszych wykresach pokazano jak w tym czasie zmieniał się rozkład

³² Kategoria JST oprócz samorządów zawiera także jednostki podległe samorządom.

Badanie ewaluacyjne współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz ze środków budżetu województwa pomorskiego Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007-2013

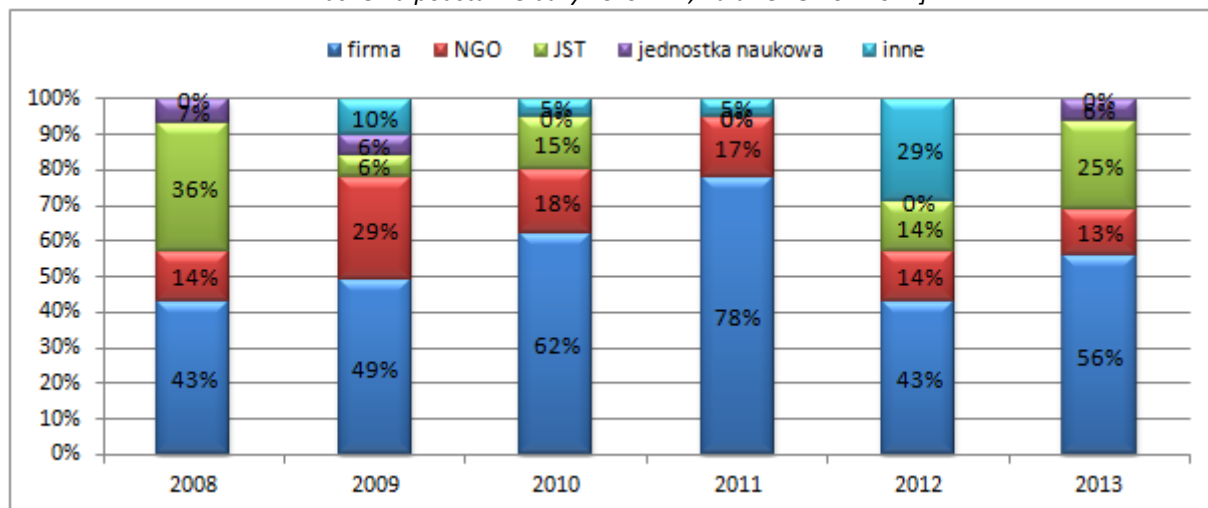
formy prawnej Beneficjentów realizujących projekty obejmujące kursy komputerowe (Rys. 5) i językowe (Rys. 6).

Rys. 4 Liczba projektów realizowanych w ramach komponentu regionalnego POKL województwie pomorskim w latach 2007-2014, z uwzględnieniem projektów zawierających kursy komputerowe i językowe [opracowanie własne na podstawie bazy KSI SIMIK, na dzień 31.07.2014]

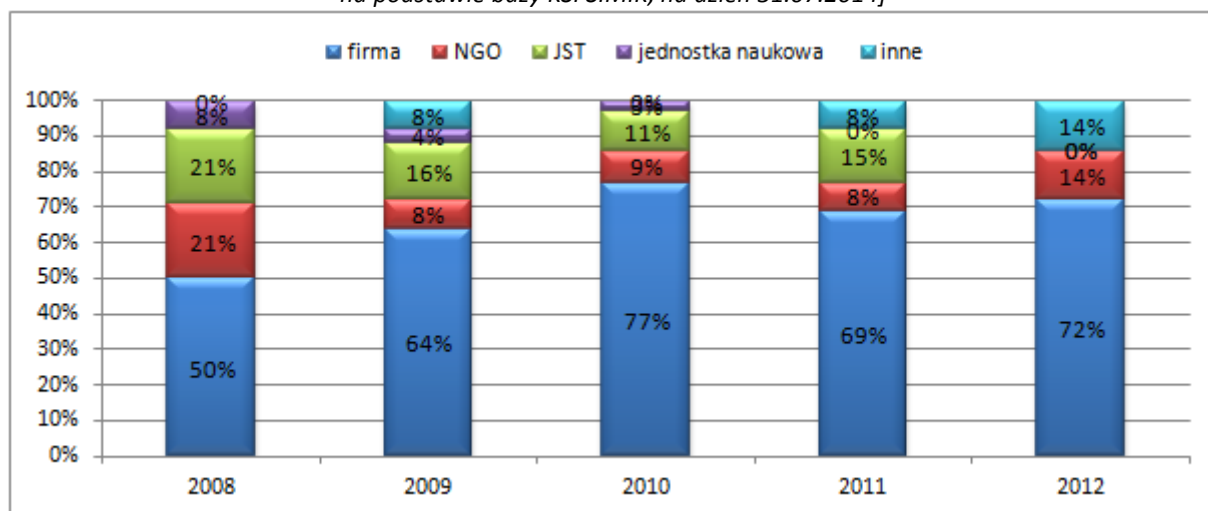

Według danych pochodzących z rejestru SIMIK ogółem w ramach komponentu regionalnego POKL rozpoczęto realizację 2 037 projektów. Wśród nich 141 obejmowało szkolenia komputerowe, a 94 językowe. Największą liczbę projektów rozpoczęto w latach 2008-2012.

Rys. 5 Forma prawna Beneficjentów projektów obejmujących kursy komputerowe w latach 2008-2013 [opracowanie własne na podstawie bazy KSI SIMIK, na dzień 31.07.2014]

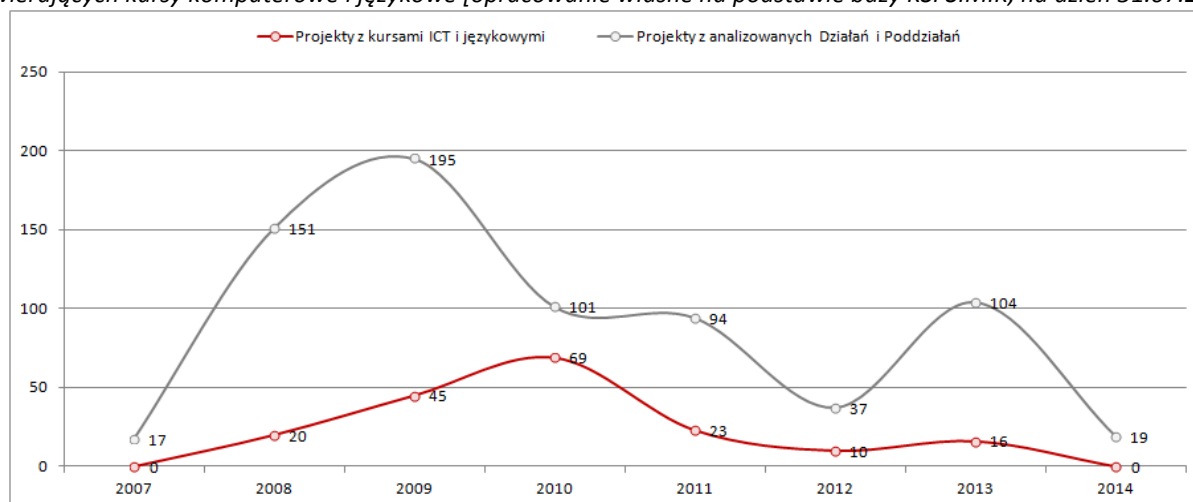
Rys. 6 Forma prawna Beneficjentów projektów obejmujących kursy językowe latach 2008-2013 [opracowanie własne na podstawie bazy KSI SIMIK, na dzień 31.07.2014]

W latach 2009-2011 zrealizowana została największa liczba projektów obejmujących kursy komputerowe i językowe, co zgodne jest z tendencją dotyczącą również pozostałych przedsięwzięć. Po tym czasie następował spadek liczby podejmowanych inicjatyw, zaś od roku 2013 nie rozpoczynano realizacji nowych projektów ze szkoleniami językowymi. W zakresie kursów komputerowych po spadku liczby rozpoczynanych projektów w roku 2012, nastąpił wzrost w roku 2013. W roku 2012 zmniejszył się także odsetek projektów realizowanych przez przedsiębiorstwa. W szczególności wpływ na liczbę projektów mógł mieć harmonogram konkursów ogłaszanych w tych Działaniach i Poddziałaniach³³, w ramach których realizowane były projekty obejmujące kursy komputerowe i językowe.

Poniżej (na Rys. 7) pokazano jak zmieniała się liczba projektów obejmujących kursy językowe i komputerowe w porównaniu do liczby wszystkich projektów, które wyłoniono w ramach konkursów ogłoszonych w analizowanych Działaniach i Poddziałaniach.

Rys. 7 Liczba projektów realizowanych w ramach analizowanych Działań i Poddziałań, z uwzględnieniem projektów zawierających kursy komputerowe i językowe [opracowanie własne na podstawie bazy KSI SIMIK, na dzień 31.07.2014]

³³ Tj. Działania: 7.3, 9.3, 9.4 i Poddziałania: 7.2.1, 8.1.1, 8.1.2, 9.6.2.

Łącznie w ramach badanych Działań i Poddziałań POKL w latach 2007-2014 ogłoszono 43 konkursy, w których wyłoniono 718 projektów. Spośród nich 141 obejmowały szkolenia komputerowe, a 94 szkolenia językowe. W tabeli poniżej (Tab. 4) pokazano liczbę konkursów oraz projektów kolejnych latach realizacji Działań i Poddziałań.

Tab. 4 Liczba konkursów i projektów w ramach analizowanych Działań i Poddziałań [opracowanie własne na podstawie bazy KSI SIMIK, na dzień 31.07.2014]

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba konkursów	1	8	12	6	8	2	4	2
Liczba projektów ogółem	17	151	195	101	94	37	104	19
Liczba projektów z kursami ICT i językowymi	0	20	45	69	23	10	16	0
Liczba projektów z kursami ICT	0	14	31	55	18	7	16	0
Liczba projektów z kursami językowymi	0	14	25	35	13	7	0	0

W celu dokonania oceny w jakim stopniu liczba projektów komputerowych i językowych rozpoczynanych w latach 2007-2014 była zależna od liczby konkursów przeprowadzonych w ramach Działań (7.3, 9.3, 9.4) i Poddziałań (7.2.1, 8.1.1, 8.1.2, 9.6.2) w tym okresie, przeprowadzono analizę korelacji dla znajdujących się powyżej zmiennych³⁴.

Współczynnik korelacji pomiędzy: liczbą konkursów w latach 2007-2014, a liczbą projektów obejmujących kursy komputerowe i językowe wyniósł 0,63 (jest to dość silna zależność). Natomiast współczynnik ten dla: liczby konkursów oraz ogólnej liczby projektów przyjął wartość 0,94 (jest to bardzo silna zależność). W związku z tym należy uznać, że harmonogram konkursów wpłynął w znacznie mniejszym stopniu na rozkład liczby projektów komputerowych i językowych niż na ogólną liczbę projektów. Oznacza to, że spadek liczby projektów obejmujących kursy komputerowe i językowe był przejawem ogólnej tendencji spadkowej, jeśli chodzi o poziom zainteresowania Beneficjentów aplikowaniem o środki w ramach konkursów, w mniejszym stopniu był on zaś związany z samym harmonogramem ogłaszanych konkursów.

Zatem oprócz samego harmonogramu konkursów zaistniały również inne czynniki, mające wpływ na rozkład liczby projektów w poszczególnych latach. W szczególności mogła to być zmiana zasad rozliczania szkoleń komputerowych i językowych, która miała miejsce w roku 2012 i obejmowała wprowadzenie stawek jednostkowych (zagadnienia związane ze stawkami jednostkowymi poruszono w punkcie 3.4.2).

3.2.2. Charakterystyka uczestników

Niniejszy punkt realizuje pytanie badawcze:

1.23. Jak kształtowały się grupy docelowe objęte wsparciem w realizowanych projektach, z uwzględnieniem wieku uczestników projektu, podziału na płeć oraz aspektu udziału w projekcie osób znajdujących się w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, zgodnie z kryteriami wskaźników monitorowania Priorytetów PO KL?

³⁴ Wyznaczono współczynniki korelacji liniowej Pearsona. Wartość tychże oznacza poziom zależności pomiędzy dwiema zmiennymi – w tym przypadku pomiędzy liczbą projektów komputerowych i językowych, a ogólną liczbą konkursów oraz ogólną liczbą projektów. Wartość współczynnika pomiędzy 0,5, a 1 interpretuje się jako zależność silną.

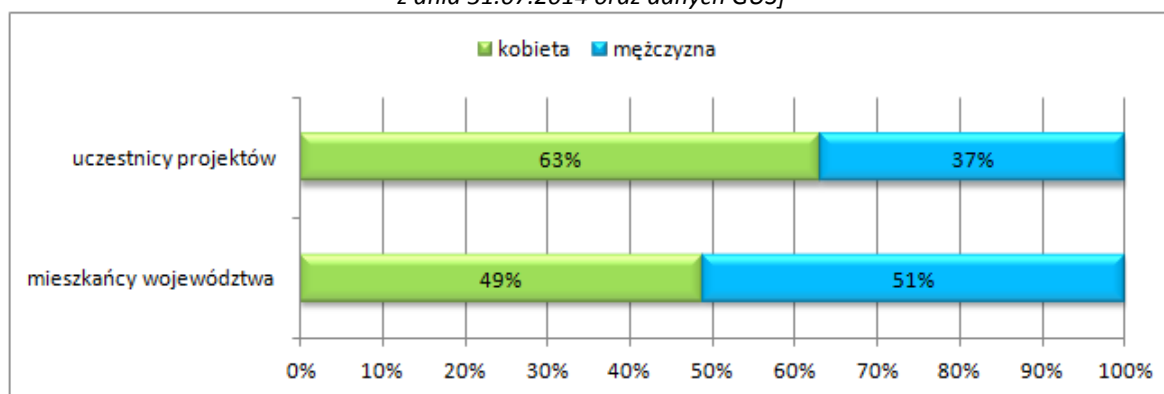

W niniejszym rozdziale przedstawiono szczegółową charakterystykę grup docelowych analizowanych projektów. Opiera się w szczególności na informacjach pochodzących z bazy PEFS³⁵ oraz – dla porównania – danych statystycznych dotyczących ludności województwa pomorskiego.

Płeć uczestników

Poniżej na Rys. 8 zamieszczono wykres przedstawiający rozkład liczby uczestników ze względu na płeć. Dla porównania wskazano również jaki odsetek mieszkańców województwa stanowią kobiety i mężczyźni.

Rys. 8 Rozkład liczby uczestników projektów obejmujących kursy komputerowe szkolenia językowe w według płci – porównanie z rozkładem liczby mieszkańców województwa pomorskiego [opracowanie własne na podstawie bazy PEFS z dnia 31.07.2014 oraz danych GUS]

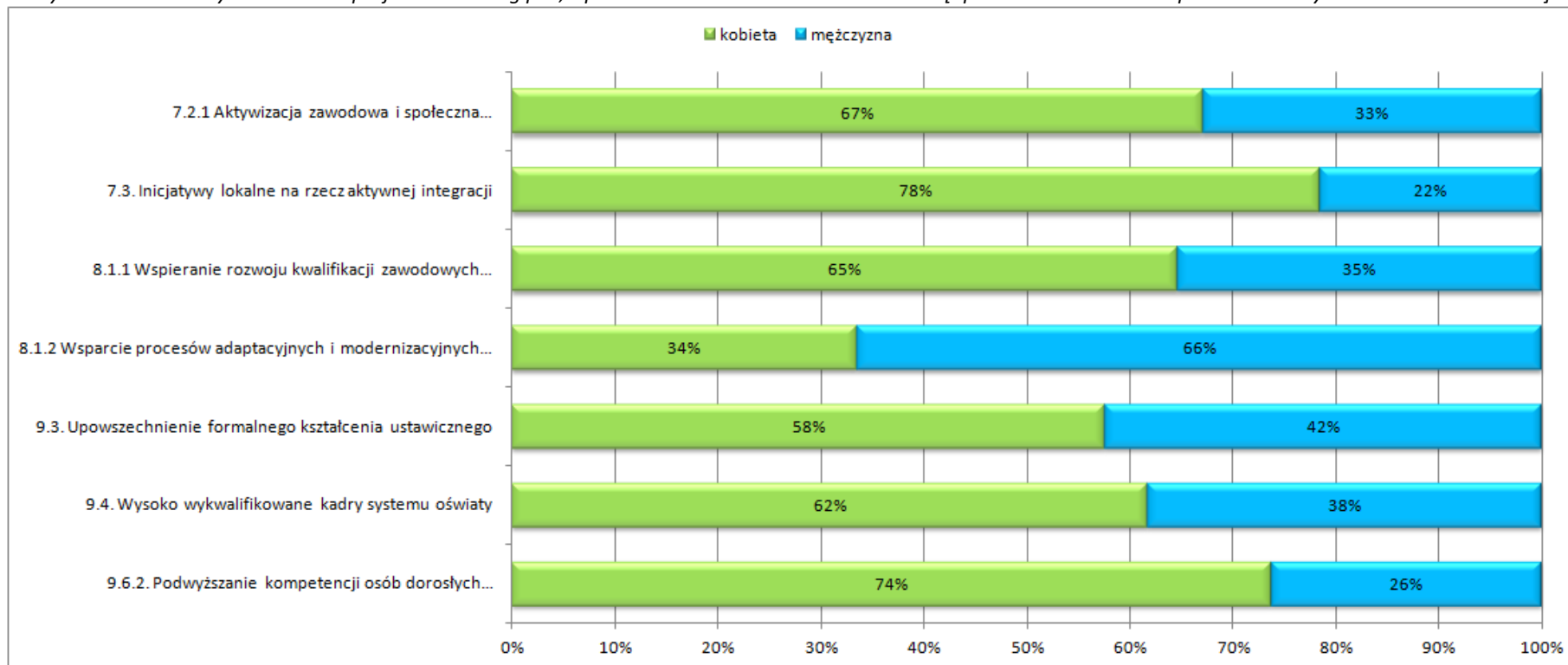
Według danych zawarty w bazie PEFS, 63% uczestników projektów, obejmujących szkolenia komputerowe i językowe, stanowiły kobiety. Wsparcie kierowane było w większym stopniu do kobiet, co wynikać mogło w szczególności ze statystyk zatrudnienia, struktury stanowisk w organizacjach, zarobków itp., a także z realizacji wytycznych do projektów z POKL (zasady wyrównywania szans kobiet i mężczyzn ma celu zniwelowanie tego typu różnic).

Na dalszym wykresie (Rys. 9) przedstawiono rozkład uczestników według płci z uwzględnieniem podziału na Działania i Poddziałania.

³⁵ Podsystem Monitorowania Europejskiego Funduszu Społecznego 2007 dla PO KL:
<http://pokl.parp.gov.pl/index/index/2242>.

Badanie ewaluacyjne współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz ze środków budżetu województwa pomorskiego Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007-2013

Rys. 9 Rozkład liczby uczestników projektów według płci, z podziałem na Działania i Poddziałania [opracowanie własne na podstawie bazy PEFS z dnia 31.07.2014]

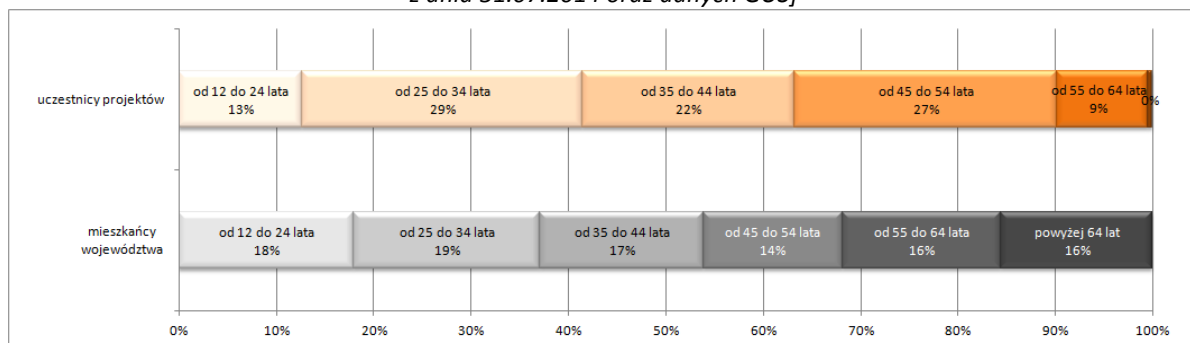
W przypadku większości Działań i Poddziałań większą część uczestników stanowiły kobiety. W Działaniach 7.3, 9.4 i Poddziałaniu 9.6.2 ta tendencja jest znacznie wyraźniejsza, co wynika ze specyfiki tych interwencji. Działanie 7.3 kierowane było do społeczności lokalnych na terenach wiejskich. Problem mniejszej aktywności zawodowej i społecznej osób zagrożonych wykluczeniem na obszarach wiejskich w większym stopniu dotyczy kobiet. Z kolei w odniesieniu do Działania 9.4 zaznaczyć należy, że jego podstawową grupą docelową są pracownicy oświaty, wśród których z zasady dominują kobiety.

W większym stopniu do mężczyzn skierowane były natomiast projekty realizowane w ramach Poddziałania 8.1.2. Poddziałanie to kieruje wsparcie przede wszystkim do pracowników zwolnionych lub zagrożonych zwolnieniem, a zwolnienia na dużą skalę w większym stopniu dotyczyły firm funkcjonujących w sektorach przemysłowych, w których z kolei względnie częściej zatrudnieni są mężczyźni.

Wiek uczestników

Na poniższym wykresie (Rys. 10) pokazano rozkład wiekowy uczestników analizowanych projektów. Obok zamieszczono rozkład wiekowy mieszkańców województwa pomorskiego.

Rys. 10 Rozkład wiekowy uczestników projektów obejmujących komputerowych i językowych – porównanie z rozkładem liczby mieszkańców województwa pomorskiego [opracowanie własne na podstawie bazy PEFS z dnia 31.07.2014 oraz danych GUS]

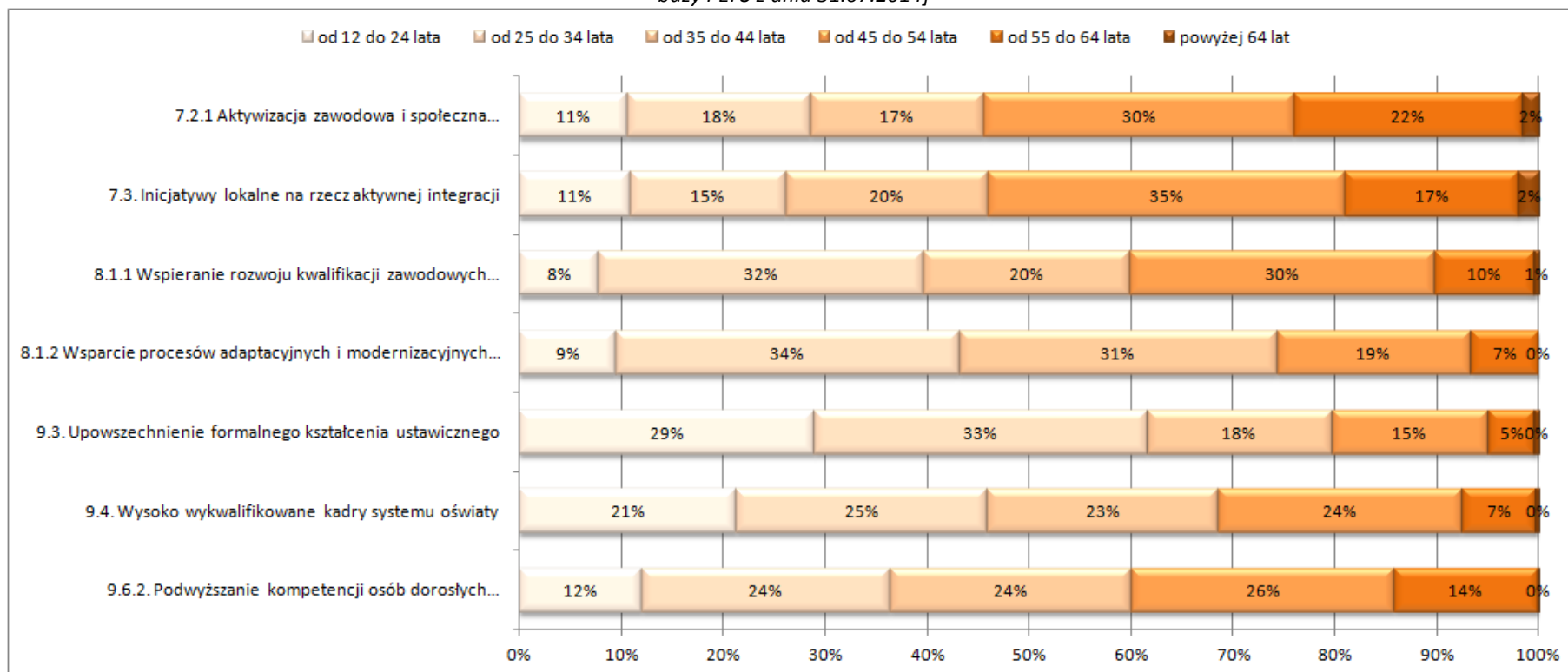

Poddając analizie stosunek udziałów grupy docelowej oraz ogółu ludności, można zauważyć, że uczestnicy w większym stopniu reprezentowali grupy wiekowe: 25-34, 35-44 oraz 45-54, a zatem osoby w wieku produkcyjnym. Niedoreprezentowane (w kontekście rozkładu wiekowego mieszkańców całego województwa) w szczególności były grupy powyżej 55 roku życia. W tym przypadku projekty obejmujące kursy komputerowe i językowe wyłamywały się z tendencji wspierania (przy udziale środków POKL) osób w trudnej sytuacji na rynku pracy, czyli przede wszystkim powyżej 50 roku życia.

Ze względu na specyfikę projektów z poszczególnych Działań, występują także znaczne różnice w strukturze wiekowej uczestników każdego z nich. Rozkłady przedstawiono na Rys. 11.

Badanie ewaluacyjne współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz ze środków budżetu województwa pomorskiego Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007-2013

Rys. 11 Rozkład wiekowy uczestników projektów komputerowych i językowych według wieku, z podziałem na Działania i Poddziałania [opracowanie własne na podstawie bazy PEFS z dnia 31.07.2014]

Projekty z Priorytetu VII skierowane były do ogółu osób zagrożonych wykluczeniem pod względem zawodowym lub społecznym oraz miały na celu aktywizowanie ich na rynku pracy. Grupa docelowa projektów obejmowała zatem osoby w wieku produkcyjnym, ze szczególnym uwzględnieniem grupy osób powyżej 50 roku życia. W Poddziałaniu 7.2.1 i Działaniu 7.3 grupa 50+ stanowiły odpowiednio 35% i 44%.

Priorytet VIII obejmował natomiast projekty realizowane przez przedsiębiorstwa, a ich uczestnikami byli pracownicy firm. Grupę docelową w tym przypadku również stanowiły przede wszystkim osoby w wieku produkcyjnym, co wyróżnia uczestników tych projektów na tle pozostałych analizowanych – osoby w wieku 25-64 lata stanowiły w wypadku tych Poddziałania odpowiednio: 82% (Poddziałanie 8.1.1) oraz 84% (Poddziałanie 8.1.2).

W przypadku Priorytetu IX, widoczne jest zróżnicowanie w ramach każdego z Działań i Poddziałania. Działanie 9.3 skierowane było do wszystkich osób zainteresowanych rozwijaniem swoich umiejętności poprzez kształcenie ustawiczne. Na powyższym diagramie widać, że były to przede wszystkim osoby poniżej 35 roku życia (62%), natomiast osoby 45+ stanowiły 20% uczestników, co odzwierciedla większą motywację osób młodszych do podejmowania dalszej nauki oraz prawdopodobnie większą skłonność do zmiany profilu zatrudnienia, czy miejsca pracy. Natomiast w przypadku Poddziałania 9.6.2 - projektów skierowanych również do wszystkich osób zainteresowanych, niemniej wprost nakierowanych na rozwijanie kompetencji komputerowych i językowych, zaobserwować można zrównoważoną strukturę wiekową. Można więc założyć, że osoby po 45 roku życia, częściej dostrzegały potrzebę dokończenia się właśnie w zakresie IT i znajomości języków obcych, co jest związane z ich wcześniejszą ścieżką edukacyjną (nie objęcie programem kształcenia przedmiotów z zakresu informatyki i języka angielskiego) – na ogół osoby te nie miały potrzeby przekwalifikowania się, a jedynie chciały podnosić swoje umiejętności w takim zakresie, w jakim oczekiwane było to na ich dotychczasowych stanowiskach pracy³⁶. Jednocześnie należy zauważyć, że osoby po 45 r.ż. były również wskazywane jako grupy zalecane do objęcia wsparciem w kryteriach konkursowych, w szczególności w Poddziałaniach 8.1.2 oraz 9.6.2, co przełożyło się na większy udział osób w tym wieku wśród uczestników tych projektów.

Projekty Działania 9.4 skierowane były przede wszystkim do nauczycieli (w mniejszym stopniu do uczniów), aż 93% uczestników projektów tego Poddziałania stanowiły osoby poniżej 55 roku życia. Niska reprezentacja grupy osób w wieku od 55 do 64 lat (7%) może w szczególności wynikać z przywileju emerytalnego dotyczącego nauczycieli³⁷ oraz braku motywacji do rozwijania swoich kompetencji nauczycieli tuż przed przejściem na emeryturę. Ogółem w ramach Działania 9.4 łącznie wsparcie otrzymało 23% wszystkich nauczycieli pracujących w województwie pomorskim³⁸.

Miejsce zamieszkania uczestników

W poniższej tabeli (Tab. 5) przedstawiono porównanie rozkładu liczby uczestników według miejsca zamieszkania z liczbą ludności poszczególnych powiatów województwa pomorskiego.

---

³⁶ Por. również wyniki badań jakościowych w rozdz. Dopasowanie zakresu kursów do uczestników.

³⁷ Do roku 2008 Karta Nauczyciela zapewniała nauczycielom możliwość odejścia na emeryturę po 30 latach pracy. Chociaż przywilej został zlikwidowany, to miał on wpływ na strukturę wiekową tej grupy zawodowej w latach 2007-2014.

³⁸ Według danych GUS, w województwie pomorskim pracuje 28 800 nauczycieli.

Tab. 5 Rozkład liczby uczestników projektów oferujących kursy ICT i szkolenia językowe według miejsca zamieszkania – porównanie z rozkładem liczby mieszkańców województwa [opracowanie własne na podstawie bazy PEFS z dnia 31.07.2014 oraz danych GUS]

Powiat	Obszar miejski		Obszar wiejski		Ogółem	
	mieszkańcy	uczestnicy	mieszkańcy	uczestnicy	mieszkańcy	uczestnicy
bytowski	1,9%	4,0%	6,3%	10,0%	3,4%	6,2%
chojnicki	3,7%	1,8%	5,1%	5,2%	4,2%	3,1%
człuchowski	1,7%	1,0%	3,9%	5,7%	2,5%	2,7%
gdański	1,9%	2,6%	9,5%	7,8%	4,6%	4,5%
kartuski	1,4%	2,4%	13,0%	9,0%	5,4%	4,8%
kościerski	1,6%	1,2%	5,9%	4,2%	3,1%	2,3%
kwidzyński	3,2%	3,2%	4,5%	3,7%	3,6%	3,4%
łęborski	2,6%	2,4%	3,3%	3,7%	2,9%	2,9%
m. Gdańsk	30,9%	33,6%	0,0%	0,0%	20,1%	21,3%
m. Gdynia	16,6%	16,6%	0,0%	0,0%	10,8%	10,5%
m. Słupsk	6,3%	5,7%	0,0%	0,0%	4,1%	3,6%
m. Sopot	2,5%	2,3%	0,0%	0,0%	1,7%	1,4%
malborski	2,9%	1,3%	2,6%	2,1%	2,8%	1,6%
nowodworski	0,8%	1,0%	3,1%	3,3%	1,6%	1,8%
pucki	2,3%	1,1%	5,9%	3,5%	3,6%	2,0%
słupski	1,3%	2,2%	9,7%	11,8%	4,2%	5,7%
starogardzki	4,2%	6,2%	8,1%	17,9%	5,5%	10,5%
sztumski	1,1%	1,6%	3,3%	3,5%	1,9%	2,3%
tczewski	5,1%	4,2%	5,0%	3,5%	5,1%	4,0%
wejherowski	8,1%	5,7%	10,6%	5,2%	9,0%	5,5%
OGÓŁEM	65,0%	63,4%	35,0%	36,6%		

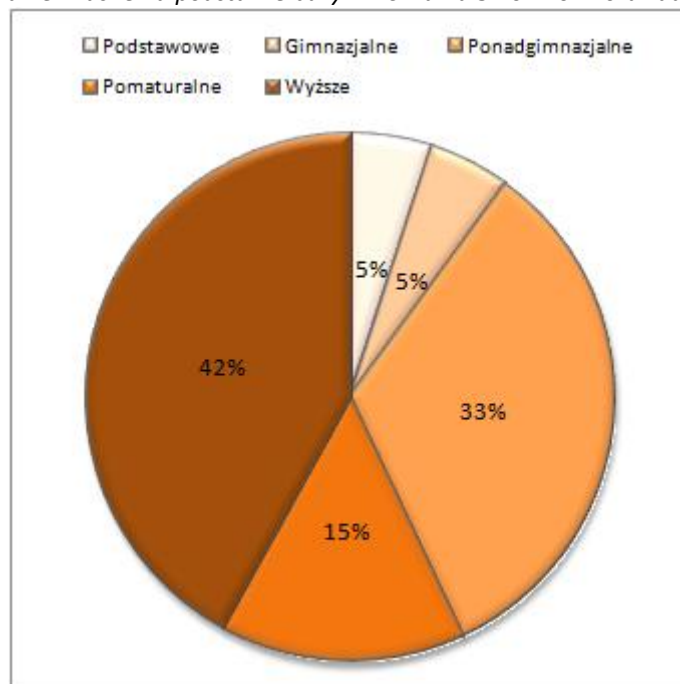
Zgodnie z powyższym zestawieniem pomiędzy odsetkiem osób zamieszkujących obszary wiejskie w województwie pomorskim, a odsetkiem uczestników nie zidentyfikowano znaczących różnic.

Niemniej zdarzają się powiaty niedoreprezentowane lub nadreprezentowane w projektach. W szczególności wsparciem oferowanym w projektach, w mniejszym stopniu niż wynikałoby to z rozkładu ludności, objęto mieszkańców powiatów: starogardzkiego, bytowskiego, słupskiego i sztumskiego. Natomiast w większym stopniu wsparcie uzyskały osoby zamieszkujące powiaty: puckiego, malborskiego, wejherowskiego, chojnickiego i kościerskiego.

Wykształcenie uczestników projektów

Na Rys. 12 przedstawiono rozkład liczby uczestników według ich poziomu wykształcenia.

Rys. 12 Rozkład liczby uczestników projektów oferujących szkolenia językowe oraz ICT według wykształcenia [opracowanie własne na podstawie bazy PEFS z dnia 31.07.2014 oraz danych GUS]

Największą grupę odbiorców projektów obejmujących kursy komputerowe i językowe stanowiły osoby z wyższym wykształceniem. Podczas gdy według aktualnych danych 18% mieszkańców województwa pomorskiego posiada wyższe wykształcenie, osoby po studiach stanowiły 43% uczestników projektu. Osoby z wykształceniem podstawowym, gimnazjalnym i niższym stanowią 17% Pomorzan, podczas gdy w badanych projektach stanowili oni grupę 5%³⁹.

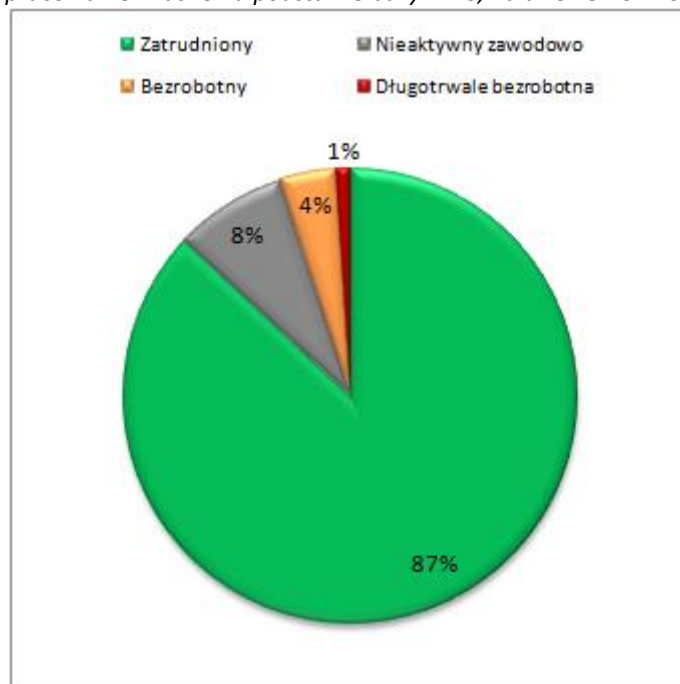
Kursy komputerowe i językowe, realizowane w ramach analizowanych projektów skierowano więc w większości do osób z wykształceniem wyższym i pomaturalnym, najmniejszy zaś odsetek uczestników badanych projektów stanowiły osoby z wykształceniem najniższym (podstawowym i gimnazjalnym – łącznie 10%).

Status uczestników na rynku pracy

Kolejną zmienną charakteryzującą uczestników projektów jest ich status na rynku pracy w chwili przystąpienia do projektu. Na kolejnym wykresie przedstawiony został jego rozkład ogółem (Rys. 13).

³⁹ Dane dotyczące wykształcenia w województwie Pomorskim, pochodzą z publikacji GUS, nie ma możliwości wykonania pełnego porównania, ponieważ kategorie wykształcenia w bazie PEFS nie są tożsame z kategoriami w publikacjach GUS.

Rys. 13 Rozkład uczestników projektów oferujących szkolenia językowe oraz ICT ze względu na status zawodowy [opracowanie własne na podstawie bazy PEFS, na dzień 31.07.2014]

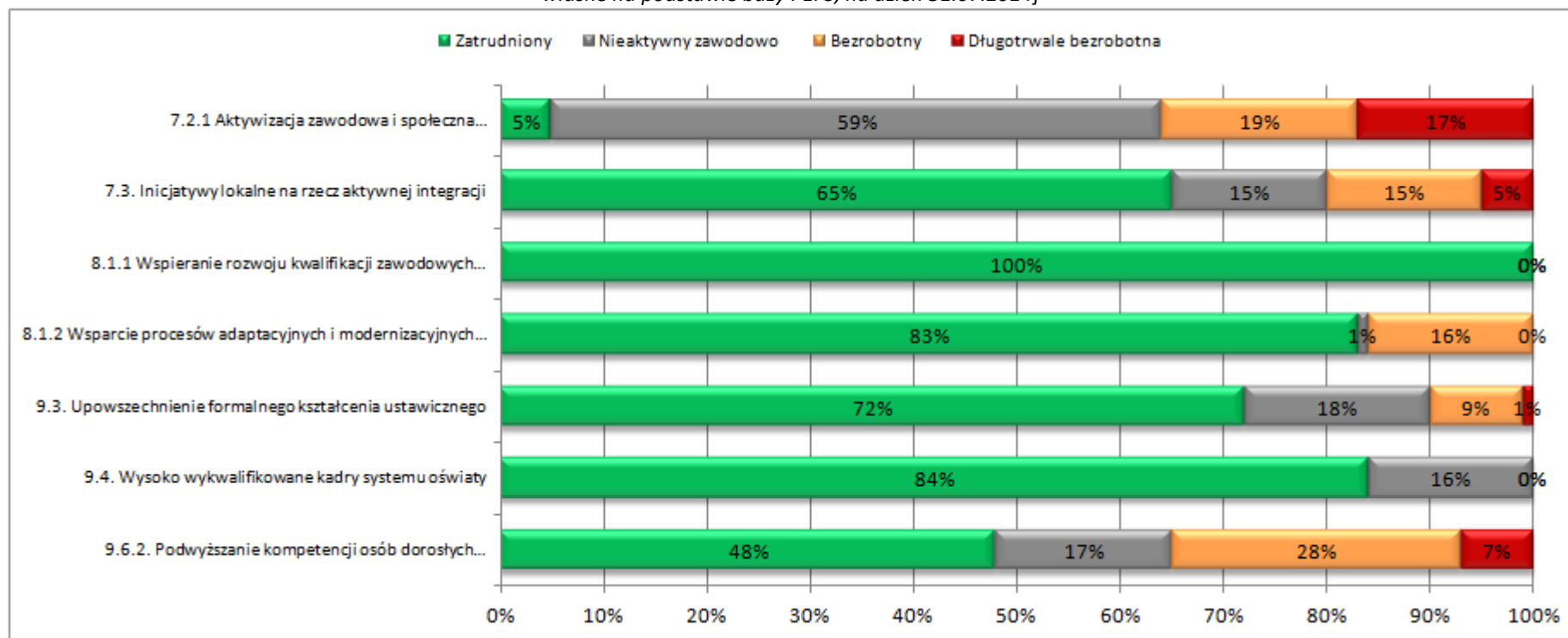

Ze względu na zróżnicowanie grup docelowych projektów realizowanych w poszczególnych Działaniach i Poddziałaniach, wystąpiły znaczne różnice w rozkładach statusu zawodowego uczestników. Rozkład przedstawiono na Rys. 14.

Badanie ewaluacyjne współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz ze środków budżetu województwa pomorskiego Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007-2013

Rys. 14 Rozkład uczestników projektów oferujących szkolenia językowe oraz ICT ze względu na status zawodowy, z podziałem na Działania i Poddziałania [opracowanie własne na podstawie bazy PEFS, na dzień 31.07.2014]

Przedsięwzięcia realizowane w ramach Poddziałania 8.1.1 w całości skierowano na rozwijanie kompetencji osób pracujących. W analizowanych projektach, wsparcie dla osób bezrobotnych prowadzone było w przypadku pięciu Poddziałania (7.2.1, 7.3, 8.1.2, 9.3 i 9.6.2). Osoby nieaktywne zawodowo były z kolei uczestnikami prawie wszystkich Działania i Poddziałania, przede wszystkim jednak wspierano ich w ramach Poddziałania 7.2.1 – Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Według bazy PEFS uczestnicy kursów komputerowych i językowych to w większości zatrudnieni – 87%. Osoby pracujące stanowią 31%⁴⁰ wszystkich mieszkańców województwa pomorskiego, a duży udział tej grupy w projektach, objętych badaniem wynikał ze specyfiki grup docelowych, określonych dla tych Poddziałania w POKL.

Niewielka liczba osób bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo w stosunku do pracujących (w analizowanych projektach) jest zrozumiała w kontekście ich specyfiki - projekty mające na celu kształcenie w zakresie ICT i języków obcych⁴¹ były realizowane przede wszystkim na potrzeby pracodawców. Kompetencje komputerowe i językowe są bardzo ważne dla pracowników, struktura wykształcenia uczestników wskazuje, że przede wszystkim dla pracowników wysoko wykwalifikowanych (z wyższym wykształceniem).

3.2.3. Rekrutacja

Niniejszy punkt realizuje pytania badawcze:

1.5. W jaki sposób i na jakim etapie realizacji/konstruowania projektu przeprowadzana była analiza potrzeb szkoleniowych bezpośrednich odbiorców wsparcia / firm z których byli oni rekrutowani?

1.7. W jaki sposób na etapie realizacji projektu przeprowadzana była rekrutacja uczestników?

Ze względu na procedurę rekrutacji uczestników do szkoleń szczególnie istotny jest podział na projekty otwarte i zamknięte. W Tab. 7 zamieszczono informacje na temat liczby projektów obydwu typów, z uwzględnieniem podziału na projekty obejmujące kursy komputerowe i językowe.

Tab. 6 Liczba projektów otwartych i zamkniętych [opracowanie własne na podstawie analizy wniosków]

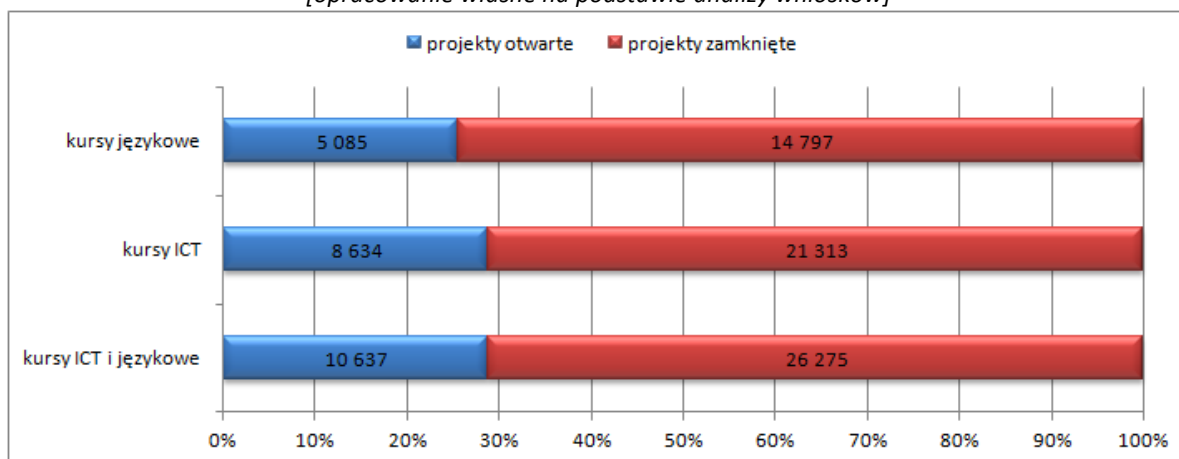
	Kursy ICT i językowe	Kursy ICT	Kursy językowe
projekty otwarte	76	64	27
projekty zamknięte	109	78	69

W projektach otwartych mogły wziąć udział wszystkie osoby spełniające kryteria, projekty zamknięte natomiast skierowane były do konkretnej grupy osób, np. pracowników określonych podmiotów, czy podopiecznych określonych placówek. Dalej na wykresie (Rys. 15) pokazano liczbę uczestników poszczególnych rodzajów projektów.

⁴⁰ Liczba pracujących mieszkańców województwa pomorskiego: 701 756 (*Pracujący w gospodarce narodowej w 2013 r.*, GUS 2014), liczba mieszkańców województwa pomorskiego: 2 295 811 (*Rocznik demograficzny 2014*, GUS 2014).

⁴¹ Tj. projekty objęte zakresem badania – pełna lista projektów poddanych analizie została zamieszczona w Aneksie nr 2 do Raportu końcowego.

Rys. 15 Liczba uczestników projektów oferujących szkolenia językowe oraz ICT o charakterze otwartym i zamkniętym [opracowanie własne na podstawie analizy wniosków]

W przypadku projektów zamkniętych proces rekrutacji uczestników z zasady jest prostszy i realizowany był w większości przypadków przez kierownictwo podmiotu lub przy jego współudziale. Jak dowodzi analiza wniosków o dofinansowanie, w przypadku 18 z 107⁴² analizowanych projektów zamkniętych Poddziałania 8.1.1, Beneficjent już na etapie wnioskowania o dofinansowanie przeprowadzał badania własne (ankietyzację) wśród przyszłych uczestników kursów, stąd proces rekrutacji miał charakter ograniczony do z góry określonej grupy i opierał się na dobrze zdiagnozowanych potrzebach samych pracowników, a także odpowiadał na zapotrzebowanie ich pracodawców; jak świadczą wyniki badania jakościowego, tego typu projekty (zamknięte) cechowała większa trafność i trwałość rezultatów⁴³.

Więcej problemów przysparzało Beneficjentom przeprowadzenie rekrutacji do projektów otwartych, były one także bardziej narażone na odpływ uczestników. Na podstawie wywiadów z Beneficjentami można także zauważyć praktykę kierowania informacji o naborze do projektu o charakterze otwartym takim kanałami informacyjnymi, by dotarła ona przede wszystkim do osób, które według rozpoznania Beneficjenta były potencjalnie najbardziej zainteresowane zaplanowanymi w projekcie działaniami (w Poddziałaniach 7.2.1 oraz 7.3). Można to uznać za pozytywny przykład wykorzystania doświadczenia Beneficjenta w realizacji podobnych projektów dla zapewnienia większej trafności i skuteczności realizowanych działań, a także mogło zmniejszać ryzyko rezygnacji uczestników. Taką praktykę stosowały podmioty NGO, często współpracując z potencjalnymi uczestnikami już na etapie projektowania działań.

Ponadto, jak stwierdzono na podstawie badań jakościowych (w tym – studiów przypadku), większą efektywnością charakteryzowały się projekty realizowane w partnerstwie, zwłaszcza gdy partner dysponował dobrym rozeznanieniem grupy potencjalnych uczestników i bierał udział w procesie rekrutacji. Należy więc uznać, że odpowiednie partnerstwo (merytoryczne), dostosowane do projektu jest potrzebne i przekłada się na pozytywne rezultaty, a także ich większą trwałość po zrealizowaniu projektu.

⁴² Daje to niemal 17% projektów, w których Beneficjent realizował badania własne na etapie diagnozy zapotrzebowania grupy docelowej i uzasadnienie potrzeby realizacji projektu. Jest to najwyższy odsetek w ramach wszystkich analizowanych Działań i Poddziałania, przy czym przekrojowo 14% Beneficjentów wszystkich projektów objętych zakresem badania, realizowało tego typu badania na etapie wnioskowania o dofinansowanie.

⁴³ Por. rozdz. 3.4.2 oraz 3.6.1.

Projekty obejmujące komponenty komputerowe lub językowe częściej realizowane były w formule projektów zamkniętych. Stanowią one 59% analizowanych przedsięwzięć.

W przeważającej części projektów (87%) rekrutacja uczestników realizowana była wyłącznie przez Beneficjenta. W pozostałych przypadkach proces odbywał się we współpracy z innymi podmiotami (5%), bądź zrealizowany został wyłącznie przez te podmioty (8%). Zazwyczaj tymi podmiotami byli Partnerzy projektów, bądź firmy lub instytucje, których pracownicy lub podopieczni mieli być uczestnikami szkoleń. W przypadku 20% projektów zamkniętych w rekrutacji uczestników szkoleń brały udział podmioty inne niż Beneficjent (rekrutację realizował Beneficjent we współpracy innym podmiotem – 7%, rekrutację realizował wyłącznie inny podmiot – 13%).

Jak wskazują wyniki badań jakościowych, Beneficjenci decydowali się na realizację danego typu projektu najczęściej w oparciu o dotychczas posiadane doświadczenie (także to w obszarze realizacji projektów współfinansowanych ze środków unijnych). Niejednokrotnie zakres merytoryczny oferowanych kursów (zarówno ICT, jak i językowych) pokrywał się z ofertą szkoleniową danego podmiotu, na co dzień świadczoną na rynku komercyjnym⁴⁴. Niewątpliwie dodatkową kwestią, mającą wpływ na wybór danego typu projektu, były zapisy/wymogi dokumentacji programowej i konkursowej odnoszącej się do danego rodzaju wsparcia. Wytyczne określone w Planach działania oraz regulaminach poszczególnych konkursów niejako narzucały Beneficjentom dany zakres kursu oraz grupy docelowe, do których wsparcie w jego ramach powinno być kierowane.

3.2.4. Podsumowanie i wnioski cząstkowe

W przypadku projektów zamkniętych proces rekrutacji uczestników z zasady jest prostszy i realizowany był w większości przypadków przez kierownictwo podmiotu lub przy jego współudziale. Jak dowodzi analiza wniosków o dofinansowanie, w przypadku aż 18 z 107 analizowanych projektów zamkniętych Poddziałania 8.1.1, Beneficjent już na etapie wnioskowania o dofinansowanie przeprowadzał badania własne (ankietyzację) wśród przyszłych uczestników kursów, stąd proces rekrutacji miał charakter ograniczony do z góry określonej grupy i opierał się na dobrze zdiagnozowanych potrzebach samych pracowników, a także odpowiadał na zapotrzebowanie ich pracodawców; jak świadczą wyniki badania jakościowego, tego typu projekty (zamknięte) cechowała większa trafność i trwałość rezultatów.

Więcej problemów przysparzało Beneficjentom przeprowadzenie rekrutacji do projektów otwartych, były one także bardziej narażone na odpływ uczestników. Na podstawie wywiadów z Beneficjentami można także zauważyć praktykę kierowania informacji o naborze do projektu o charakterze otwartym takim kanałami informacyjnymi, by dotarła ona przede wszystkim do osób, które według rozpoznania Beneficjenta były potencjalnie najbardziej zainteresowane zaplanowanymi w projekcie działaniami (w Poddziałaniach 7.2.1 oraz 7.3). Można to uznać za pozytywny przykład wykorzystania doświadczenia Beneficjenta w realizacji podobnych projektów dla zapewnienia większej trafności i skuteczności realizowanych działań, a także mogło zmniejszać ryzyko rezygnacji uczestników. Taką praktykę stosowały podmioty NGO, często współpracując z potencjalnymi uczestnikami już na etapie projektowania działań.

⁴⁴ Z analizy wniosków o dofinansowanie wynika, że 93% przedsiębiorstw realizujących projekty zajmowała się działalnością szkoleniową również na rynku komercyjnym, były to przede wszystkim firmy szkoleniowo-konsultingowe, szkoły językowe oraz firmy specjalizujące się w zakresie szkoleń i usług informatycznych – por. rozdz.3.2.1.

3.3. Zakres projektów i dopasowanie do uczestników

3.3.1. Zakres projektów

Niniejszy punkt realizuje pytania badawcze:

1.2. Wśród projektów obejmujących swym zakresem kursy językowe oraz komputerowe jaki jest udział tych, w których oferowane jest wyłącznie wsparcie tego typu (kursy komputerowe i językowe), a jaki jest udział projektów o charakterze kompleksowym (obejmujących poza kursami komputerowymi i językowymi również inne wsparcie powiązane tematycznie) (szkolenia zawodowe, staże itp.)? Czy zakres szkolenia językowego/ komputerowego był związany tematycznie z zakresem pozostałego wsparcia oferowanego w ramach projektu (czy można w tym przypadku mówić o spójności i kompleksowości wsparcia)?

1.22. Jakiego rodzaju wsparcie otrzymały osoby nieuczestniczące w kursach językowych i szkoleniach ICT? w jakim stopniu były to szkolenia zawodowe, a w jakim szkolenia miękkie? Jak uczestnicy oceniają ich wpływ na swoją obecną sytuację na rynku pracy?

2.13. Czy specyfika uczestników projektów miała wpływ na jakość uzyskiwanych rezultatów projektu? w szczególności czy wpływ na jakość rezultatów ma przyjęta w systemie realizacji PO KL 2007-2013 struktura wieku czy uczestnika projektu?

2.28. W jakim stopniu w realizowanych w województwie pomorskim kursach językowych i ICT ukończenie kursu kończy się przystąpieniem uczestników do egzaminu organizowanego przez instytucje niezależne od Beneficjenta i uzyskaniem powszechnie uznawanego certyfikatu?

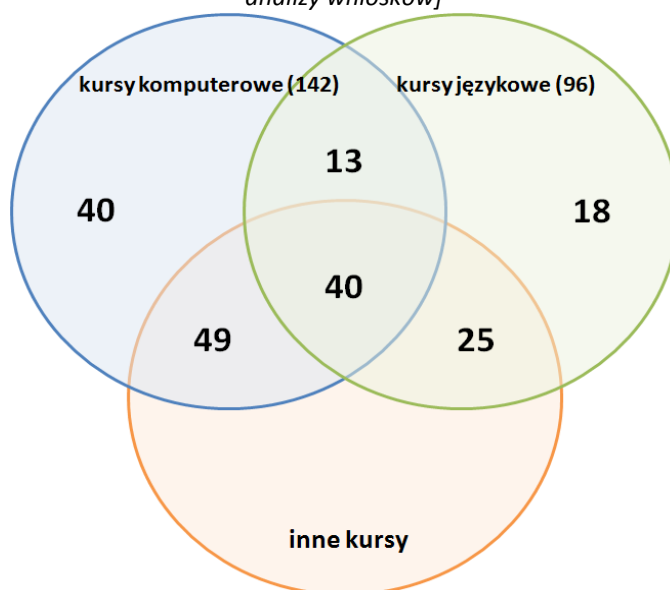
2.29. Jaka jest opinia uczestników o aspektach pozamerytorycznych kursów językowych i z zakresu ICT (sposób organizacji, czas trwania, osoby prowadzące itp.)? z czego wynikają ewentualne negatywne opinie? Jakich elementów zdaniem uczestników zabrakło w projektach, w których uczestniczyli?

W ramach niniejszego badania pogłębionej analizie poddanych zostało 185 projektów, realizowanych w ramach pomorskiego komponentu regionalnego POKL 2007-2013 oraz zawierających szkolenia językowe i komputerowe. Wśród nich:

- ➔ 142 zawierało realizację szkoleń komputerowych,
- ➔ 96 zawierało realizację szkoleń językowych,
- ➔ 114 oprócz szkoleń komputerowych i/lub językowych zawierało również inne szkolenia.

Na poniższym schemacie (Rys. 16) przedstawiono informacje o liczbie projektów, obejmujących szkolenia komputerowe i językowe oraz inne działania.

Rys. 16 Liczba projektów zawierających szkolenia komputerowe, językowe i inne [opracowanie własne na podstawie analizy wniosków]

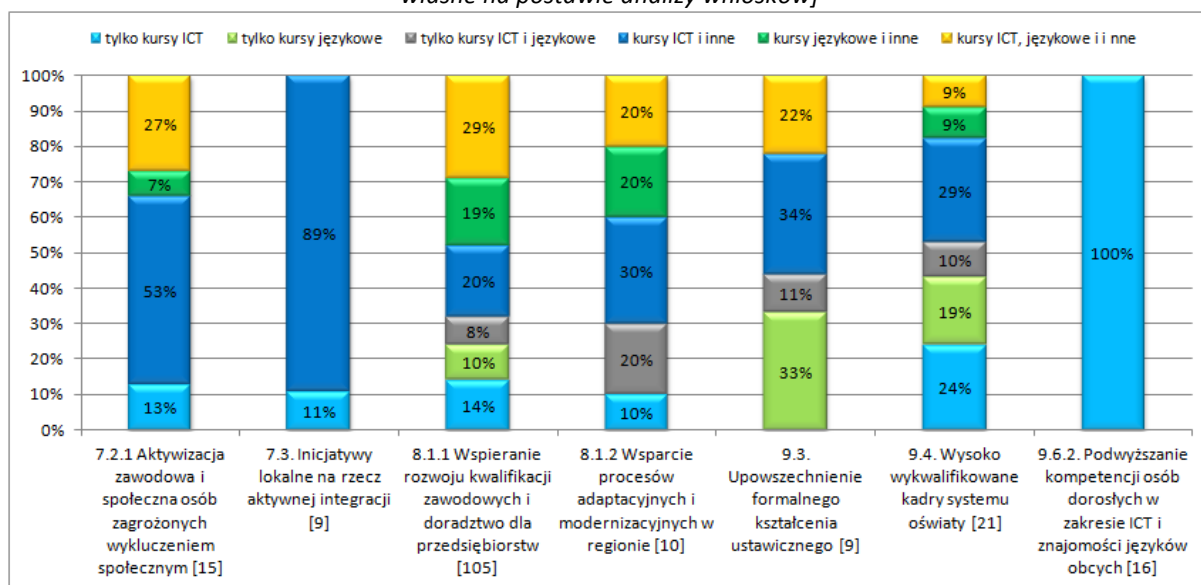

Projekty zawierające szkolenia językowe w 68% przypadków łączone były z innymi szkoleniami (najczęściej były to szkolenia miękkie i zawodowe), natomiast komputerowe – w 62% przypadkach. Bardzo popularną praktyką okazało się być łączenie w projekcie kursów komputerowych z językowymi – takich projektów w analizie było 53 (i stanowiły one 29% próby, a tym samym 37% projektów z elementem komputerowym i 55% projektów z elementem językowym).

Spośród analizowanych projektów w zaledwie 8 przypadkach oprócz szkoleń planowano realizację także innych form wsparcia. Najczęściej były to różnego typu usługi doradcze, rzadziej – praktyki lub staże.

Szkolenia komputerowe realizowane były w ramach wszystkich Poddziałań, objętych analizą (tj. Poddziałań i Działania: 7.2.1, 7.3, 8.1.1, 8.1.2, 9.3, 9.4, 9.6.2), szkoleń językowych natomiast nie prowadzono w przypadku projektów z Działania 7.3 i Poddziałań 9.6.2. Na wykresie poniżej (Rys. 17) pokazano odsetek projektów w poszczególnych Działaniach i Poddziałaniach zawierających różne formy wsparcia uczestników. Liczby w kwadratowych nawiasach po nazwie Działania lub Poddziałań oznaczają liczbę analizowanych projektów.

Rys. 17 Formy wsparcia oferowane uczestnikom projektów obejmujących kursy komputerowe i językowe [opracowanie własne na podstawie analizy wniosków]

Oferowane w projektach szkolenia komputerowe najczęściej prowadzone były na poziomie podstawowym lub średniozaawansowanym. Obejmowały one swoim zakresem: podstawową obsługę komputera, korzystanie z internetu, czy też obsługę narzędzi tekstowych i arkuszy kalkulacyjnych (te kursy stanowiły około 80% kursów komputerowych). Rzadziej prowadzono szkolenia dla zaawansowanych użytkowników. W tym przypadku zawierały one: obsługę profesjonalnych programów (np. AutoCad, Photoshop), naukę języków programowania, czy pracy z bazami danych (kursy na zaawansowanym poziomie stanowiły około 20% kursów komputerowych). Program szkoleń komputerowych stanowił zwykle od 60 do 200 godzin nauki⁴⁵.

⁴⁵ Odsetki pochodzą z analizy wniosków o dofinansowanie, w treści niektórych nie było jednoznacznego wskazania zakresu kursów, dlatego wartości procentowe należy traktować jako przybliżone.

Szkolenia językowe, realizowane w ramach analizowanych projektów najczęściej dotyczyły nauki języka angielskiego (w 92% projektów obejmujących kursy językowe), rzadziej niemieckiego (występował on w przypadku 30% projektów językowych). W pojedynczych przypadkach uczestnicy mieli również do wyboru inne języki obce (rosyjski, francuski, szwedzki, włoski i hiszpański). Szkolenia te oferowane były na różnych poziomach zaawansowania, przy czym dominowały te na poziomie podstawowym (około 60% projektów). Zwykle program obejmował od 100 do 200 godzin nauki języka⁴⁶.

Uczestnikami projektów objętych zakresem badania były głównie osoby z wykształceniem wyższym, pomaturalnym i ponadgimnazjalnym⁴⁷, co - jak należy przypuszczać - miało wpływ na wysoką zdawalność egzaminów kończących kursy i uzyskanie certyfikatów potwierdzających zdobyte umiejętności (wg analizy osiągniętych wskaźników - 100% zdawalności w projektach, które przewidywały uzyskanie tego typu zaświadczenia). Wpływ na to mógł mieć również fakt, iż uczestnicy szkoleń w największym stopniu reprezentują grupy wiekowe: 25-34, 35-44 oraz 45-54, a zatem osoby w wieku produkcyjnym, natomiast niedoreprezentowane (w stosunku do struktury wiekowej populacji województwa) w szczególności są grupy powyżej 55 roku życia. Osobom młodszym łatwiej jest opanowywać nowe umiejętności, w szczególności związane z nowymi technologiami i umiejętnościami. Związane jest to nie tylko z uwarunkowaniami psychofizycznymi (nabywanie nowych umiejętności związanych z procesami pamięciowymi i psychomotorycznymi spada wraz z wiekiem), ale także z ukończeniem edukacji obejmującej co najmniej podstawowy zasób kompetencji IT i znajomości języka obcego (innego niż rosyjski). Nie bez znaczenia są też zachodzące przemiany stylu życia, które w wypadku osób młodszych w coraz większym stopniu związane są z codziennym wykorzystywaniem nowoczesnych technologii informacyjno - komunikacyjnych. Respondenci badań jakościowych: przedstawiciele uczestników projektów, Beneficjentów, pracodawców oraz eksperci, zwracali więc uwagę na fakt, że w odniesieniu do najstarszych grup wiekowych (wg przyjętej w systemie realizacji POKL 2007 - 2013 struktury wieku - osoby po 45 roku życia), konieczne jest dostosowanie organizacji tego typu szkoleń do specyficznych potrzeb tej grupy, a więc zwiększenie liczby godzin nauki, położenie nacisku na ćwiczenia praktyczne opanowywanych umiejętności oraz połączenie działań szkoleniowych z motywacyjnymi i wspierającymi korzystanie z kompetencji IT i językowymi w praktyce.

W niektórych wnioskach o dofinansowanie wskazywano, że różne formy wsparcia, oferowane w projektach powiązane są ze sobą tematycznie w taki sposób, że cały projekt tworzy spójną całość. Zapisy takie występowały w przypadku 52 wniosków - stanowi to 41% projektów oferujących więcej niż jedną formę wsparcia. Należy jednak zauważyć, że tego typu zapisy stanowią deklarację Beneficjenta, przedstawianą we wniosku o dofinansowanie projektu i występują przede wszystkim we wnioskach Poddziałów 7.2.1 (Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym), 7.3 (Inicjatywy lokalne na rzecz integracji) oraz 8.1.2 (Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie). Przede wszystkim koncentrują się one na pozamerytorycznych aspektach zrealizowanych kursów, podkreślając ich wymiar

---

⁴⁶ Odsetki pochodzą z analizy wniosków o dofinansowanie, w treści niektórych nie było jednoznacznego wskazania zakresu kursów, dlatego wartości procentowe należy traktować jako przybliżone.

⁴⁷ Na podstawie bazy PEFS.

integracyjny, kwestie włączenia i rozwoju społeczeństwa informacyjnego w regionie. Często wskazywanej przez Beneficjentów kompleksowości wsparcia (na przykład w formie uwzględnienia modułu motywacyjno-psychologicznego, warsztatów umiejętności interpersonalnych, poradnictwa prawnego, różnego typu zajęć integracyjnych) towarzyszy uzasadnienie jej trudnym położeniem grupy docelowej projektu na rynku pracy, miejscem zamieszkania uczestników na terenach słabych strukturalnie, ich trudnościami w funkcjonowaniu w wyniku problemów życiowych (na przykład – osoby opuszczające zakłady karne, podopieczni placówek opiekuńczych). Tego rodzaju wieloaspektowe, kompleksowe wsparcie należy uznać za bardzo wartościowe w odniesieniu do grup w trudnym położeniu na rynku pracy, niemniej na podstawie analizy harmonogramów tych projektów, uwagę zwraca fakt prowadzenia tych działań równoległe (to znaczy – elementy poradnictwa, zajęcia integracyjne oraz i kursy komputerowe i językowe, realizowane były najczęściej równoległe), co mogło skutkować doraźnymi efektami (w postaci – na przykład – zdania egzaminów/uzyskania certyfikatów, przeprowadzenia doradztwa zawodowego czy opracowania Indywidualnego Planu Działania dla uczestników), które jednak w dłuższej perspektywie czasu nie przełożyły się na efekty w postaci podjęcia zatrudnienia przez osoby objęte wsparciem (jak świadczą wyniki badania z ilościowego uczestników projektów zamieszczone w pkt.3.4.1).

Beneficjenci i Partnerzy projektów, którzy wypowiedali się w badaniu CAWI-1 określili poziom powiązania pomiędzy różnymi elementami projektów jako średni. Przeciętna ocena stopnia spójności wyniosła 3,25⁴⁸. Ocenę „średnią” wystawiło 42% respondentów. Spójność w stopniu dobrym lub bardzo dobrym oceniło 39% respondentów.

Uzyskanie spójności form wsparcia i powiązania tematycznego projektów, zawierających szkolenia komputerowe i językowe odbywało się w szczególności poprzez:

- udział doradców zawodowych w planowaniu szkoleń dla konkretnych uczestników,
- dobór uzupełniających się tematycznie form wsparcia,
- połączenie zagadnień dotyczących rynku pracy ze szkoleniami komputerowymi lub językowymi.

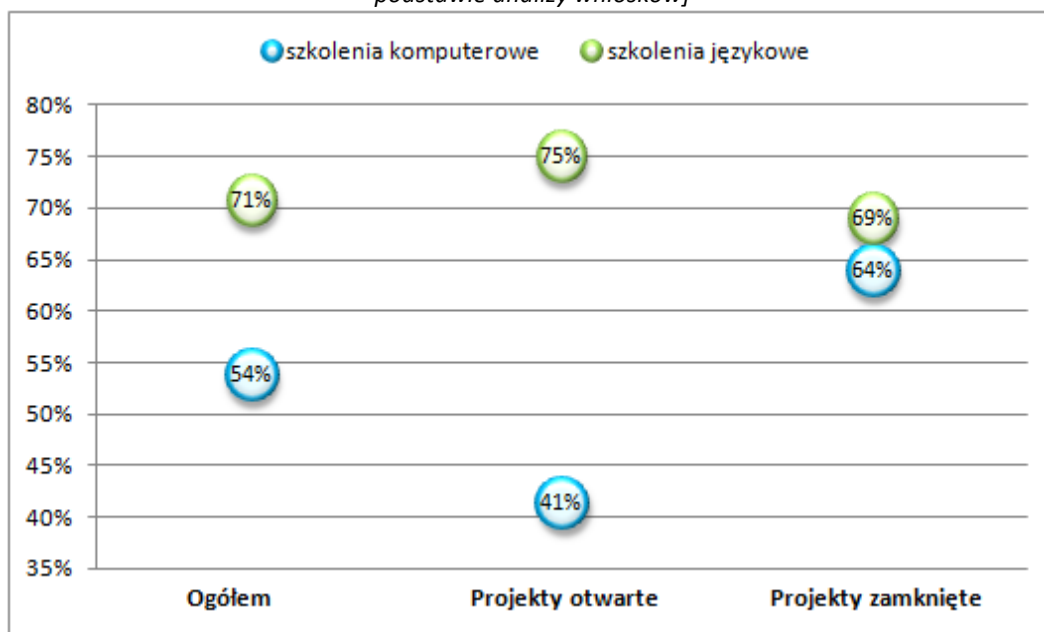
Egzaminy i certyfikaty

Zgodnie z informacjami, zawartymi we wnioskach o dofinansowanie projektów szkolenia językowe częściej kończyły się egzaminami niż szkolenia komputerowe. Ogółem uczestnicy szkoleń komputerowych zdawali testy końcowe w 54% przypadków, uczestnicy szkoleń językowych natomiast w 71% przypadków. Odsetki, wraz z podziałem na projekty otwarte i zamknięte zamieszczono na poniższym rysunku (Rys. 18).

⁴⁸ Skala: 1 – w bardzo małym stopniu, 5 – w bardzo dużym stopniu, 0 – nie dotyczy, średni wynik pomija zera.

Rys. 18 Odsetek szkoleń komputerowych i językowych, które kończą się egzaminami [opracowanie własne na podstawie analizy wniosków]

Niezależnie od tego, czy uczestnicy na zakończenie kursu zdawali egzaminy końcowe, czy też nie, zazwyczaj otrzymywali oni certyfikaty lub zaświadczenia. Wśród takich dokumentów dominowały zaświadczenia o ukończeniu kursu, firmowane przez Beneficjenta, w niektórych przypadkach przyznawano także powszechnie uznawane certyfikaty. Tego rodzaju poświadczenia otrzymywali uczestnicy – według deklaracji Beneficjentów i Partnerów projektów w badaniu CAWI – odpowiednio: 28,2% projektów obejmujących kursy językowe oraz 27,6% projektów obejmujących kursy komputerowe.

W zakresie języków obcych Beneficjenci, którzy brali udział w badaniu CAWI najczęściej wymieniali certyfikaty: TELC, TOEIC, CEF, natomiast w zakresie umiejętności komputerowych najczęściej był to certyfikat ECDL (zwykle na poziomach Start lub Core), rzadziej certyfikaty: Cisco, AutoCad oraz MEN.

Wymienione przez respondentów certyfikaty najczęściej odpowiadają poziomowi podstawowemu danej umiejętności; jeśli chodzi o certyfikaty językowe były to:

- ➔ TELC (ang. *The European Language Certificates*) potwierdza umiejętność posługiwania się językami angielskim i niemieckim na poziomie A1 (podstawowy) do C1 (biegłość językowa) oraz czeskim, francuskim, holenderskim, hiszpańskim, portugalskim, rosyjskim, tureckim i włoskim na poziomach od A1 (podstawowy) do B2 (zaawansowany).⁴⁹
- ➔ TOEIC (ang. *Test of English for International Communication*) certyfikat potwierdzający umiejętności językowe na poziomach od A1 (początkujący) do C1 (biegłość językowa)⁵⁰.

⁴⁹ Egzaminy TELC - Studium Języków Obcych. <http://www.sjo.uni.opole.pl/show.php?id=7&lang=pl&m=1>.

⁵⁰ Certyfikaty z Angielskiego, Egzaminy J. Angielski – TOEIC® Certyfikat językowy pracodawcy: <http://www.etsglobal.org/Pl/Pol/Testy-i-Przygotowanie/Certyfikaty-jezykowe-TOEIC-R>.

- City and Guilds – Międzynarodowe egzaminy City & Guilds oparte na Europejskim Systemie Opisu Kształcenia Językowego przyjętego przez Radę Europy (od A1 do C1)⁵¹. W badaniu CAWI Beneficjenci najczęściej deklarowali realizację tego kursu na poziomie A2.

Jeśli chodzi o certyfikaty komputerowe, były to natomiast:

- ECDL Start – certyfikat potwierdzający kompetencje w zakresie dowolnie wybranych czterech modułów dostępnych w programie ECDL Core. Certyfikat ECDL Start stanowi otwarty etap potwierdzania umiejętności, co oznacza, że uczestnik ma możliwość kontynuowania zdawania egzaminów w ciągu 3 lat od daty pierwszego egzaminu⁵².
- ECDL WebStarter to Europejski Certyfikat Umiejętności Komputerowego projektowania stron internetowych. Certyfikat ECDL WebStarter zaświadcza o posiadaniu podstawowych umiejętności wykorzystania narzędzi języka HTML do tworzenia stron i serwisów internetowych. ECDL WebStarter zdawany jest niezależnie od posiadania Certyfikatu ECDL lub ECDL-A⁵³.
- Certyfikat zawodowy Cisco Certified Networking Associate (CCNA) – certyfikat zawodowy poświadczający umiejętności obsługi komputera w oparciu o materiały dydaktyczne firmy Cisco. Certyfikat ten potwierdzany jest przez Politechnikę Świętokrzyską, absolwenci szkolenia uzyskują wiedzę potrzebną do ewentualnego dalszego studiowania zagadnień związanych z sieciami komputerowymi.
- Certyfikat obsługi programu AutoCad, wykorzystywanego do dwuwymiarowego i trójwymiarowego komputerowego wspomaganie projektowania. Specjalizowane wersje AutoCAD-a (np. AutoCAD Mechanical) umożliwiają również wykonywanie grafiki inżynierskiej 2,5D, metodą FBM. Program ten posiada wiele specjalistycznych wersji np.: AutoCAD Electrical, AutoCAD Mechanical, Mechanical Desktop, Architectural Desktop, Civil Design itp. AutoCAD jest w tym wypadku podstawą, do której dołączone są biblioteki, funkcje, interfejsy specyficzne dla danej branży.

Z powyższego zestawienia wynika więc, że w zakresie uzyskiwania certyfikatów potwierdzających zdobyte umiejętności, nakierowanie na specjalizację w danej dziedzinie, zawodzie czy na stanowisku pracy dotyczyło wyłącznie kursów komputerowych, nie zaś – językowych. Respondenci badań jakościowych, zarówno przedstawiciele Beneficjentów, uczestnicy szkoleń, jak i ich pracodawcy, uznali to za satysfakcjonujące:

Tu był projekt nie tylko skierowany do taksówkarzy i innych osób, które mają coś wspólnego z branżą turystyczną. Część materiału opierała się na podręczniku języka angielskiego w turystyce, ale założeniem programu był ogólny angielski. Ale w sumie osoby z różnych branż miały angielski ogólny, a było naprawdę dużo osób z różnymi specjalizacjami. Taksówkarze, barmani, sprzedawcy, kelnerki i ten program wszystkim wystarczył, bo większości

⁵¹ Świat na wyciągnięcie ręki:

http://www.cityandguilds.pl/files/docs/iesol_isesol/Infosheets/IEQ.broszura.polski.pdf.

⁵² ECDL Start | ECDL Polska. <https://www.ecdl.pl/start>.

⁵³ Centrum Egzaminacyjne ECDL, http://ecdl.ckj.edu.pl/ecdl_web.htm.

uczestników chodziło o takie podstawowe zwroty, takie wtedy było oczekiwanie pracodawców przed EURO, żeby znać dosłownie kilka zwrotów no i takie podstawowe rzeczy zrozumieć.

[wypowiedź przedstawiciela Beneficjentów, wywiad IDI]

Albo też:

Mi się najbardziej przydał ten kurs na AutoCada, wtedy straciłem pracę i szukałem nowej i muszę powiedzieć, że dzięki tym uprawnieniom znalazłem.

[wypowiedź uczestnika szkoleń, wywiad FG]

Warto także podkreślić, za ekspertami biorącymi udział w badaniu jakościowym, iż:

Powinien być zapewniony egzamin z certyfikatem, w ten sposób można sobie wymiernie podnieść kwalifikacje i jest on dodatkowym ważnym atutem na rynku pracy.

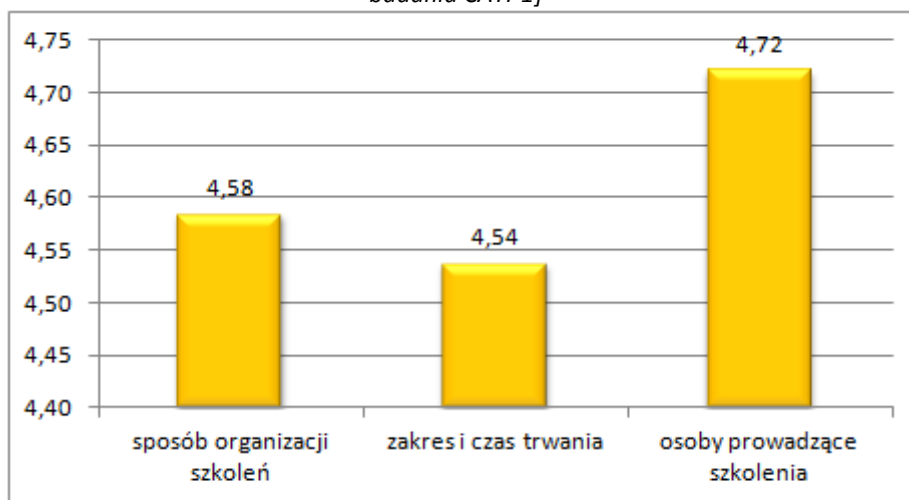
[wypowiedź eksperta, wywiad ekspercki]

Powyższe wyniki sugerują więc, że niezwykle istotnym aspektem zrealizowanych w projektach kursów było uzyskanie przez ich uczestników ogólnie uznanego certyfikatu, potwierdzającego zdobyte umiejętności. Z tego względu w przypadku podobnych projektów realizowanych w przyszłości ważne byłoby zwiększenie odsetka projektów, które kończą się przystąpieniem do egzaminu i uzyskaniem odpowiedniego zaświadczenia, a na podstawie badań jakościowych należy uznać, że bardziej wartościowe z punktu widzenia rynku pracy, są takie certyfikaty, które poświadczają umiejętności związane z określonym stanowiskiem pracy czy branżą (np. ECDL WebStarter), ponieważ są one dla pracodawców wymiernym wskaźnikiem konkretnych umiejętności pracownika.

Ocena pozamerytorycznych aspektów projektu

Jedną z kwestii, wpływających na ogólny odbiór projektów przez poszczególnych uczestników, jest opinia dotycząca jego aspektów pozamerytorycznych. Jakkolwiek najistotniejszym celem prowadzonych projektów jest osiągnięcie założonych efektów (tj. obejmujących podniesienie kwalifikacji i zdobycie określonych umiejętności przez osoby objęte wsparciem oraz zmierzających do poprawy sytuacji uczestników na rynku pracy), to otrzymane wsparcie może być mniej lub bardziej skuteczne w wyniku oddziaływania czynników organizacyjnych. Mogą być to w szczególności: czas trwania szkoleń, kompetencje osób prowadzących, czy też sposób organizacji działań. O ocenę tych elementów poproszono uczestników projektów – respondentów badania ankietowego techniką CATI – wyniki przedstawiono na poniższym wykresie (Rys. 19).

Rys. 19 Ocena poszczególnych elementów szkoleń komputerowych i językowych [opracowanie własne na podstawie badania CATI-1]⁵⁴

Poddane analizie czynniki pozamerytoryczne otrzymały bardzo dobrą ocenę uczestników, w szczególności – poziom kompetencji osób prowadzących szkolenia (97% badanych oceniło prowadzących dobrze lub bardzo dobrze).

Część respondentów wskazywała jednak swoje zastrzeżenia co do osób prowadzących szkolenia, wśród negatywnych uwag najczęściej powtarzały się:

- niski poziom kompetencji osób prowadzących,
- kilkukrotna zmiana prowadzącego szkolenie,
- brak monitorowania postępów w nauce,
- zbyt szybkie tempo realizacji materiału szkoleniowego,
- niedostosowanie poziomu kursu do umiejętności uczniów.

Warto zauważyć, że niektóre ze wskazanych czynników w rzeczywistości mogły odnosić się nie tyle do osób prowadzących szkolenie, a do samej organizacji kursów, np. zmiana prowadzącego czy tempo realizacji materiału szkoleniowego.

Drugim w kolejności względnie najlepiej ocenionym aspektem kursu był sposób jego organizacji. Zdarzały się także opinie negatywne, wśród powodów jej wskazania ankietowani podali:

- częste odwoływanie zajęć,
- nieinformowanie uczestników o odwołanych zajęciach,
- zbyt długi czas trwania pojedynczych zajęć,
- problem z lokalem, w którym odbywało się szkolenie (np. nieogrzewane pomieszczenia),
- zbyt duże grupy szkoleniowe,
- lokalizacja niedostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych.

⁵⁴ Skala: 1 – w bardzo małym stopniu, 5 – w bardzo dużym stopniu, 0 – nie dotyczy, średni wynik pomija zera

Z kolei w przypadku oceny zakresu i czasu trwania szkoleń oceny pozytywne zostały wystawione łącznie przez 89,3% ankietowanych. Jako powody, dla których niektóre osoby nie były zadowolone z tego aspektu organizowanego kursu, wskazywano:

- ➔ zbyt krótki czas trwania kursu,
- ➔ zbyt niski/zbyt wysoki poziom kursu,
- ➔ zbyt mały zakres materiału,
- ➔ zbyt częste spotkania w ramach kursu.

Poniżej zamieszczono tabelę Tab. 7, prezentującą zestawienie średnich oceny pozamerytorycznych aspektów realizacji projektów zawierających elementy komputerowe i językowe w podziale na Działania i Poddziałania.

Tab. 7 Średnie oceny poszczególnych elementów kursów ICT i szkoleń językowych w podziale na Działania i Poddziałania [opracowanie własne na podstawie badania CATI-1]

	Sposób organizacji szkoleń	Zakres i czas trwania	Osoby prowadzące szkolenia
Poddziałanie 7.2.1	4,72	4,68	4,91
Działanie 7.3	4,34	4,31	4,33
Poddziałanie 8.1.1	4,62	4,41	4,72
Poddziałanie 8.1.2	4,55	4,37	4,67
Działanie 9.3	4,49	4,53	4,66
Działanie 9.4	4,85	4,84	4,85
Poddziałanie 9.6.2	4,39	4,48	4,65
Ogółem	4,58	4,54	4,72

Analizując powyższe zestawienie, zauważyć można, że różne grupy uczestników projektów oceniły poszczególne elementy kursów dość podobnie. Stosunkowo najniższe oceny wystawione zostały przez osoby objęte wsparciem w projektach realizowanych w ramach Działania 7.3 i Działania 9.3, aczkolwiek wciąż były to oceny bardzo wysokie. Należy tutaj jednak wziąć pod uwagę, że były to grupy stosunkowo naj słabiej reprezentowane w próbie badawczej CATI, stąd pokazana średnia może nie być w pełni reprezentatywna.

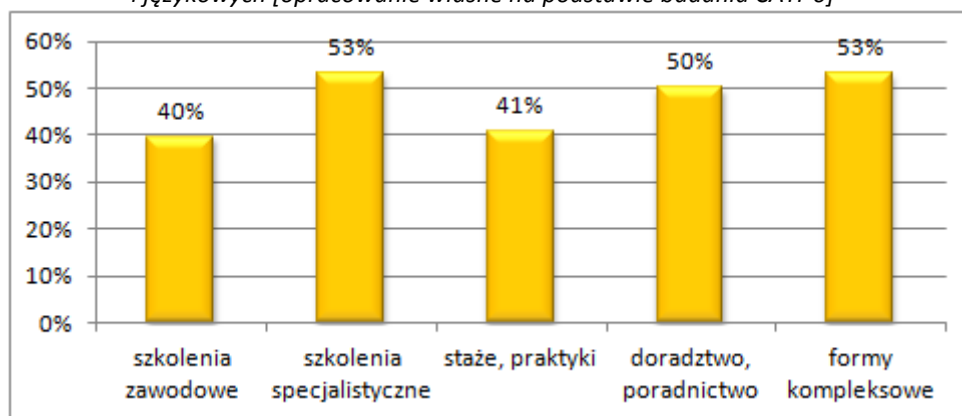
Podsumowując, projekty objęte zakresem badania ocenione zostały bardzo dobrze jeśli chodzi o wszystkie badane elementy.

Zakres projektów nieobejmujących kursów komputerowych językowych

Projekty nieobejmujące kursów komputerowych i językowych, oferowały swoim uczestnikom rozmaite formy wsparcia. W szczególności były to szkolenia zawodowe i specjalistyczne, staże i praktyki, doradztwo i poradnictwo w różnym zakresie, a także działania kompleksowe, obejmujące wiele form wsparcia.

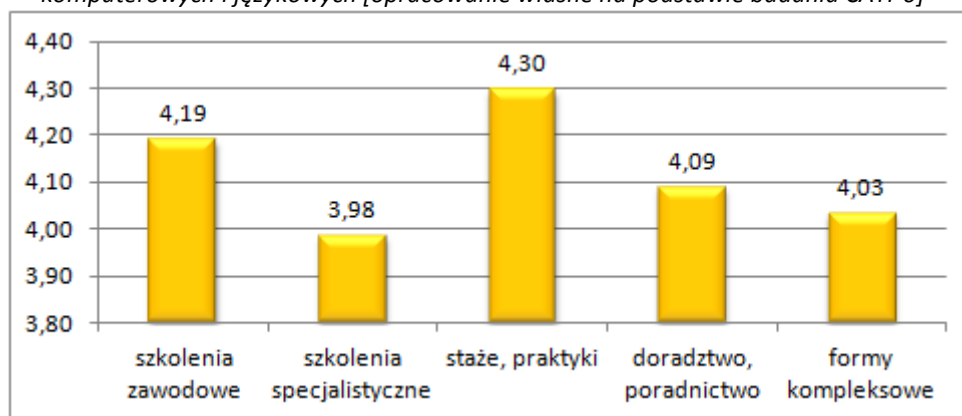
Na poniższym wykresie (Rys. 20) przedstawiono odsetek respondentów badania CATI-0, którym w ramach projektów udzielono wsparcia poprzez poszczególne z wymienionych powyżej form.

Rys. 20 Formy wsparcia otrzymane przez uczestników projektów nieobejmujących szkoleń komputerowych i językowych [opracowanie własne na podstawie badania CATI-0]⁵⁵

Szczególnie istotnym wydaje się być wysoki procent osób, które brały udział we wsparciu kompleksowym, obejmującym kilka dopasowanych form. Poniżej (Rys. 21) pokazano jak uczestnicy projektów oceniają poszczególne ich elementy w kontekście poprawy sytuacji na rynku pracy.

Rys. 21 Ocena skuteczności form wsparcia otrzymanych przez uczestników projektów nieobejmujących szkoleń komputerowych i językowych [opracowanie własne na podstawie badania CATI-0]⁵⁶

Zdaniem respondentów badanych tą techniką najskuteczniejszymi formami wsparcia były staże i praktyki oraz szkolenia zawodowe. Ze względu na wysokie koszty oraz trudności w ich zorganizowaniu były to jednocześnie najrzadziej stosowane działania. Wszystkie z wyżej wymienionych form oceniono jako przeprowadzone na dobrym poziomie. Wśród nich najniższą notę otrzymały szkolenia specjalistyczne (tzn. szkolenia dotyczące ściśle konkretnego aspektu pracy, np. obsługi specjalistycznych maszyn i urządzeń, konkretnej technologii produkcyjnej, metodyki zarządzania zespołem), które jednak stosowane były najczęściej. Przyczyną nieco niższej oceny szkoleń specjalistycznych mogła być zarówno niedostateczna jakość tych szkoleń (związana na przykład z nieodpowiednim przygotowaniem wykładowców, organizacją szkolenia przez firmę – podwykonawcę projektodawcy), jak i niedopasowanie tematyki szkolenia do potrzeb uczestników⁵⁷. W przypadku kursów specjalistycznych oczekiwania uczestników, którzy posiadali już wiedzę i przygotowanie związane z określonym stanowiskiem pracy i chcieli w ramach

⁵⁵ Ponieważ badanie ankietowe CATI-0 nie jest reprezentatywne ze względu na projekty, zatem dane przedstawione na Rys. 20 i Rys. 21 należy traktować jako orientacyjne.

⁵⁶ Skala: 1 – w bardzo małym stopniu, 5 – w bardzo dużym stopniu, 0 – dotyczy, średni wynik pomija zera.

⁵⁷ Podobne opinie zabrano w innych badaniach dotyczących oceny szkoleń zrealizowanych w projektach POKL, por. PAG Uniconsult „Badanie skuteczności wsparcia realizowanego w ramach komponentu regionalnego PO KL 2007-2013”, Warszawa 2013.

szkolenia je podwyższyć, były prawdopodobnie większe niż w przypadku niezaawansowanych kursów zawodowych. Jednocześnie należy podkreślić, że w skali 1-5, uzyskane wyniki we wszystkich ocenianych aspektach należy traktować jako pozytywne.

3.3.2. Dopasowanie zakresu projektów do uczestników

Niniejszy punkt realizuje pytania badawcze:

1.3. Czy zakres kursu językowego/ komputerowego uwzględniał specyfikę rodzaju/stanowiska pracy uczestnika wsparcia czy raczej nawiązywał do klasycznego ogólnego kanonu kursów językowych/komputerowych?

1.4. Czy zakres kursów językowych/ komputerowych odpowiadał potrzebom regionalnego/lokalnego rynku pracy?

2.8. Czy zakres kursu językowego/komputerowego odpowiadał indywidualnym potrzebom uczestników projektów? Czy był użyteczny na zajmowanych przez nich stanowiskach pracy?

2.9. Czy w trakcie realizacji projektów obejmujących kursy językowe/komputerowe zakres wsparcia był dostosowywany do indywidualnych potrzeb uczestników projektów?

Jak wynika z analizy wniosków o dofinansowanie, grupę docelową 90% badanych projektów stanowiły osoby spełniające określone w zasadach naboru warunki (dotyczące np. płci, wieku, statusu zawodowego, sektora, niepełnosprawności); w przypadku pozostałych 10% projektów objętych zakresem badania w rekrutacji nie określono tego typu ograniczeń.

Znaczna część inicjatyw – 28 projektów (16%⁵⁸) w szczególności miała na celu wsparcie przedsiębiorstw poprzez podnoszenie kompetencji ich pracowników. Osoby pracujące w różnych branżach i sektorach wspierane były w ramach 162 projektów (co stanowiło 92% analizowanej próby), natomiast bezrobotni byli uczestnikami 40 przedsięwzięć (23%).

Poniższy wykres (Rys. 22) przedstawia ocenę dopasowania kursów do uczestników w kontekście ich potrzeb, poziomu kompetencji, branży oraz użyteczności w wykonywanej pracy. Są to wyniki badania ankietowego CATI z uczestnikami szkoleń komputerowych i językowych.

Rys. 22 Ocena dopasowania kursu do uczestników [opracowanie własne na podstawie badania CATI-1]⁵⁹

Z przedstawionych powyżej informacji wynika, że kursy językowe i komputerowe były dobrze dopasowane do potrzeb uczestników, przy czym przede wszystkim w ich doborze brane były pod uwagę ich indywidualne predyspozycje i potrzeby, w mniejszym stopniu natomiast – użyteczność i dostosowanie materiału w kontekście zawodowym. Na powyższych opiniach mógł więc zaważyć

⁵⁸ Dane pochodzą z bazy SIMIK, zawierającej informacje o 171 spośród analizowanych projektów

⁵⁹ Skala: 1 – w bardzo małym stopniu, 5 – w bardzo dużym stopniu, 0 – nie dotyczy, średni wynik pomija zera

fakt, że zakres merytoryczny wielu szkoleń miał charakter zbyt ogólny, a z perspektywy czasu nabyte umiejętności okazały się bardziej wartościowe w pozazawodowym życiu uczestników kursów, o czym świadczą ich wypowiedzi w przeprowadzonych wywiadach:

Dla mnie już to jest ważne, że mogę swobodnie obsługiwać te programy, których używają wszyscy – poczta, mail, pakiet Office, bez tego już nie tylko w pracy, ale w codziennym życiu nie sposób sobie wyobrazić.

[wypowiedź uczestnika projektu, wywiad FGI]

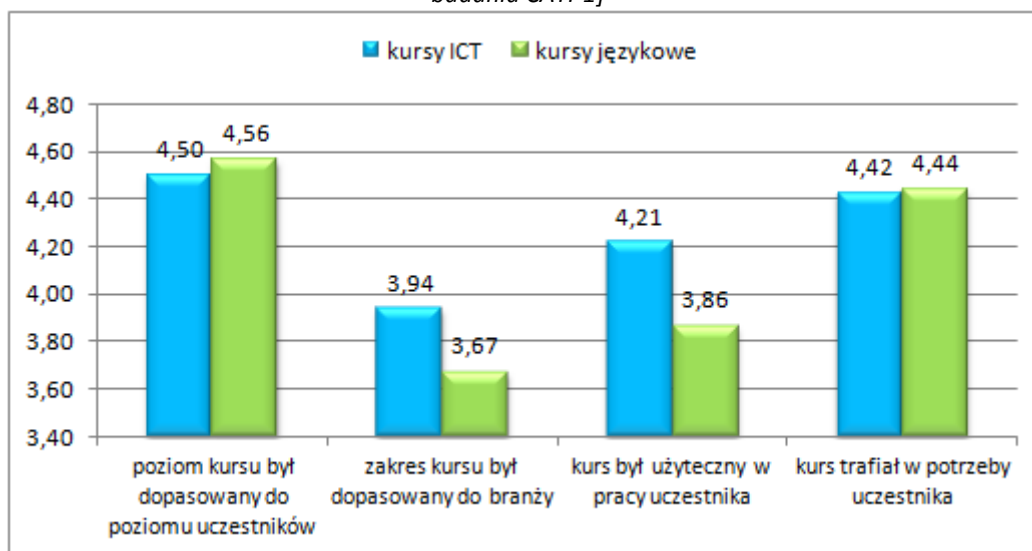
Czy też:

Tak się złożyło, że trzy lata temu moja córka wyjechała na stałe do Nowego Jorku, czasami ją odwiedzamy z żoną, wtedy ten angielski jest jak znalazł, człowiek by się nie odnalazł teraz za granicą gdyby ani słowa nie znał. Zresztą w ogóle, teraz ludzie więcej jeżdżą za granicę, no na wczasy czy turystycznie w ogóle, więc przez ten angielski to się, że tak powiem, świat otwiera.

[wypowiedź uczestnika projektu, wywiad FGI]

Podczas analizy wyników badania CATI nie zaobserwowano znaczących różnic w średnich ocenach dopasowania kursów komputerowych i językowych (dane zostały przedstawione na Rys. 23).

Rys. 23 Ocena dopasowania kursu do uczestników, z podziałem na rodzaj kursu [opracowanie własne na podstawie badania CATI-1]⁶⁰

To, czy uzyskane przez uczestników wiedza i umiejętności były przydatne w wykonywanej przez nich pracy, jest również wyznacznikiem w zakresie skuteczności wsparcia udzielanego w ramach poszczególnych Działań i Poddziałań i pośrednio pokazuje, na ile świadczone wsparcie odpowiadało indywidualnym potrzebom uczestników projektów. Szczegóły w tym zakresie przedstawia poniższa tabela (Tab. 8).

⁶⁰ Skala: 1 – w bardzo małym stopniu, 5 – w bardzo dużym stopniu, 0 – nie dotyczy, średni wynik pomija zera.

Średnia ocena w użyteczności w kontekście pracy uczestnika została wyznaczona wyłącznie na podstawie odpowiedzi osób pracujących – pominięto bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo.

Tab. 8 Ocena zakresu kursów ICT i językowych oraz ich przydatności z punktu widzenia uczestników projektów [opracowanie własne na podstawie badania CATI-1]⁶¹

Działanie/ Poddziałanie	Poziom kursu był dopasowany do poziomu uczestników	Zakres kursu był dopasowany do branży	Kurs był użyteczny w pracy uczestnika		Kurs trafił w potrzeby uczestnika
			ogółem	osoby pracujące	
Poddziałanie 7.2.1	4,48	3,65	3,56	3,78	4,27
Działanie 7.3	3,91	2,66	2,59	2,93	3,96
Poddziałanie 8.1.1	4,51	3,25	3,28	3,55	4,30
Poddziałanie 8.1.2	4,32	4,00	4,07	4,12	4,21
Działanie 9.3	4,51	3,96	4,10	4,48	4,48
Działanie 9.4	4,80	4,38	4,45	4,44	4,81
Poddziałanie 9.6.2	4,52	3,99	4,06	4,31	4,52
Ogółem	4,52	3,83	3,87	4,08	4,43

Grupą najniżej oceniającą poziom dopasowania kursów do uczestników były osoby wsparte w ramach Działania 7.3 oraz 8.1.1⁶², najlepiej natomiast – w ramach Działania 9.4⁶³. Jest to bezpośrednio związane ze specyfiką grup docelowych w poszczególnych Działaniach i Poddziałaniach.

Projekty realizowane w ramach Działania 7.3. *Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji* skierowano do ogółu osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i zawodowym, toteż – jak podkreślali przedstawiciele projektodawców w tym Poddziałaniu, najistotniejszym aspektem były w nich działania na rzecz integracji uczestników, w znacznie mniejszym stopniu zaś miały one na celu podniesienie ich kompetencji pracowniczych. Przedsięwzięcia realizowane w ramach Poddziałania 8.1.1 *Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw* skierowane zaś zostały do pracowników firm z różnych branż i w analizie wyników respondentów z tej grupy widać znaczne zróżnicowanie ocen ze strony uczestników szkoleń. W tym wypadku średnia ocena nie odzwierciedla w pełni uzyskanych wyników badania, ponieważ w tej grupie respondentów najczęściej spotyka się oceny skrajne: najwyższe i najniższe. Można przypuszczać, że jest to związane ze znacznym zróżnicowaniem podmiotów realizujących szkolenia (w tym również – podwykonawców, którzy realizowali niektóre elementy wsparcia), ich kompetencjami i doświadczeniem w realizacji przewidzianych w projekcie kursów, a także jakością diagnozy potrzeb uczestników przeprowadzonej przed przystąpieniem do realizacji projektu. Obydwa te aspekty, jeśli nie kształtowały się na odpowiednim poziomie, wpłynęły negatywnie na oceny szkoleń. Z kolei grupę docelową Działania 9.4 stanowili pracownicy i uczestnicy systemu oświaty, stanowiący mało zróżnicowaną grupę. Dlatego też w tym przypadku łatwiejsze było dostosowanie realizowanych projektów do charakteru pracy uczestników, szczególnie, że projektodawcami byli

⁶¹ Skala: 1 – w bardzo małym stopniu, 5 – w bardzo dużym stopniu, 0 – nie dotyczy, średni wynik pomija zera.

Średnią ocenę użyteczności w kontekście pracy uczestnika obliczono również na podstawie odpowiedzi osób pracujących – z pominięciem bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo.

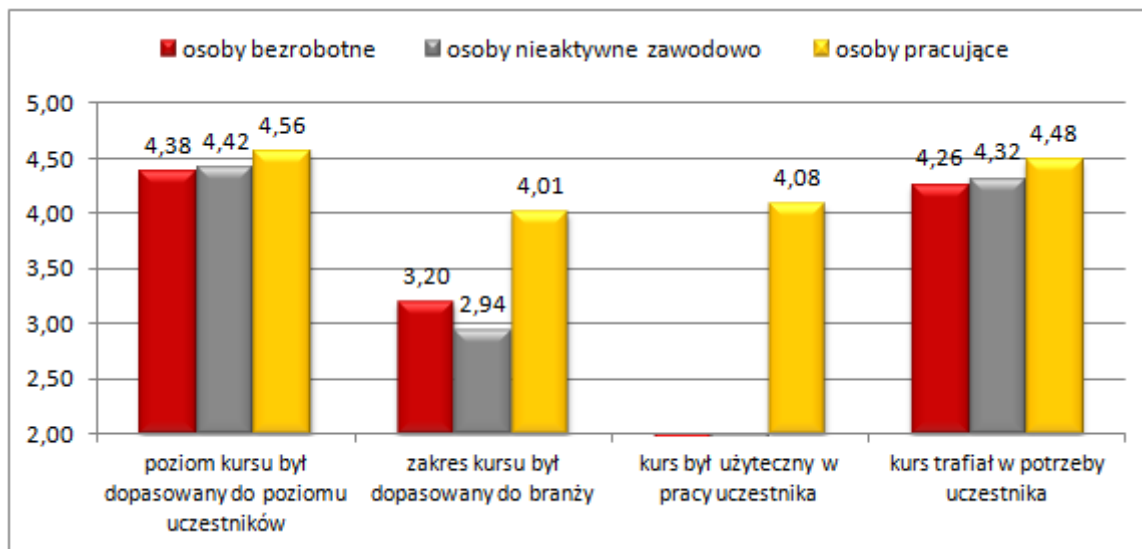
⁶² Średnia ocen we wszystkich kategoriach wyniosła odpowiednio 3,32 dla 7.3 i 3,85 dla 8.1.1

⁶³ Średnia ocen we wszystkich kategoriach wyniosła odpowiednio 4,64 dla 9.6 i 4,50 dla 9.4

w tym przypadku przedstawiciele JST odpowiadający za kształcenie nauczycieli, a więc podmioty mające wieloletnie doświadczenie i szczegółową wiedzę na temat potrzeb wspieranej grupy.

Na kolejnym wykresie (Rys. 24) pokazano jak kształtuje się ocena zakresu kursów ze względu na status zawodowy uczestnika.

Rys. 24 Ocena zakresu kursów ICT i językowych oraz ich przydatności z punktu widzenia uczestników projektów, w podziale na status zawodowy [opracowanie własne na podstawie badania CATI-1]^{64,65}

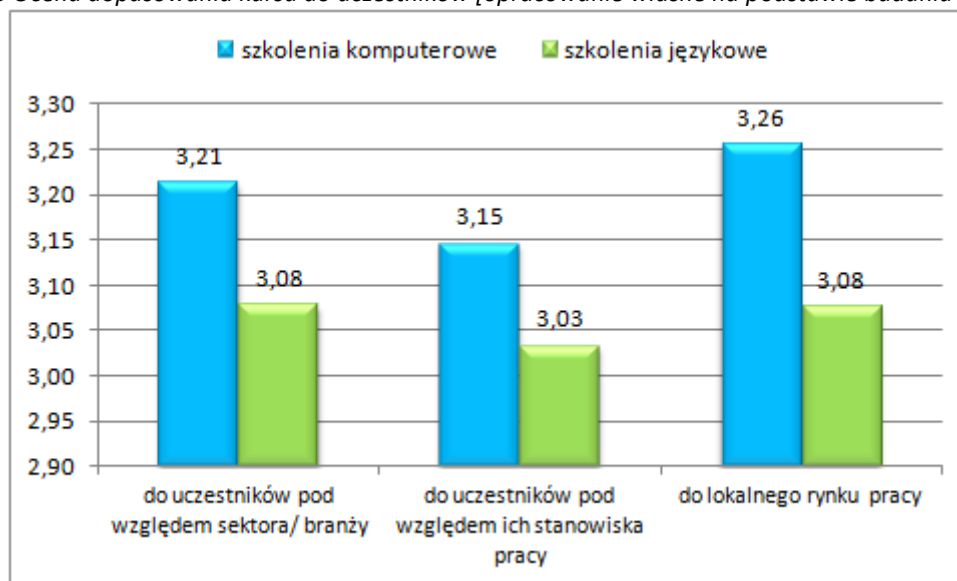
Osoby pracujące najlepiej oceniły wszystkie cztery badane aspekty. Różnice w ocenach dopasowania do poziomu kompetencji oraz potrzeb uczestników są znacznie mniej wyraźne. Osoby bezrobotne i nieaktywne zawodowo nisko oceniły użyteczność uzyskanych kompetencji w kontekście i branżowym.

Beneficjenci projektów oraz ich Partnerzy, będący respondentami badania CAWI, ocenili dopasowanie kursów do uczestników niżej – na średnim poziomie (oceny między 3,0, a 3,3). Wyniki w podziale na szkolenia komputerowe i językowe przedstawiono na poniższym wykresie (Rys. 25). Wyraźnie widać na nim różnice pomiędzy oceną poziomu dopasowania do uczestników kursów komputerowych i językowych.

⁶⁴ Skala: 1 – w bardzo małym stopniu, 5 – w bardzo dużym stopniu, 0 – nie dotyczy, średni wynik pomija zera.

⁶⁵ Na wykresie nie przedstawiono oceny użyteczności w kontekście pracy w przypadku osób bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo. W trakcie realizacji badania tą techniką ankietarzy informowali osoby bezrobotne w momencie realizacji badania o możliwości wyboru odpowiedzi „nie dotyczy”; wynika to z faktu, iż osoby bezrobotne w momencie realizacji badania, mogły być zatrudnione w czasie trwania projektu.

Rys. 25 Ocena dopasowania kursu do uczestników [opracowanie własne na podstawie badania CAWI]⁶⁶

Dopasowywanie do potrzeb użytkowników szkoleń komputerowych:

- ➔ w kontekście branżowym odbywało się poprzez: planowanie projektów dla konkretnego zakładu pracy z uwzględnieniem planów modernizacyjnych oraz przygotowywanie indywidualnych planów działania dla kluczowych pracowników;
- ➔ w kontekście stanowiska pracy poprzez: przygotowywanie oddzielnych programów szkoleń dla konkretnych zawodów;
- ➔ w kontekście lokalnego rynku pracy poprzez: przygotowywanie indywidualnych planów działania oraz poruszania na kursach zagadnień z zakresu rynku pracy.

Dopasowywanie do potrzeb użytkowników szkoleń językowych:

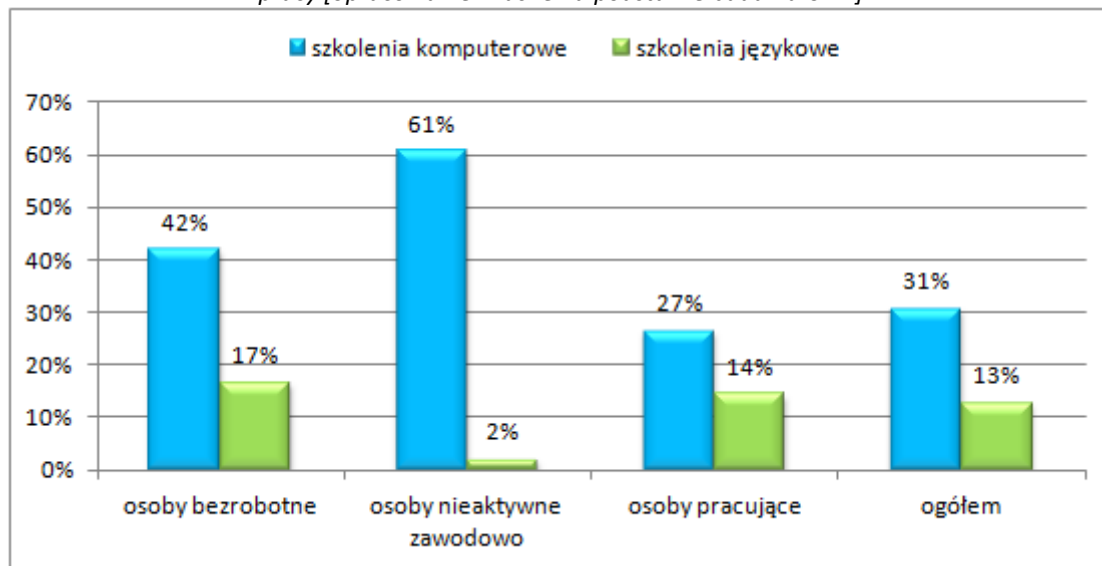
- ➔ w kontekście branżowym odbywało się poprzez: prowadzenie szkoleń związanych z planowanymi wydarzeniami (np. szkolenia pracowników pod kątem obsługi obcokrajowców na EURO2012);
- ➔ w kontekście stanowiska pracy poprzez: dopasowanie programu do grup pracowników – tzn. inne szkolenia dla działu księgowości, inne dla działu IT;
- ➔ w kontekście lokalnego rynku pracy poprzez: możliwość wyboru z listy szkoleń tematycznych, dopasowanie zakresu słownictwa do specyfiki (np. szkolenia językowe z szerokim zakresem słownictwa dotyczącego turystyki, dla pracowników urzędu nadmorskiej gminy).

Ważną grupą uczestników projektów, wymagającą szczególnego podejścia w realizacji szkoleń, są osoby bezrobotne i nieaktywne na rynku pracy. Prowadzone dla nich kursy oraz inne formy wsparcia w szczególności powinny być ukierunkowane na orientację na rynku pracy oraz

⁶⁶ Skala: 1 – w bardzo małym stopniu, 5 – w bardzo dużym stopniu, 0 – nie dotyczy, średni wynik pomija zera.

motywowanie do podjęcia zatrudnienia⁶⁷. Z przeprowadzonych badań ankietowych z uczestnikami szkoleń wynika, że zagadnienia rynku pracy poruszane były na szkoleniach komputerowych w 31%, natomiast językowe – w 13%. Poniżej, na wykresie (Rys. 26) znajdują się informacje na temat odsetka respondentów, którzy w programie kursu komputerowego lub językowego mieli przewidziane zagadnienia związane z rynkiem pracy.

Rys. 26 Odsetek respondentów, którzy uczestniczyli w szkoleniach, na których poruszano zagadnienia dotyczące rynku pracy [opracowanie własne na podstawie badania CATI]

W szkoleniach komputerowych zagadnienia rynku pracy były najczęściej wprowadzane poprzez:

- pisanie CV i listu motywacyjnego jako element nauki obsługi edytorów tekstu,
- naukę obsługi pakietów biurowych

oraz rzadziej:

- naukę szybkiego pisania na klawiaturze,
- naukę szukania pracy przez internet,
- zapoznanie z działaniem aplikacji i elektronicznych metod wspierających organizację pracy.

Na kursach językowych natomiast problematyka rynku pracy obejmowała najczęściej:

- pisanie CV i listów motywacyjnych w językach obcych,
- prowadzenie rozmowy kwalifikacyjnej,
- omawianie zagadnień dotyczących rynku pracy,
- wprowadzenie słownictwa dotyczącego rynku pracy.

W związku z powyżej przedstawionymi wynikami, można odnieść wrażenie, że osoby bezrobotne, częściej niż pracujące, na szkoleniach komputerowych i językowych spotykały się z zagadnieniami rynku pracy oraz tematyką poszukiwania pracy. Analogiczną tendencję zaobserwowano już

⁶⁷ Por. Wspieranie kształcenia ustawicznego pracowników – Raport z badań przeprowadzonych na zlecenie Departamentu Rynku Pracy MPiPS przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa, 2007.

wcześniej, w kontekście dopasowania kursów do uczestników pod względem ich potrzeb osobistych i zawodowych (wyniki badania CAWI z Beneficjentami – Rys. 25).

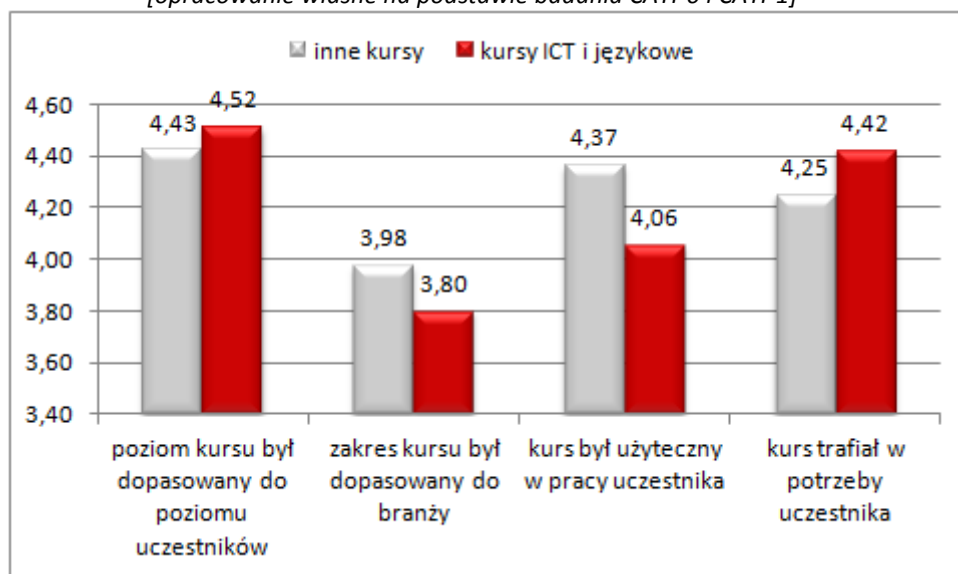
W celu zweryfikowania prawdziwości przedstawionej powyżej hipotezy wykonano test statystyczny (test 2)⁶⁸. Okazuje się, że bezrobotni uczestnicy szkoleń komputerowych istotnie częściej spotykali się na zajęciach z tematyką rynku pracy niż osoby pracujące. Natomiast w przypadku kursów językowych taka zależność nie wystąpiła.

Poziom dopasowania badanych projektów w porównaniu z innymi projektami

W związku z przytoczonymi powyżej informacjami nasuwa się pytanie: czy wysoki poziom oceny dopasowania kursów do uczestników w kontekście indywidualnych predyspozycji i potrzeb oraz niższy poziom dopasowania w kontekście zawodowym jest zjawiskiem specyficznym dla kursów komputerowych i językowych? Odpowiedź można uzyskać w wyniku kontrfaktycznej analizy problemu.

Na poniższym wykresie (Rys. 27) pokazano ocenę poziomu dopasowania do potrzeb i poziomu uczestników w kursach komputerowych i językowych, w porównaniu z innymi kursami.

Rys. 27 Ocena poziomu dopasowania kursów komputerowych i językowych w porównaniu z pozostałymi kursami [opracowanie własne na podstawie badania CATI-0 i CATI-1]⁶⁹⁷⁰

Wyniki analizy kontrfaktycznej, przedstawione na wykresie powyżej, uwidaczniają następujące zależności:

⁶⁸ Test 2 miał na celu zweryfikowanie tezy: osoby bezrobotne częściej spotykają się z tematyką rynku pracy na szkoleniach. W celu uszczegółowienia odpowiedzi przeprowadzono trzy testy statystyczne: test 2.1: dotyczył uczestników szkoleń komputerowych lub językowych, test 2.2: uczestników szkoleń komputerowych, test 2.3: uczestników szkoleń komputerowych

Wybrano test: test niezależności chi-kwadrat, Hipoteza zerowa: cechy są niezależne, Hipoteza alternatywna: cechy nie są niezależne
Decyzja 2.1 = Decyzja 2.2: odrzucamy hipotezę zerową – zachodzi zależność

Decyzja 2.3: nie ma podstaw do odrzucenia hipotezy zerowej

Dokładny przebieg testu 2 został zamieszczony w Aneksie nr 3 do raportu.

⁶⁹ Skala: 1 – w bardzo małym stopniu, 5 – w bardzo dużym stopniu, 0 – nie dotyczy, średni wynik pomija zera.

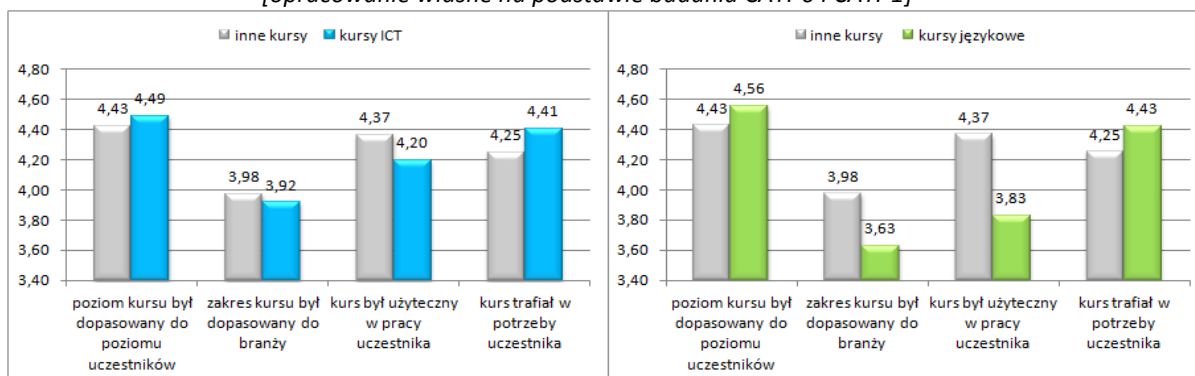
⁷⁰ Średnią ocenę użyteczności w kontekście pracy uczestnika obliczono również na podstawie odpowiedzi osób pracujących – z pominięciem bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo.

- ➔ kursy komputerowe i językowe w większym stopniu były dopasowane do indywidualnych potrzeb i poziomu uczestników niż inne kursy,
- ➔ kursy komputerowe i językowe w mniejszym stopniu dopasowane były do branży i zakresu pracy uczestników.

Wyniki te są więc zbieżne z danymi z pozostałych przeprowadzonych badań⁷¹ i wskazują na ważny wniosek dotyczący użyteczności i trafności przeprowadzonych szkoleń komputerowych i językowych, zrealizowanych w projektach objętych zakresem badania: o ile w wysokim stopniu spełniają one kryterium użyteczności pod względem indywidualnych potrzeb uczestników, o tyle ich dopasowanie do rodzaju stanowiska pracy i branży, w jakiej pracuje dana osoba, w mniejszym stopniu spełnia kryterium trafności. Trafność była w tym wypadku rozumiana jako dostosowanie zrealizowanych kursów do potrzeb regionalnego rynku pracy, na którym widoczne są tendencje do postępującej specjalizacji na poszczególnych stanowiskach i sektorach gospodarki.

Ponieważ charakter szkoleń komputerowych i językowych znacznie różni się od siebie, zatem każdy z tych dwóch przypadków należy rozważyć oddzielnie. Na dalszych dwóch wykresach przedstawiono ocenę poziomu dopasowania do uczestników odpowiednio w kursach komputerowych i językowych (Rys. 28), w porównaniu z innymi kursami.

Rys. 28 Ocena poziomu dopasowania kursów komputerowych i językowych w porównaniu z pozostałymi kursami [opracowanie własne na podstawie badania CATI-0 i CATI-1]^{72,73}

Opisywane powyżej zależności wyraźniej widoczne są w przypadku kursów językowych. Potwierdzają to dane z badań jakościowych, zarówno analizy wniosków o dofinansowanie projektów, jak i wywiadów pogłębionych, pozwalających stwierdzić, że zrealizowane w ramach projektów szkolenia językowe miały w zdecydowanej większości charakter ogólny, nie powiązany z określonym stanowiskiem pracy. Jednocześnie, jak przyznali respondenci – uczestnicy szkoleń – umiejętności w zakresie znajomości języka obcego były znacznie częściej przez nich wykorzystywane w życiu prywatnym i odegrały większe znaczenie jako element budujący ich samoocenę i zdolności interpersonalne. W ten sposób mogą więc one wpływać na ich większą adaptacyjność i mobilność zawodową.

⁷¹ Por. badania ilościowe CATI i CAWI.

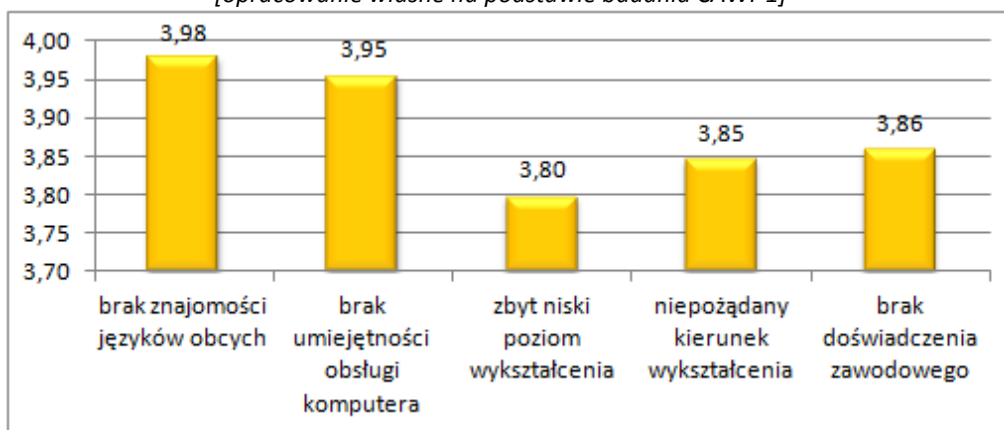
⁷² Skala: 1 – w bardzo małym stopniu, 5 – w bardzo dużym stopniu, 0 – nie dotyczy, średni wynik pomija zera.

⁷³ Średnią ocenę użyteczności w kontekście pracy uczestnika obliczono również na podstawie odpowiedzi osób pracujących – z pominięciem bezrobotnych i nieaktywnych zawodowo.

Dopasowanie zakresu projektów do regionalnego rynku pracy

W ramach badania CAWI przedstawiciele Beneficjentów projektów oraz ich Partnerów oceniali jakie czynniki związane z kwalifikacjami zawodowymi w największym stopniu przyczyniają się do złej sytuacji mieszkańców województwa pomorskiego na rynku pracy. Okazuje się, że brak znajomości języków obcych oraz umiejętności obsługi komputera zostały ocenione jako najistotniejsze przeszkody w znalezieniu pracy. Średnią ocenę poszczególnych czynników przedstawiono na rysunku poniżej (Rys. 29).

Rys. 29 Ocena czynników wpływających na złą sytuację mieszkańców województwa pomorskiego na rynku pracy [opracowanie własne na podstawie badania CAWI-1]⁷⁴

Powyższe wyniki badania, potwierdzają, że nabywanie kompetencji językowych i komputerowych stanowi zdaniem Beneficjentów i Partnerów projektów skuteczny sposób na poprawę sytuacji uczestników projektów na rynku pracy, niemniej eksperci i przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, zwracali także uwagę na szereg innych niekorzystnych czynników, wpływających na sytuację na regionalnym rynku pracy. Ich opinie znajdują potwierdzenie w wynikach przeprowadzonej analizy *desk research*, zgodnie z którymi nabyte w toku kształcenia ponadgimnazjalnego umiejętności zawodowe nie są dopasowane do zmieniającej się gospodarki województwa pomorskiego. Przedstawiciele Departamentu Edukacji i Sportu UMWP, zaangażowani w realizację projektów systemowych komponentu regionalnego POKL 2007-2013, w przeprowadzonych w ramach badania wywiadach zwracali uwagę na dwa ważne aspekty, utrudniające dostosowanie oferty edukacyjnej szkolnictwa zawodowego do potrzeb pomorskiego rynku pracy: po pierwsze - urzędy pracy nie dysponują odpowiednią liczbą doradców i zapleczem pozwalającym na powiązanie ich usług z systemem szkolnictwa; po drugie - w szkołach częstą praktyką jest przekazywanie doradztwa zawodowego pedagogom szkolnym, dla których jest to zadanie dodatkowe i do którego nie zawsze posiadają specjalistyczne przygotowanie. Problem ten jest widoczny przede wszystkim, kiedy porównuje się efekty doradztwa zawodowego dla uczniów z potrzebami odbiorców bezpośrednich – uczniów i rodziców, oraz pośrednich – systemu kształcenia i gospodarki. Umiejętność posługiwania się językiem obcym i używania komputera wchodzi w skład kluczowych kompetencji, których nieposiadanie znacznie zmniejsza możliwości podjęcia zatrudnienia. Reguła ta znajduje potwierdzenie szczególnie w przypadku ludzi młodych i absolwentów szkół, ponieważ uzyskanie tych umiejętności zwiększa

⁷⁴ Skala: 1 – w bardzo małym stopniu, 5 – w bardzo dużym stopniu, 0 – nie dotyczy, średni wynik pomija zera

atrakcyjność kandydata w procesie rekrutacji i otwiera przed nim szersze perspektywy w kwestii podjęcia zatrudnienia.

3.3.3. Podsumowanie i wnioski cząstkowe

Zgodnie z informacjami, zawartymi we wnioskach o dofinansowanie projektów szkolenia językowe częściej kończą się egzaminami niż szkolenia komputerowe. Ogółem uczestnicy szkoleń komputerowych zdawali testy końcowe w 54% przypadków, uczestnicy szkoleń językowych natomiast w 71% przypadków. Wyniki badań jakościowych świadczą o tym, że niezwykle istotnym aspektem zrealizowanych w projektach kursów było uzyskanie przez ich uczestników ogólnie uznawanego certyfikatu, potwierdzającego zdobyte umiejętności. Z tego względu w przypadku podobnych projektów realizowanych w przyszłości ważne byłoby zwiększenie odsetka projektów, które kończą się przystąpieniem do egzaminu i uzyskaniem odpowiedniego zaświadczenia, a na podstawie badań jakościowych należy uznać, że bardziej wartościowe z punktu widzenia rynku pracy, są takie certyfikaty, które poświadczają umiejętności związane z określonym stanowiskiem pracy czy branżą (np. ECDL WebStarter), ponieważ są one dla pracodawców wymiernym wskaźnikiem konkretnych umiejętności pracownika.

Wyniki badania wskazują również na ważny wniosek dotyczący użyteczności i trafności przeprowadzonych szkoleń komputerowych i językowych zrealizowanych w projektach objętych zakresem badania: o ile w wysokim stopniu spełniają one kryterium użyteczności pod względem indywidualnych potrzeb uczestników, o tyle ich dopasowanie do rodzaju stanowiska pracy i branży, w jakiej pracuje dana osoba, w mniejszym stopniu spełnia kryterium trafności jako dostosowania zrealizowanych kursów do potrzeb regionalnego rynku pracy, na którym widoczne są tendencje do postępującej specjalizacji na poszczególnych stanowiskach i sektorach gospodarki.

3.4. Rezultaty realizacji projektów

3.4.1. Efekty kształcenia

Niniejszy punkt realizuje pytania badawcze:

1.24. *Jakiego typu Beneficjenci (forma prawna) realizują projekty charakteryzujące się największą, a jakie najmniejszą skutecznością i efektywnością? z czego wynikają te różnice?*

2.10. *Czy w wyniku objęcia wsparciem uczestnicy projektów poprawili swoją sytuację na rynku pracy (przejawiającą się w znalezieniu, utrzymaniu lub poprawie warunków zatrudnienia)? Jak efekty te przedstawiają się w podziale na uczestników projektów objętych wyłącznie jednym rodzajem wsparcia (kursej językowym/komputerowym) i wieloma rodzajami wsparcia? Czy efekty te można przypisać wyłącznie kursom językowym/komputerowym?*

2.13. *Czy specyfika uczestników projektów miała wpływ na jakość uzyskiwanych rezultatów projektu? w szczególności czy wpływ na jakość rezultatów ma przyjęta w systemie realizacji PO KL 2007 – 2013 struktura wieku czy wykształcenia uczestników projektu?*

2.26. *Jak prezentuje się sytuacja na rynku pracy osób, które uczestniczyły w projektach PO KL nieobjętych kursami językowymi i szkoleniami ICT? Czy jest ona lepsza/czy gorsza niż osób, które uczestniczyły w ww. kursach i szkoleniach? z czego wynika lepsza/gorsza sytuacja tych osób?*

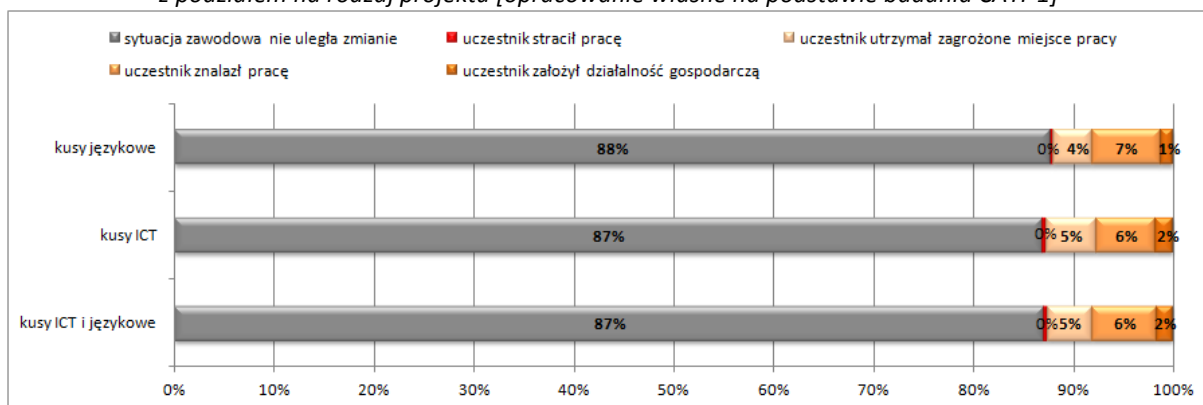
2.27. *W jakim stopniu sytuacja na rynku pracy osób, które uczestniczyły w projektach pozbawionych komponentu obejmującego kursy językowe/ICT wynika z braku znajomości języka obcego czy nieposiadania umiejętności w zakresie ICT?*

Zmiana sytuacji na rynku pracy uczestników projektów

Poprawa sytuacji na rynku pracy (niekoniecznie związana ze znalezieniem pracy lub jej utrzymaniem) jest zasadniczym celem projektów realizowanych w ramach programu POKL. Zwykle odsetek osób, których sytuacja na rynku pracy uległa zmianie, jest w większym stopniu miarodajny w kontekście skuteczności projektu niż w osiągnięciu zakładanego poziomu wskaźników. Poniżej, na wykresie (Rys. 30) przedstawiono rozkład zmian zadeklarowanych przez badanych uczestników.

Rys. 30 Zmiana sytuacji na rynku pracy uczestników projektów zawierających szkolenia komputerowe i językowe, z podziałem na rodzaj projektu [opracowanie własne na podstawie badania CATI-1]

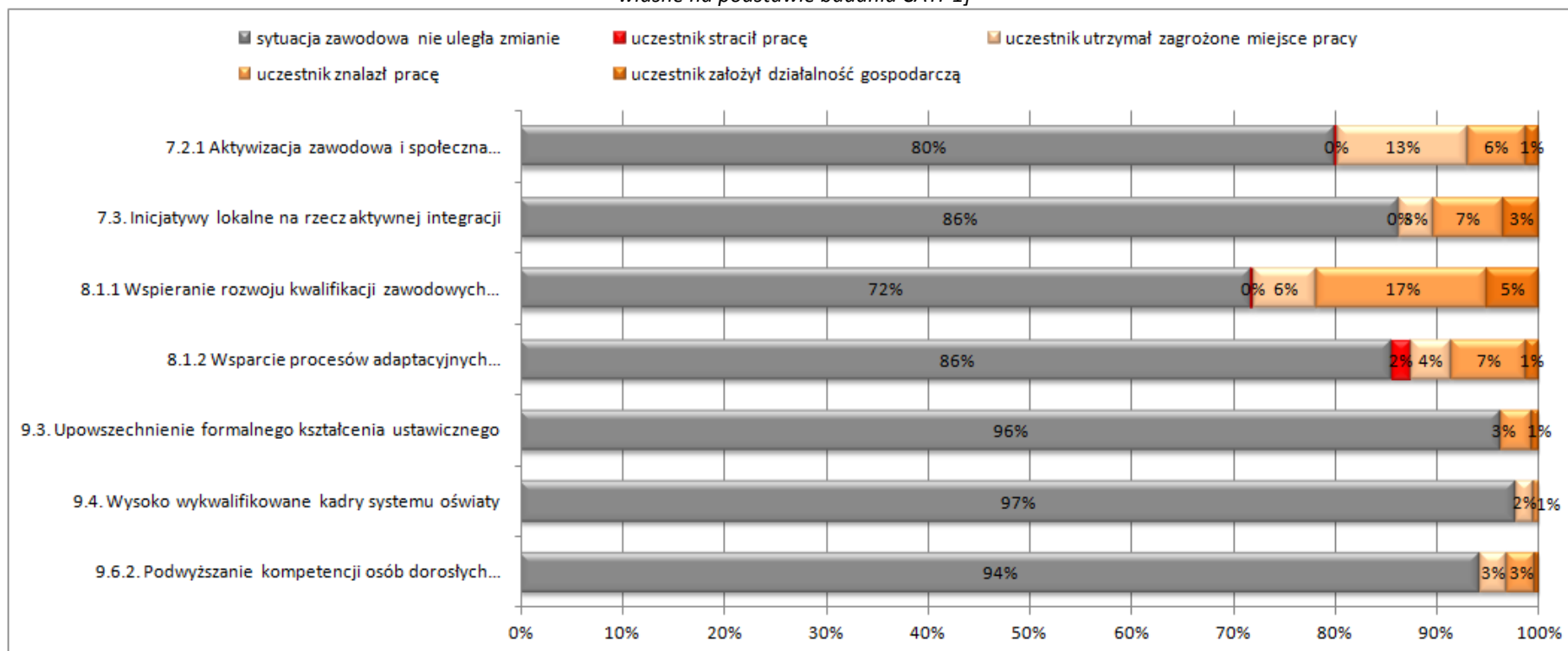
Zmiana sytuacji na rynku pracy po zakończeniu udziału w projekcie nie nastąpiła w przypadku 87,2% respondentów badania CATI-1. Pozytywne zmiany natomiast zaobserwowało 12,5%, w tym:

- ➔ 4,5% utrzymało zagrożone miejsce pracy,
- ➔ 6,4% znalazło pracę,
- ➔ 1,6% założyło działalność gospodarczą.

Nie zidentyfikowano wyraźnych różnic pomiędzy rozkładem dla projektów komputerowych, językowych i mieszanych. Niektóre z projektów miały na celu podniesienie kompetencji zawodowych osób pracujących, w tych przypadkach osiągnięcie planowanych rezultatów projektu nie zawsze wiązało się bezpośrednio z zasadniczą zmianą sytuacji zawodowej. Poniżej zamieszczono wykres (Rys. 31) przedstawiający rozkład omawianego zagadnienia w podziale na Działania i Poddziałania.

Badanie ewaluacyjne współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz ze środków budżetu województwa pomorskiego Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007-2013

Rys. 31 Zmiana sytuacji na rynku pracy uczestników projektów zawierających szkolenia komputerowe i językowe, z podziałem na Działania i Poddziałania [opracowanie własne na podstawie badania CATI-1]

Powyższe wyniki, świadczące o niewielkim wpływie udziału w projektach obejmujących kursy ICT i językowe na sytuację uczestników na rynku pracy, należy interpretować w kontekście charakterystyki grup docelowych poszczególnych Poddziałań, objętych zakresem badania. W wielu projektach osiągnięcie efektu zatrudnieniowego nie było głównym celem ich realizacji, szczególnie w ramach Działania 7.3 POKL, w których (jak świadczą również wyniki badań jakościowych – wywiadów z Beneficjentami projektów), nacisk został położony na aktywną integrację uczestników, traktowaną jako podstawowy warunek umożliwiający ich wejście bądź powrót na rynek pracy. Z kolei w większości projektów Działania 9.4, objętych zakresem badania, uczestnikami kursów komputerowych i językowych byli zatrudnieni nauczyciele, którzy w ten sposób podnosili swoje kwalifikacje zawodowe, niemniej ich sytuacja zawodowa w momencie przystąpienia do projektu była stabilna.

Natomiast najwyższy odsetek osób, które po udziale w projekcie podjęły zatrudnienie, odnotowano w grupie uczestników projektów Poddziałań 8.1.1 i 8.1.2.

Oznacza to, że wejście na rynek pracy i/lub zmiana zatrudnienia z indywidualnej perspektywy uczestników projektów, nie zawsze były głównym celem i motywem uczestnictwa, raczej – o czym dodatkowo świadczą dobrowolność udziału – celem tym było zapewnienie sobie bezpieczeństwa zatrudnienia, często także – awansu lub poprawy warunków zatrudnienia. W tym kontekście przywołać można wypowiedzi z wywiadu z udziałem uczestników projektów:

Język jest istotny dla pracowników, którzy skończyli pułap wiekowy, bo młode osoby są wystarczająco wykształcone w języku ogólnym. (...) Grupy 40+ potrzebują takich szkoleń, żeby tych młodych dogonić. Ja jestem najlepszym przykładem, bo przed projektem prowadziłam własną działalność, w formie takiego outsourcingu, ale chciałam podjąć bardziej stałe zatrudnienie w tej firmie, z którą współpracowałam, tylko zbyt słabo znałam język. Teraz już chodzę na ten angielski czwarty rok i bez problemu prowadzę każde spotkanie i rozmowy o inwestycjach, nawet mówią, że lepiej od tych młodszych współpracowników. Ale ten projekt to był taki start, bez tego już bym się chyba aż tak nie zmotywowała.

[wypowiedź uczestnika projektu, wywiad FGI]

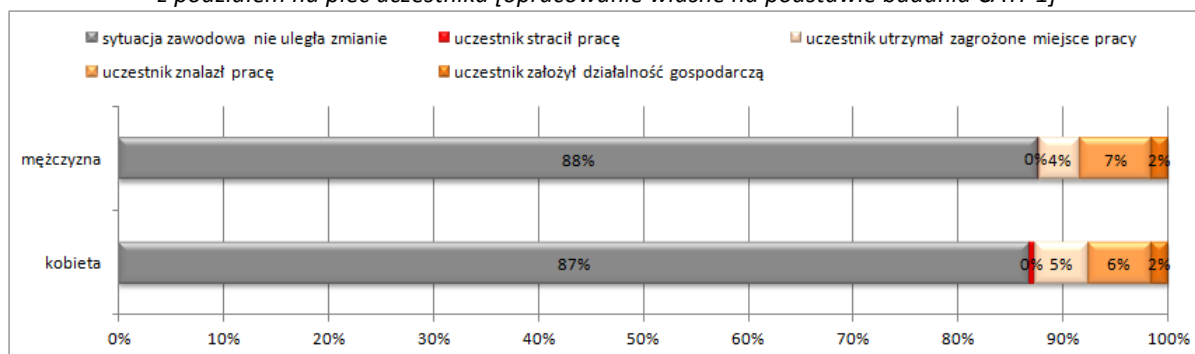
Albo też:

Ja w tamtym momencie akurat straciłem pracę i muszę powiedzieć, no, że dzięki temu projektowi znalazłem nową pracę. Bo miałem już wcześniej jakieś tam hobby komputerowe, coś tam umiałem, ale chciałem to sobie uporządkować, no i też tak się nauczyć. I chciałem w tym pracować, właśnie była okazja i po tym kursie dostałem tę pracę, teraz jestem w branży IT. I jeszcze muszę powiedzieć, że miałem satysfakcję bo na rozmowie kwalifikacyjnej był też egzamin praktyczny, więc już nie tylko tak dla siebie, ale też u pracodawcy miałem takie potwierdzenie, co umiem.

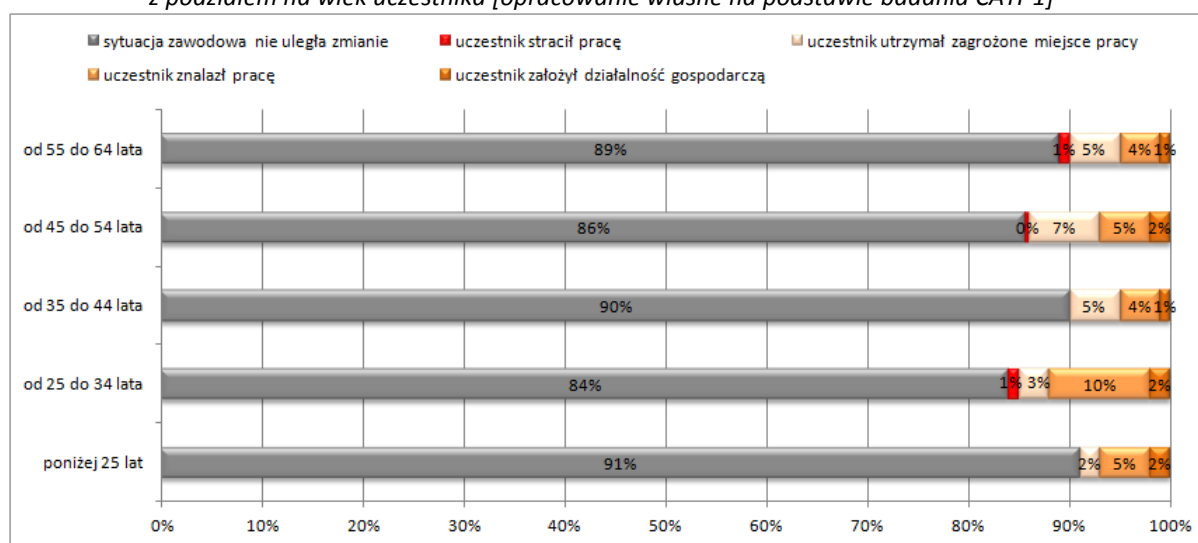
[wypowiedź uczestnika projektu, wywiad FGI]

Różnice w kontekście osiągnięcia rezultatów projektów mogą być związane nie tylko z rodzajem projektów, czy ich zakresem, lecz również z charakterystyką ich uczestników. Poniżej na wykresach pokazano jak zmieniła się sytuacja na rynku pracy uczestników analizowanych projektów w zależności od ich płci i wieku (odpowiednio Rys. 32 i Rys. 33).

Rys. 32 Zmiana sytuacji na rynku pracy uczestników projektów zawierających szkolenia komputerowe i językowe, z podziałem na płeć uczestnika [opracowanie własne na podstawie badania CATI-1]

Rys. 33 Zmiana sytuacji na rynku pracy uczestników projektów zawierających szkolenia komputerowe i językowe, z podziałem na wiek uczestnika [opracowanie własne na podstawie badania CATI-1]⁷⁵

Nie odnotowano wyraźnych różnic pomiędzy rezultatami projektów w przypadku kobiet i mężczyzn. Zidentyfikowano natomiast interesującą tendencję w zakresie podziału na grupy wiekowe: osoby pomiędzy 25 a 34 rokiem życia najczęściej uzyskiwały zatrudnienie w wyniku udziału w projektach. W celu sprawdzenia istotności tej zależności wykonano test statystyczny (test 3)⁷⁶. Przeprowadzenie weryfikacji potwierdziło istotność statystyczną hipotezy – efekt zatrudnieniowy w większym stopniu wystąpił w przypadku uczestników z grupy wiekowej 25-34, niż w przypadku pozostałych osób⁷⁷.

Powyżej opisana tendencja wiąże się ze specyfiką zachowań osób w różnym wieku na rynku pracy. Osoby młodsze (tj. grupa wiekowa 25-34) zwykle mają większą motywację do zmiany swojej sytuacji zawodowej. Właśnie ta grupa wiekowa jest również bardziej skłonna do zmiany miejsca pracy, wyuczonego zawodu lub branży (przekwalifikowania), dlatego udział w kursie podnoszącym ich kwalifikacje może znajdować bezpośrednie przełożenie na ich sytuację

⁷⁵ Na wykresie pominięto osoby po 64 roku życia, stanowili marginalną część respondentów (11 ankietowanych).

⁷⁶ Test 3 miał na celu zweryfikowane tezy: osoby w wieku 25-34 częściej uzyskiwały zatrudnienie w wyniku udziału w projektach. Wybrano test: test niezależności chi-kwadrat, Hipoteza zerowa: cechy są niezależne, Hipoteza alternatywna: cechy nie są niezależne.

Decyzja: odrzucamy hipotezę zerową – występuje zależność. Dokładny przebieg testu 3 został zamieszczony w Aneksie nr 3 do raportu.

⁷⁷ w ramach testu porównywano grupę 25-34 z grupą 35-64, z analizy wykluczono osoby poniżej 25 oraz powyżej 64.

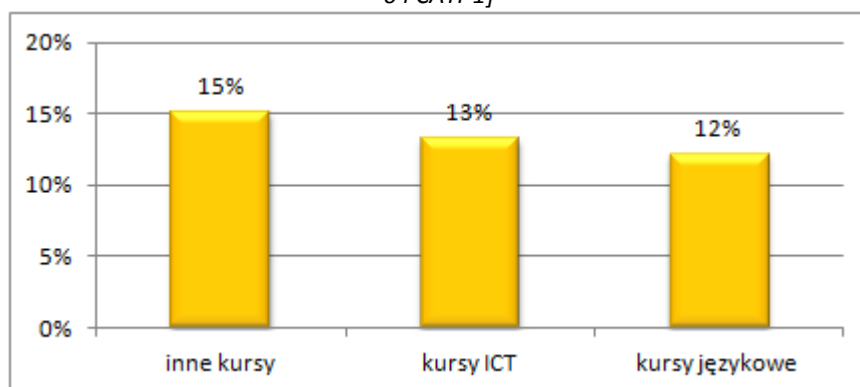
zawodową. Osoby starsze natomiast częściej mają ustabilizowaną sytuację zawodową i z większą trudnością odnajdują obszary, w zakresie których mogą podnosić swoje kompetencje. Ponadto osobom bezrobotnym po 34 roku życia trudniej jest przełamać wieloletni schemat życia bez pracy lub przebrnąć się.

Sytuacja na rynku pracy uczestników projektów nieobejmujących kursów komputerowych i językowych

Głównymi celami projektów realizowanych w ramach regionalnego komponentu POKL była poprawa sytuacji na rynku pracy ich uczestników. Zasadniczym pytaniem jest więc, czy taka poprawa miała miejsce w projektach obejmujących szkolenia komputerowe i językowe oraz czy osiągnięte rezultaty były lepsze niż w przypadku innych projektów.

Poniżej (na Rys. 34) pokazano odsetek uczestników, których sytuacja na rynku pracy uległa realnej poprawie po zakończeniu udziału w projekcie. Pytanie w ankiecie dotyczyło zmiany sytuacji na rynku pracy – nie odnosiło się do wpływu udziału w projekcie na tę zmianę. Uwzględniono podział na uczestników kursów komputerowych, językowych i pozostałych.

Rys. 34 Odsetek uczestników, których sytuacja na rynku pracy uległa poprawie po zakończeniu udziału w projekcie – porównanie dla kursów komputerowych, językowych i pozostałych [opracowanie własne na podstawie badania CATI-0 i CATI-1]

W tym przypadku poprawa warunków na rynku pracy oznaczała:

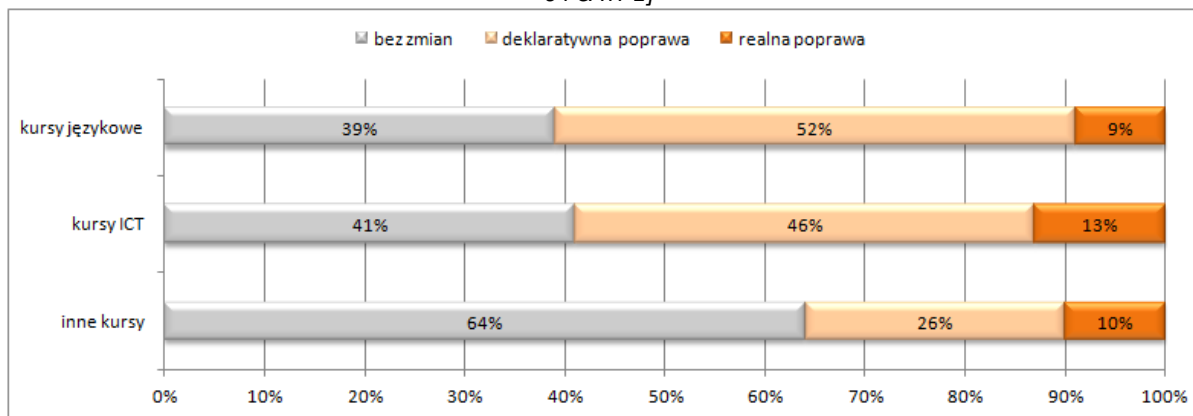
- ➔ utrzymanie zatrudnienia przez osoby zagrożone utratą pracy,
- ➔ znalezienie zatrudnienia przez osoby bezrobotne,
- ➔ założenie własnej działalności gospodarczej.

Poprawę swojej sytuacji na rynku pracy zadeklarowało 13% uczestników kursów komputerowych, 12% uczestników kursów językowych oraz 15% pozostałych uczestników projektów nie obejmujących tych form wsparcia.

W szczególności należy wziąć pod uwagę, że znaczna część projektów była nastawiona na rozwijanie kompetencji osób posiadających zatrudnienie, w przypadku których celem nie było samo osiągnięcie realnych zmian (jak w powyżej omówionym przypadku). Warte rozważenia są zatem również zmiany o charakterze miękkim. Na poniższym wykresie zamieszczono procentowy rozkład uczestników, dla których udział w projekcie wpłynął na zmianę sytuacji na rynku pracy.

W badaniu przyjęto, że realna poprawa oznacza zmianę pracy lub stanowiska, natomiast deklaratorywna zmiana to sytuacja, gdy uczestnik pomimo braku zmiany realnej poczuł się pewniej na rynku pracy i lepiej oceniał swoje możliwości.

Rys. 35 Rozkład uczestników, których sytuacja na rynku pracy uległa zmianie w wyniku udziału w projekcie – porównanie dla kursów komputerowych, językowych i pozostałych [opracowanie własne na podstawie badania CATI-0 i CATI-1]⁷⁸

Na podstawie powyższego wykresu można postawić następujące wnioski:

- ➔ odsetek osób, których sytuacja na rynku pracy poprawiła się był większy w przypadku osób, które uczestniczyły w kursach komputerowych, niż w przypadku innych projektów,
- ➔ odsetek osób, które oceniły swoją sytuację na rynku pracy jako lepszą (choć niekoniecznie zmieniły status na rynku pracy) był większy w przypadku osób, które uczestniczyły w kursach komputerowych i językowych, w porównaniu do uczestników innych projektów.

Tak sformułowane tezy zostały zweryfikowane przy pomocy testów statystycznych (test 4⁷⁹ i test 5⁸⁰). Pozwalają one stwierdzić, że nie ma istotnych zależności pomiędzy rodzajem udzielonego wsparcia, a realną poprawą sytuacji na rynku pracy. Zidentyfikowano natomiast istotność różnic w poziomie deklaratorywnej sytuacji na rynku pracy – zarówno w przypadku szkoleń komputerowych, jak i językowych poziom subiektywnie ocenianej poprawy sytuacji na rynku pracy był wyższy niż w przypadku udziału w innych projektach.

Widoczna jest istotna różnica w zakresie deklaratorywnej poprawy sytuacji na rynku pracy pomiędzy odsetkiem uczestników szkoleń komputerowych i językowych a pozostałych form wsparcia. Dysproporcje w zakresie realnej poprawy są statystycznie istotne. Znajomość języków obcych oraz kompetencje ICT coraz częściej są warunkiem koniecznym do ubiegania się o miejsca

⁷⁸ Odsetki uczestników wskazujących realną poprawę na Rys. 34 i Rys. 35 różnią się. Wynika to z innego sformułowania pytania ankietowego. Na Rys. 34 przedstawiono poprawę niezależną od udziału w projekcie, natomiast Rys. 35 dotyczy rezultatów udziału w projekcie

⁷⁹ Test 4 miał na celu zweryfikowanie tezy: osoby, które brały udział w szkoleniach częściej niż pozostali odczuli realną poprawę sytuacji na rynku pracy. Wybrano test niezależności chi-kwadrat. Dokładny przebieg testu 4 został zamieszczony w Aneksie nr 3 do raportu.

⁸⁰ Test 5 miał na celu zweryfikowanie tezy: osoby, które brały udział w szkoleniach częściej niż pozostałe odczuli poprawę sytuacji na rynku pracy.

Wybrano: test niezależności chi-kwadrat.

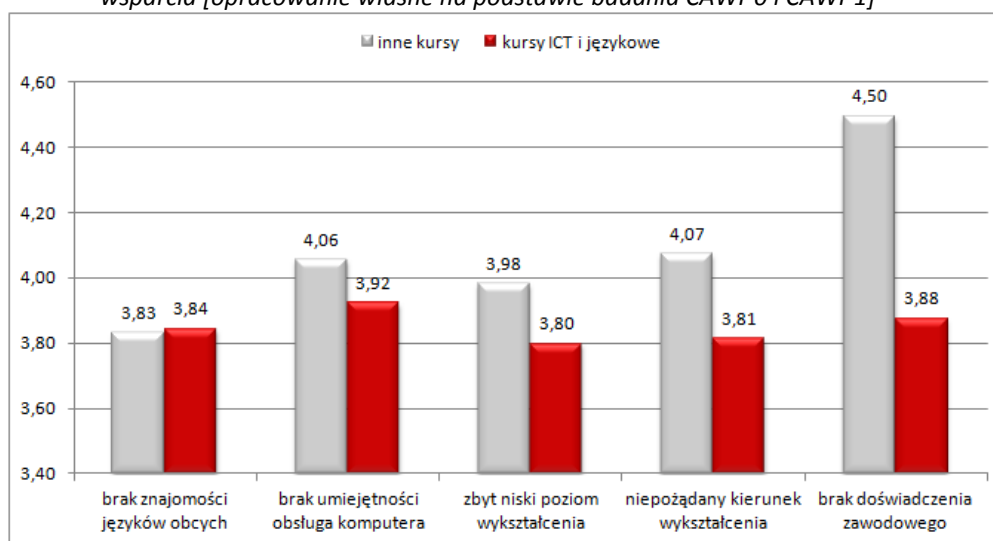
Dokładny przebieg testu 5 został zamieszczony w Aneksie nr 3 do raportu.

pracy (w większym stopniu dotyczy to języków obcych). Brak tych kluczowych kompetencji eliminuje osoby poszukujące zatrudnienia z możliwości ubiegania się o pracę, stąd wynikać może tak wysoki poziom deklaratywnej poprawy sytuacji na rynku pracy. Powyżej przytoczono wyniki porównawcze w zakresie poprawy sytuacji uczestników projektów na rynku pracy (por. Rys. 36) oraz dokonano omówienia zaobserwowanego zjawiska. Poniżej natomiast zamieszczono wnioski dotyczące czynników, jakie mogą wpływać na poprawę tej sytuacji rynku.

Brak znajomości języków obcych oraz niskie kompetencje w zakresie ICT przedstawiciele Beneficjentów i Partnerów projektów komputerowych i językowych w ramach badania CAWI-1 uznali za najistotniejsze czynniki wpływające na złą sytuację na rynku pracy (poruszono na Rys. 29). Beneficjenci projektów niezawierających komponentów komputerowych i językowych jako najistotniejsze wskazali jednak inne czynniki.

Przedstawiciele podmiotów realizujących projekty nie obejmujące szkoleń komputerowych i językowych jako najważniejszy czynnik wskazywali brak doświadczenia zawodowego. Znajomość języków obcych natomiast miała ich zdaniem znacznie mniejszy wpływ na sytuację na rynku pracy. Porównanie wyników badań z obydwoma grupami znajduje się na Rys. 36.

Rys. 36 Ocena czynników wpływających się na złą sytuację mieszkańców województwa pomorskiego na rynku pracy – porównanie opinii Beneficjentów projektów zawierających kursy ICT i językowe oraz nie obejmujących tych form wsparcia [opracowanie własne na podstawie badania CAWI-0 i CAWI-1]^{81,82}

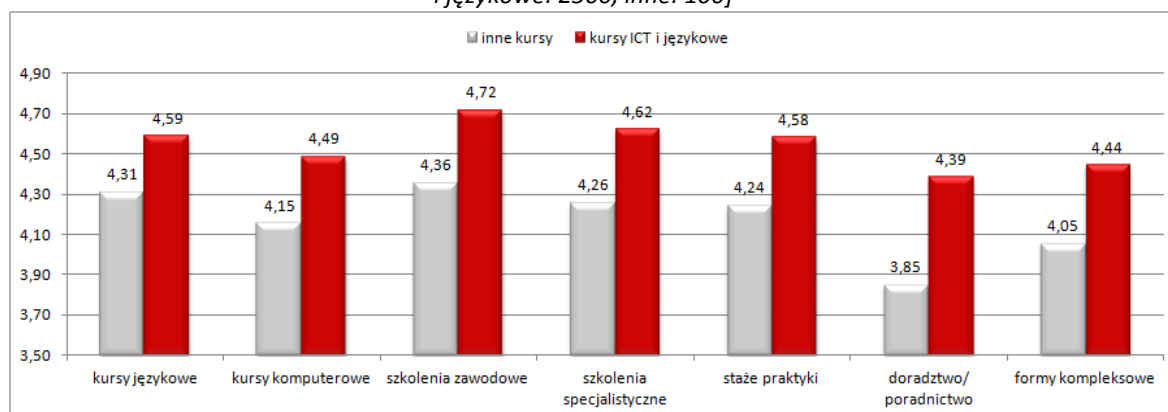

Na kolejnym rysunku (Rys. 37) przedstawiono formy wsparcia, które zdaniem uczestników projektów najlepiej wpływają na poprawę ich sytuacji na rynku pracy. Wykres przedstawia porównanie wyników badania CATI z uczestnikami projektów obejmujących kursy komputerowe i językowe oraz pozostałych przedsięwzięć.

⁸¹ Skala: 1 – w bardzo małym stopniu, 5 – w bardzo dużym stopniu, 0 – nie dotyczy, średni wynik pomija zera.

⁸² Średnie oceny czynników na Rys. 29 i Rys. 36 różnią się, ponieważ na potrzeby dokonania porównania przeprowadzono ważenia poststratyfikacyjne wyników.

Rys. 37 Formy wsparcia, które najlepiej wpływają na poprawę sytuacji zawodowej – porównanie oceny uczestników kursów komputerowych, językowych i innych [opracowanie własne na podstawie badania CATI-0 i CATI-1, próba ICT i językowe: 2500, inne: 100]⁸³

Uczestnicy projektów jako formę wsparcia w największym stopniu wpływającą na poprawę sytuacji na rynku pracy wskazali szkolenia zawodowe – taką opinię wyrażali zarówno uczestnicy kursów komputerowych lub językowych, jak i innych form wsparcia. Obydwie grupy wysoko oceniły także kursy językowe. Ta opinia uczestników stoi w sprzeczności z przytoczonym powyżej wnioskiem z badania CAWI, gdyż Beneficjenci kompetencji językowych nie uznali za tak ważne.

Efekty realizowanych projektów w kontekście typu Beneficjenta

Skuteczność i efektywność realizacji projektów najlepiej opisywana jest poprzez wskaźniki ich wykonania. W przypadku analizowanych przedsięwzięć miernik ten jest jednak bezużyteczny, gdyż według bazy KSI SIMIK⁸⁴ wszystkie zakończone projekty osiągnęły dokładnie 100% planowanych produktów i rezultatów. Oznacza to, że udział w 185 projektach, obejmujących szkolenia komputerowe i językowe, zgodnie z planem udało się ukończyć ponad 37 tysiącom uczestników. Taka sytuacja nie występuje w przypadku innych projektów finansowanych ze środków POKL. Z analizy bazy KSI SIMIK, zawierającej wszystkie przedsięwzięcia realizowane w ramach pomorskiego komponentu regionalnego POKL wynika, że dokładnie 100% wszystkich planowanych wskaźników osiąga 31% projektów, w przypadku pozostałych niektóre wskaźniki są przekraczane lub nieosiągane. W zestawieniu z informacjami pozyskanymi w ramach wywiadów internetowych (ankiety CAWI) i indywidualnych z Beneficjentami, wskazującymi jako jeden z napotykanych w trakcie realizacji projektów problemów rezygnacje uczestników, należałoby więc przyjąć, że Beneficjenci już na etapie projektowania działań uwzględniali możliwość rezygnacji, nie zakładając zakończenia wsparcia przez 100% uczestników rozpoczynających udział, bardziej realistycznie określali wskaźniki wykonania lub na miejsce osób rezygnujących rekrutowano nowe, z listy rezerwowej.

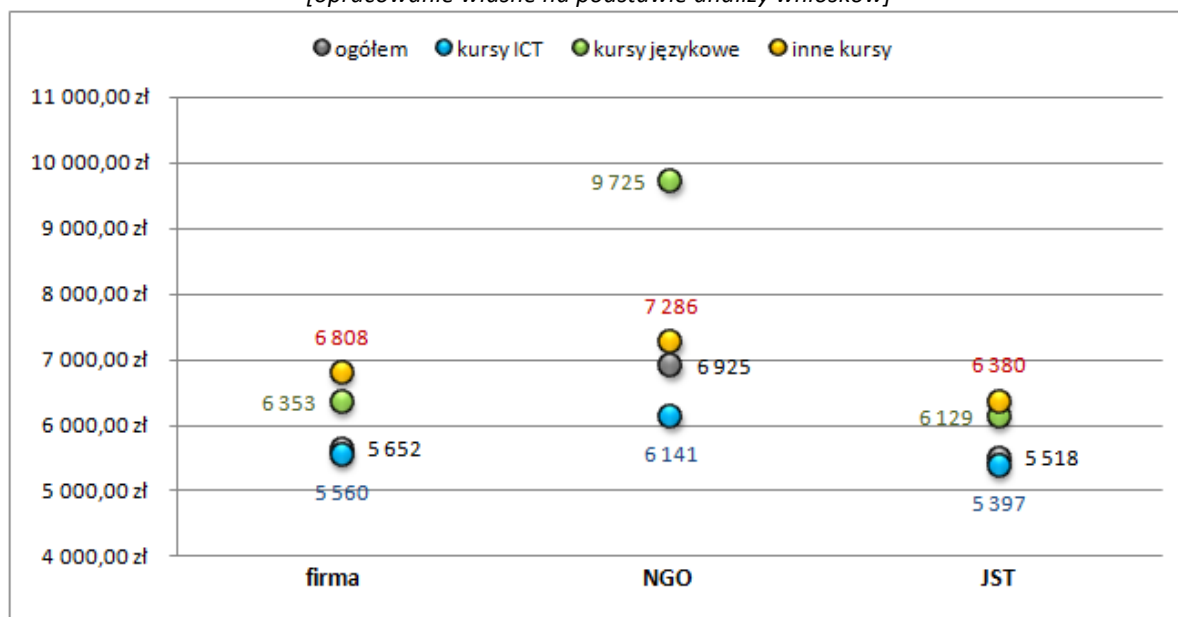
Jako miarę efektywności projektów przyjęto zatem koszt przypadający na jednego uczestnika projektu (wyznaczony poprzez podzielenie wartości całkowitej projektu przez łączną liczbę jego uczestników). Wartości tak skonstruowanego wyznacznika zamieszczono na poniższym wykresie (Rys. 38).

⁸³ Skala: 1 – w bardzo małym stopniu, 5 – w bardzo dużym stopniu, 0 – nie dotyczy, średni wynik pomija zera.

⁸⁴ Stan bazy na dzień 31.07.2014.

Rys. 38 Porównanie kosztów przypadających na jednego uczestnika projektu dla różnego typu Beneficjentów [opracowanie własne na podstawie analizy wniosków]

Na wykresie nie przedstawiono wartości przypadających na jednostki naukowe oraz podmioty, które zaliczono do kategorii „inne”, ponieważ niewielka liczba Beneficjentów w tych grupach nie gwarantuje miarodajności wyników. Spośród przedstawionych na powyższym rysunku grup Beneficjentów koszt realizacji przedsięwzięć był najwyższy, gdy są one prowadzone przez organizacje pozarządowe, fundacje, czy też stowarzyszenia, stosunkowo najniższy natomiast w przypadku JST.

Na podstawie powyższych danych można zatem sformułować tezę, że efektywność kosztowa projektów jest niższa gdy Beneficjentem jest organizacja pozarządowa, wyższa natomiast w przypadku firm i jednostek samorządowych. Prawdziwość tej hipotezy została zweryfikowana przy pomocy testu statystycznego (test 6)⁸⁵. Okazuje się, że nie ma istotnej zależności pomiędzy efektywnością kosztową (liczoną jako koszt przypadający na jednego uczestnika) a typem Beneficjenta, co nakazuje przyjąć, że powyższe spostrzeżenie nie ma charakteru ogólnego, a świadczy natomiast o zaobserwowanej tendencji.

3.4.2. Efektywność kosztowa projektów

Niniejszy punkt realizuje pytania badawcze:

3.15. Jak przedstawia się efektywność kosztowa projektów obejmujących kursy językowe/ komputerowe przed i po wprowadzeniu obowiązku stosowania stawek jednostkowych w ramach POKL?

3.16. Czy jakość efektów wsparcia uległa zmianie w następstwie wprowadzenia stawek jednostkowych kursów językowych/ komputerowych w ramach POKL?

Od roku 2012 w ramach kursów finansowanych ze środków POKL wprowadzone zostały stawki jednostkowe. We wszystkich projektach, których wnioski zostały złożone po 31 grudnia 2012,

⁸⁵ Test 6 miał na celu zweryfikowanie tezy efektywność kosztowa projektów jest różna dla różnych beneficjentów. Test obejmował tylko trzy grupy beneficjentów: firmy, JST i NGO. Wybrano test rangowy Kruskala-Wallisa, Hipoteza zerowa: nie ma istotnej zależności pomiędzy efektywnością kosztową, a formą beneficjenta, Hipoteza alternatywna: zależność zachodzi – efektywność kosztowa projektów jest różna dla różnych beneficjentów

Decyzja: nie ma podstaw do odrzucenia hipotezy zerowej

Dokładny przebieg testu 1 został zamieszczony w Aneksie nr 3 do raportu.

obejmujących szkolenia komputerowe i językowe – jednostkowa kwota kursu powinna mieścić się w określonych ramach. Z obowiązku przestrzegania tej zasady zwolnione zostały jednostki sektora finansów publicznych.

Wysokość stawek określona została oddzielnie dla każdego województwa. W poniższej tabeli (Tab. 9) zaprezentowano wysokość stawek dla województwa pomorskiego (w tabeli nie zawarto stawek dotyczących szkoleń dla osób niepełnosprawnych).

Tab. 9 Wysokość stawek jednostkowych [opracowanie własne na podstawie wytycznych⁸⁶]

Zakres szkolenie	Wysokość stawki jednostkowej ⁸⁷	Uwagi
Kurs komputerowy ECDL Start	1 270,00 zł	4 moduły, cena nie uwzględnia egzaminu
Kurs komputerowy ECDL Core	1 770,00 zł	7 modułów, cena nie uwzględnia egzaminu
Kurs języka angielskiego	530,05 zł	czas trwania – 60 godzin
Kurs języka niemieckiego	534,32 zł	czas trwania – 60 godzin
Kurs języka francuskiego	526,85 zł	czas trwania – 60 godzin

Jak wynika z analizy rynku szkoleń, określone stawki zarówno w zakresie szkoleń komputerowych, jak i językowych były zbliżone do kosztów analogicznych szkoleń na rynku komercyjnym. Wprowadzenie regulacji w postaci określenia stawek jednostkowych miało na celu ograniczenie ewentualnych nadużyć związanych z realizacją szkoleń.

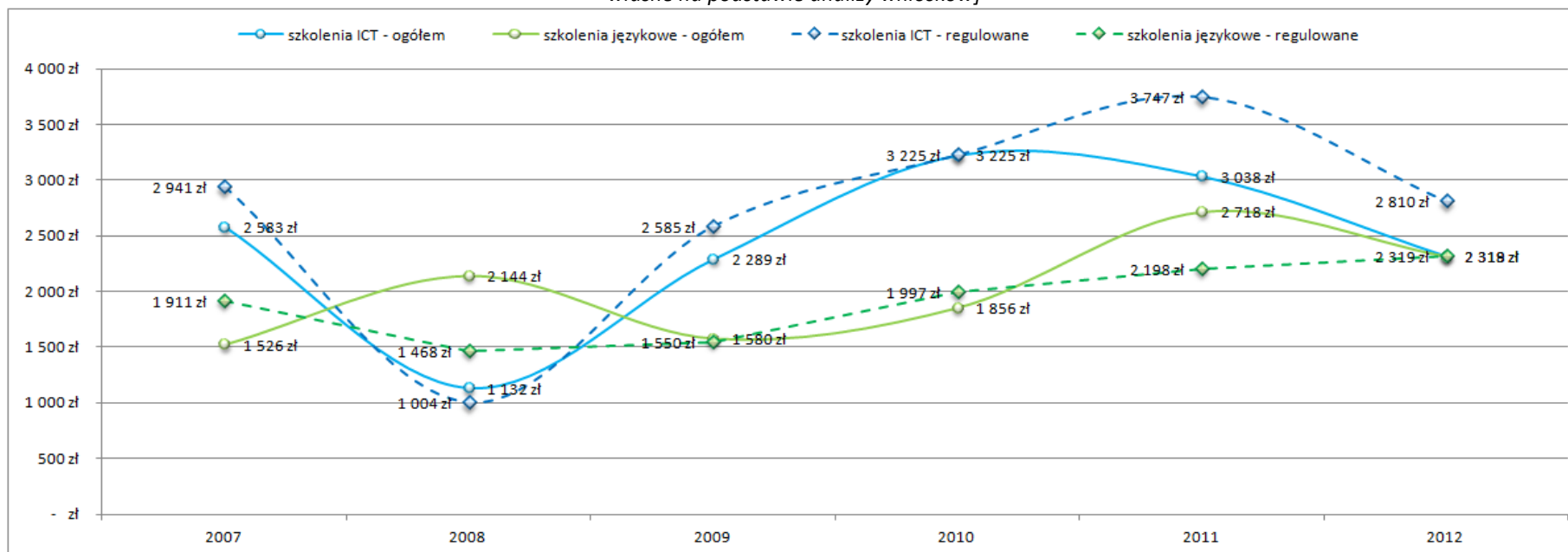
Na poniższym wykresie (Rys. 39) pokazano jak w zmieniała się wartość jednostkowa szkoleń komputerowych i językowych w czasie. Średnie zostały wyznaczone dla wszystkich projektów (na wykresie opisane jako „ogółem”) oraz oddzielnie dla projektów, objętych wytycznymi w zakresie stawek jednostkowych (na wykresie opisane jako „regulowane”) – tzn. nierealizowanych przez instytucje publiczne i o wartości nie mniejszej niż 100 000 zł (daty umieszczone na wykresie oznaczają rok ogłoszenia konkursu).

⁸⁶ Koszty bezpośrednie rozliczane ryczałtem w ramach PO KL – kwoty ryczałtowe i stawki jednostkowe:

http://www.pokl.sbrr.pl/asp/pliki/aktualnosci/kwoty_ryczaltowe_i_stawki_jednostkowe.pdf.

⁸⁷ Na koniec roku 2013 została przeprowadzona indeksacja, zmieniająca wysokości stawek – niniejsza analiza dotyczy jednak projektów realizowanych według starych zasad.

Rys. 39 Średnia całkowita wartość jednostkowa realizacji szkoleń komputerowych i językowych w projektach z konkursów ogłoszonych w latach 2007-2012 [opracowanie własne na podstawie analizy wniosków]

Wartości jednostkowe przedstawione na wykresie znacznie przekraczają określone przez instytucję zarządzającą POKL stawki jednostkowe. Powyższe kwoty obejmowały nie tylko przygotowanie i realizację kursów, lecz także przeprowadzenie egzaminów, materiały dydaktyczne oraz wynagrodzenie dla osób prowadzących. Z analizy wynika ponadto, że zakres kursów językowych często obejmował więcej niż 60 godzin nauki⁸⁸, a wiele kursów komputerowych znacznie przekraczało swoim zakresem kursy ECDL Start⁸⁹.

Z roku na rok, począwszy od 2008, koszt jednostkowy związany z realizacją szkoleń językowych systematycznie rósł. W roku 2011 był trzykrotnie wyższy niż w roku 2008, a tendencja ta była szczególnie widoczna w grupie objętej później regulacjami. W projektach składanych od roku 2012 widać wyraźny spadek kwot jednostkowych. Należy jednak wziąć pod uwagę, że niniejsza analiza nie obejmuje projektów, których wnioski zostały złożone w roku 2013 i 2014. Dopiero rozszerzona analiza, obejmująca wnioski z lat późniejszych mogłaby potwierdzić tę tendencję oraz wpływ wytycznych dotyczących stawek jednostkowych na koszty szkoleń komputerowych.

Zaobserwowany w przypadku szkoleń komputerowych problem rosnących kosztów jednostkowych w kursach językowych nie występuje w tak ewidentny sposób, tendencja wzrostowa jest jednak widoczna. Wprowadzenie wytycznych dotyczących stawek jednostkowych na szkolenia językowe nie wpłynęło na zmianę kwot przeznaczonych na kurs dla jednego uczestnika.

Jednocześnie zauważyć należy, że obserwowany od 2012 roku spadek liczby podpisywanych umów o dofinansowanie projektów, mógł być w znacznym stopniu związany z wprowadzeniem stawek jednostkowych w szkoleniach ICT i językowych. Charakterystyczna pod tym względem jest wypowiedź jednego z przedstawicieli Beneficjentów, uczestniczącego w wywiadzie FGI:

Ja pamiętam ten moment, bo to było w 2012, kiedy po raz pierwszy nie podpisaliśmy umowy na realizację projektu. Bo już wygraliśmy w konkursie i przed podpisaniem umowy wtedy usiedliśmy wszyscy i zaczęliśmy liczyć. Okazało się, że przy tych stawkach - a wtedy jeszcze trzeba było realizować projekty dla obszarów słabszych strukturalnie, to my w żaden sposób nie jesteśmy jednak w stanie tego zrealizować. Bo jak policzyliśmy koszty wynajmu sali gdzieś poza Trójmiastem, koszty dojazdu naszych nauczycieli i to o takich godzinach różnych, że w tym czasie oni nie mogli prowadzić kilku innych zajęć ze swojego planu, to stwierdziliśmy, że to nie ma sensu, bo albo jakość albo cena, no nie da się inaczej. I w końcu tej umowy nie podpisaliśmy.

[wypowiedź Beneficjenta projektu, wywiad FGI]

Tego typu odpowiedzi uzyskane w wywiadach pogłębionych sugerują, że ograniczenia płynące z wprowadzenia stawek jednostkowych mogły mieć konsekwencje w postaci obniżenia jakości zrealizowanych szkoleń. Beneficjenci, zwłaszcza niewielkie podmioty o lokalnym zasięgu działalności, skłaniali się w tej sytuacji do zlecenia prowadzenia zajęć podwykonawcom bądź też w celu obniżenia kosztów formowali większe grupy uczestników szkolenia, co skutkowało pogorszeniem jakości nauczania. Sami uczestnicy szkoleń, zarówno komputerowych, jak i językowych, zwracali uwagę na ten aspekt:

⁸⁸ Zgodnie z Wytycznymi w zakresie kwalifikowania wydatków w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, kursy te mogły obejmować wielokrotność 60 godzin nauki.

⁸⁹ J.w. W przypadku realizacji dłuższych kursów – dot. poziomu Base i Core ECDL.

Taki wniosek na przyszłość, by grupy były mniejsze. Najlepiej do 4-5 osób, to jest droższe, ale czasami są takie potrzeby. Bo prowadzący, choćby nie wiem co robił nie jest w stanie jednocześnie nadzorować 10 stanowisk komputerowych, a wiadomo, że czas tych zajęć jest też ograniczony, więc wiadomo, że przy licznej grupie w końcu ileś osób tylko siedzi i czeka, aż prowadzący przyjdzie, bo czasami są takie pytania, problemy, że trzeba indywidualnie pomóc.
[wypowiedź uczestnika projektu, wywiad FGI]

Albo też:

Te szkolenia, które były dofinansowane, mają jedną wadę – zbyt liczne grupy. Powinno być maksymalnie 5 osób w grupie. Jak są 2 lub 3 osoby, to jest wtedy super. W grupach zdarza się, że są osoby dominujące i te bardziej ciche. I te, które mają mniejsze umiejętności nie biorą udziału w konwersacjach podczas zajęć. A ja w pracy używam języka związanego z infrastrukturą i dobrze odnajduję się w tych rozmowach. Tylko czasami to już czasu nie starczy, żeby każdy się wypowiedział.
[wypowiedź uczestnika projektu, wywiad FGI]

3.4.3. Projekty otwarte i projekty objęte regulami pomocy publicznej

Niniejszy punkt realizuje pytania badawcze:

2.12. *Odnosnie powyższych pytań, czy można zidentyfikować różnice pomiędzy projektami „otwartymi” a projektami objętymi regulami pomocy publicznej? Jeśli tak – to jakie? Czy projekty objęte regulami pomocy publicznej, obejmujące wsparcie w postaci kursów językowych/komputerowych zostałyby zrealizowane pomimo braku dofinansowania ze środków EFS? Dlaczego?*

3.19. *Czy można zidentyfikować różnice pomiędzy projektami „otwartymi” a projektami objętymi regulami pomocy publicznej?*

Charakterystyka projektów otwartych i objętych regulami pomocy publicznej

Spośród badanych projektów obejmujących swoim zakresem kursy komputerowe i językowe, 76 stanowiły projekty otwarte (tj. skierowane do szerokiego kręgu adresatów), zaś 109 – projekty zamknięte (tj. skierowane do konkretnej grupy osób, np. pracowników określonych podmiotów, czy podopiecznych określonych placówek, wskazanych we wniosku o dofinansowanie). Ponadto 34 spośród 185 analizowanych przedsięwzięć stanowiły⁹⁰ projekty objęte regulami pomocy publicznej.

Łącznie w ramach projektów otwartych wsparcie otrzymało 10 518 osób, liczba uczestników projektów zamkniętych wyniosła 26 777. Przeciętna liczba uczestników w przedsięwzięciach zamkniętych była większa niż w otwartych (średnie wyniosły odpowiednio: 138 i 246 osób). W ramach projektów, w których wystąpiła pomoc publiczna łącznie przeszkolono 5 629 osób i każdy projekt miał przeciętnie 166 uczestników, w pozostałych przedsięwzięciach udział wzięło 31 666 osób – co daje przeciętnie 210 osób na jeden projekt⁹¹.

Przeciętnie projekt zamknięty był droższy niż otwarty. Średnia wartość projektów otwartych wyniosła: 584 624 zł, natomiast zamkniętych: 1 101 072 zł. Przedsięwzięcia objęte pomocą publiczną miały przeciętnie wartość 1 003 475 zł i były droższe od pozostałych, których średnia wartość wyniosła 866 852 zł.

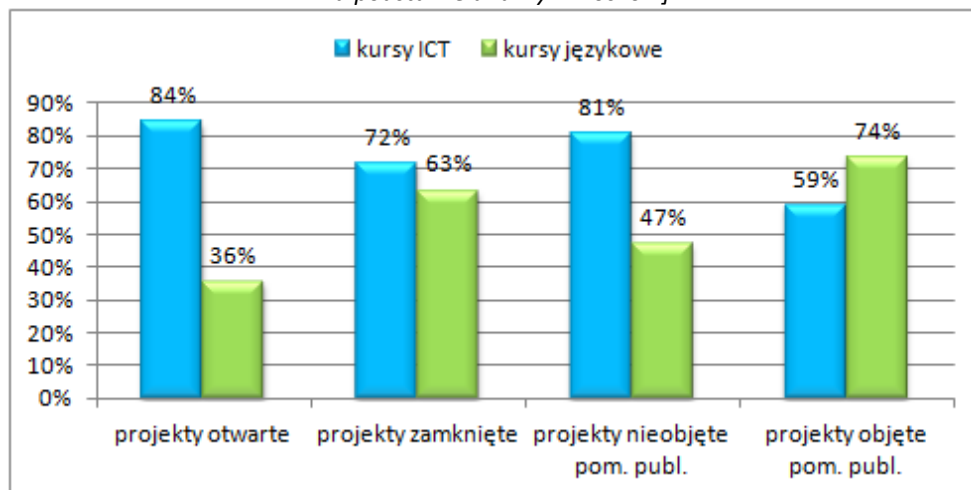
Projekty zamknięte oraz projekty podlegające zasadom pomocy publicznej w większości realizowane były przez przedsiębiorstwa oraz – rzadziej – przez organizacje pozarządowe lub inne podmioty (związki zawodowe i inne zrzeszenia).

⁹⁰ Pomoc publiczna dotyczy podmiotów określonych w rozumieniu art. 2 pkt. 16 ustawy z dnia 30 kwietnia 2004 r. o postępowaniu w sprawach dotyczących pomocy publicznej (Dz. U. z 2007 r. Nr 59, poz. 404, z późn. zm.) będących beneficjentami pomocy.

⁹¹ Na podstawie bazy PEFS.

Na poniższym rysunku (Rys. 40) pokazano udział projektów obejmujących poszczególne typy szkoleń w projektach otwartych i zamkniętych oraz podlegających i niepodlegających regułom pomocy publicznej.

Rys. 40 Zakres projektów otwartych i zamkniętych oraz objętych i nieobjętych pomocą publiczną [opracowanie własne na podstawie analizy wniosków]

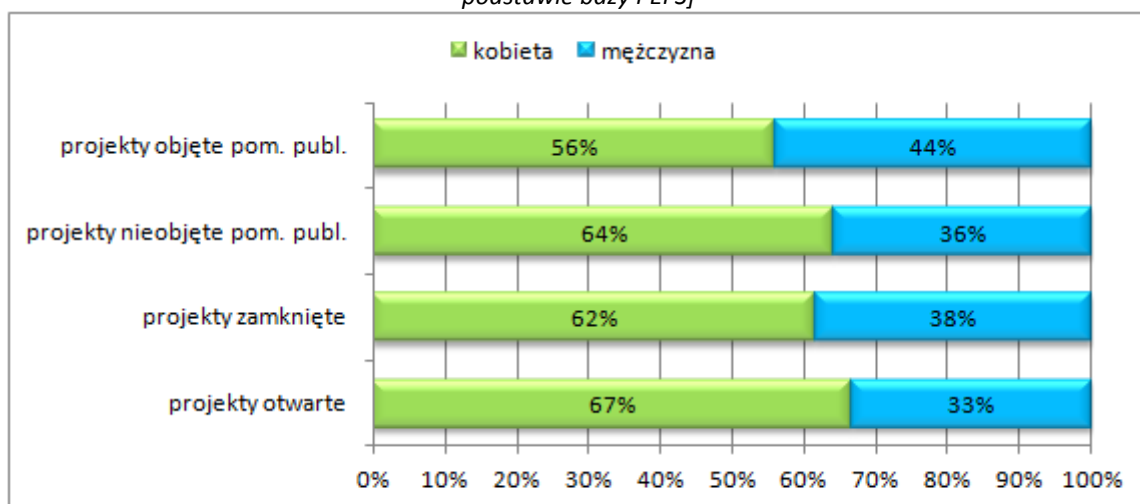

W projektach otwartych oraz nieobjętych pomocą publiczną znacznie częściej realizowano szkolenia komputerowe, rzadziej natomiast językowe. Wiąże się to z charakterystyką grup docelowych: projekty otwarte, przeznaczone są dla szerszego grona odbiorców, kursy językowe w większym stopniu wymagają przeprowadzenia diagnozy poziomu uczestników i dostosowania zakresu szkoleń do ich potrzeb. Kursy komputerowe znacznie łatwiej jest zorganizować na poziomie odpowiadającym wszystkim uczestnikom, natomiast projekty obejmujące szkolenia językowe były realizowane częściej wyłącznie w przypadku projektów objętych pomocą publiczną.

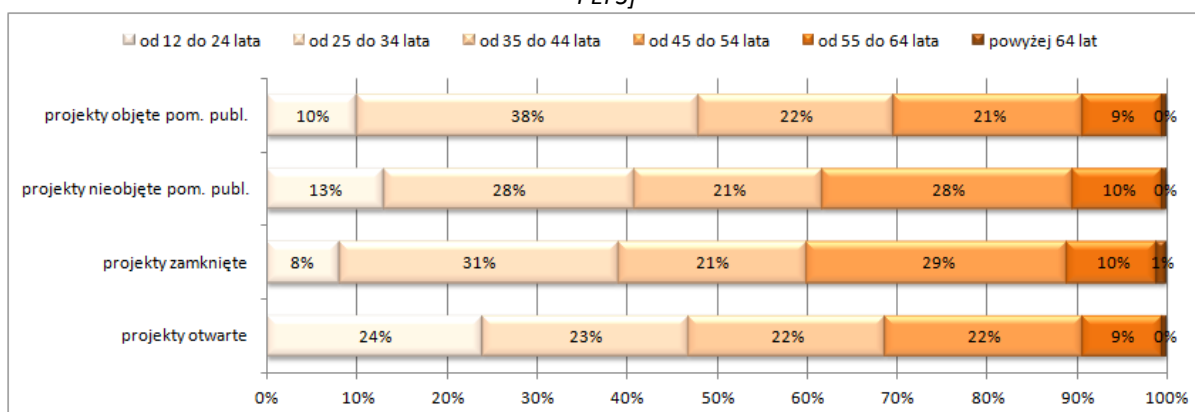
Charakterystyka grup docelowych w projektach otwartych i objętych regułami pomocy publicznej

Kolejne schematy (Rys. 41 i Rys. 42) przedstawiają rozkład liczby uczestników ze względu na płeć i wiek w projektach otwartych i zamkniętych oraz podlegających i niepodlegających regułom pomocy publicznej.

Rys. 41 Rozkład liczby uczestników ze względu na płeć w projektach otwartych i zamkniętych [opracowanie własne na podstawie bazy PEFS]

Rys. 42 Rozkład wiekowy uczestników w projektach otwartych i zamkniętych [opracowanie własne na podstawie bazy PEFS]

Mężczyźni stanowili mniejszość uczestników w projektach wszystkich czterech typów. Odsetek kobiet był większy w przypadku projektów otwartych i zamkniętych. Te dwie grupy projektów charakteryzują się także bardziej zrównoważonym rozkładem wiekowym. Sposób przeprowadzenia naboru w projektach otwartych oraz nieobjętych regułami pomocy publicznej umożliwił dostosowanie liczby uczestników poszczególnych płci i grup wiekowych do zaleceń związanych z realizacją działań w ramach POKL. Projekty zamknięte natomiast przygotowywane były dla z góry określonej grupy (np. pracowników przedsiębiorstwa), nie było zatem w tym przypadku możliwości sterowania wskaźnikami w zakresie płci i wieku uczestników.

Efektywność projektów otwartych i objętych regułami pomocy publicznej

W kontekście efektywności kosztowej droższe są projekty zamknięte. Koszt przypadający na jednego uczestnika w projektach otwartych wynosi: 5 269 zł, natomiast w zamkniętych jest to kwota: 6 388 zł – istotność powyżej wskazanej zależności została zweryfikowana przy wykorzystaniu testu statystycznego (test 7)⁹². Jego wynik potwierdza, że projekty zamknięte charakteryzowały się mniejszą efektywnością kosztową (mierzona jako koszt projektu w przeliczeniu na jednego uczestnika).

Wynik ten należy jednak interpretować w kontekście skuteczności i użyteczności szkoleń, zrealizowanych w ramach tych projektów. Jak podkreślali beneficjenci i przedstawiciele zrzeszeń pracodawców w wywiadach pogłębionych, mimo wyższego kosztu kursu w projektach zamkniętych, ich przydatność zawodowa i użyteczność z punktu widzenia pracodawców była znacznie wyższa, niż w przypadku kursów ogólnych, realizowanych najczęściej w projektach otwartych. Świadczy o tym wypowiedź jednego z respondentów w wywiadzie FGI:

Żeby te kursy były w odpowiedzi na realne zapotrzebowanie i co zauważyliśmy, że przedsiębiorcy chcieli bardzo specyficznych szkoleń, które były bardzo drogie i często też były w językach obcych i oni bardzo chętnie z nich korzystali, bo one były bardzo im potrzebne i dawały takie specjalistyczne certyfikaty, takie bardzo cenione na tym specyficznym rynku, w tej branży. I stąd taki wniosek, żeby na przyszłość była większa otwartość, elastyczność na te właśnie

⁹² Test 7 miał na celu zweryfikowanie tezy: w kontekście efektywności kosztowej droższe są projekty zamknięte. Wybrano test rangowy U-Manna-Whitney'a, Hipoteza zerowa: nie ma zależności pomiędzy efektywnością kosztową projektu, a typem (otwarte i zamknięte), Hipoteza alternatywna: zależność zachodzi – projekty zamknięte są droższe
Decyzja: odrzucamy hipotezę zerową – zależność występuje
Dokładny przebieg testu 7 został zamieszczony w Aneksie nr 3 do raportu.

szkolenia, żeby one mogły być nawet droższe, ale dobre merytorycznie i takie dedykowane temu przedsiębiorcy, to mi się wydaje byłoby najlepsze, to poprawiłoby efektywność, skuteczność tych szkoleń.

[wypowiedź przedstawiciela spółek akcyjnych powołanych przez samorząd terytorialny w celu promowania Pomorza wśród inwestorów zagranicznych, wywiad FGI]

Podobnie wypowiedział się przedstawiciel organizacji pomorskich pracodawców:

Byłaby potrzebna ta otwartość twórców programu na te droższe szkolenia, takie specjalistyczne, to jest coś co naprawdę warto podkreślić jeszcze na koniec. One są drogie, te szkolenia, robiliśmy takie wyceny to jest czasem koszt tysięcy złotych na osobę i dotychczas trzeba się było gęsto tłumaczyć, bo takie koszty przekraczały takie dostępne powszechnie na rynku kursy, ale przedsiębiorca nam mówił, że jemu właśnie takie było potrzebne, bo na takich rozwiązaniach pracuje i jest mu to bardzo potrzebne. I z nich by na pewno dalej korzystali i byłiby bardzo zadowoleni.

[wypowiedź przedstawiciela organizacji pracodawców, wywiad FGI]

Opinie te dowodzą, że kierowanie wsparcia w projektach zamkniętych bezpośrednio do odbiorców, uprzednio właściwie zdiagnozowanych pod kątem zarówno indywidualnych potrzeb uczestnika (pracownika), jak i oczekiwań pracodawców, cechuje użyteczność i skuteczność, co tym samym podnosi ich efektywność kosztową w dłuższej perspektywie czasu.

Podobną różnicę zaobserwować można w przypadku projektów objętych regułami pomocy publicznej (gdzie koszt przypadający na jednego uczestnika wynosi 7 429 zł), które są istotnie droższe od pozostałych przedsięwzięć (gdzie średnia wartość na jedną osobę wspartą w projekcie wynosi 5 597 zł). Teza ta została potwierdzona testem statystycznym (test 8)⁹³. Biorąc pod uwagę, że większość projektów objętych regułami pomocy publicznej, to projekty zamknięte, należy przyjąć, że ich efektywność kosztowa w dłuższej perspektywie czasu kształtuje się podobnie.

Nieznaczne różnice zaobserwowano natomiast w wartościach kosztów jednostkowych⁹⁴ różnych typów projektów. Przeciętny koszt jednostkowy przypadający na jednego uczestnika jednego kursu (komputerowego lub językowego) wynosi:

- w projekcie otwartym wynosi 2 090 zł,
- w zamkniętym: 2 139 zł,
- w projekcie objętym pomocą publiczną: 2 660 zł
- w projekcie nieobjętym pomocą publiczną: 1 973 zł.

Poniżej na Rys. 43 pokazano jak kształtowały się koszty jednostkowe szkoleń komputerowych i językowych.

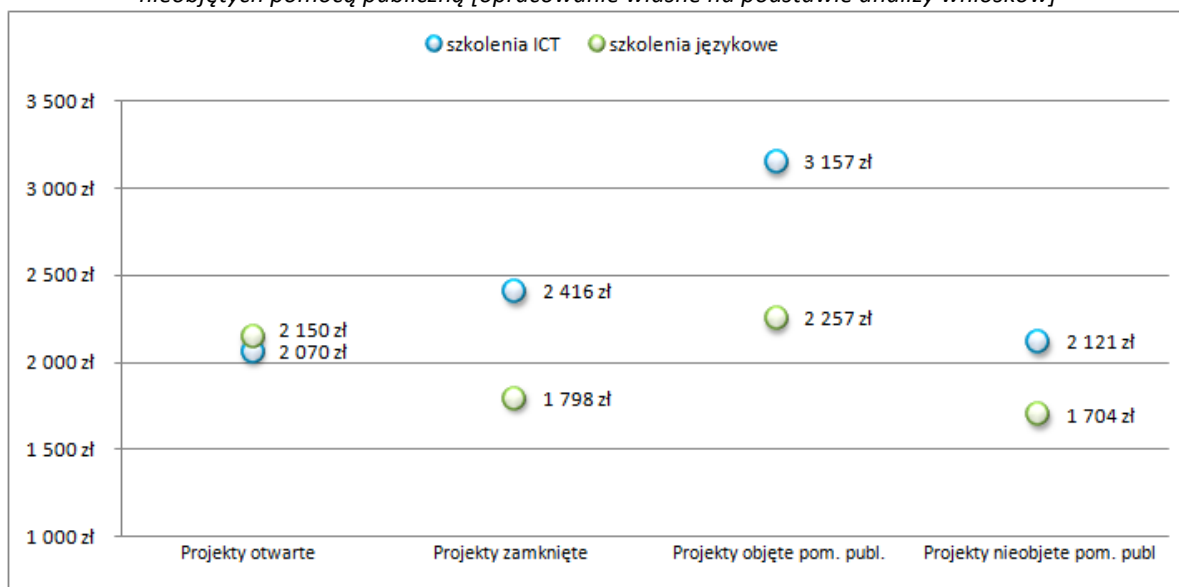
⁹³ Test 8 miał na celu zweryfikowane tezy: w kontekście efektywności kosztowej droższe są projekty objęte pomocą publiczną. Wybrano test rangowy U-Manna-Whitney'a, Hipoteza zerowa: nie ma zależności pomiędzy efektywnością kosztową projektu, a typem (w kontekście pomocy publicznej), Hipoteza alternatywna: zależność zachodzi – projekty objęte pomocą publiczną są droższe. Decyzja: odrzucamy hipotezę zerową – zależność występuje.

Dokładny przebieg testu 8 został zamieszczony w Aneksie nr 3 do raportu.

⁹⁴ Wartość jednostkowa kursu została obliczona jako całkowity koszt przeprowadzenia szkolenia komputerowego lub językowego (wynikający z odpowiedniej pozycji w budżecie projektu) podzielony przez liczbę jego uczestników. Jest to zatem wartość jednego kursu komputerowego lub językowego na osobę.

Rys. 43 Średni koszt szkoleń komputerowych i językowych w projektach otwartych i zamkniętych oraz objętych i nieobjętych pomocą publiczną [opracowanie własne na podstawie analizy wniosków]

Ogółem wartości jednostkowe szkoleń komputerowych realizowanych w ramach projektów były znacznie wyższe niż w przypadku szkoleń językowych. W najmniejszym stopniu te różnice są widoczne w projektach otwartych, gdzie wartości jednostkowe kursu komputerowego i językowego nie różniły się znacząco. Szkolenia ICT w projektach objętych pomocą publiczną oraz projektach zamkniętych były znacząco droższe niż otwarte i nieobjęte pomocą. Częściej dotyczyły one pracy na specjalistycznym oprogramowaniu, bądź nauki na bardziej zaawansowanym poziomie, a więc ich przeprowadzenie było droższe niż standardowego szkolenia z podstaw obsługi komputera.

3.4.4. Podsumowanie i wnioski cząstkowe

Zmiany sytuacji na rynku pracy po zakończeniu udziału w projekcie nie nastąpiła w przypadku 87,2% respondentów badania CATI-1. Pozytywne zmiany natomiast zaobserwowało 12,5%, w tym: 4,5% utrzymało zagrożone miejsce pracy; 6,4% znalazło pracę; 1,6% założyło działalność gospodarczą.

Według bazy KSI SIMIK wszystkie zakończone projekty osiągnęły dokładnie 100% planowanych produktów i rezultatów. Oznacza to, że udział w 185 projektach, obejmujących szkolenia komputerowe i językowe, zgodnie z planem udało się ukończyć ponad 37 tysiącom uczestników.

W kontekście efektywności kosztowej droższe okazały się projekty zamknięte. Wynik ten należy jednak interpretować w kontekście skuteczności i użyteczności szkoleń, zrealizowanych w ramach tych projektów. Jak podkreślali beneficjenci i przedstawiciele zrzeszeń pracodawców w wywiadach pogłębionych, mimo wyższego kosztu kursu w projektach zamkniętych, ich przydatność zawodowa i użyteczność z punktu widzenia pracodawców była znacznie wyższa, niż w przypadku kursów ogólnych, realizowanych najczęściej w projektach otwartych. Wypowiedzi przedstawicieli zrzeszeń pomorskich pracodawców oraz Spółek Akcyjnych powołanych przez samorząd terytorialny w celu promowania Pomorza wśród inwestorów zagranicznych, pochodzące z badań metodami ilościowymi, dowodzą, że kierowanie wsparcia w projektach zamkniętych bezpośrednio do odbiorców, uprzednio właściwie zdiagnozowanych pod kątem potrzeb zarówno indywidualnych, jak i oczekiwań pracodawców, cechuje użyteczność i skuteczność, tym samym podnosi ich efektywność kosztową w dłuższej perspektywie czasu.

3.5. Trwałość efektów wsparcia

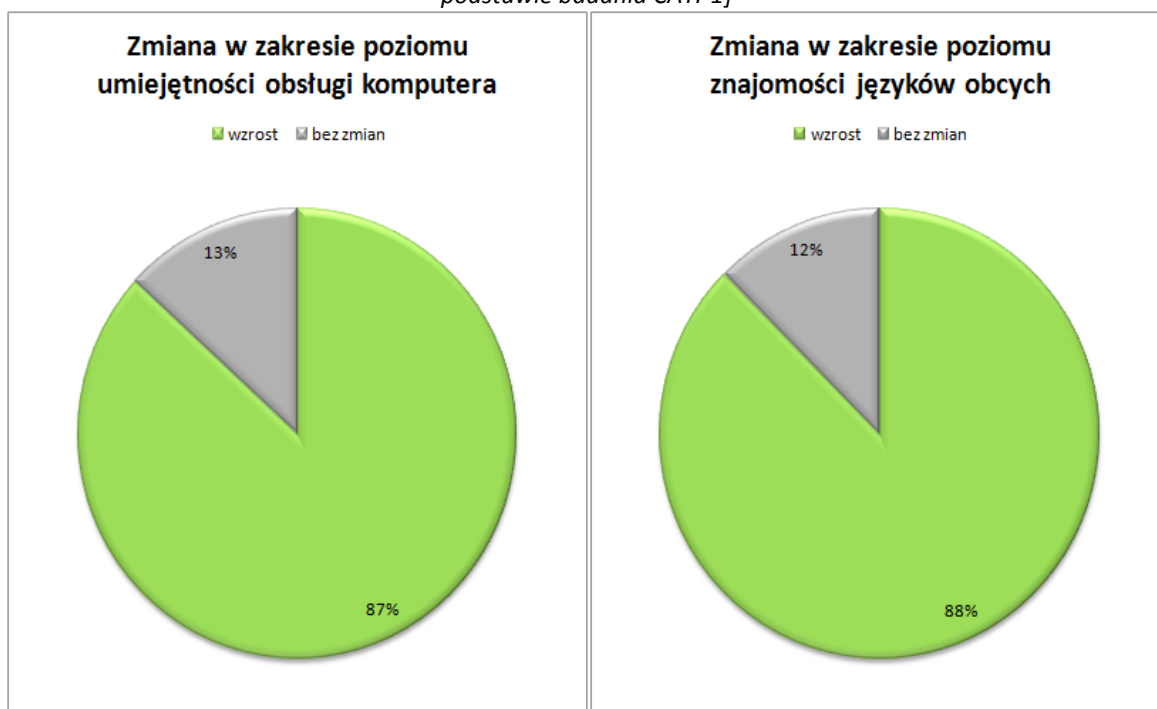
Niniejszy punkt realizuje pytania badawcze:

2.11. W jaki sposób wiedza nabyta w ramach kursów językowych/ komputerowych jest wykorzystywana w praktyce? Czy jest pogłębiana po zakończeniu uczestnictwa w projekcie?

3.14. Jak przedstawia się trwałość efektów wsparcia obejmującego kursy językowe/komputerowe?

Zdaniem prawie 90% uczestników projektów, którzy brali udział w badaniu CATI, ich poziom umiejętności w zakresie wspieranych kompetencji wzrósł. Informacje na ten temat przedstawiono na kolejnym wykresie (Rys. 44).

Rys. 44 Zwiększenie poziomu kompetencji uczestników szkoleń komputerowych i językowych [opracowanie własne na podstawie badania CATI-1]

Bezpośrednie efekty udziału w projekcie – czyli wyraźny wzrost kompetencji w zakresie obsługi komputera oraz znajomości języków obcych osiągnęły bardzo wysoki poziom.

O wykorzystywaniu nabytych umiejętności w praktyce, świadczą również opinie uczestników szkoleń, jak w poniższej wypowiedzi z wywiadu fokusowego:

Prowadzę własną firmę z żoną, która też brała udział w tych kursach. Dzięki temu projektowi łatwiej było zacząć te kursy, ze względów finansowych. Bardzo mi odpowiadał i charakter tych zajęć i czas. Otrzymaliśmy materiały naukowe: książki, płyty cd. Wyrabiamy wyroby srebrno-bursztynowe, branża jubilerska. Mamy kontakty za granicą, w Europie i pojedyncze przypadki poza Europą. Po kursach czuję się swobodnie posługując się językiem angielskim i w pracy i w ogóle, czasami na ulicy kiedy turysta o coś zapyta, miło, że można odpowiedzieć. Po zakończeniu projektu już dwa lata chodzę dalej na lekcje i widzę, że nastąpił u mnie znaczący postęp w tym języku angielskim. Ja jestem bardzo zadowolony, że zaczęłam przygodę z angielskim w ramach tego projektu.

[wypowiedź pracodawcy/uczestnika projektu, wywiad FGI]

W podobny sposób wypowiadali się w przeprowadzonych wywiadach także przedstawiciele Beneficjentów projektów, którzy w swojej działalności mają dalszą styczność z uczestnikami przeprowadzonych szkoleń:

Wiemy, że z tych umiejętności uczestnicy korzystają, i przedsiębiorcy, i pracownicy, którzy brali udział w szkoleniach wracają do nas i pytają o kolejne edycje. (...) Kiedy człowiek w dorosłym życiu zaczyna się uczyć z własnej inicjatywy i widzi, że mu to pomaga w pracy, w życiu, to budzi się jakaś taka chęć i wiara we własne możliwości.
[wypowiedź Beneficjenta, przedstawiciela NGO działającego na rzecz przedsiębiorców, wywiad IDI].

Jak również:

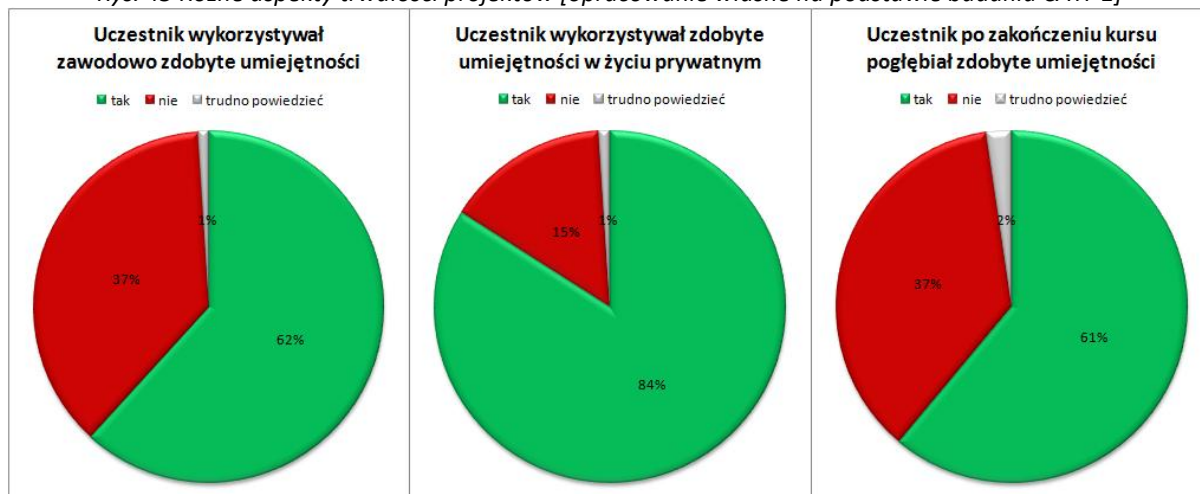
W projekcie podnoszone były umiejętności nauczycieli i kursy ICT dla nich stanowiły część wsparcia. Poza tym szkoły otrzymały laptopy, specjalistyczne oprogramowanie do prowadzenia dziennika w formie elektronicznej, oprogramowanie graficzne, specjalistyczne podręczniki. Szkolenia były niezbędne do sprawnego posługiwania się tymi narzędziami, są one do dziś używane w szkołach, to jest już stały element ich funkcjonowania.
[wypowiedź Beneficjenta, przedstawiciela JST, wywiad IDI]

W formularzu wniosku o dofinansowanie projektów współfinansowanych ze środków funduszu EFS, zamieszczanie opisu sposobu utrzymania trwałości efektów realizowanego przedsięwzięcia nie jest obowiązkowe. Mimo to zapisy dotyczące zapewnienia trwałości realizowanych działań znalazły się w 43 spośród 181 analizowanych wniosków (stanowi to 24%), Beneficjenci najczęściej jako sposoby zapewnienia trwałości wymieniali: możliwość wykorzystywania nabytej wiedzy i umiejętności w życiu zawodowym lub prywatnym, uzyskanie bezterminowych certyfikatów, czy też uzyskanie możliwości korzystania z platform e-learningowych, powstałych w ramach projektu. Wielu wnioskodawców planowało także przeprowadzenie badania trwałości rezultatów po zakończonym projekcie.

Kompetencje ICT oraz językowe charakteryzują się tym, że jeżeli nie są regularnie wykorzystywane, wówczas nawet ich podstawy szybko ulegają zapomnieniu. W ramach badania ankietowego CATI zapytano uczestników projektów, w jaki sposób po zakończeniu kursu wykorzystują uzyskane umiejętności. Na poniższych wykresach (Rys. 45) przedstawiono odsetek osób, które po zakończeniu udziału w projekcie:

- ➔ wykorzystują zdobyte umiejętności zawodowo,
- ➔ wykorzystują zdobyte umiejętności w życiu prywatnym,
- ➔ pogłębiają zdobyte umiejętności.

Rys. 45 Różne aspekty trwałości projektów [opracowanie własne na podstawie badania CATI-1]

Te same zagadnienia w podziale na Działania i Poddziałania zamieszczono w poniższej tabeli (Tab. 10).

Tab. 10 Różne aspekty trwałości projektów w podziale na Działania i Poddziałania [opracowanie własne na podstawie badania CATI-1]

Działanie/ Poddziałanie	Uczestnik wykorzystywał zawodowo zdobyte umiejętności	Uczestnik wykorzystywał zdobyte umiejętności w życiu prywatnym	Uczestnik po zakończeniu kursu pogłębiał zdobyte umiejętności
9.6.2. Podwyższanie kompetencji osób dorosłych...	65%	95%	63%
9.4. Wysoko wykwalifikowane kadry systemu oświaty	71%	82%	92%
9.3. Upowszechnienie formalnego kształcenia...	50%	81%	67%
8.1.2 Wsparcie procesów adaptacyjnych...	67%	71%	37%
8.1.1 Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych...	65%	88%	48%
7.3. Inicjatywy lokalne na rzecz aktywnej integracji	41%	80%	33%
7.2.1 Aktywizacja zawodowa i społeczna...	40%	71%	61%

Odsetek badanych, którzy nie wykorzystują i nie pogłębiają zdobytych umiejętności w żadnym z powyżej opisanych zakresach wynosi 8%⁹⁵.

Jak się okazuje najczęściej zdobyte w kursach kompetencje uczestnicy wykorzystują w życiu prywatnym (84%), nieco rzadziej w pracy (62%). Dalsze pogłębianie uzyskanych umiejętności na własną rękę zadeklarowało 61% badanych.

Zainteresowanie podnoszeniem zdobytych w ramach projektów kompetencji, deklarowane przez respondentów badania CATI, obserwują także Beneficjenci – podmioty, które na co dzień oferują podobnego typu kursy językowe i ICT. Ich przedstawiciele w wywiadach kilkakrotnie podkreślali:

Nas to najbardziej cieszy, że ludzie wracają i pytają o kolejne projekty, następne kursy. Oczywiście bez dofinansowania nie wszyscy się decydują, ale część tych osób zapisuje się na kolejny stopień i opłaca kurs sama.
 [wypowiedź przedstawiciela Beneficjentów projektów, wywiad IDI]

Podobnie, jeśli chodzi o przedsiębiorców, którzy korzystali ze środków na podnoszenie kwalifikacji swoich pracowników:

Nadal mamy zgłoszenia, zapytania czy takich kursów będzie więcej, branża IT się tak szybko rozwija, że zainteresowanie osób pracujących w tej branży nie słabnie.
 [wypowiedź przedstawiciela Klastra ICT, wywiad FGI]

Jeśli chodzi o trwałość projektów, obejmujących wsparcie uczniów szkół zawodowych, należy dodatkowo zwrócić uwagę na fakt, że w odniesieniu do nich przejawia się ona przede wszystkim w kontynuowaniu nauki, jednak widoczne były także efekty tego wsparcia w postaci podjęcia przez uczestnika kursu zatrudnienia:

⁹⁵ Odsetek to udział respondentów, którzy we wszystkich trzech z powyższych pytań zaznaczyli odpowiedź: nie.

U nas było tak, że jeszcze podczas nauki w szkole, po kursie w ramach projektu, pracodawcy wyłapywali tych naszych uczestników, w celu ich zatrudnienia.

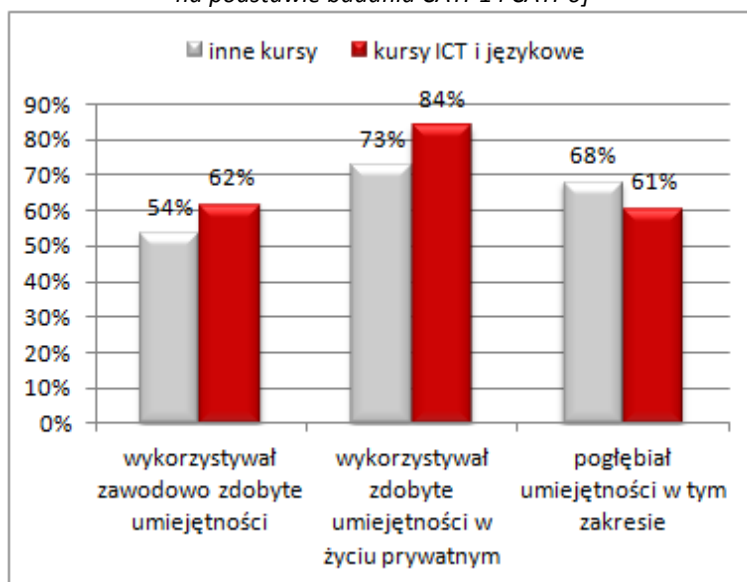
[wypowiedź przedstawicielki Departamentu Edukacji i Sportu UM WP, wywiad IDI]

Każde z powyższych gwarantuje w szczególności zachowanie trwałości projektu.

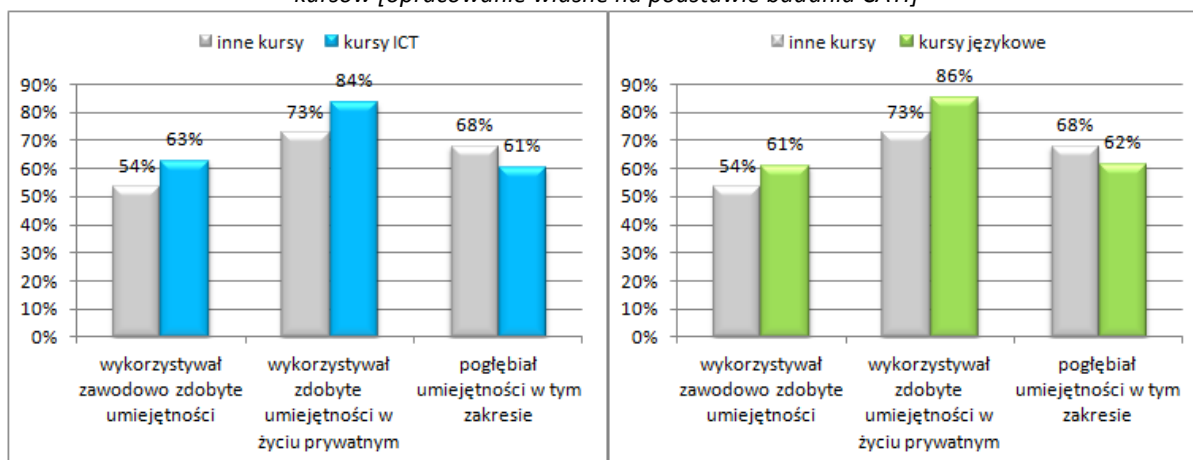
Ze względu na to, że umiejętność obsługi komputera i znajomość języków obcych znajdują się w czołówce pożądanych kompetencji pracowniczych na rynku pracy, a także są kluczowe w życiu prywatnym, możliwe jest zatem, że szkolenia w tym zakresie charakteryzują się większą trwałością niż inne. W celu zweryfikowania tej hipotezy wykonano analizę kontrfaktyczną zagadnienia.

Poniżej na wykresach Rys. 46 i Rys. 47 znajduje się porównanie wskaźników stanowiących o zachowaniu trwałości projektów komputerowych i językowych z pozostałymi.

Rys. 46 Porównanie trwałości dla kursów komputerowych i językowych oraz pozostałych kursów [opracowanie własne na podstawie badania CATI-1 i CATI-0]

Rys. 47 Porównanie trwałości dla kursów komputerowych i pozostałych kursów oraz kursów językowych i pozostałych kursów [opracowanie własne na podstawie badania CATI]

Na powyższych rysunkach można zaobserwować stosunkowo wyraźnie następujące tendencje:

- ➔ kompetencje w zakresie ICT i języków obcych są częściej wykorzystywane niż w przypadku innych projektów w życiu prywatnym,

- ➔ kompetencje w zakresie ICT i języków obcych są częściej wykorzystywane niż w przypadku innych projektów w życiu zawodowym,
- ➔ kompetencje w zakresie ICT i języków obcych po zakończeniu kursów są rzadziej niż inne pogłębiane przez uczestników,
- ➔ w powyższych zakresach nie ma różnic pomiędzy kursami komputerowymi i językowymi.

Istotność statystyczną powyższych hipotez zweryfikowano z wykorzystaniem testów statystycznych.

Przy pomocy testu statystycznego (test 9)⁹⁶ zweryfikowano czy istotna jest zależność pomiędzy poziomem wykorzystania pozyskanych kompetencji w życiu zawodowym, a rodzajem odbytego szkolenia. Okazuje się, że występuje istotna zależność pomiędzy uczestnikami kursów komputerowych i językowych oraz pozostałych przedsięwzięć – kompetencje w zakresie ICT i języków obcych są częściej wykorzystywane niż w przypadku innych projektów w życiu prywatnym. Nie ma natomiast różnic w analizowanym aspekcie pomiędzy osobami, które szkoliły się w kursach ICT i językowych.

Także teza dotycząca różnic w poziomie wykorzystania pozyskanych kompetencji w życiu prywatnym została poddana weryfikacji (test 10)⁹⁷. Testy statystyczne potwierdziły występowanie istotnej zależności pomiędzy uczestnikami kursów komputerowych i językowych oraz pozostałych przedsięwzięć, co oznacza, że uczestnicy szkoleń językowych i komputerowych w projektach objętych zakresem badania, częściej wykorzystują zdobyte umiejętności w życiu prywatnym niż uczestnicy projektów nie obejmujących tego typu kursów. Nie ma natomiast różnic w tym zakresie pomiędzy osobami, które szkoliły się w kursach ICT i osobami, które podnosiły swoje kompetencje w szkoleniach językowych.

Z kolei test statystyczny przeprowadzony w celu weryfikacji trzeciej tezy – dotyczącej pogłębiania uzyskanych kompetencji przez uczestników kursów po ich zakończeniu (test 11)⁹⁸ nakazuje stwierdzić, że nie ma istotnych zależności pomiędzy rodzajem odbytego szkolenia, a pogłębianiem zdobytej wiedzy w zakresie uzyskanych kompetencji. Oznacza to, że nie można przyjąć, że uczestnicy projektów objętych zakresem badania częściej niż uczestnicy innych, podobnych przedsięwzięć, kontynuowali zdobywanie wiedzy w zakresie umiejętności komputerowych i znajomości języków obcych.

3.5.1. Podsumowanie i wnioski cząstkowe

Zapisy dotyczące zapewnienia trwałości realizowanych działań znalazły się w 43 spośród 181 analizowanych wniosków (stanowi to 24%), Beneficjenci najczęściej jako sposoby zapewnienia trwałości wymieniali: możliwość wykorzystywania nabytej wiedzy

⁹⁶ Test 9 miał na celu zweryfikowane tezy: osoby, które brały udział w szkoleniach częściej niż pozostali wykorzystują zawodowo zdobyte umiejętności. Wybrano: test niezależności chi-kwadrat.

Dokładny przebieg testu 9 został zamieszczony w Aneksie nr 3 do raportu.

⁹⁷ Test 10 miał na celu zweryfikowane tezy: osoby, które brały udział w szkoleniach komputerowych lub językowych częściej niż pozostali wykorzystują zdobyte umiejętności w życiu prywatnym.

Wybrano: test niezależności chi-kwadrat.

Dokładny przebieg testu 10 został zamieszczony w Aneksie nr 3 do raportu.

⁹⁸ Test 11 miał na celu zweryfikowane tezy: osoby, które brały udział w szkoleniach komputerowych lub językowych częściej niż pozostali wykorzystują zdobyte umiejętności w życiu prywatnym. Wybrano: test niezależności chi-kwadrat.

Dokładny przebieg testu 11 został zamieszczony w Aneksie nr 3 do raportu.

i umiejętności w życiu zawodowym lub prywatnym, uzyskanie bezterminowych certyfikatów, czy też uzyskanie możliwości korzystania z platform e-learningowych, powstałych w ramach projektu. Wielu wnioskodawców pisało także o planach przeprowadzenia badania trwałości rezultatów po zakończonym projekcie. W badaniach jakościowych uczestnicy szkoleń deklarowali, że korzystają ze zdobytych umiejętności w życiu osobistym i zawodowym, a także pogłębiają swoje umiejętności w ramach kolejnych kursów.

3.6. Rekomendowane modele wsparcia

3.6.1. Modele wsparcia

Niniejszy punkt realizuje pytania badawcze:

3.17. *Jaki model wsparcia (model popytowy lub podażowy), obejmujący kształcenie w zakresie kwalifikacji językowych i/lub komputerowych byłoby najwłaściwszy dla osób bezrobotnych i/lub wykluczonych społecznie?*

3.18. *Jaki jest najskuteczniejszy model (w systemie popytowym) kształcenia ustawicznego w zakresie kwalifikacji językowych i/lub komputerowych dla specyficznych grup odbiorców w poszczególnych priorytetach inwestycyjnych?*

3.30. *Jakie działania powinny podjąć instytucje zaangażowane we wdrażanie funduszy unijnych w regionie w perspektywie finansowej 2014-2020, w celu modelowania właściwego wsparcia projektowego obejmującego kursy językowe i ICT, prowadzącego do osiągnięcia optymalnych efektów oraz w celu zapobiegania stosowania przez projektodawców działań, niedostosowanych do potrzeb grup docelowych i regionalnego/ lokalnego rynku pracy?*

W niniejszym badaniu ewaluacyjnym skorzystano z definicji systemu podażowego i popytowego, zaczerpniętej z opracowania „Wspieranie kształcenia ustawicznego pracowników. Raport z badań przeprowadzonych na zlecenie Departamentu Rynku Pracy MPiPS przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych w 2007 roku”⁹⁹. Zgodnie z zastosowanym w nim podziałem, system podażowy opiera się na diagnozie zapotrzebowania pracodawców (czy szerzej: rynku pracy), natomiast system popytowy bazuje na diagnozie potrzeb pojedynczych osób czy instytucji.

Model wsparcia obejmujący kształcenie w zakresie kwalifikacji językowych i/lub komputerowych dla osób bezrobotnych i/lub wykluczonych społecznie

Stosując – zgodnie z przytoczonym dokumentem – takie rozumienie, że model popytowy to ten, który opiera się na zapotrzebowaniu pracowników na określone kompetencje, a podażowy – ten, w którym interesuje nas zapotrzebowanie zgłaszane przez pracodawców, stwierdzono, że lepszym rozwiązaniem w przypadku osób długotrwale bezrobotnych i/lub wykluczonych społecznie będzie model podażowy. Wynika to z tego, że:

- ➔ osoby bezrobotne, wykluczone społecznie, by móc wejść na rynek pracy powinny być wyposażone w te kwalifikacje i umiejętności, na które zapotrzebowanie zgłaszają potencjalni pracodawcy,
- ➔ osoby bezrobotne prawdopodobnie nie potrafią określić, jakie kursy/szkolenia by je interesowały i były dla nich najbardziej trafne w kontekście zatrudnienia. Inaczej niż w przypadku osób pracujących, które lepiej wiedzą, jakie kwalifikacje są im potrzebne w firmie/branży, by umocnić/polepszyć ich status na rynku pracy. Lepiej więc szkolić osoby niezatrudnione z wykorzystaniem modelu podażowego, dostosowując ofertę kształcenia do konkretnych potrzeb rynku pracy/zgłaszanych przez pracodawców.

⁹⁹ Wspieranie kształcenia ustawicznego Pracowników, Raport z badań przeprowadzonych na zlecenie Departamentu Rynku Pracy MPiPS przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, 2007. : http://www.mpips.gov.pl/gfx/mpips/userfiles/File/Departament%20Rynku%20Pracy/raporty/raport-ksztalcenie_ustawiczne_1500908.pdf

Należy jednak wziąć pod uwagę, że osoby niepracujące: długotrwale bezrobotne/wykluczone społecznie, mają często problem z powrotem/wejściem na rynek pracy nie tylko ze względu na brak określonych kwalifikacji/kompetencji, lecz przede wszystkim ze względu na problemy psychologiczne: brak chęci/motywacji, marazm, brak kompetencji społecznych, niskie poczucie własnej wartości i inne. Ponadto są to osoby, które często borykają się z dodatkowymi problemami: nałogami, niepełnosprawnością, odbytą karą pozbawienia wolności (a więc wykluczeniem ze społeczeństwa na pewien czas) itp. Można nawet przypuszczać, że to właśnie te problemy przede wszystkim powodują, że osobom tym trudno jest wejść/powrócić na rynek pracy. Rozwiązaniem tej sytuacji nie byłoby więc organizowanie różnego typu kursów/szkoleń w zakresie ICT/kompetencji językowych dla tych osób (jako jedynej formy wsparcia), tylko „praca u podstaw” – działania o charakterze wspierającym i aktywizującym, pomoc w znalezieniu chęci i motywacji do zmian, pomoc w uwierzeniu we własne siły i możliwości. Wsparcie psychologiczne, doradcze w rozwiązaniu złożonych problemów tych osób, powinno być prowadzone w pierwszej kolejności, następnie niezbędne byłoby przeprowadzenie pogłębionej diagnozy predyspozycji tych osób jako pracowników, określenie potencjału, jaki mogliby najlepiej wykorzystać, a dopiero w dalszej kolejności powinny być podejmowane działania zmierzające do wyposażenia osób wykluczonych w określone umiejętności i kompetencje. Wsparcie to powinno mieć charakter kompleksowy i długofalowy, a także powinno być prowadzone z uwzględnieniem indywidualnych, profesjonalnie zdiagnozowanych potrzeb poszczególnych osób¹⁰⁰.

Tego typu działania są przewidziane w projekcie RPO WP 2014-2020, jak podkreślali przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego, biorący udział w wywiadzie fokusowym:

Będziemy promować łączenie usług na rzecz tego grona, włączanie w to organizacji pozarządowych, które mają dobre rozeznanie tych grup, które wspierały wcześniej, mają doświadczenie. Wsparcie w różnych formach nie będzie ograniczane, jeśli będzie ono potrzebne, będzie ono oferowane. (...) Sam kurs ogólny języka, niemieckiego czy angielskiego, sam kurs ogólny komputerowy – to nikomu nie da pracy.

[wypowiedź przedstawiciela UM WP, wywiad FGI]

Model popytowy w przypadku tych osób się nie sprawdzi, ponieważ – jak wskazano wcześniej – osoby bezrobotne/wykluczone społecznie zazwyczaj nie wiedzą, jakich kompetencji im potrzeba. Kierowanie więc do takich osób wsparcia opartego na modelu popytowym mogłoby skutkować objęciem ich szeregiem kursów i szkoleń o charakterze ogólnym (np. ogólny kurs obsługi komputera, podstawowy kurs językowy), nie do końca adekwatnym do rzeczywistych potrzeb rynku pracy, na które osoby te – w wyniku udzielonego wsparcia – miałyby wejść. Wyposażenie osób wchodzących/powracających na rynek pracy w kwalifikacje ogólne, może nie przełożyć się na znalezienie przez nie zatrudnienia, ze względu na fakt, że pracodawcy często wymagają od pracowników znajomości języka specjalistycznego (nie zaś podstaw gramatyki czy podstawowych zwrotów) czy umiejętności obsługi konkretnego branżowego programu komputerowego (np. do projektowania, zdalnej obsługi urządzeń itp.). Kompetencje cyfrowe czy językowe w podstawowym zakresie (np. obsługa poczty e-mail, proste zastosowanie edytora tekstu czy podstawowe zwroty) traktowane są natomiast przez pracodawców jako wymóg o charakterze

¹⁰⁰ por. m.in. Grotowska-Leder J., *Ekсклюzyja społeczna - aspekty teoretyczne i metodologiczne*, [w:] Grotowska-Leder J., Faliszek K, *Ekсклюzyja i inkluzja społeczna. Diagnoza - uwarunkowania - kierunki działań*, Wydawnictwo Edukacyjne "Akapi", Toruń 2005

bazowym, tj. umiejętności te są obowiązkowe dla wszystkich zatrudnionych w danej firmie i fakt ich posiadania nie wyróżnia w żaden sposób pojedynczych pracowników. W związku z tym nabycie umiejętności w zakresie podstawowej obsługi komputera czy podstawowych zwrotów w danym języku może w żaden sposób nie przełożyć się na znalezienie pracy przez osoby, którym wsparcie to zostało udzielone.

Za wybraniem modelu podażowego w odniesieniu do osób bezrobotnych i/lub wykluczonych społecznie/zagrożonych wykluczeniem społecznym przemawia niewątpliwie fakt, że dostosowanie szkoleń do potrzeb pracodawców mogłoby w większym stopniu przyczynić się do zapewnienia tym osobom miejsc pracy, ponieważ zatrudniane będą osoby o wymaganych/oczekiwanych przez pracodawców kwalifikacjach. By jednak móc dostosowywać zakres kwalifikacji nabywanych przez poszczególne osoby do potrzeb pracodawców, koniecznym jest cykliczne monitorowanie/diagnozowanie zapotrzebowania na określone umiejętności w obszarze językowym i ICT wśród pomorskich pracodawców różnych branż.

Również Beneficjenci i Partnerzy projektów w ramach których realizowano kursy komputerowe i językowe (respondenci badania CAWI), uznali, że lepszym modelem w zakresie wspierania osób zagrożonych wykluczeniem w powrocie/wejściu na rynek pracy jest model podażowy (45% odpowiedzi), 26% respondentów opowiedziało się za stosowaniem modelu popytowego, natomiast odpowiedzi „nie wiem” udzieliło niemal 29% badanych. Jednocześnie aż 65% respondentów tego badania podkreślało konieczność udzielania tym osobom kompleksowego wsparcia, w następnej kolejności, jeśli chodzi o najważniejsze dla osób zagrożonych wykluczeniem formy wsparcia, wymieniano doradztwo i poradnictwo, staże i praktyki zawodowe, szkolenia zawodowe i specjalistyczne. W tej grupie badanych, odpowiednio 32 i 34% respondentów, wskazywało na konieczności prowadzenie dla tych osób kursów językowych i komputerowych.

Podsumowaniem może być wypowiedź jednego z ekspertów z zakresu polityki gospodarczej i rynku pracy, pochodząca z wywiadu eksperckiego:

Musimy sobie szczerze powiedzieć, że te szkolenia, które były realizowane dla osób bezrobotnych czy wykluczonych w PO KL 2007-2013 zupełnie się nie sprawdziły. Nie można oczekiwać, że problemy tych osób, które się nawarstwiały latami, da się rozwiązać w rok, tyle trwały na ogół te projekty. I nie jest to wina, no, może nie przede wszystkim, realizatorów tych projektów, ale po prostu fakt, że nim te osoby będą gotowe do podjęcia zatrudnienia, muszą najpierw rozwiązać wiele innych problemów: życiowych, rodzinnych, osobowościowych, a dopiero później mogą myśleć o zatrudnieniu. A to się nie odbędzie w rok, ani dwa lata, tu jest potrzebne długotrwałe, przemyślane wsparcie, najlepiej w formie coachingu czy mentoringu (...) Kursy komputerowe? Owszem, ale to jedynie może być element wsparcia, jednak ani jedyny, ani podstawowy, a przede wszystkim nie pierwszoplanowy.

[wypowiedź eksperta z zakresu polityki gospodarczej, wywiad ekspercki]

Rekomendacje dla grup odbiorców w poszczególnych priorytetach inwestycyjnych RPO WP 2014-2020

Zgodnie z założeniami badawczymi, na podstawie przeprowadzonej analizy efektów projektów obejmujących kursy językowe oraz ICT, realizowanych w ramach komponentu regionalnego PO KL 2007 – 2013 w województwie pomorskim, sformułowano także rekomendacje co do najskuteczniejszego modelu kształcenia ustawicznego w zakresie kwalifikacji językowych i/lub komputerowych dla specyficznych grup odbiorców w poszczególnych priorytetach inwestycyjnych.

Badanie ewaluacyjne współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz ze środków budżetu województwa pomorskiego Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007-2013

Tego typu działania mogą być skierowane do następujących grup docelowych dla osi priorytetowych i priorytetów inwestycyjnych w projekcie Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 (przedstawiono go w Tab. 11 poniżej):

Tab. 11 Grupy docelowe Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego na lata 2014-2020 [opracowanie własne na podstawie dokumentów programowych]

Oś priorytetowa	Priorytet inwestycyjny	Grupa docelowa
Komerccjalizacja wiedzy	1.2 Promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje, rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi i sektorem szkolnictwa wyższego, w szczególności promowanie inwestycji w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych, ekoinnowacji, zastosowań w dziedzinie usług publicznych, tworzenia sieci, pobudzania popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację, oraz wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów, zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji, w szczególności w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających, oraz rozpowszechnianie technologii o ogólnym przeznaczeniu.	Przedsiębiorcy wdrażający innowacyjne rozwiązania i/lub prowadzący prace B+R i/lub korzystające z usług jednostek sfery B+R, innowacyjne <i>start-upy</i> , szkoły wyższe i podmioty sfery B+R współpracujące z przedsiębiorstwami w realizacji i praktycznym wdrożeniu wyników badań oraz prac rozwojowych i/lub dysponujące ich wynikami.
	1.1 Udoskonalanie infrastruktury badań i innowacji i zwiększanie zdolności do osiągnięcia doskonałości w zakresie badań i innowacji oraz wspieranie ośrodków kompetencji, w szczególności tych, które leżą w interesie Europy	Podmioty zarządzające wspartą infrastrukturą, użytkownicy korzystający ze wspartej infrastruktury (w tym przedsiębiorcy, naukowcy, studenci), przedsiębiorcy wdrażający innowacyjne rozwiązania lub korzystający z usług jednostek sfery B+R.
Przedsiębiorstwa	3.1 Promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości	Przedsiębiorcy korzystający z usług IOB, IOB (w tym administracja samorządowa) świadczące usługi z wykorzystaniem ICT, podmioty zarządzające infrastrukturą otoczenia biznesu korzystające z usług doradczych i szkoleniowych. Przedsiębiorcy, w tym potencjalni inwestorzy spoza regionu (w tym zagraniczni) oraz inwestorzy obecni w regionie, jednostki samorządu terytorialnego dysponujące terenami inwestycyjnymi, pracownicy przedsiębiorstw (nowozatrudnieni lub realokowani)
	3.2 Opracowywanie i wdrażanie nowych modeli biznesowych dla MŚP, w szczególności w celu umiędzynarodowienia.	Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa.
	3.3 Wspieranie tworzenia i poszerzania zaawansowanych zdolności w zakresie rozwoju produktów i usług.	Mikro i małe przedsiębiorstwa.
	3.4 Wspieranie zdolności MŚP do wzrostu na rynku regionalnych, krajowych i międzynarodowych oraz do angażowania się w procesy innowacji	Przedsiębiorcy nastawieni na wzrost eksportu i zdobywanie nowych rynków, potencjalni inwestorzy, jednostki samorządu terytorialnego aktywne w zakresie kreowania wizerunku regionu i produktów regionalnej gospodarki.
Edukacja	10.1 Ograniczenie przedwczesnego kończenia nauki szkolnej oraz zapewnienie	Nauczyciele (w tym nauczyciele-doradcy zawodowi), dzieci biorące udział w edukacji

	równego dostępu do dobrej jakości edukacji elementarnej, kształcenia podstawowego i ponadpodstawowego.	przedszkolnej, uczniowie szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych (w tym uczniowie szczególnie uzdolnieni, uczniowie z niepełnosprawnościami oraz uczniowie z zaburzeniami rozwoju), psychologowie, pedagodzy, opiekunowie.
	10.3 Zwiększenie dopasowania systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy.	Uczniowie i nauczyciele ponadgimnazjalnych szkół zawodowych, pracodawcy/przedsiębiorcy.
Kształcenie zawodowe	10.4 Inwestycje w edukację, umiejętności i uczenie się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej.	Uczniowie i nauczyciele ponadgimnazjalnych szkół zawodowych, pracodawcy/przedsiębiorcy.
Zatrudnienie	8.5 Dostęp do zatrudnienia dla osób poszukujących pracy i osób biernych zawodowo, w tym długotrwale bezrobotnych oraz oddalonych od rynku pracy, także poprzez lokalne inicjatywy na rzecz zatrudnienia oraz wspieranie mobilności pracowników.	Osoby pozostające bez pracy
	8.7 Praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw.	Osoby pozostające bez pracy.
	8.8 Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę.	Osoby wchodzące i powracające na rynek pracy po urloпах macierzyńskich, rodzicielskich oraz wychowawczych.
	8.9 Przystosowanie pracowników, przedsiębiorstw i przedsiębiorców do zmian.	Przedsiębiorcy, pracodawcy, pracownicy oraz osoby zwolnione z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy w okresie nie dłuższym niż 6 miesięcy przed dniem przystąpienia do projektu.
	8.10 Aktywne i zdrowe starzenie się.	Osoby w wieku aktywności zawodowej, pracownicy i pracodawcy.
Integracja	9.4 Aktywna integracja, w szczególności w celu poprawy zatrudnialności.	Osoby bierne zawodowo, osoby wykluczone społecznie i zagrożone wykluczeniem społecznym oraz ich rodziny (w tym przede wszystkim: osoby nieuczestniczące w kształceniu/szkoleniu, osoby z niepełnosprawnościami, dzieci i młodzież, osoby bezdomne), kadra instytucji pomocy i integracji społecznej oraz instytucji rynku pracy.
	9.7 Ułatwianie dostępu do niedrogich, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym.	Osoby i rodziny wykluczone społecznie i zagrożone wykluczeniem społecznym (w tym przede wszystkim: osoby nieuczestniczące w kształceniu/ szkoleniu, seniorzy, dzieci i młodzież, osoby z niepełnosprawnościami, osoby bezdomne), opiekunowie osób zależnych.
	9.8 Wspieranie gospodarki społecznej i przedsiębiorstw społecznych.	Podmioty ekonomii społecznej/przedsiębiorstwa społeczne, osoby fizyczne (w szczególności osoby wykluczone i zagrożone wykluczeniem społecznym), podmioty, o których mowa w art. 4 ust. 2 pkt 2 i 3 ustawy o spółdzielniach socjalnych.

Jeśli chodzi o kształcenie kompetencji komputerowych i językowych w ramach Priorytetu 1 RPO WP 2014-2020 – *Komercjalizacja wiedzy*, wsparcie skierowane ma zostać do przedsiębiorców wdrażających innowacyjne rozwiązania i/lub prowadzący prace B+R (badawczo-rozwojowe), innowacyjne *start-upy*, szkoły wyższe i podmioty sfery B+R współpracujące z przedsiębiorstwami w realizacji i praktycznym wdrożeniu wyników badań oraz prac rozwojowych.

W ramach badania eksperci z zakresu polityki gospodarczej i rynku pracy, dostrzegali dużą trudność w określeniu najbardziej skutecznych rodzajów wsparcia szkoleniowego w zakresie kompetencji komputerowych i językowych skierowanego do grup docelowych Priorytetu 1 RPO WP 2014-2020:

StartUp-y to są granty na otwarcie działalności gospodarczej przez ludzi 50+, przez osoby bierne zawodowo i do tego na terenach o wysokim stopniu bezrobocia. Nie należy się spodziewać jakiś super-innowacyjnych rozwiązań w zakresie start-upów. Współpraca otoczenia biznesowego z biznesem jest oczywiście jak najbardziej pożądana, tak jak Pani mówiła, natomiast Start-up nie ma w sobie innowacyjności. Pozwala ludziom bezrobotnym, czy ogólnie mówiąc niepracującym, działalność gospodarczą. Więc tu nie widzę możliwości wspierania szkoleniowego, może raczej na zasadzie outplacementu.

[wypowiedź eksperta zakresu polityki gospodarczej, wywiad ekspercki]

W bardzo podobnym tonie wypowiadali się przedstawiciele Pomorskiego Klastra ICT Interizon w przeprowadzonym wywiadzie fokusowym, rekomendując (zamiast wsparcia *stricte* szkoleniowego, skierowanego do tej grupy) raczej współpracę przedsiębiorców wdrażających innowacyjne rozwiązania i/lub prowadzący prace B+R (badawczo-rozwojowe), innowacyjne *start-upy*, współpracę szkół wyższych i podmiotów sfery B+R z przedsiębiorstwami na zasadzie wymiany doświadczeń i określania najbardziej aktualnego zapotrzebowania na specjalistyczne kompetencje w branży IT, które dalej umożliwiłoby ukierunkowanie kształcenia zawodowego i akademickiego (studiów licencjackich, magisterskich i podyplomowych). Taka współpraca mogłaby przyczynić się do lepszego przygotowania absolwentów do podjęcia pracy w firmach sektora IT, co w przyszłej perspektywie programowania 2014-2020 będzie możliwe poprzez opracowywane aktualnie rozwiązania dotyczące możliwości zgłaszania przez województwa zapotrzebowania na kierunki zamawiane w systemie szkolnictwa wyższego, wspierane w ramach POWER¹⁰¹.

W kontekście wyników badania, kształcenie specjalistów IT, posiadających dodatkowo znajomość języka obcego (z ukierunkowaniem branżowym) jest niezwykle istotne dla rozwoju gospodarki regionu, stąd konieczność dostosowania szkolnictwa wyższego w regionie do ich potrzeb.

Jak podkreślają respondenci – znawcy specyfiki sektora IT, konieczne jest tu przygotowanie akademickie (poszukiwani są pracownicy z wykształceniem wyższym technicznym i inżynierskim), ustawicznie uzupełniane o wiedzę z zakresu najnowszych rozwiązań technologicznych, która może być zdobywana poprzez kursy i szkolenia. Mogłyby one być organizowane przez ośrodki edukacyjne współpracujące z jednostkami B+R, przedsiębiorcami i instytucjami otoczenia biznesu, a więc w sposób przekrojowy dotyczyłyby wspierania grup docelowych Priorytetu 1 RPO WP 2014-2020 – *Komercjalizacja wiedzy* oraz Priorytetu 2 – *Przedsiębiorstwa*.

¹⁰¹ Informacja własna uzyskana w ramach FGI z przedstawicielami UM WP

Jednak zgodnie z aktualnymi rozstrzygnięciami co do kształcenia akademickiego specjalistów, jak powiedział jeden z przedstawicieli Urzędu Marszałkowskiego WP w wywiadzie fokusowym:

Ministerstwo Rozwoju Regionalnego wyznaczyło linię demarkacyjną, zgodnie z którą finansowanie szkolnictwa wyższego odbywa się na poziomie centralnym. Jeżeli chodzi o finansowanie projektów ściśle badawczych, to RPO raczej nie wejdzie w to, będzie to w gestii POWER-a.

[wypowiedź przedstawiciela UM WP, wywiad FGI]

Grupami docelowymi określonymi dla Priorytetu 2 RPO WP 2014-2020 są m.in.: przedsiębiorcy korzystający z usług IOB, IOB świadczące usługi z wykorzystaniem ICT, podmioty zarządzające infrastrukturą otoczenia biznesu korzystające z usług doradczych i szkoleniowych oraz przedsiębiorcy, w tym potencjalni inwestorzy spoza regionu (w tym zagraniczni) oraz inwestorzy obecni w regionie, jednostki samorządu terytorialnego dysponujące terenami inwestycyjnymi, pracownicy przedsiębiorstw (nowozatrudnieni lub realokowani). Z tego względu rekomendowana przez ekspertów z zakresu branży IT współpraca na rzecz kształcenia najbardziej pożądanych przez pracodawców kandydatów do pracy, powinna także uwzględniać ważny czynnik wpływający na dynamikę rozwoju tej branży w regionie, jakim jest obecność na pomorskim rynku firm i inwestorów zagranicznych. Jak powiedziała przedstawicielka jednej ze spółek akcyjnych powołanych przez samorząd terytorialny dla wspierania inwestycji w regionie:

Inwestorzy z tego co wiem zainteresowani są nawet otwarciem tu, w regionie własnej szkoły wyższej kształcącej specjalistów w branży, tak konkretnie pod swoje potrzeby, bo widzą tu potencjał.

[wypowiedź przedstawiciela Spółek Akcyjnych powołanych przez samorząd terytorialny w celu promowania gospodarki województwa pomorskiego wśród zagranicznych przedsiębiorców, wywiad FGI]

W kontekście przeprowadzonego badania, w kolejnej perspektywie programowania w ramach RPO WP 2014-2020, wsparcie szkoleniowe z zakresu kompetencji komputerowych i językowych powinno odbywać się raczej w ramach projektów zamkniętych, w których Beneficjentami byłyby mikro i małe przedsiębiorstwa. Jeśli chodzi o zakres tematyczny tego typu szkoleń, eksperci biorący udział w badaniu rekomendowali:

Z tego co się orientuję najczęściej poszukiwani są i najlepiej płatni programiści, którzy posiadają zaawansowane umiejętności programistyczne typu Java, HTML czy HTML 5. Znajomość języków obcych w tej samej branży i tej samej grupie a najczęściej jest to język angielski i ewentualnie drugi język obcy. To jest najczęściej poszukiwana grupa zawodowa i w tej grupie najczęściej występuje niedobór.

[wypowiedź przedstawiciela Pomorskiego Klastra ITC, wywiad FGI]

Podobnie:

W kontekście przedsiębiorców, z którymi my mieliśmy styczność, to można zauważyć, że zarówno język obcy jest potrzebny i to taki bardziej techniczny, programistyczny, specjalistyczny dla konstruktorów, programistów i tworzących programy komputerowe, jeśli natomiast chodzi o umiejętności komputerowe, to z naszego rozpoznania, jakie wewnątrz prowadziliśmy, to najbardziej potrzebne są takie z zakresu zarządzania, tworzenia projektów i takie dotyczące konstruowania w 3D. Często potrzebne są tak naprawdę kompetencje połączone, nasze firmy poszukują konstruktorów, programistów ze znajomością języka obcego, osób do pracy nad projektami informatycznymi. I to jest problem, bo rzadko się zdarza, że bardzo trudno znaleźć osoby z tymi dwoma umiejętnościami, bo często się zdarza, że jak już ktoś fajnie na przykład programuje, to już z językiem obcym bardzo słabo, a często to jest właśnie problem, bo to są firmy, które współpracują z rynkami zagranicznymi, i korespondencja, jakieś instrukcje, wymiana informacji jest w języku obcym, więc ta niezajomość języka jest problemem. Najczęściej potrzebny jest język angielski, choć

przewijają się także język niemiecki, zdarzają się potrzeby znajomości języka francuskiego, pojedyncze przypadki języków skandynawskich. To jest specyfika naszego rynku, tu pomorskiego, że te kontakty ze Skandynawią są coraz częstsze i pojawia się takie zapotrzebowanie, nie tylko w branży IT, ale w innych, handlu, turystyce, przetwórstwie.
[wypowiedź przedstawiciela zrzeszenia pracodawców w regionie, wywiad FGI]

A także:

Najczęściej, to co ja obserwuje w obrębie inwestycji dużych to stawia się na centra usług wspólnych BPO. I tutaj już się stawia znajomość 2-3 języków obcych oraz podstawowe umiejętności komputerowe. Całe inne umiejętności schodzą na dalszy plan i tutaj już inwestor doszkala już pracowników wobec własnych potrzeb.
[wypowiedź przedstawicielki jednej ze Spółek Akcyjnych powołanych przez samorząd terytorialny w celu promowania gospodarki województwa pomorskiego wśród przedsiębiorców zagranicznych, wywiad FGI]

Należy więc podkreślić, że wsparcie przedsiębiorstw (mikro, małych i średnich) oraz ich pracowników, w przygotowaniu najbardziej efektywnej oferty szkoleniowej, oprócz brania pod uwagę indywidualnych preferencji potencjalnych uczestników szkoleń w ramach diagnozy przeprowadzanej przed rozpoczęciem realizacji projektu, wymaga powiązania kształcenia ustawicznego z oczekiwaniami pracodawców w danej branży, co do konkretnych umiejętności kandydatów do pracy i obecnych pracowników. Umożliwi to nie tylko osiągnięcie efektów w postaci większej wydajności pracy i uzyskania przez pracowników lepszych, bardziej stabilnych warunków zatrudnienia, ale również większą mobilność na rynku w obrębie branży, w której pracownicy ci już funkcjonują. Sytuacja taka będzie korzystna również dla pracodawców, którzy nie będą obciążeni wysokimi kosztami dokształcania nowych pracowników.

Rekomendacją pracodawców i znawców branży IT było wspieranie w przyszłych działaniach RPO WP 2014-2020 zarówno poprawy akademickiego przygotowywania dobrze wykształconych specjalistów IT, przede wszystkim przez renomowane ośrodki uniwersyteckie, ale również uzupełnianie ich wykształcenia o nabywanie umiejętności pracy w zespole, kompetencji miękkich, zdolności interpersonalnych. Z uwagi na międzynarodowy charakter branży ICT i konieczność współpracy z zagranicznymi kontrahentami, tego typu szkolenia – zdaniem znawców branży IT, biorących udział w badaniach jakościowych w ramach niniejszej ewaluacji – powinny być prowadzone w języku obcym (angielskim) i uwzględniać różnice kulturowe potencjalnych klientów i kooperantów na rynkach zagranicznych. Sugerowanym przez nich rozwiązaniem byłoby popularyzowanie i promowanie kursów kompleksowych, obejmujących zarówno umiejętności specjalistyczne (np. szkolenia w zakresie najnowszych rozwiązań technologicznych IT), jak i posługiwanie się językiem obcym w środowisku pracy. Takie szkolenia byłyby ich zdaniem niezwykle wartościowe m.in. dla absolwentów kierunków informatycznych, a także dla obecnych pracowników firm ICT. Wspieranie osób już zatrudnionych jest bowiem konieczne ze względu na dynamiczny rozwój tej branży i jej międzynarodowy charakter, tym bardziej, że jako inteligentna specjalizacja regionu, sektor IT stanowi ważną siłę napędową gospodarki województwa i przekłada się na rozwój innych, powiązanych z nim branż.

Właściwe zaprojektowanie wsparcia w kształceniu umiejętności językowych i komputerowych dla wymienionych wyżej grup odbiorców w poszczególnych priorytetach inwestycyjnych RPO WP 2014-2020, zapewnione może zostać poprzez rozwój doradztwa zawodowego, oferowanego nie tylko w dotychczasowej formie instytucjonalnego doradztwa w ramach systemu szkolnictwa

i oferty powiatowych urzędów pracy, ale także w formie tzw. *brokeringu* edukacyjnego. Polega on na świadczeniu przez odpowiednio przeszkolonych doradców zawodowych usług pośrednictwa pomiędzy klientem – potencjalnym uczestnikiem szkoleń, a rynkiem szkoleniowym i potrzebami regionalnych pracodawców. Niezwykle istotne jest przy tym jego odpowiednie przygotowanie w formie sieci szeroko dostępnych punktów konsultacyjnych brokerów edukacyjnych, działających przy różnego typu organizacjach realizujących działania na rzecz pracowników i pracodawców (takich jak związki i zrzeszenia pracodawców branżowych, instytucje otoczenia biznesu). Punkty te mogłyby oferować usługi nie tylko dla absolwentów i osób aktualnie poszukujących zatrudnienia/bezrobotnych, ale także dla pracowników, którzy zgodnie z obecnymi wymaganiami rynku pracy, powinni podnosić swe kwalifikacje, zwłaszcza w tych branżach, które się dynamicznie rozwijają, a przez to zapewniają nowe miejsca pracy. Należy tu podkreślić rolę doradcy edukacyjnego, który powinien dobrze znać specyfikę zatrudnienia w poszczególnych branżach (zwłaszcza tych, które są kluczowe dla rozwoju regionu, np. sektora IT w województwie pomorskim) i dobrać kierunek, rodzaj i poziom szkolenia do indywidualnych możliwości psychofizycznych i ekonomicznych klienta, jednocześnie konfrontując je z potrzebami rynku¹⁰². Pomoc w określeniu ścieżki zawodowej w formie tego typu konsultacji jest bardzo ważna nie tylko dla osób bezrobotnych i w trudnej sytuacji na rynku pracy, ale także dla osób zatrudnionych. Z kolei dla uczniów i absolwentów pomorskich szkół konieczne jest opracowanie modelu diagnozowania potrzeb młodzieży i przyznawania jej wsparcia, który uwzględniałby przyjęty kierunek rozwoju i możliwości uczniów. Tego typu konsultacje mogłyby obejmować przyznanie osobie zainteresowanej podnoszeniem i/lub nabywaniem kwalifikacji w ramach kształcenia ustawicznego bonu szkoleniowego lub talonu edukacyjnego, umożliwiającego sfinansowanie określonych podczas konsultacji z brokerem edukacyjnym szkoleń i kursów. – W zależności od potrzeb klienta/uczestnika szkoleń mogłyby to także być kursy językowe i komputerowe, jednak powinny być one dostosowane do specyfiki jego obecnego lub potencjalnego stanowiska pracy. Bon ten mógłby być przyznawany na warunkach określonych w dokumentach uszczegółwiających RPO WP 2014-2020 i odpowiadać pewnej kwocie dofinansowania wybranych szkoleń.

Działaniem dodatkowym, zapewniającym odpowiednią jakość szkoleń dostępnych do sfinansowania indywidualnymi bonami szkoleniowymi bądź talonami edukacyjnymi, powinno być monitorowanie ośrodków realizujących szkolenia i kursy językowe i ICT, poprzez ich ocenianie i certyfikowanie na podstawie kontroli efektów kształcenia.

Przewidywanym w tym zakresie rozwiązaniem, umożliwiającym właściwą weryfikację jakości kształcenia oferowanego przez ośrodki edukacyjne i podmioty świadczące tzw. usługi rozwojowe, jest opracowywany przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości, na zlecenie Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju, System zapewnienia jakości usług rozwojowych, który będzie wspierał wydatkowanie środków Europejskiego Funduszu Społecznego w nowej perspektywie finansowej UE. Jego opracowanie ma na celu poszerzenie polskiego rynku usług rozwojowych w ten sposób, by z jednej strony weryfikować jakość wsparcia i kształcenia w różnego typu ośrodkach, a z drugiej – promować kształcenie ustawiczne i informować o dostępnej ofercie tych usług. System ten ma być

¹⁰² <http://www.wup.lublin.pl/wup>

docelowo stosowany przez przedsiębiorców i pracowników, którzy będą mogli za pośrednictwem opartego na tym systemie Rejestru Usług Rozwojowych (RUR) pozyskać informacje o usługach rozwojowych (np.: szkoleniach, doradztwie, projektach zmian, *mentoringu* czy *coachingu*) oraz otrzymać wsparcie przy diagnozie potrzeb i zamawianiu usług¹⁰³.

Jeśli chodzi o grupy docelowe Priorytetu 3 RPO WP 2014-2020 – Edukacja (nauczyciele, w tym nauczyciele-doradcy zawodowi, dzieci biorące udział w edukacji przedszkolnej, uczniowie szkół podstawowych, gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych - w tym uczniowie szczególnie uzdolnieni, uczniowie z niepełnosprawnościami oraz uczniowie z zaburzeniami rozwoju, psychologowie, pedagodzy, opiekunowie) oraz Priorytetu 4 – Kształcenie zawodowe (uczniowie i nauczyciele ponadgimnazjalnych szkół zawodowych, pracodawcy/ przedsiębiorcy) szczególny nacisk, zgodnie z wynikami badania powinien zostać położony na prowadzenie doradztwa zawodowego, które dalej pozwoli dostosować rodzaj/zakres kursów językowych i ICT do uczestników projektów z uwzględnieniem większej specjalizacji tematyki tych szkoleń, dostosowanych do zapotrzebowania na poszczególne specjalności/ kompetencje regionalnych pracodawców. W tym zakresie, ważne byłoby wykorzystanie rezultatów i doświadczeń płynących ze zrealizowanych w województwie pomorskim projektów systemowych: „Pomorskie – dobry kurs na edukację. Wspieranie uczniów o szczególnych predyspozycjach w zakresie matematyki, fizyki i informatyki” (Poddziałanie 9.4 PO KL 2007-2013) oraz „Pomorskie – dobry kurs na edukację. Szkolnictwo zawodowe w regionie a wyzwania rynku pracy” (Poddziałanie 9.2 PO KL 2007-2013), realizowanych przez Departament Edukacji i Sportu UM WP. W ramach pierwszego z nich udzielane było wsparcie stypendialne dla uczniów szczególnie uzdolnionych, które pozwalało im pogłębić ich wiedzę i zainteresowania naukami ścisłymi, natomiast celem drugiego z wymienionych, była poprawa jakości i atrakcyjności szkolnictwa zawodowego. Wypracowane w ramach niego rozwiązania i produkty, takie jak opracowanie 89 standardów praktyk zawodowych i praktycznej nauki zawodu, wprowadzenie do szkół zawodowych dodatkowych zajęć z języka obcego zawodowego¹⁰⁴, i organizowanie targów edukacyjnych oraz konferencji branżowych dla kadr zarządzających szkołami oraz promowanie współpracy szkół z regionalnymi pracodawcami, cechowała wysoka jakość, efektywność i skuteczność¹⁰⁵; mogłyby więc być w sposób wartościowy kontynuowane w kolejnych latach. Z kolei projekt systemowy WUP w Gdańsku „Barometr zawodowy”, obejmujący monitorowanie zapotrzebowania na pracowników w poszczególnych branżach, zawodach i specjalnościach w regionie, mógłby w kolejnej perspektywie stać się platformą wymiany informacji pomiędzy pracodawcami, IOB i organizacjami pracodawców, w szczególności w branżach uznanych za kluczowe dla rozwoju Pomorza.

Modelowanie właściwego wsparcia obejmującego kursy językowe i ICT wymaga ścisłej współpracy pomiędzy placówkami edukacyjnymi a pracodawcami i instytucjami rynku pracy. Jak podkreślono w diagnozie w projekcie Regionalnego Programu Operacyjnego województwa Pomorskiego na lata 2013-2020, problemy z dopasowaniem kwalifikacji absolwentów do potrzeb rynku pracy wynikają

---

¹⁰³ <http://www.parp.gov.pl>

¹⁰⁴ wg opracowanego na potrzeby projektu Programu doradztwa zawodowego dla uczniów szkół i placówek kształcenia zawodowego

¹⁰⁵ Badania efektywności projektu oraz losów uczestników projektu prowadzi DES UM WP; projekt zakończy się 31.12.14 r.

---

w dużej mierze z braku komunikacji i niewystarczającego przygotowania praktycznego (zawodowego), jakie oferują szkoły.

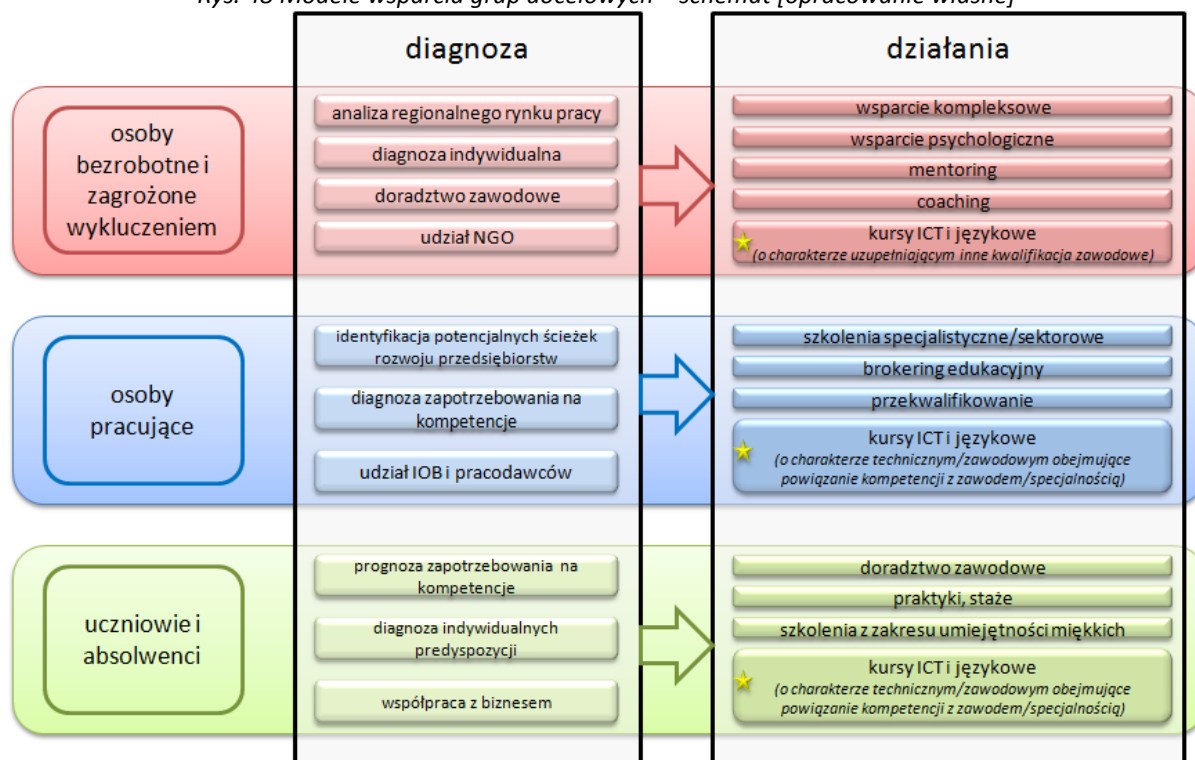
Wyższą jakość kształcenia zapewnia doskonalenie umiejętności osób nauczających, istotne jest więc kontynuowanie wsparcia podobnego do działań zrealizowanych w ramach Priorytetu IX POKL 2007-2013 i organizowanie szkoleń dla nauczycieli, szczególnie ich kształcenie w zakresie wykorzystywania w procesie edukacyjnym nowoczesnych technologii, umożliwiających zwiększenie atrakcyjności zajęć i ich dostosowanie do aktualnych trendów w zakresie wykorzystywania narzędzi ICT w pracy zawodowej w różnych branżach. Jeśli chodzi o grupy docelowe Priorytetu 5 RPO WP 2014-2020 – Zatrudnienie – tj. osoby pozostające bez pracy; osoby wchodzące i powracające na rynek pracy po urloпах macierzyńskich, rodzicielskich oraz wychowawczych; przedsiębiorcy, pracodawcy, pracownicy oraz osoby zwolnione z pracy z przyczyn dotyczących zakładu pracy oraz Priorytetu 6 – Integracja – tj. osoby bierne zawodowo; osoby wykluczone społecznie i zagrożone wykluczeniem społecznym oraz ich rodziny (w tym przede wszystkim: osoby nieuczestniczące w kształceniu/szkoleniu, osoby z niepełnosprawnościami, dzieci i młodzież, osoby bezdomne) – rekomendacje co do kształcenia osób z tej grupy zostały opisane powyżej (pkt. 3.7.1). Jak zwracali uwagę przedstawiciele Urzędu Marszałkowskiego WP, biorący udział w wywiadzie fokusowym:

Niezbędne jest kompleksowe wsparcie dla takich osób. Kompleksowe wsparcie, ale ono nie będzie się składało tylko ze szkoleń. Od beneficjentów będzie się wymagało znacznie więcej, czyli kompleksowego podejścia do takiej osoby, wsparcia innych form aktywizacji zawodowe, staży, praktyk, wsparcia psychologicznego. A takie wsparcie, że jedno oderwane od rzeczywistości szkolenie, to nie tędy droga. Ja ten głos sektora naukowego rozumiem, natomiast to nie jest tak, że firmy radzą sobie idealnie. Szkolenia kompleksowe będą przyznawane tym formom, które dadzą największy impuls rozwojowy dla województwa.

[wypowiedź przedstawiciela UM WP, wywiad FGI]

Powyższe modele prezentuje wykres Rys. 48.

Rys. 48 Modele wsparcia grup docelowych – schemat [opracowanie własne]

Podsumowując wyniki przeprowadzonego badania, działania, jakie powinny podjąć instytucje zaangażowane we wdrażanie funduszy unijnych w regionie w perspektywie finansowej 2014-2020, w celu modelowania właściwego wsparcia projektowego obejmującego kursy językowe i ICT, prowadzące do osiągnięcia optymalnych efektów:

- ➔ Indywidualizację wsparcia polegającą na dopasowaniu rodzaju/zakresu kursów językowych i ICT do uczestników projektów z uwzględnieniem większej specjalizacji tematyki tych szkoleń, dostosowanych do zapotrzebowania na poszczególne specjalności/kompetencje regionalnych pracodawców;
- ➔ Certyfikowanie kursów językowych i ICT realizowanych w ramach tych projektów przez instytucję zewnętrzną (ew. instytucje zewnętrzne), nie związaną z Beneficjentem – niezależną organizacyjnie i kapitałowo;
- ➔ Wprowadzenie bardziej restrykcyjnych (niż to miało miejsce w dokumentach uszczegóławiających POKL 2007-2013) wymagań, co do przeprowadzania diagnoz przez projektodawców (potencjalnych Beneficjentów RPO WP 2014-2020) na etapie wniosku aplikacyjnego/o dofinansowanie projektu; uzasadnienie realizacji projektu powinno być oparte na rozpoznaniu zapotrzebowania lokalnych/regionalnych pracodawców/ryнку pracy i aktualnej diagnozie potrzeb grupy docelowej)
- ➔ Wsparcie dla szkolnictwa zawodowego, uwzględniające rezultaty i doświadczenia ze zrealizowanego projektu systemowego „Pomorskie – dobry kurs na edukację. Szkolnictwo zawodowe w regionie a wyzwania rynku pracy”;
- ➔ Kompleksowość wsparcia dla osób bezrobotnych oraz grup zagrożonych wykluczeniem.

3.6.2. Podsumowanie i wnioski cząstkowe, analiza SWOT

Z przeprowadzonych badań wynika, że zrealizowane w ramach projektów objętych zakresem badania kursy językowe i komputerowe były dobrze dopasowane do potrzeb uczestników, przy czym na etapie planowania projektu przede wszystkim brano pod uwagę ich indywidualne predyspozycje i potrzeby, w mniejszym stopniu natomiast użyteczność i dostosowanie materiału w kontekście zawodowym. Jest to aspekt, na który należałoby położyć nacisk w przyszłym okresie programowania, ze względu na to, że prowadzenie szkoleń językowych i komputerowych nakierowanych na konkretne stanowiska pracy i branże (szkolenia specjalistyczne) w dłuższej perspektywie czasu cechuje większa skuteczność, efektywność i trwałość.

Rekomendacją pracodawców i znawców branży IT było również wspieranie w przyszłych działaniach zarówno akademickiego przygotowywania dobrze wykształconych specjalistów IT, przede wszystkim przez renomowane ośrodki uniwersyteckie, ale również uzupełnianie ich wykształcenia o nabywanie umiejętności pracy w zespole, kompetencji miękkich, zdolności interpersonalnych. Z uwagi na międzynarodowy charakter branży ICT i konieczność współpracy z zagranicznymi kontrahentami, tego typu szkolenia powinny być prowadzone w języku obcym (angielskim) i uwzględniać różnice kulturowe potencjalnych klientów i kooperantów na rynkach zagranicznych. W przypadku realizacji podobnych projektów w przyszłości, ważne byłoby prowadzenie szkoleń dotyczących umiejętności pracy w zespole, kompetencji miękkich, zdolności interpersonalnych w języku obcym (angielskim), których tematyka powinna uwzględniać różnice kulturowe potencjalnych klientów i kooperantów na rynkach zagranicznych.

Ważne w kolejnym okresie programowania będzie wspieranie współpracy inteligentnej specjalizacji regionu, mającej wspierać rozwój gospodarki Pomorza, jaką jest branża IT, we współpracy z jednostkami np. B+R i instytucjami otoczenia biznesu w celu ukierunkowania wsparcia, m.in. prowadzenie rozpoznania wśród pracodawców i dostosowania kształcenia - zarówno szkolnictwa zawodowego, akademickiego, jak i różnych form kształcenia ustawicznego przez ośrodki edukacyjne do aktualnych trendów w rozwoju dynamicznie zmieniającej się dziedziny IT. Wartościowe byłoby kontynuowanie projektu systemowy WUP w Gdańsku „Barometr zawodowy”, obejmującego monitorowanie zapotrzebowania na pracowników w poszczególnych branżach, zawodach i specjalnościach w regionie, który mógłby w kolejnej perspektywie stać się platformą wymiany informacji pomiędzy pracodawcami, IOB i organizacjami pracodawców, w szczególności w branżach uznanych za kluczowe dla rozwoju Pomorza.

Poniższa tabela przedstawia słabe i mocne strony, szanse i zagrożenia związane ze wsparciem w formie kursów IT oraz językowych w projektach objętych zakresem badania.

Tab. 12 Analiza SWOT

SŁABE STRONY	MOCNE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ➔ Większość zrealizowanych kursów miała charakter ogólny i nie dawała uczestnikom szkoleń najbardziej poszukiwanych przez pracodawców umiejętności (np. obsługa programów graficznych, księgowych, projektowania 3D) ➔ Ze wszystkich badanych aspektów szkoleń najniżej ocenione zostało ich dostosowanie do rynku pracy w regionie ➔ Zrealizowane szkolenia w większości nie łączyły obydwu elementów, tj. nauki języka obcego i nabywania kompetencji komputerowych w ten sposób, by zdobyta wiedza mogła być przez pracowników wykorzystywana w najbardziej poszukiwanych na pomorskim rynku pracy specjalnościach i stanowiskach. ➔ Diagnozy przygotowane przez Beneficjentów projektów na etapie przygotowania wniosku o dofinansowanie niejednokrotnie opierały się o bardzo ogólne dane zastane, tylko 14% Beneficjentów prowadziło własne badania w tym zakresie ➔ Szkolenia z zakresu ICT i znajomości języków obcych realizowane w projektach o charakterze otwartym najczęściej miały charakter ogólny, na poziomie podstawowym, a ich tematyka nie była związana z konkretną branżą czy specjalnością, co nie odpowiada aktualnemu zapotrzebowaniu na pomorskim rynku pracy 	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Większość kursów kończyła się uzyskaniem certyfikatu, stanowiącego dla pracodawcy potwierdzenie zdobytych przez uczestnika szkolenia umiejętności ➔ Uczestnicy szkoleń wysoko ocenili przydatność zdobytych umiejętności w życiu pozazawodowym ➔ W badaniach ilościowych i jakościowych uczestnicy badanych projektów uznali wsparcie za adekwatne do ich potrzeb, a także uznali zaoferowane wsparcie za trwałe (kompetencje te są wykorzystywane i pogłębiane) ➔ Do zapewnienia większej trafności i trwałości oferowanego wsparcia w realizowanych projektach przyczyniał się udział partnerów Beneficjentów, przy czym w badaniu jakościowym za najbardziej wartościowy uznano udział renomowanych ośrodków edukacyjnych bądź też organizacji pozarządowych, które dysponują dobrym rozpoznaniem potrzeb grup docelowych
ZAGROŻENIA	SZANSE
<ul style="list-style-type: none"> ➔ Zdewaluowanie wartości certyfikatów, przede wszystkim komputerowych na poziomie ECDL wśród pracodawców ➔ Prognozowane dalsze zwiększenie zapotrzebowania na pracowników o umiejętnościach komputerowych i językowych może nie zostać zaspokojone w ramach kształcenia uczniów szkół zawodowych (ze względu na niż demograficzny, strukturę demograficzną w województwie pomorskim) 	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Na bazie umiejętności, które zdobyli uczestnicy szkoleń możliwe będzie w ich dalsze rozbudowywanie o kolejne, bardziej specjalistyczne umiejętności i kompetencje niezbędne w konkretnych branżach ➔ Rezultaty najlepszych projektów (w tym: uznanych za dobre praktyki) można wykorzystać w kolejnej perspektywie programowania

3.7. Studia przypadków

W ramach badania opracowano 5 studiów przypadku, w których przedstawiono przykłady dobrych praktyk projektów, oferujących kursy językowe/w zakresie ICT. Projekty odpowiadały potrzebom ich uczestników i były odpowiedzią na prawidłowo zdiagnozowane potrzeby regionalnego rynku pracy.

3.7.1. Studium przypadku 1

- Podziałanie 8.1.1: *Wspieranie rozwoju kwalifikacji zawodowych i doradztwo dla przedsiębiorstw*
- Projekt: *ICT EduTech – wzrost potencjału technologicznego firm Pomorskiego Klustra ICT*
- Projektodawca: Krajowa Izba Gospodarcza

Projekt realizowany przez Krajową Izbę Gospodarczą wyróżnia przeprowadzenie wnikliwej diagnozy zapotrzebowania na szkolenia ICT i językowe, zarówno indywidualnych uczestników, jak i przedstawicieli branży i pracodawców – Klustra Interizon. Właściwe przygotowanie wniosku, wysoka jakość zrealizowanych szkoleń oraz ich użyteczność i trafność, zapewnione zostały m.in. przez udział partnera projektu - Fundację Edukacyjne Centrum Doskonalenia.

Beneficjent projektu, Krajowa Izba Gospodarcza z siedzibą w Warszawie jest jedną z największych niezależnych organizacji biznesu w Polsce, która powstała w 1990 roku. Zrzesza ponad 150 organizacji biznesowych i przedsiębiorstw, a swoją misję określa, jako promowanie społecznej wrażliwości biznesu, co realizuje głównie poprzez organizację szkoleń i konferencji, pomagających przedsiębiorcom wdrażać etyczne standardy prowadzenia działalności w biznesie. Firmy wykazujące się największą wrażliwością społeczną są przez Krajową Izbę Gospodarczą nagradzane w programie „Przedsiębiorstwo Fair Play”. KIG promuje także polskich przedsiębiorców na arenie międzynarodowej, jest członkiem Eurochambres (Stowarzyszenia Europejskich Izb Przemysłowo – Handlowych) i Międzynarodowej Izby Handlowej w Paryżu oraz ma podpisane umowy o współpracy z większością narodowych izb gospodarczych na świecie.

Realizacja projektu: „ICT EduTech - wzrost potencjału technologicznego firm Pomorskiego Klustra ICT”, w ramach Działanie 8.1.1 POKL obejmowała swoim zasięgiem całe województwo pomorskie. Głównym partnerem w ramach projektu była Fundacja Edukacyjne Centrum Doskonalenia.

Uzasadnienie potrzeby realizacji i główne cele projektu

Projekt stanowił odpowiedź na zidentyfikowane problemy i potrzeby 35 konkretnych przedsiębiorstw i ich pracowników, należących do Pomorskiego Klustra ICT, prowadzących działalność w branży technologie informacyjno – telekomunikacyjne (ICT). Jak dowodzą wyniki badań, pomorskie przedsiębiorstwa z branży ICT stoją przed koniecznością permanentnego usprawniania systemu swojego funkcjonowania, poprawy efektywności wytwarzania produktów i usług informatycznych, elektronicznych lub telekomunikacyjnych, tak aby zwiększać swoją sprawność i szybko reagować na zmiany na rynku, dlatego koniecznością staje się ciągłe wykorzystywanie nowych technologii¹⁰⁶. Jak świadczy wypowiedź przedstawiciela Beneficjenta w przeprowadzonym wywiadzie: „Powodzenie we wdrażaniu nowoczesnych technologii

¹⁰⁶ Kierunki inwestowania w nowe technologie w przedsiębiorstwach, PARP, Warszawa 2011.

w przedsiębiorstwach branży ICT uwarunkowane jest posiadaniem przez ich pracowników odpowiednich kompetencji informatycznych, elektronicznych, zarządzania projektami i językowych, natomiast w rzeczywistości są one dalekie od pożądanych”. Niedobór kompetencji pracy potwierdziło badanie przeprowadzone przez Pomorski Klaster ICT, z wykorzystaniem ankiet i wywiadów telefonicznych w I kwartale 2011 r. wśród wszystkich członków Klastra, w tym firm zaplanowanych do objęcia wsparciem. Badanie obejmowało zarówno pracodawców jak i pracowników; zgromadzono dane dotyczące m.in. wytypowanych 35 firm i ponad ich 1 800 prac. (36% kobiet i 64% mężczyzn). Na podstawie ankiet i wywiadów, Projektodawca z władzami Klastra ICT i Partnerem - Fundacją Edukacyjne Centrum Doskonalenia, przy współpracy z kadrą zarządzającą oraz specjalistami HR firm, zdiagnozował problemy, polegające na lukach kompetencyjnych pracowników, stanowiących bariery w efektywnym wytwarzaniu produktów i usług informatycznych, elektronicznych, telekomunikacyjnych.

Przeprowadzone przez projektodawcę badania potwierdzają, iż – jak powiedział w wywiadzie przedstawiciel Beneficjenta: „Firmy nie są przygotowane do przełomu technologicznego”, a „deficyt kompetencji kluczowych [...] ogranicza możliwości budowy przewagi konkurencyjnej”, powodując, że to przedsiębiorstwa muszą same „wyposażać pracowników w deficytowe kompetencje i postawy osobowe”.

W wywiadzie indywidualnym, przedstawiciel projektodawcy podkreślił, iż główną motywacją, skłaniającą do realizacji projektu była – oprócz przeprowadzonego badania potrzeb przedsiębiorców – możliwość realizacji misji KIG: „[Główny cel projektu – przyp.] Jest to zgodne z naszymi założeniami statutowymi tzn. mamy wspierać przedsiębiorczość w Polsce i uważamy, że ten typ projektu do tego się nadaje”. Ponadto, realizacja projektu obejmującego kursy językowe i kursy ICT, stanowiła, zadaniem projektodawców, właściwą odpowiedź na potrzeby zgłaszane przez wielu innych, polskich przedsiębiorców: „[aplikowaliśmy o dofinansowanie projektu – przyp.] Dlatego, że naszym zdaniem to są elementy potrzebne polskim przedsiębiorcom, jeżeli chodzi o kwalifikacje pracowników”. W projekcie zaplanowano zastosowanie kilku innowacyjnych elementów szkolenia, które zdaniem przedstawicieli KIG mogły zostać dalej wykorzystane w podobnych przedsięwzięciach. Jednym z takich nowych rozwiązań, które zdaniem przedstawicieli KIG miało duży wpływ na skuteczność szkoleń i na zadowolenie jego uczestników, było to, że: „Cały czas w trakcie rekrutacji diagnozowaliśmy, jakie obszary edukacyjne cieszą się największym zainteresowaniem i one były adaptowane do zgłaszanych potrzeb szkoleniowych”. Jak podkreślał dalej w wywiadzie indywidualnym, dotyczącym realizacji projektu, przedstawiciel Izby: „Rynek pracy, również działania firm zmieniają się. Nie były to zmiany strategiczne, tylko raczej uzupełnianie niektórych tematów, na które w danym momencie było największe zapotrzebowanie i które były najbardziej przydatne dla osób biorących udział w projekcie”. Umożliwienie uczestnikom szkolenia zdobycia najbardziej im w tym momencie niezbędnych kwalifikacji, zaowocowało tym, że program szkolenia: „[...] w 70-80% odpowiadał ogólnym potrzebom, a te 20-30% to były modyfikacje wynikające ze zgłaszanych potrzeb przez uczestników.”

Cele projektu sformułowano w oparciu o analizę sytuacji przedsiębiorstw: ich barier, potrzeb oraz luk kompetencji pracowników i dotyczyły wspierania rozwoju w okresie 24 miesięcy kompetencji 454 osób.

W realizacji projektu wykorzystano doświadczenia KIG z realizacji podobnych projektów, m.in. „e-Akademii KIG”, którego cel główny przedstawił KIG określając następująco: „To był projekt szkoleniowy, realizowany w ramach działania 8.1.1. Projekt z uczestnikami, to były osoby pracujące na terenie województwa zachodnio-pomorskiego i w ramach tego projektu, realizowanego szkolenia z obszaru ICT, z obszaru kompetencji interpersonalnych, zarządzania itd. Wzięło w nim udział ok. 1000 osób.” Istotnym aspektem projektu "ICT EduTech – wzrost potencjału technologicznego firm Pomorskiego Klastra ICT", była także chęć wprowadzenia w nim nowatorskich rozwiązań w zakresie podnoszenia kwalifikacji pracowników sektora ICT. Według przedstawicieli projektodawcy: „50% to było to co wcześniej realizowaliśmy i 50% to były nowe rozwiązania”.

Przeprowadzona analiza sytuacji kobiet i mężczyzn w środowisku członków Klastra ICT wykazała, że nie istnieje dyskryminacja kobiet ze względu na płeć w aspekcie kierowania ich na szkolenia. Wśród przebadanych firm kobiety stanowią obecnie 36%, a mężczyźni 64% wszystkich pracowników. Zaproponowana relacja udziału kobiet i mężczyzn w projekcie wynika z faktycznych potrzeb przedsiębiorstw, a w celu ułatwienia dostępu do szkoleń założono wykorzystanie nowoczesnych technologii w edukacji: interaktywne elektroniczne materiały uzupełniające i pogłębiające kompetencje.

Grupy docelowe – osoby, które zostały objęte wsparciem

W odniesieniu do zdiagnozowanych problemów oraz celów projektu określono grupę docelową, którą stanowiły przedsiębiorstwa (duże: 12, średnie: 7, małe: 13, mikro: 3) spełniające jednocześnie następujące kryteria: prowadziły działalność w branży technologie informacyjno – telekomunikacyjne, należały do Pomorskiego Klastra ICT i posiadały siedzibę na obszarze województwa pomorskiego. Ponadto do grupy docelowej zostali włączeni pracownicy wyżej wymienionych firm (454 osób, w tym 164 kobiety, 290 mężczyzn, 227 osób z wykształceniem co najwyżej średnim), pracujący lub zamieszkujący na obszarze województwa pomorskiego:

- ➔ 80 pracowników uczestniczących w procesach wytwarzania produktów i usług informatycznych, elektronicznych, lub telekomunikacyjnych (14 kobiet, 66 mężczyzn - z wykształceniem co najwyżej średnim) – odbyli oni szkolenia autoryzowane: Microsoft, Cisco, Novell;
- ➔ 291 pracowników zajmujących się montażem, naprawą lub kontrolą układów elektronicznych (140 kobiet, 151 mężczyzn, 200 osób z wykształceniem co najwyżej średnim) – byli oni uczestnikami szkolenia z elektroniki;
- ➔ 224 pracowników wykorzystujących język angielski w procesach wytwarzania produktów i usług informatycznych, elektronicznych, lub telekomunikacyjnych (62 kobiety, 162 mężczyzn, 27 osób z wykształceniem co najwyżej średnim).

Wielkość grupy docelowej określono na podstawie wstępnego badania poziomu kompetencji oraz porównania zachowań reprezentowanych z pożądanymi na poszczególnych grupach stanowisk. Jak podkreślił przedstawiciel projektodawcy w wywiadzie indywidualnym, tego typu wnikliwa analiza pozwoliła odpowiednio ukierunkować przewidziane w projekcie wsparcie.

Opis sposobu rekrutacji uczestników

Rekrutacja miała charakter ciągły i polegała na: ustalaniu bazowych wersji harmonogramu z uwzględnieniem lokalizacji zajęć, spotkaniach rekrutacyjnymi z wybranymi członkami Klastra i ich pracownikami. W praktyce zastosowano w projekcie metodę bezpośredniego informowania potencjalnych uczestników o możliwości udziału w projekcie, jak ocenił z perspektywy czasu przedstawiciel KIG: „Wydaje mi się, że najbardziej skuteczną metodą kontaktu jest kontakt bezpośredni, czyli telemarketing, albo marketing za pomocą narzędzi elektronicznych. Stosowaliśmy jeszcze zamieszczanie informacji w Internecie. Myślę, że tego typu sposób upowszechniania informacji był najbardziej skuteczny”.

Rekrutację uczestników projektu realizował partner – Fundacja Edukacyjne Centrum Doskonalenia. ECD jest podmiotem powołanym w 2011 roku przez Pomorski Klaster ICT.

Przedstawiciel Beneficjenta w wywiadzie indywidualnym jako silną stroną projektu wskazał przede wszystkim fakt, iż tematyka i zakres form wsparcia były spójne, odpowiadały one zapotrzebowaniu uczestników które uwidocznili się podczas badań przeprowadzonych przez Krajową Izbę Gospodarczą. Przedstawiciel KIG podkreślił także, że do dużego zadowolenia uczestników kursów przyczyniło się właściwe zdiagnozowanie ich potrzeb przed rozpoczęciem realizacji projektu, w czym ważną rolę odegrało zaangażowanie partnera projektu fundacji Edukacyjne Centrum Doskonalenia, a także współpraca przedstawicieli Klastra ICT Interizon, jako osób dysponujących odpowiednią wiedzą na temat aktualnych trendów i zapotrzebowania w branży IT.

Budżet projektu

Łączny koszt realizacji projektu wyniósł: 4 829 665,02 zł, gdzie koszt na jednego uczestnika wyniósł: 10 683,02 zł. Poziom ten należy do wysokich, w porównaniu z kosztem uczestnictwa w innych analizowanych projektach, jednak w tym wypadku jest on uzasadniony specjalistyczną tematyką szkoleń dotyczących wytwarzania produktów i usług informatycznych, elektronicznych, telekomunikacyjnych (wymagających m.in. zakupu licencji, specjalistycznego oprogramowania).

3.7.2. Studium przypadku 2

- Działanie 9.3: *Upowszechnienie formalnego kształcenia ustawicznego*
- Projekt: *Nowatorskie metody kształcenia specjalistów w zakresie zastosowań technologii informacyjnych*
- Projektodawca: Politechnika Gdańska

Projekt realizowany przez Politechnikę Gdańską, w którym partnerem była Bałtycka Agencja Rozwoju Regionalnego Sp. z o. o., wyróżnia przeprowadzenie wnikliwej diagnozy zapotrzebowania na szkolenia ICT i językowe wśród osób posiadających już przygotowanie akademickie (ukończone studia licencjackie lub magisterskie) w zakresie technologii informacyjnych. Zrealizowane szkolenia w formie studiów podyplomowych obejmowały m.in. nabycie przez uczestników, oprócz kompetencji specjalistycznych (z zakresu IT) i językowych, także szkolenia z zakresu umiejętności miękkich. Właściwe przygotowanie wniosku, wysoka jakość zrealizowanych szkoleń oraz ich użyteczność i trafność, zapewnione zostały m.in. poprzez zwiększenie współpracy

wewnątrzbranżowej na płaszczyźnie kontaktów pomiędzy uczestnikami projektu, a także między uczelnią, a przedsiębiorcami z branży IT w województwie pomorskim.

Politechnika Gdańska to państwowa uczelnia wyższa o profilu technicznym w Gdańsku. Jak podaje ogólnokrajowy ranking szkół wyższych stworzony i opracowany przez Perspektywy ze stycznia 2014, uczelnia zajmuje 6. miejsce w Polsce wśród uczelni technicznych, a 24. pośród wszystkich typów uczelni¹⁰⁷. Politechnika Gdańska, została założona w 1904, jest jedną z najstarszych w Polsce autonomicznych uczelni państwowych i najstarszą na obecnym terenie Rzeczypospolitej politechniką. Obejmuje 9 wydziałów, na których studiuje ponad 25 tysięcy studentów na studiach inżynierskich i magisterskich realizowanych w systemie stacjonarnym i niestacjonarnym. Uczelnia zatrudnia niemal 2500 osób, w tym około 1200 nauczycieli akademickich. Wydział Elektroniki, Telekomunikacji i Informatyki (dawna nazwa: Wydział Elektroniki) to największy z wydziałów uczelni, składający się obecnie z 16 katedr, kształcący około 3000 studentów na studiach magisterskich, inżynierskich bądź studiach dwustopniowych, a także studiach doktoranckich. Politechnika Gdańska była realizatorem wielu projektów finansowanych ze środków UE – np. projekt ZPORR „Budowa nowego gmachu dla Wydziału ETI z przeznaczeniem na Centrum Dydaktyczno - Badawcze Technologii Informatycznych oraz siedziba Centrum Informatycznego Trójmiejskiej Akademickiej Sieci Komputerowej”.

Realizacja projektu obejmowała swoim zasięgiem całe województwo pomorskie. Głównym partnerem w ramach projektu była Bałtycka Agencja Rozwoju Regionalnego Sp. z o. o.

Uzasadnienie potrzeby realizacji i cele projektu

Uzasadnienie potrzeb realizacji projektu wykonano poprzez analizę danych lokalnych i powołania się na istniejące raporty. Ponadto projektodawcy przeprowadzili ankietę wśród studentów stacjonarnych i niestacjonarnych, ostatnich lat studiów inżynierskich. W badaniu, które skupiało się na oczekiwaniach wobec studiów informatycznych i możliwości dalszego kształcenia w tym kierunku wzięło udział kilkadziesiąt osób. Innym źródłem informacji o sytuacji na rynku pracy był stały kontakt z Klastrem, zrzeszającym firmy z branży IT; jak powiedziała przedstawicielka Beneficjenta: „[...] przy czym jako uczelnia techniczna mamy stały kontakt z różnymi firmami np. przy naszym wydziale działa klastrowy zrzeszający wiele firm z branży technologii informatycznych, więc jest stały przepływ informacji pomiędzy przedsiębiorstwami a uczelnią, więc ta anketa poszerzała tylko naszą wiedzę o potencjalnych kandydatach na studia”.

Cel główny oraz cele szczegółowe

Celem głównym projektu było formalne podniesienie kompetencji uczestników projektu w ramach dwuletnich studiów uzupełniających w zawodzie informatyka – w specjalności *Zastosowania Technologii Informatycznych* pośród 30 osób z terenu województwa pomorskiego. Ukończenie tych studiów było równoznaczne z uzyskaniem absolutorium dającym możliwość przygotowania i złożenia pracy dyplomowej oraz przystąpienia do magisterskiego egzaminu dyplomowego.

¹⁰⁷Ranking Uczelni Akademickich 2014, :

http://www.perspektywy.pl/portal/index.php?option=com_content&view=article&id=1593:rsw2014&catid=139&Itemid=287&idRanking=1.

Projektodawca założył, że w ramach szkolenia każdy z uczestników nabędzie umiejętności związane z:

- wykorzystaniem technologii informacyjnych w przemyśle, usługach i administracji publicznej;
- oceną i modyfikacją narzędzi informatycznych;
- szerokim spojrzeniem na zagadnienia ekonomiczne, kulturowe i etyczne w ramach zastosowań technologii informatycznych.

Ponadto uczestnicy zdobyli wiedzę z zakresu komunikacji interpersonalnej i pracy w zespole. Poza tym, jak podkreśliła w przeprowadzonym wywiadzie przedstawicielka Beneficjenta: „Kursy świadczone przez Politechnikę Gdańską wzbogaciły rdzeń wymagany na rynku pracy o kurs języka angielskiego. Dołączyliśmy pewne nowe elementy, mianowicie angielski. Uznaliśmy, że specjalista w branży związanej z technologiami informacyjnymi, bez znajomości angielskiego nie jest wiele wart.”

Grupy docelowe - osoby objęte wsparciem

Studia były otwarte dla absolwentów informatycznych studiów zawodowych z tytułem licencjata lub inżyniera, a także absolwentów innych kierunków uczelni wyższych. Przedstawicielka projektodawcy określiła je następująco: „One [szkolenia – przyp.] były przeznaczone dla osób mieszkających w województwie pomorskim, które jakieś studia już ukończyły, albo mają tytuł licencjata lub inżyniera z informatyki, lub mają ukończone inne kierunki wyższych uczelni. To musiały być osoby pracujące, niekoniecznie informatycy”. Kurs nie ograniczał grona odbiorców do absolwentów kierunków ścisłych, choć szkolenia były przede wszystkim skierowane do konkretnej grupy studentów, głównie informatyków.

Studia mogli podjąć zarówno absolwenci już pracujący i posiadający pewien zasób doświadczeń zawodowych w dziedzinie technologii informacyjnych, ale nie posiadający magisterskiego dyplomu informatyka, jak też osoby pragnące kontynuować studia na drugim stopniu kształcenia, oraz wszyscy inni posiadający dyplom uczelni wyższej, poszukujący nowego i atrakcyjnego zawodu. Były to osoby w wieku 25 - 64 lat (oraz osoby nie uczące się w wieku 18 - 24 lat), które zgłosiły z własnej inicjatywy chęć kształcenia formalnego (podnoszenia, uzupełniania kwalifikacji lub ich formalnego potwierdzenia) zgodnie z wymogami działania 9.3. Takie osoby w najpełniejszy sposób mogły wykorzystać przekazaną wiedzę. Takie też osoby są najczęściej poszukiwane na rynku pracy w specjalistycznych zawodach do jakich zaliczają się informatycy.

Rekrutację przeprowadzał sam Beneficjent – Politechnika Gdańska.

Rezultaty projektu

Do twardych rezultatów przeprowadzonego projektu można zaliczyć nabycie certyfikowanych kompetencji przez 30 uczestników szkoleń. W ramach projektu, przeprowadzono 264 godziny wykładów, 348 godziny laboratoriów, 114 godzin projektów i 45 godzin seminariów. Podczas całego szkolenia, zorganizowano 80 godzin zajęć z języka angielskiego (w grupy 15-osobowe po 40 godzin).

Jak podkreślała w wywiadzie przedstawicielka Politechniki Gdańskiej, projekt obejmował także szkolenia z zakresu umiejętności miękkich: „Miękkie rezultaty zostały określone poprzez podniesienie kwalifikacji zawodowych, zgodnie z wymogami działania 9.3 POKL. Innym efektem przeprowadzonych działań było zwiększenie współpracy wewnątrzbranżowej na płaszczyźnie kontaktów pomiędzy uczestnikami projektu, a także między uczelnią, a przedsiębiorcami”. Tego typu współpraca, wiążąca bezpośrednio przygotowanie akademickie absolwentów z rynkiem pracy i bezpośrednio – pracodawcami, pozwala w szczególności zaliczyć ten projekt do dobrych praktyk.

Budżet

Łączny koszt realizacji projektu wyniósł 997 871,00 zł, gdzie koszt na jednego uczestnika to 33 262,36 zł. Koszt ten należy do wysokich, w porównaniu z kosztem uczestnictwa w innych analizowanych projektach, jednak w tym wypadku jest on uzasadniony specjalistyczną tematyką szkoleń, a także długim – dwuletnim okresem kształcenia uczestników projektu w ramach studiów podyplomowych.

3.7.3. Studium przypadku 3

- ➔ Podziałanie 9.6.2: *Podwyższanie kompetencji osób dorosłych w zakresie ICT i znajomości języków obcych*
- ➔ Projekt: *Podnoszenie kwalifikacji językowych i ICT mieszkańców powiatów obejmujących obszary słabe strukturalnie*
- ➔ Projektodawca: Centrum Nauczania Języków Obcych NORTON i Piotr Robert Szmigiel

Projektodawcą było Centrum Nauczania Języków Obcych NORTON i Piotr Robert Szmigiel. W ramach projektu nie występowały partnerzy. Projekt ten na tle innych wyróżniało znaczne wykorzystanie nowoczesnych technologii w procesie nauczania, co realizowało kompleksowy aspekt wsparcia – szkolenia w ten sposób obejmowały nie tylko podniesienie kompetencji językowych, ale także – umiejętności pracy z wykorzystaniem nowoczesnych narzędzi e-learningowych.

Beneficjent, firma CNJO NORTON, powstała w 1991 roku w Krakowie, gdzie do dzisiaj mieści się jej główna siedziba. Początki działania CNJO NORTON I związane były z prowadzeniem kursów językowych dla dzieci i młodzieży szkolnej w ramach dodatkowych zajęć pozalekcyjnych – początkowo obejmowała swoim zasięgiem tereny lokalne, a od roku 1999 CNJO NORTON I rozrosło się do firmy ogólnopolskiej. CNJO NORTON I podejmowało wieloletnią współpracę ze szkołami wszystkich szczebli na terenie całego kraju.

Realizacja projektu obejmowała swoim zasięgiem całe województwo pomorskie.

Uzasadnienie potrzeby realizacji i cele projektu

W ramach analizy potrzeb rynku pracy i potencjalnych uczestników, Projektodawca zastosował analizę dostępnej literatury specjalistycznej, w tym szczegółowe raporty dotyczących prognoz rozwoju dla województwa pomorskiego i oczekiwań wobec potencjalnych pracowników na pomorskim rynku pracy.

Cele główne i szczegółowe

Celem głównym projektu było zwiększenie uczestnictwa w edukacji pozaformalnej 480 dorosłych mieszkańców powiatów obejmujących obszary słabe strukturalnie poprzez podnoszenie ich kwalifikacji w zakresie języka angielskiego i umiejętności ICT.

Wśród celów szczegółowych znalazły się działania mające podnieść kompetencje językowe z zakresu języka angielskiego 240 beneficjentów oraz wzrost kwalifikacji ICT na poziomie ECDL Core 240 uczestników.

Uzasadnienie potrzeby realizacji i cele projektu

Wsparciem w ramach projektu objętych zostało 288 kobiet i 192 mężczyzn w wieku 18-64 lat, o niskich kwalifikacjach, zamieszkujących obszary słabe strukturalnie województwa pomorskiego. Uczestnicy należeli do jednej lub więcej z grup w trudnej sytuacji na rynku pracy: osoby powracające oraz wchodzące po raz pierwszy na rynek pracy po przerwie związanej z urodzeniem i wychowaniem dzieci; osoby z wykształceniem co najwyżej średnim; osoby w wieku 50+. Zgodnie z założeniami Projektodawcy, udzielone wsparcie zwiększyło konkurencyjność i atrakcyjność na rynku pracy uczestników projektu. Zdaniem przedstawiciela Beneficjenta, silną stroną zrealizowanego projektu, wyróżniającą go na tle innych, było wprowadzenie elementów *blended learning* i umożliwienie uczestnikom projektu korzystania z platform e-learningowych zachęciło ich do kontynuacji kształcenia językowego po zakończeniu wsparcia; jak powiedział w wywiadzie przeprowadzonym w ramach badania ewaluacyjnego przedstawiciel CNJO NORTON: „Osoby, które skończyły naukę zgłosiły, że chciałyby uczyć się na wyższym poziomie”. Przedstawiciel Beneficjenta podkreślił także w wywiadzie, że realizacja projektu przyczyniła się do wzbogacenia oferty kształcenia ustawicznego w małych miejscowościach na terenie powiatów obejmujących obszary słabe strukturalnie.

Grupy docelowe – sposób rekrutacji uczestników

Rekrutacja uczestników projektu miała charakter otwarty i była realizowana przez Beneficjenta. Działania informacyjno-promocyjne i otwarta rekrutacja prowadzone były na terenie powiatów słabych strukturalnie. O przedsięwzięciu potencjalni uczestnicy mogli dowiedzieć się z plakatów rozwieszonych na ulicach i w instytucjach publicznych, szczególnie tych związanych z rynkiem pracy. Inną metodą promocji były ogłoszenia rekrutacyjne zamieszczone w prasie lokalnej. Kolejnym etapem naboru uczestników, były spotkania rekrutacyjne w trakcie których potencjalni uczestnicy poddawani byli testom kompetencyjnym, przypisujący ich do odpowiedniej grupy.

Budżet

Budżet wynosił 933 144,72 zł brutto, a koszt w przeliczeniu na uczestnika – 2 441,65 zł. Koszt ten na tle innych, podobnych projektów, należy do średnich, jest uzasadniony wykorzystaniem narzędzi *blended – learning*, utworzeniem platformy e-learningowej, której działanie zapewnia trwałość rezultatu i może być wykorzystywana w przyszłości w przypadku realizacji podobnych szkoleń.

3.7.4. Studium przypadku 4

- Podziałanie 8.1.2: *Wsparcie procesów adaptacyjnych i modernizacyjnych w regionie*
- Projekt: *Pomorska sieć wsparcia pracowników sektora stoczniowego*
- Projektodawca: Region Gdański NSZZ „Solidarność”

NSZZ „Solidarność” Region Gdański był liderem projektu „Pomorska sieć wsparcia przemysłu stoczniowego”. Projekt ten na tle innych wyróżniało skierowanie wsparcia do osób w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, czyli zagrożonych zwolnieniami grupowymi w przemyśle stoczniowym.

Beneficjent, NSZZ „Solidarność” Region Gdański, jest związkiem zawodowym, którego siedziba mieści się w Gdańsku. „Solidarność” reprezentuje ponad 300 firm, a w jej szeregach zrzeszonych jest ok. 40 000 związkowców.

Jednym z partnerów projektów realizowanym przez NSZZ Solidarność Region Gdański była spółka COMBIDATA Poland Sp. z o.o., która działa na polskim rynku od 1991 roku. COMBIDATA jest jedną z największych firm w kraju spośród przedsiębiorstw specjalizujących się w zróżnicowanych segmentach rynku szkoleniowego oraz jego logistycznego i informatycznego otoczenia. Cieszy się dużym uznaniem wśród podmiotów, z którymi podejmowała współpracę.

Drugim partnerem, ważnym z punktu widzenia projektu była Pomorska Izba Rzemieślnicza Małych i Średnich Przedsiębiorstw. Obecnie jest najsilniejszą organizacją samorządu gospodarczego województwa pomorskiego i jedną z najprężniej działających w Polsce.

Uzasadnienie potrzeb realizacji i główne cele projektu

Uzasadnienie potrzeby realizacji projektu oparto na analizie danych lokalnych i powołania się na istniejące raporty. Wg przywoływanych we wniosku o dofinansowanie projektu danych, w ciągu ostatnich lat sytuacja przemysłu stoczniowego w Polsce pogorszyła się znacznie, szczególnie w momencie upadku Stoczni Gdynia. Specyfika tej gałęzi przemysłu opiera się na kooperacji z małymi i średnimi przedsiębiorstwami, które są w dużym stopniu zależne od funkcjonowania stoczni. Projektodawca przeprowadził wcześniej analizę rynku i potrzeb potencjalnych odbiorców projektu; analiza ta wskazała wąską specjalizację pracowników przemysłu stoczniowego, co utrudniało im odnalezienie się na rynku pracy w przypadku jej utraty lub w próbie przekwalifikowania się. Badania wykazały, że kwalifikacje uczestników były nieaktualne i nie były nakierowane na rozwój kluczowych kompetencji zawodów przyszłości. Jednym ze zdiagnozowanych problemów instytucjonalnych było niedopasowanie wsparcia do potrzeb pracowników stoczniowych, brak indywidualnego podejścia do problemów pracowników i niedostateczna ilość doradców zawodowych.

Cele główne i cele szczegółowe

Celem głównym projektu było podniesienie i dostosowanie do potrzeb pomorskiego rynku pracy kwalifikacji i umiejętności, 340 osób pracujących w restrukturyzowanych firmach, kooperujących z sektorem stoczniowym.

Celami szczegółowymi projektu było nabycie lub podniesienie kompetencji 100 pracowników umysłowych i 100 fizycznych, umożliwiających podjęcie zatrudnienia na jednym ze stanowisk objętych projektem. Szczególnie ważną kwestią – według informacji uzyskanych w wywiadzie z przedstawicielem Projektodawcy - była certyfikacja nabytej przez uczestników wiedzy.

Celem projektu było umożliwienie zdobycia formalnego potwierdzenia nabytych umiejętności dla 240 pracowników fizycznych. Działaniem o największym zakresie było nabycie przez 340 uczestników, kompetencji z zakresu wykorzystania technologii ICT oraz zwiększenie świadomości na temat korzyści płynących z samorozwoju. Celem projektu było również umożliwienie 100 uczestnikom zdobycia międzynarodowego certyfikatu potwierdzającego umiejętności komputerowe. W wymiarze sieci społecznych projekt zakładał utworzenie kompleksowego wsparcia uczestników poprzez udostępnianie zasobów portalu projektu i dostarczenie beneficjentom dostępu do usług personelu punktów sieci wsparcia.

Grupy docelowe – uzasadnienie wyboru grupy docelowej

Grupa docelowa została rozpoznana na podstawie: informacji na temat skali kooperacji uzyskanych ze stoczni Gdańsk, Gdynia, dużych zakładów sektora i KZ NSZZ "S", informacji z Wojewódzkiego Urzędu Pracy oraz Powiatowych Urzędów Pracy województwa pomorskiego z marca 2009. Skupienie wyboru uczestników w okolicach Trójmiasta, Wejherowa, Starogardu Gdańskiego i wynika z analizy pomorskiego rynku pracy oraz mapowania lokalizacji firm, wskazującego ich koncentrację w wyżej wymienionych powiatach, gdzie też mieszkają uczestnicy. Ponadto stocznia utrzymywała stały kontakt ze współpracującymi przedsiębiorcami. Sprawna wymiana informacji pozwoliła na opracowanie skutecznych metod działania.

Rezultaty projektu

Rezultatami projektu było:

- ➔ nabycie przez min. 90 uczestników pracowników umysłowych kompetencji umożliwiających pracę na jednym z nowoczesnych stanowisk pracy, potwierdzone zaświadczeniem ukończenia szkolenia;
- ➔ nabycie przez 90 uczestników kompetencji zawodowych i przygotowanie ich do egzaminu potwierdzającego nowe kwalifikacje zawodowe;
- ➔ nabycie przez min. 306 uczestników umiejętności wykorzystania podstaw technologii informacyjno-komunikacyjnych, potwierdzone zaświadczeniem ukończenia szkolenia;
- ➔ nabycie przez min. 306 uczestników wiedzy w zakresie korzyści płynących z rozwoju własnych kompetencji pod kątem aktualnych potrzeb rynku pracy, potwierdzone zaświadczeniem ukończenia szkolenia;
- ➔ nabycie przez min. 306 uczestników umiejętności poruszania się na rynku pracy, kształtowania ścieżki zawodowej, potwierdzenie Indywidualnym Planem Działania;
- ➔ uzyskanie przez min. 90 uczestników międzynarodowego certyfikatu E-CITIZEN;
- ➔ uzyskanie przez min. 70 uczestników świadectwa potwierdzającego nowe kwalifikacje zawodowe.

Wśród rezultatów, leżących bezpośrednio po stronie Projektodawcy, należy wymienić zbudowanie Portalu „Pomorska Sieć Wsparcia” służącego m.in. badaniu kompetencji uczestników, udostępnianiu szkoleń, materiałów do samokształcenia. Innym przedsięwzięciem, będącym twardym rezultatem było utworzenie Sieci Wsparcia Pracownika, funkcjonującej na zasadzie stacjonarnych i ruchomych punktów w zależności od potrzeb uczestników wzmacniającej proces rekrutacji, promocji, doradztwa, szkoleń oraz opieki nad uczestnikami zapewniająca kompleksowość i ciągłość wsparcia uczestników.

Rezultaty miękkie projektu to podniesienie przez 90% uczestników kompetencji umożliwiających podjęcie pracy na wybranym stanowisku objętym projektem, oraz wiedzy i umiejętności w zakresie podstaw wykorzystywania technologii informacyjnych. Innym wskaźnikiem było rozwinięcie cech takich jak kreatywność, motywacja, elastyczność zawodowa, czy poczucie własnej wartości.

Budżet

Łączny koszt realizacji projektu wyniósł: 3 154 052,25 zł. Koszt przypadający na jednego uczestnika wynosił: 9 276,62 zł. Koszt ten należy do wysokich, w porównaniu z kosztem uczestnictwa w innych analizowanych projektach, jednak w tym wypadku jest on uzasadniony kompleksowością wsparcia, udzielonego uczestnikom.

3.7.5. Studium przypadku 5

- ➔ Poddziałanie 7.2.1: *Aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem społecznym*
- ➔ Projekt: *Bez barier*
- ➔ Projektodawca: Powiatowy Urząd Pracy w Gdańsku

Projekt PUP w Gdańsku na tle innych wyróżniało skorzystanie przez Beneficjenta doświadczeń zdobytych w ramach realizacji innych projektów oraz skierowanie wsparcia do osób w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy, m.in. osób opuszczających zakłady karne. Można to uznać za pozytywny przykład wykorzystania doświadczenia Beneficjenta w realizacji podobnych działań dla zapewnienia większej trafności i skuteczności projektu. Ponadto realizacja projektu konkursowego w ramach Poddziałania 7.2.1 wykraczała poza standardową ofertę Urzędu i pozwoliła ją poszerzyć w ten sposób, by była lepiej dostosowana do potrzeb osób w sposób szczególnie narażonych na wykluczenie społeczne.

Uzasadnienie realizacji projektu

Według danych statystycznych, na które powoływał się Beneficjent we wniosku o dofinansowanie projektu, w 2009r., kiedy przystąpiono do realizacji projektu, w PUP Gdańsk zarejestrowanych było 8 446 osób bezrobotnych. Porównując tę liczbę do danych z lat poprzednich, jak stwierdzono, stopa bezrobocia ulegała systematycznemu zmniejszeniu, za niepokojący jednak fakt Projektodawca uznał brak poprawy sytuacji osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy. W związku z tym, jak podkreślił przedstawiciel Beneficjenta w wywiadzie, zaistniała potrzeba kontynuacji, a nawet intensyfikacji różnorodnych działań aktywizacyjnych skierowanych do tej grupy. Projektodawca przywoływał we wniosku o dofinansowanie projektu wyniki badań, m.in. *Diagnozy Społecznej 2007*, której autorzy zaliczyli bezrobocie do najistotniejszych czynników zwiększających ryzyko popadnięcia w ubóstwo, a w konsekwencji także - prowadzących do

wykluczenia. Autorzy tego opracowania wyodrębnili także poszczególne grupy zarejestrowanych w urzędach pracy bezrobotnych pod względem ich zainteresowania podjęciem legalnej pracy, zwracając uwagę na znaczący w ostatnich latach wzrost liczby osób, które nie wykazują chęci zatrudnienia się. Tacy ludzie dominują wśród zarejestrowanych w urzędzie dłużej niż 24 miesiące i stanowią aż 44% ogółu bezrobotnych. Najczęściej podawanymi przez nich przyczynami nieposzukiwania pracy były: przekonanie o tym, że nie znajdą pracy oraz brak odpowiednich kwalifikacji. Taka ocena własnych możliwości w wielu wypadkach była – zgodnie z wynikami *Diagnozy* - konsekwencją niskiego poziomu dobrostanu społecznego, słabej motywacji oraz braku gotowości do przekwalifikowania się. Projekt „Bez barier” – jak podawał Projektodawca w uzasadnieniu potrzeby jego realizacji – stawiał sobie za cel zmianę wyżej wymienionych postaw psychospołecznych u osób długotrwale bezrobotnych, bezrobotnych po pięćdziesiątym roku życia oraz tych powracających na rynek pracy po wyjściu z zakładu karnego, a więc grup szczególnie zagrożonych wykluczeniem.

Cele główne

Aktywizacja zawodowa grup szczególnie narażonych na wykluczenie społeczne. Osiągnięto to poprzez realizację celów szczegółowych projektu, o których przedstawiciel Beneficjenta w wywiadzie wypowiedział się w następujący sposób: „*[cele projektu osiągnęliśmy poprzez – przyp.]* Po pierwsze – zmieniając bierną postawę beneficjentów. Po drugie - oferując im możliwość podniesienia kwalifikacji, po trzecie - zapewniając im różnorodne i fachowe wsparcie”.

Grupa docelowa

Grupę docelową niniejszego projektu stanowiło 30 osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, mieszkających w Gdańsku. Z uwagi na zadania ustawowe nałożone na projektodawcę, działania dotyczyły osób, dla których główną potencjalną przyczyną wykluczenia jest brak możliwości lub chęci podjęcia zatrudnienia. Z tego powodu beneficjenci ostateczni należeli do co najmniej jednej z trzech wyszczególnionych grup: bezrobotni po 50 roku życia, długotrwale bezrobotni i osoby opuszczające zakłady karne. Jak powiedział przedstawiciel Beneficjenta w przeprowadzonym wywiadzie: „Szczególnie ważne było dla nas udzielenie wsparcia osobom opuszczającym zakłady karne. Nasi doradcy zawodowi stykali się z tymi osobami w ramach innych projektów, jeszcze podczas odbywania przez te osoby kary więzienia i zdawali sobie sprawę, jak trudno będzie im powrócić na rynek pracy, a jednocześnie – jak ważne to będzie dla nich, kiedy opuszczą zakład, dla podjęcia normalnego życia”.

Proces rekrutacji

Rekrutacja była realizowana wspólnie przez pracujących w PUP w Gdańsku pośredników pracy i doradców zawodowych. Polegała ona na przeprowadzaniu w Urzędzie rozmów z osobami zgłaszającymi chęć uczestniczenia w programie; 30 beneficjentów ostatecznych musiało spełnić wymogi formalne (fakt zarejestrowania w PUP w Gdańsku jako osoba bezrobotna), a następnie podpisać deklarację uczestnictwa.

Osiągnięto wszystkie przewidywane we wniosku o dofinansowanie rezultaty twarde projektu: 30 osób zostało objętych szkoleniami, spotkaniami grupowymi i indywidualnymi, natomiast 10 osób - uzyskało zatrudnienie. Udział w warsztatach i szkoleniach zaowocował następującymi rezultatami

miękkimi: wzrostem umiejętności komunikacyjnych, poprawą wizerunku i autoprezentacji, wzrostem pewności siebie (poziomu samooceny), zwiększeniem umiejętności pracy w zespole, pobudzeniem aktywności zawodowej (intensywność poszukiwania pracy), wzrostem umiejętności zarządzania czasem (w kontekście powrotu na rynek pracy) uczestników. Ponadto, jak podkreślił przedstawiciel Beneficjenta w wywiadzie: „Uczestnicy uświadomili sobie korzyści wynikające z podnoszenia kwalifikacji zawodowych”.

Budżet

Budżet całościowy projektu wyniósł 238 310,00 zł brutto, co w przeliczeniu na uczestnika daje 7 943,66. Koszt ten należy do wysokich, w porównaniu z kosztem uczestnictwa w podobnych analizowanych projektach, jednak w tym wypadku jest on uzasadniony kompleksowością wsparcia, udzielonego uczestnikom.

4. WNIOSKI

Zamieszczona poniżej tabela zwiera zestawienie najważniejszych wniosków z badania oraz powiązanych z nimi rekomendacji, wraz z proponowanym sposobem ich wdrożenia oraz wskazaną instytucją odpowiedzialną za wdrożenie danej rekomendacji.

Tab. 13 Tabela wniosków i rekomendacji

	Wniosek	Rekomendacja	Adresat rekomendacji	Sposób wdrożenia	Status: Stan wdrożenia	Termin realizacji
1.	Z przeprowadzonych badań ankietowych z uczestnikami szkoleń wynika, że zagadnienia rynku pracy poruszane są na szkoleniach komputerowych w 31%, natomiast językowych – w 13%; w szkoleniach językowych, gdzie łatwo wprowadzić zagadnienia dotyczące rynku pracy, rzadko się je stosuje. Prowadzenie rozmowy kwalifikacyjnej w języku obcym stanowić może bezpośrednie przygotowanie do takiej rozmowy, podobnie jak pisanie CV w języku obcym. Umiejętności te są szczególnie istotne ze względu na obecność na pomorskim rynku pracy pracodawców – firm zagranicznych, które wymagają od kandydatów do pracy znajomości języka obcego. (str. 63)	W perspektywie finansowej 2014-2020 w kryteriach wyboru projektów wspieranych w ramach RPO WP 2014-2020 należy położyć szczególny nacisk na uwzględnianie przez projektodawców w kursach językowych tematyki bezpośrednio związanej z przygotowaniem dokumentów aplikacyjnych i procesem rekrutacyjnym w języku obcym.	IZ RPO WP 2014-2020	Wprowadzenie w dokumentach uszczegóławiających RPO WP 2014-2020 zapisów dotyczących premiowania w kryteriach wyboru projektów przewidującego kursy ICT i/lub językowe w ramach osi priorytetowych 2, 3, 4,5 ,6, tych, w których uwzględniana będzie w kursach językowych tematyka bezpośrednio związana z przygotowaniem dokumentów aplikacyjnych i procesem rekrutacyjnym w języku obcym.		
2.	Większość respondentów badań jakościowych opowiadała się za przeprowadzaniem dłuższych kursów językowych i komputerowych, obejmujących również bardziej zaawansowane umiejętności posługiwania się aplikacjami i programami wykorzystywanymi na konkretnych	W perspektywie finansowej 2014-2020 w kryteriach wyboru projektów wspieranych w ramach RPO WP 2014-2020 należy położyć szczególny nacisk na uwzględnianie przez projektodawców prowadzenia	IZ RPO WP 2014-2020	Wprowadzenie w dokumentach uszczegóławiających RPO WP 2014-2020 zapisów dotyczących premiowania		

Badanie ewaluacyjne współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz ze środków budżetu województwa pomorskiego Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007-2013

<p>stanowiskach, co ich zdaniem realnie zwiększałoby szanse na znalezienie zatrudnienia przez osoby poszukujące pracy, zwłaszcza z grupy 45+. (str.27)</p>	<p>dłuższych (ok. 100-120 godzinnych/moduł) kursów, zarówno językowych, jak i komputerowych, umożliwiających uczestnikom nabycie bardziej zaawansowanych umiejętności.</p>	<p>w kryteriach wyboru projektów w ramach osi priorytetowych 2, 3,4,5, tych, w których przewidziane zostanie prowadzenie dłuższych (ok. 100-120 godzinnych/moduł) kursów, zarówno językowych, jak i komputerowych, umożliwiających uczestnikom nabycie bardziej zaawansowanych umiejętności.</p>		
--	--	--	--	--

Badanie ewaluacyjne współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz ze środków budżetu województwa pomorskiego Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007-2013

3	<p>Wsparcie powinno być dostosowane do indywidualnych potrzeb uczestników. Również na początku powinien być badany poziom ich wiedzy i motywacji. Jednocześnie wsparcie powinno być projektowane z uwzględnieniem potrzeb pracodawców – powinno opierać się zarówno na analizie rynku pracy, jak i potrzeb uczestnika projektu. (str.92)</p> <p>Diagnozy przeprowadzane przez Beneficjentów badanych projektów często opierały się na zbyt ogólnych danych, nie popartych dokładnym rozpoznaniem potrzeb uczestników, co zwłaszcza w kontekście zapotrzebowania na określone kompetencje wśród regionalnych i lokalnych pracodawców. (str.67)</p>	<p>W perspektywie finansowej 2014-2020 w kryteriach wyboru projektów wspieranych w ramach RPO WP 2014-2020 należy położyć szczególny nacisk na uwzględnianie przez projektodawców prowadzenie szkoleń językowych i komputerowych o charakterze specjalistycznym, dostosowanym do zapotrzebowania regionalnych pracodawców. W kryteriach wyboru projektów ważne byłoby wprowadzenie wymogu przeprowadzania szczegółowych diagnoz przez projektodawców (potencjalnych Beneficjentów RPO WP 2014-2020) na etapie opracowywania wniosku o dofinansowanie projektu; uzasadnienie realizacji projektu powinno być oparte na szczegółowym rozpoznaniu (w formie przeprowadzanych badań własnych projektodawcy) zapotrzebowania lokalnych/ regionalnych pracodawców/ rynku pracy i aktualnej diagnozie potrzeb grupy docelowej.</p>	IZ RPO WP 2014-2020	<p>Wprowadzenie w dokumentach uszczegóławiających RPO WP 2014-2020 zapisów w kryteriach wyboru projektów w ramach osi priorytetowych 2, 3, 4,5 ,6, tych, w których przewidziane zostanie prowadzenie szkoleń językowych i komputerowych o charakterze specjalistycznym, dostosowanym do zapotrzebowania regionalnych pracodawców. Określenie zakresu i tematyki kursów powinno bezpośrednio wynikać z przeprowadzonej przez projektodawcę diagnozy.</p>		
4.	<p>Większą efektywnością charakteryzują się projekty realizowane w partnerstwie, zwłaszcza gdy partner dysponuje dobrym rozezaniem grupy potencjalnych uczestników. Odpowiednie partnerstwo (merytoryczne), dostosowane do projektu jest potrzebne i przekłada się na pozytywne rezultaty, a także ich większą trwałość po zrealizowaniu projektu. (str. 47)</p>	<p>W perspektywie finansowej 2014-2020 w kryteriach wyboru projektów wspieranych w ramach RPO WP 2014-2020 rekomenduje się premiowanie (np. w wymogach konkursowych o dofinansowanie projektów) realizację projektów partnerskich.</p>	IZ RPO WP 2014-2020	<p>Wprowadzenie w dokumentach uszczegóławiających RPO WP 2014-2020 zapisów w kryteriach wyboru projektów, przewidujących kursy ICT i/lub językowe w ramach osi priorytetowych 2, 3, 4,5 ,6 , projektów</p>		

Badanie ewaluacyjne współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz ze środków budżetu województwa pomorskiego Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007-2013

				partnerskich, zwłaszcza obejmujących współpracę Beneficjentów z ośrodkami kształcenia, pracodawcami, NGO i IOB.		
5.	Istotnym aspektem zrealizowanych w projektach kursów było uzyskanie przez ich uczestników ogólnie uznawanego certyfikatu, potwierdzającego zdobyte umiejętności. Z tego względu w przypadku podobnych projektów realizowanych w przyszłości ważne byłoby zwiększenie odsetka projektów, które kończą się przystąpieniem do egzaminu i uzyskaniem odpowiedniego zaświadczenia, a na podstawie badań jakościowych należy uznać, że bardziej wartościowe z punktu widzenia rynku pracy, są takie certyfikaty, które poświadczają umiejętności związane z określonym stanowiskiem pracy czy branżą (np. ECDL WebStarter), ponieważ są one dla pracodawców bardziej wymiernym wskaźnikiem konkretnych umiejętności pracownika. (str.55)	W perspektywie finansowej 2014-2020 w kryteriach wyboru podobnych do analizowanych projektów, wspieranych w ramach RPO WP 2014-2020 należy położyć szczególny nacisk na uwzględnianie przez projektodawców obowiązku przeprowadzanie kursów kończących się przystąpieniem do egzaminu i uzyskaniem odpowiedniego zaświadczenia przez uczestników, zwłaszcza – uzyskanie certyfikatów językowych i/lub komputerowych, które poświadczają umiejętności związane z określonym stanowiskiem pracy czy branżą	IZ RPO WP 2014-2020	Wprowadzenie w dokumentach uszczegóławiających RPO WP 2014-2020 zapisów w kryteriach wyboru projektów dotyczących premiowania takich projektów, obejmujących kursy ICT i/lub językowe w ramach osi priorytetowych 2, 3, 4,5 ,6, które przewidują przystąpienie do egzaminu i uzyskanie certyfikatów językowych i/lub komputerowych; certyfikaty te powinny poświadczać umiejętności związane z określonym stanowiskiem pracy czy branżą i być przyznawane przez zewnętrzne instytucje, nie związane z Beneficjentem kapitałowo i organizacyjnie.		
6	Dla osób bezrobotnych oraz grup zagrożonych wykluczeniem, konieczne jest kierowanie kompleksowych działań, w ramach których kursy	W perspektywie finansowej 2014-2020 w kryteriach wyboru projektów wspieranych w ramach RPO WP 2014-2020 rekomenduje	IZ RPO WP 2014-2020	Wprowadzenie w dokumentach uszczegóławiających RPO WP		

Badanie ewaluacyjne współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego oraz ze środków budżetu województwa pomorskiego Pomocy Technicznej Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki na lata 2007-2013

	<p>językowe i IT są jednym z elementów wieloaspektowego wsparcia we wchodzeniu/powrocie na rynek pracy wsparcia. (str. 93)</p>	<p>się wprowadzenie wymogu zapewnienia przez Beneficjentów projektów w ramach osi priorytetowej 6 <i>Integracja</i> kompleksowych działań, w ramach których kursy językowe i IT będą jednym z elementów wsparcia dla osób bezrobotnych oraz grup zagrożonych wykluczeniem,</p>		<p>2014-2020 (w przypadku realizowania w nim tego typu projektów) zapisów w kryteriach wyboru projektów skierowanych do tych grup (w ramach osi priorytetowej 6 <i>Integracja</i>) zapisów dotyczących konieczności realizowania dla nich kompleksowych form wsparcia.</p>		
--	--	--	--	--	--	--

5. BIBLIOGRAFIA

W ramach badania Wykonawca wykorzystał następujące źródła danych, podzielone na kilka homogenicznych grup, wyznaczonych na podstawie funkcji, które pełniła w procesie badawczym analiza poszczególnych dokumentów:

DOKUMENTACJA I DANE DOTYCZĄCE PROJEKTÓW OBJĘTYCH BADANIEM

- [1] Dane Beneficjentów z Podsystemu Monitorowania EFS niezbędne do realizacji badania.
- [2] Dane dotyczące projektów z KSI SIMIK 2007 – 2013.
- [3] Pomorski barometr zawodowy 2013, WUP w Gdańsku 2014.
- [4] Dokumentacja projektów obejmujących kursy ICT i językowe, zrealizowanych w ramach komponentu regionalnego PO KL w województwie pomorskim (wnioski o dofinansowanie projektów, udostępnione przez Zamawiającego).
- [5] Dokumenty programowe dotyczące perspektywy finansowej 2007-2013 (m.in. komponentu regionalnego PO KL, SzOP PO KL), dokumentacje konkursowe

DOKUMENTY PROGRAMOWE I STRATEGICZNE

- [6] Program Operacyjny Kapitał Ludzki 2007 – 2013
- [7] Plany Działania dla województwa pomorskiego na lata 2007-2008, 2009, 2010, 2011, 2012 dla Priorytetów komponentu Regionalnego PO KL.
- [8] Podręcznik przygotowywania wniosków o dofinansowanie projektów w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki
- [9] Projekt Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój
- [10] Projekt Regionalnego Programu Operacyjnego dla województwa pomorskiego na lata 2014 – 2020 przyjęty uchwałą nr 107/325/14 Zarządu Województwa Pomorskiego z dnia 07.02.2014 r.
- [11] Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Pomorskiego na lata 2007 – 2013
- [12] Strategia rozwoju Klastra Interizon (Pomorski klaster ICT) pod redakcją Koszarek M., BSR Expertise, Gdańsk 2009.
- [13] Strategia Rozwoju Województwa 2020, Regionalny Program Strategiczny w zakresie aktywności zawodowej i społecznej „Aktywni Pomorzanie” (RPS AZS)

SYSTEM REALIZACJI PROGRAMU OPERACYJNEGO KAPITAŁ LUDZKI 2007 – 2013

- [14] Podręcznik wskaźników PO KL, MRR, Warszawa 2013.
- [15] Zasady udzielania pomocy publicznej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, MRR, Warszawa 2011.
- [16] Zasady finansowania Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, MRR, Warszawa 2012-2013.
- [17] Wytyczne w zakresie kwalifikowania wydatków w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki, MRR, Warszawa 2014.
- [18] Wytyczne w sprawie wdrażania projektów innowacyjnych i współpracy ponadnarodowej

w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki

- [19] Wytyczne w zakresie kwalifikowania wydatków w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 – 2013
- [20] Wytyczne w zakresie udzielania pomocy publicznej w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki
- [21] Zakres realizacji projektów partnerskich określony przez Instytucję Zarządzającą Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki
- [22] Szczegółowy Opis Priorytetów Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki 2007 – 2013
- [23] Podsystem Monitorowania Europejskiego Funduszu Społecznego 2007 dla PO KL
<http://pokl.parp.gov.pl/index/index/2242>
- [24] Koszty bezpośrednie rozliczane ryczałtem w ramach PO KL– kwoty ryczałtowe i stawki jednostkowe
http://www.pokl.sbrr.pl/asp/pliki/aktualnosci/kwoty_ryczaltowe_i_stawki_jednostkowe.pdf
- [25] Wsparcie rozwoju obszarów wiejskich w RPO dla województwa pomorskiego na lata 2007-2013
http://www.fapa.org.pl/gfx/zrw/konferencja_8_12_2009/pomorskie.pps

DOKUMENTY DOTYCZĄCE KSZTAŁCENIA USTAWICZNEGO ORAZ SYTUACJI NA RYNKU PRACY W WOJEWÓDZTWIE POMORSKIM

- [26] Trendy rozwoju oraz ocena jakości kapitału ludzkiego w województwie pomorskim. Opracowanie na zlecenie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Pomorskiego, Gdańsk 2010.
- [27] Wspieranie kształcenia ustawicznego pracowników – Raport z badań przeprowadzonych na zlecenie Departamentu Rynku Pracy MPiPS przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa 2007.
- [28] Zawody deficytowe i nadwyżkowe w I półroczu 2013 roku. Wydział Analiz i Statystyki Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2013.
<http://www.mpips.gov.pl/analizy-i-raporty/raporty-sprawozdania/rynek-pracy/zawody-deficytowe-i-nadwyzkowe/rok-2013/>
- [29] Monitoring zawodów deficytowych i nadwyżkowych w województwie pomorskim w 2013 r. Zespół Badań i Analiz Wojewódzkiego Urzędu Pracy w Gdańsku, Gdańsk 2014.
http://www.wup.gdansk.pl/rynek_pracy/artykuly/monitoring-zawodow-deficytowych-i-nadwyzkowych.html od 2008-2013
- [30] Szanse i bariery zatrudniania osób w wieku 45+ w województwie pomorskim. Wojewódzki Urząd Pracy w Gdańsku, Gdańsk 2009.
- [31] Pomorska mapa zawodów i umiejętności przyszłości - pod red. M. Nowickiego, Instytut Badań nad Gospodarką Rynkową. Gdańsk 2008
http://wup.gdansk.pl/g2/2014_05/743692fb068d154d0352da03614f545c.pdf
- [32] Pomorski barometr zawodowy - raport końcowy (raporty za lata 2011-2013 - Grotkowska G., Gajderowicz T., Wolińska I. PSDB Sp. z o. o.), Wojewódzki Urząd Pracy w Gdańsku, Gdańsk 2011-2013

[33] Pracownicy o niskich kwalifikacjach, PARP, Warszawa 2009.

[34] Kształcenie dorosłych, GUS, Warszawa 2009.

[35] Bilans kapitału ludzkiego, PARP, Warszawa 2011.

INNE ŹRÓDŁA

[36] Centrum Egzaminacyjne ECDL

http://ecdl.ckj.edu.pl/ecdl_web.htm

[37] Ewaluacja działań podejmowanych na rzecz systemu kształcenia i szkolenia w ramach EFS – raport końcowy przygotowany dla: Departamentu Zarządzania EFS w Ministerstwie Rozwoju Regionalnego Agrotec Polska Sp. z o. o. – Polskie Towarzystwo Socjologiczne, MRR Warszawa 2008.

[38] EURES - Informacje na temat rynku pracy – Pomorskie – Komisja Europejska

<https://ec.europa.eu/eures/main.jsp?countryId=PL&acro=Imi&showRegion=true&lang=pl&mode=text&regionId=PL0&nuts2Code=null&nuts3Code=null&catId=2799>

[39] Studia, matura, uczelnie - Portal edukacyjny Perspektywy – Rankingi 2014 – tabele

http://www.perspektywy.pl/portal/index.php?option=com_content&view=article&id=1593:rs w2 014&catid=139&Itemid=287&idRanking=1

[40] Kierunki inwestowania w nowe technologie w przedsiębiorstwach, PARP, Warszawa 2011.

[41] Egzaminy TELC - Studium Języków Obcych

<http://www.sjo.uni.opole.pl/show.php?id=7&lang=pl&m=1>

[42] Świat na wyciągnięcie ręki

http://www.cityandguilds.pl/files/docs/iesol_isesol/Infosheets/IEQ.broszura.polski.pdf

[43] ECDL Start | ECDL Polska

<https://www.ecdl.pl/start>

[44] TOEIC - Certyfikat językowy pracodawcy

<http://www.etsglobal.org/Pl/Pol/Testy-i-Przygotowanie/Certyfikaty-jezykowe-TOEIC-R>

[45] Ranking Uczelni Akademickich 2014

http://www.perspektywy.pl/portal/index.php?option=com_content&view=article&id=1593:rs w2014&catid=139&Itemid=287&idRanking=1

[46] Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela